

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

februar 1974

številka 2

slovenija

Kamorkoli prideš pri nas v pustnih dneh, povsod začutiš svojevrstno vzdušje, ki se še od pradavnih časov ni porazgubilo, je zapisal v svoji knjigi »Praznično leto Slovencev« znani slovenski narodopisec dr. Niko Kuret. Vsaka slovenska pokrajina ima ob pustu svoje običaje, ki izražajo prastaro izročilo, ob izteku zime novo porojeno veselje do življenja. Seme, maškare hodijo od hiše do hiše, kjer jih gospodinjice z veseljem obdarujejo zdaj s krofi, včasih pa tudi z denarjem. Zgornja fotografija je bila posneta ob prekmurskem »borovem gostovanju«. Kadar v vasi ni bilo v preteklem predpustu nobene poroke, potem opravijo poroko — gostovanje z borom. Zastopnik fantov se oženi z borom, ki ga v gozdu med slovesnostjo posekajo in nato v sprevodu odvedejo v vas. Ob boru sta borov oče in včasih borova mati, ena izmed deklet pa kot sneja (nevesta) zastopa bor-nevesto. Vse obrede spremljajo navdušeni gledalci tudi iz bolj oddaljenih krajev.

Teloh je že pokukal izpod snega, kjer je letošnjo zimo snež sploh bil. Zimsko cvetje je letos skoraj neopazno prešlo v pomladno, mila zima je marsikoga razveselila, številne smučarje pa seveda krepko razočarala. Foto: Janez Klemenčič

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Po domačih krajih	6
Pesnik, kipar in muza	8
Nezadržen razvoj	10
Med hudomušnimi Hotaveljci	12
Grad pri Gradu	14
»Skregal bi se z vsakim, ki bi mi branil domov!«	16
O Prosveti, za Prosveto	18
ZAČASNO NA TUJEM (I)	19
ENGLISH SECTION (II)	19
Naši po svetu	27
Ne smemo jih pozabiti	29
Naši pomenki	30
Marjan Kolar: Snežne verige	32
Otroci berite	34
Kam gre pot slovenske domače glasbe	36
Filatelija	38
Križanka	40
Ansambel Richieja Vadnala	41
Priština — zagnano mesto	42

Slovenci praznujemo 8. februarja naš kulturni praznik, ki je v znamenju spomina na našega največjega pesnika dr. Franceta Prešerna. Ta praznik je vsakokrat tudi pregled kulturnih dosežkov v prejšnjem letu, na ta dan podeljujemo največja slovenska priznanja na kulturnem področju — Prešernove nagrade. Letos je minilo že 125 let od Prešernove smrti. Zapis o postavitvi Prešernovega spomenika v Ljubljani, ki ga objavljamo v tej številki, vas bo prav gotovo pritegnil.

Izdaja — Published by

Slovenska izseljenska matica

Naslov — Address:

61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija

Telefon:

23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava

Ureja uredniški odbor

Glavni urednik:

Drago Seliger

Odgovorni urednik:

Jože Prešeren

Urednica:

Ina Slokan

Upravnica publikacij:

Vera Valenci

Tehnični urednik:

Jože Boncelj

Prevajalca:

Milena Milojevič-Sheppard / angleščina
Albert Gregorič / španščina

Revija izhaja vsak mesec — 7. in 8. številka izideta skupno

Letna naročnina:

Jugoslavija 50.— din, cena posameznega izvoda 5.— din; Argentina 5.— am. dolarjev, Avstralija 4,5 avstr. dol. ali 2,2 Lstg., Avstrija 115.— Asch, Belgija 220.— Bfr, Brazilija 5.— am. dol., Danska 35.— Dkr, Finska 20.— Fm, Francija 25.— FF, Holandija 16.— Hfl, Italija 2.900 Lit, Nemčija 16.— DM, Norveška 33.— Nkr, Švedska 24.— Skr, Švica 19.— Sfr, Velika Britanija 2,2 Lstg, U.S.A. 5.— dolarjev

Plačila naročnine:

Za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 501-620-7-32002-10-575
pri Ljubljanski banki

Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporočnem pismu

Payment from Abroad

Assignment to our account no. 501-620-7-32002-10-575 at Ljubljanska banka or by international money order or by check in registered letter

Tisk — Printed by

Kočevski tisk, Kočevje

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Jože Prešeren
odgovorni urednik

iz vaših pisem

»Beremo o trgatvi, pa vemo, da bodo že kmalu vzcveteli zvončki,« tako nam je napisal rojak s kanadsko pacifiške obale. Naša revija potuje do njih tri mesece in več, nereditko se kaka številka tudi izgubi. V uredništvu in upravi nam je hudo ob takih pismih, saj se dobro zavedamo, kaj marsikomu pomeni revija, kot je naša. Vendar pa za zdaj ne moremo nič pomagati; edina rešitev, ki jo lahko svetujemo, je letalska naročnina, le-ta pa zne-se približno deset dolarjev dodatno na leto. Marsikdo je že ugotovil, da to ni tako velik izdatek, revijo pa le prejme v nekaj dneh po izidu.

Tudi iz evropskih držav smo že prejeli nekaj vprašanj, zakaj revija zadnje čase prihaja pozneje kot običajno. Žal vam moramo priznati, da smo v zadnjih nekaj mesecih res zamujali za nekaj dni, to pa predvsem zaradi številnih »objektivnih« težav, kot se tako radi izražamo. Te težave so bile predvsem take, s kakršnimi se ubadate tudi v številnih deželah drugod po svetu — energetska kriza, ki Slovenijo v zadnjem času hudo prizadeva. Z nafto sicer še ni prav velike stiske, teže je z elektriko; slovensko elektrogospodarstvo sloni v sušnih obdobjih predvsem na termoelektrarnah, ki pa se kaj rade pokvarijo. Tako je bilo v preteklih mesecih v Soštanju in v Trbovljah in nujno potrebni so bili odklopi posameznih območij Slovenije. Prizadeta je bila vsa slovenska industrija in tako tudi tiskarne, ki so zaradi tega v precejšnjem zaostanku. V tiskarni, kjer tiskamo našo revijo, se je poleg tega pokvaril še stroj. Največjo zamudo si je pridobila naša januarska številka, za kar se vam lepo opravičujemo, v prihodnje pa upamo, da jo bomo lahko nadoknadili.

Vaša pisma kar redno prihajajo in tudi ta naša rubrika je vsakokrat prepolna. Naj povem še enkrat, kar sem že velikokrat: prav vsa so dobrodošla.

Slovenska pesem nad vsem

Iskrena zahvala Slovenski izseljenski matici za organizacijo in vse delo, ki ga je imela s pripravi na turnejo ansambla Mihe Dovžana na Švedskem. Z možem živiva v tujini komaj tri leta, pa vendar sva oba imela solzne oči ob naši slovenski pesmi. Pravzaprav ne najdem prave besede, ki bi povedale to, kar sva občutila tisti večer. Zdaj šele verjamem v tisti pregovor, ki sem ga slišala že tolikokrat: »Povsod je lepo, a doma je najlepše!« Švedska je lepa tudi v hladni zimi, vendar naša Slovenija, predvsem pa naša slovenska pesem prekaša daleč vse, kar je lepega na svetu.

Obenem naj izkoristim priložnost tudi za zahvalo samemu ansamblu Mihe Dovžana in pevki Ivanki Kraševc, ki je s svojim žametnim glasom očarala vse, ki so jo poslušali.

Imam pa še eno prošnjo. Oba z možem sva namreč Ljubljančana, zato bi prosila, da objavite v Rodni grudi kako sliko najinega rodnega mesta. Rodna gruda nama bo odslej krajšala čas in razveseljevala tudi najinega sinka, ki ima komaj enajst mesecev, pa ga že zanima vse, kar je lepega, tega pa je v Rodni grudi veliko.

Vida in Tone Margeta
Göteborg, Švedska

Našla sem prijateljice

Ni še dolgo od tega, odkar sem naročnica Rodne grude. Moram priznati, da jo vsak mesec komaj pričakujem. Najlepša hvala za objavo mojega pisma, saj sem prek Rodne grude našla tri prijateljice, eno iz Anglije in dve iz Amerike. Iz moje okolice se mi je oglasila Mary Tursich, ki mi v vsakem pismu priloži tudi kak izrezek iz Prosvete. Tudi jaz sem se nameravala naročiti na ta list, a mi je Mary povedala, da Prosveta ne bo več izhajala. To bo res prizadelo ameriške Slovence, saj je bil za mnoge to edini stik s slovensko besedo.

V minulih mesecih sem sestavila pesem o domu, ki vam jo prilagam. Vsem Slovencem po svetu in doma želim srečno novo leto 1974.

Victoria Vertačnik
North Bellmore, N. Y., ZDA

Objavljamo odlomek iz vaše pesmi:

*Kaj neslo me je v tuji kraj,
še zdaj ne vem in ne zakaj.
Res me vodila je ljubezen,
a bila je tudi radovednost.*

*Po mnogih letih ustvarila
sem dom si in družino,
a v srcu vedno imam še bolečino,
ki tare me in vleče v domovino.*

Victoria Vertačnik

Amerikanec v Sloveniji

Midva z ženo sva potovala že po več državah in povsod sva bila lepo sprejeta — kot tujca, le v Sloveniji sva občutila domačnost. Slovenci, ki smo najmanjša veja velikega slovanskega drevesa, smo razkropljeni po vsem širnem svetu. Ko smo jemali slovo od svojih dragih in rodne grude, so se mnogim orosile oči. Solze so se osušile, v srcih pa so pustile žive korenine, ki nenehno poganjajo misli in žive spomine.

Revija Rodna gruda je edina vez, ki nas povezuje in nam pomaga, da se spoznavamo in vemo, kje je kdo in kaj dela. Tudi že marsikatera »izgubljena« oseba se je že našla prek Rodne grude. Zato je potrebno, da ji pomagamo in ji pridobimo čimveč naročnikov.

Pozdrav vsem rojakom širom sveta, naj jim novo leto mnogo sreče da!

Jack Tomšič
Cleveland, ZDA

Zahvala za ansambel

Rodno grudo in Slovenski koledar prejemamo že vrsto let in to si želimo tudi v bodoče. Rodna gruda prinaša mnogo lepega iz naše Slovenije in Jugoslavije. Drugih novic, ki bi bile zanimive, nimam, ker se rojaki s Švedske večkrat oglašajo. Posebna zanimivost pa je bila to, da nas je obiskal ansambel Mihe Dovžana s pevci in Ivanko Kraševc. Skoraj ni besed, s katerimi bi se lahko zahvalil za to prireditev, ker je bila za nas, ki živimo tukaj, nekaj izredno lepega. Njihova glasba nam je segla globoko v naša srca. Zato se vsem, ki so to organizirali, ter ansamblu iz srca zahvaljujemo.

Franjo Breznik z ženo Jožico ter z Zvonkom in Darkom
Köping, Švedska

Voščila

Smo novi naročniki Rodne grude, ki pa nam je zelo všeč, in preberemo vse novice iz Slovenije in drugih krajev. Revija nam vzbuja mladostne spomine.

Naša družina je v Avstraliji že trinajst let. Doma smo s Primorske, občina

Ilirska Bistrica. Vsem pri Izseljenski matici in vsem naročnikom Rodne grude želim srečno novo leto 1974!

Tonček Skok z družino
St. Albans, Vic., Avstralija

Spomini na trgategv

Za Rodno grudo smo izvedeli šele pred kratkim, čeprav smo v inozemstvu že kar dolgo. Naš sinko nam jo je prinesel iz slovenske šole in smo bili vsi navdušeni nad njo, zato jo takoj naročamo. Jaz sem bila predvsem navdušena nad slikami vinske trgatve, saj sem rojena na Štajerskem in spomini mi letijo nazaj na šolske dni, ko smo hodili v šolo skozi gorice, a zobati nismo smeli pred trgatvijo. Zato pa je bilo veselje toliko večje na dan trgatve — v šolo nam ni bilo treba iti in zato se nam je zdel ta dan kot največji praznik.

Zelo bi bila vesela, če bi kdaj v Rodni grudi zasledila sliko mojega rojstnega kraja Hum pri Ormožu. V domovino radi prihajamo na obisk, še posebno veselje je to za otroke in za staro mamo in očeta, ki komaj čakata na svoje vnuke.

Lepe pozdrave vsem rojakom doma in po svetu!

Marija Lajšič
Göteborg, Švedska

Posnetek Hrastnika

Rodna gruda mi je zelo všeč, ob priiliki pa se priporočam za posnetek Hrastnika, ki sem ga zapustila leta 1924. Letošnji koledar je več kot zanimiv. Zahvalim se vam tudi za lepo znamko na kuverti, z njo bom spet razveselila nekega mladega Francoza.

Maria Kropivšek
Paris, Francija

Jesen v Halozah

Zabava ob križanki

Vaša naročnica sem eno leto. Revija mi zelo ugaja in prav vse z zanimanjem preberem, še posebno pa članek vašega odgovornega urednika. Iz njegovih člankov vidim njegov trud in prizadevanja za večji uspeh te priljubljene revije, ki veže Slovence po svetu z nam tako ljubo Slovenijo.

Križanka, ki jo objavljate zadnje mesece, mi je v veliko zabavo in razvedrilo. Žal pa vzame zelo veliko časa, da pride revija do nas, a to ni vaša krivda.

Mary Shockley
Denver, Colorado, ZDA

Hvaležna

Vse pri Matici in na uredništvu lepo pozdravljam. Vedno vam bom hvaležna za vašo uslugo, ki ste mi jo izkazali med mojim obiskom v Sloveniji in naši lepi Ljubljani. Videla sem sliko v Rodni grudi, ki ste jo posneli med mojim obiskom na uredništvu.

Škoda, da sem bila takrat bolna in utrujena od dolgega potovanja, da se mi še na sliki pozna.

Izseljenski koledar bom naročila pri Prosveti. Žal se bojimo, da bo dnevnik Prosveta prenehal izhajati zaradi prevelikih stroškov. Sploh pa je taka draginja za vse in povsod, da za prihodnost ne kaže dobro. Upam, da boste tiskali Rodno grudo in koledar še dolgo. Vsem želim srečno in zdravo novo leto.

Elisabeth Fortuna
Fontana, Calif., ZDA

Iz Ilirske Bistrice

Pošiljam vam naročnino za Rodno grudo in koledar. Kar je več, naj bo za tiskovni sklad. Rodna gruda je zanimivo branje in ne bi mogli biti brez nje. Pošiljam vam tudi razglednico Ilirske Bistrice z novo osnovno šolo. Zgoraj na hribu je cerkev sv. Petra in pokopališče. Včasih je bilo Trnovo samostojen kraj, zdaj pa je del Ilirske Bistrice. Tam je bil tudi samostan in samostanska šola. Po drugi svetovni vojni se nune preživljajo s pečenjem tort in potic, imajo pa tudi nekaj zemlje. Ljudje zdaj hodijo delat v tovarne, v Ilirsko Bistrico pa pride tudi veliko turistov z vseh strani.

Pozdravljam uredništvo Rodne grude in bralce po svetu in doma.

Jennie Janežič
P. O. Joliet, Ill., ZDA

Poldetov dom na Mrzlici nad Trbovljami. Foto: Ančka Tomšič

Polhov Gradec

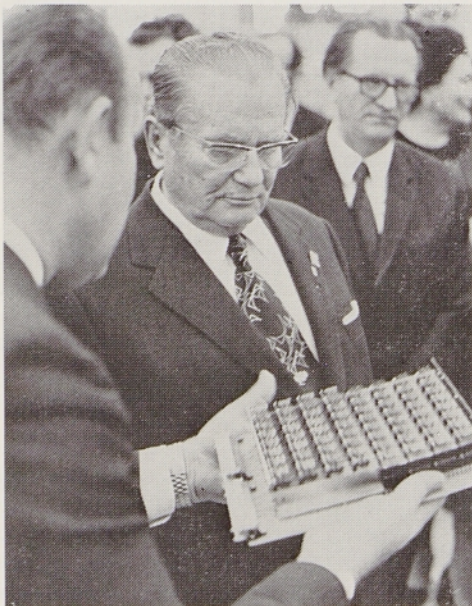
Foto: Janez Klemenčič

Predsednik Tito na Brdu

Predsednik Tito je preživel novoletne praznike na Brdu pri Kranju, kjer se je zadržal na oddihu tudi še naslednja dva tedna. V tem času je med drugimi sprejel tudi predstavnike 14. divizije, ki so v tem času proslavljali 30-letnico legendarnega pohoda na Stajersko, ogledal si je novo tovarno avtomatskih telefonskih central na Laborah pri Kranju in obiskal novo osnovno šolo v Predosljah pri Kranju. Predsednik Tito je na Brdu sprejel tudi predsednika belgijske vlade Edmonda Leburtona, ki se je pred tem mudil v Skopju. Ker je hkrati župan mesta Waremma, je ob tej priložnosti podpisal tudi listino o pobratenju

tega mesta in Skopja. Skopska univerza »Cirila in Metoda« je premiera Leburtona promovirala za častnega doktorja. Predstavniki založbe Mladinska knjiga iz Ljubljane in zagrebškega staroslovanskega inštituta »Svetozar Rittig« so predsedniku Titu podarili faksimile glagolskega misala Hrvoja Vukčića-Hrvatiča iz leta 1404.

Pred kongresom

V vsej Jugoslaviji potekajo široke razprave o dokumentih, ki jih bodo sprejeli na bližnjem 7. kongresu Zveze komunistov Slovenije in na 10. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije. Na nedavni seji CK ZKS, ki je bila med drugim posvečena tudi pripravam za ta kongresa, je imel uvodno razpravo Lojze Briški, ki je med drugim poudaril: »Celotno družbo mora prevevati misel, da se s kongresi Zveze komunistov dogaja v naši družbi nekaj izredno pomembnega, kar bo imelo daljnosežne posledice za revolucionarno akcijo in razvoj naše družbe. Zato moramo temu primerno naše delovne ljudi aktivirati in to predvsem s tem, da bomo v dokumente in v vsakdanjo politično akcijo zajeli njihove težave, interese in hotenja.«

Kraigherjeve nagrade gospodarstvenikom

V dneh po Novem letu, na dan obletnice smrti Borisa Kraigherja, so na Gospodarski zbornici v Ljubljani podelili tradicionalne nagrade Borisa Kraigherja. Letos so bili nagrajeni: dipl. inž. Janez Beravs, direktor industrije gumijevih, usnjenih in kemičnih izdelkov Sava v Kranju, Voja Djinovski, direktor steklarne »Boris Kidrič« v Rogaški Slatini, Ivan Kočevar, direktor Splošnega gradbenega podjetja Pionir v Novem mestu, Tine Ravnikar, direktor Lesnine iz Ljubljane in Zdravko Praznik, direktor Ekonomskega centra v Mariboru.

GIPOSS

Ljubljana, Dvorčakova 5

Telefon: 315-544

Za vse, ki si želijo po povratku v domovino ustvariti topel dom, so poskrbela naša podjetja

GORICA — Nova gorica
INGRAD — Celje
PIONIR — Novo mesto
OBNOVA — Ljubljana
SAVA — Jesenice
STAVBAR — Maribor
PROJEKT — Kranj
TEHNIKA — Ljubljana

Gradimo stanovanja v lepo urejenih soseskah, ki imajo otroška igrišča, šole, oskrbovalne-potrošniške centre in druge spremljajoče objekte.

Ugodna zunanjetrgovinska bilanca

Naša država je lani izvozila za 2 milijardi 853 milijonov dolarjev blaga ali za 28 odstotkov več kot leta 1972. Vrednost uvoza je v tem času znašala 4 milijarde 511 milijonov dolarjev ali za skoraj 40 odstotkov več. Razliko smo pokrili z neblagovnim deviznim prilivom in je bil tako zunanjetrgovinski saldo pozitiven.

Dan izseljencev v Čedadu

Vsako leto na dan Sv. treh kraljev se v Čedadu, Italija, zberejo številni Beneški Slovenci, ki so zaposleni na tujem, in tudi številni domačini, ki jim ta prireditve pomeni predvsem pregled kulturnih dosežkov, hkrati pa opozarja na odprta vprašanja slovenske narodnostne manjšine v Videmski pokrajini. Na letošnji prireditvi so med drugim poudarili, da za Slovence, ki živijo na tem področju, ne veljajo nobeni zakoni in ukrepi za zaščito narodnih in etničnih značilnosti. V Beneški Sloveniji se slovenska beseda prenaša iz roda v rod samo v družinskem krogu.

Nova tovarna traktorjev v Štorah

Med italijansko družbo FIAT iz Torina in Železarno Štore je bil pred kratkim podpisan sporazum, po katerem bodo Italijani v Štorah zgradili tovarno traktorjev moči od 28 do 40 KM. Letno naj bi izdelali okrog 10.000 traktorjev. Sporazum predvideva dolgoročno industrijsko naložbo.

»Iskra« v Prekmurju

V Murski Soboti in v Prekmurju sploh želijo poleg že uveljavljene živilsko predelovalne industrije bolj razvijati tudi druge industrijske panoge, saj imajo poleg številnih delavcev v tujini še dovolj rezerv delovne sile. Za ustanovitev obrata v Murski Soboti se že zanima tovarna Iskra iz Kranja, ki bi tu rada postavila novo orodjarno. Načrte zanjo že pripravlja. V začetku naj bi bilo v novi Iskri tovarni zaposlenih 160 delavcev, pozneje pa bi jih zaposlili še nekaj sto.

Mednarodno varčevanje po pošti

Skupnost jugoslovanskih PTT podjetij resno razmišlja, da bi pristopila k ratifikaciji mednarodne pogodbe o mednarodni poštni hranilni službi. Tako bi lahko naši ljudje, ki so zaposleni na tujem, devize nalagali na takšno hra-

NOVNA ŠOLA JOSIP BROZ - TITO 1860 - PREDOSLJE - 1973

Otroci osnovne šole v Predosljah pozdravljajo visoke goste

nilno knjižico na vsaki pošti, prav tako pa bi jih lahko dvigali na tujem ali doma. Naša pošta bi takšne pogodbe sklenila z državami, kjer delajo naši delavci, predvsem pa z ZR Nemčijo, Avstrijo, Francijo, Švico, Belgijo in Švedsko.

V Jugoslaviji nafta iz skrilavca

Rudniki črnega premoga, podjetje Naftagas in gospodarska zbornica Srbije so obnovili zamisel, da bi izrabili bogata nahajališča skrilavca blizu Aleksinca in iz njega pridobivali nafto. Po vojni so se že dvakrat ukvarjali s to zamisljo, vendar pa so jo opustili, ker so potrebne zelo drage naložbe. Iz rezerv skrilavca bi lahko pridobili več kot 200 milijonov ton nafte. Plini in druge sestavine skrilavca kot stranski proizvodi pa bi dajali električno energijo, umetna gnojila in vrsto surovin za industrijo gradbenega materiala. Nahajališče je le nekaj kilometrov od železniške proge Beograd—Niš.

Znano je, da nafto pridobivajo iz skrilavca že v Kanadi (blizu Fort McMurraya, Alberta) in tudi v Sovjetski zvezi.

Dva »novoletna« športna uspeha

Celjski atlet, tekač Peter Svet je na silvestrskem teku v Sao Paulu v Braziliji pritekel na cilj sedmi, kar je bil v imenitni mednarodni udeležbi vsekakor velik uspeh. Druga razveseljiva novica pa je prišla iz Miami Beacha na Floridi, kjer je mariborska teniška igralka Mima Jaušovec zmagala na te-

niškem turnirju, ki velja za neuradno mladinsko teniško svetovno prvenstvo. Mima Jaušovec je za tem sodelovala še na velikem teniškem turnirju za ženske v San Franciscu, kjer se je po kvalifikacijah uvrstila med šestnajst najboljših, nato pa jo je izločila iz nadaljnega tekmovanja najuspešnejša tekmovalka zadnjih let na svetu Američanka Billie Jean King. Vsekakor pa je to za mlado slovensko športnico izreden uspeh.

V Škofji Loki so na obletnico smrti velikega slovenskega igralca Staneta Severja postavili v njegov spomin spomenik hlapca Jerneja. Pobudo za spomenik je dal Slovenski oktet, izdelal pa ga je kipar samouk Peter Jovanovič.

V Lendavskih gorica, kjer so prebivalci hudo pogrešali pitno vodo, so v začetku januarja izročili namenu vodovod, ki so ga domačinom pomagali zgraditi pripadniki tamkajšnje vojaške enote. Sedem kilometrov dolg vodovod vključuje zdaj že 120 domačij, ki so razkropljene po strmih okoliških pobočjih. Vojski so zgradili čez Lendavske gorice tudi sodobno cesto.

Jezero pri Podpeči pod Krimom se vse bolj uveljavlja tudi kot mikavno turistično športno središče. Še pred nekaj leti je malokdo poznal lepo dolinico pod Krimom nedaleč od Podpeči, ki se ponaša z majhnim bistrim jezerom. Zdaj topla jezerska voda in prijazna okolica privablja posebej ob nedeljah poleti vse več izletnikov. Domače turistično društvo je lani asfaltiralo cesto iz Podpeči do Jezera. Že prej so ob jezeru zgradili štiri kopališke pomole in skakalnico za kopalce, ter manjše kopališče za otroke. Letos bodo kopališče povečali in zgradili športno igrišče. Na bližnji planoti pa nameravajo urediti tudi nekaj smučišč s prenosno smučarsko vlečnico, da bo ta lepi kotiček, ki je komaj 15 km od Ljubljane, tudi pozimi imel obiskovalce.

V Karlovcu na Hrvaškem v zadnjem času precej govore o svoji občanki 35-letni Ankici Garici, ki je bila v

Bruslju v Belgiji, kjer je Ankica že nekaj let na delu, izvoljena za najbolj prikupno debelo Evropejko. Pravijo, da je bila konkurenca precej močna in se je naša Ankica morala pošteno potruditi za zmago. Pogoj je bil, da mora kandidatka tehtati najmanj 135 kg. Ankica pa je imela »samo« 131 kg. Pa se je potrudila in do dneva tekmovanja pridobila še tiste 4 kg in ker je bila tudi najbolj prikupna, je zmagala.

V Žireh je tradicija nekdanjih čevljar-
skih mojstrov ne le ohranjena, pač pa tudi skrbno očuvana na najboljši način. Alpina, tovarna čevljev, ki je nastala pred 26 leti iz obrtniške čevljar-
ske delavnice, je po svojih izdelkih dobro znana doma, v Evropi in celo onkraj morja. Pri svojih izdelkih danes v tej tovarni uporabljajo izkušnje starih mojstrov z novimi dognanji teh-
nike. Poleg ženske, moške in otroške obutve za vsakdanjo rabo v pestri iz-
biri, izdelujejo tudi specialne čevlje za smučarje in za alpiniste. Danes to-
varna Alpina izvozi za približno 3,8 mi-
lijona dolarjev obutve letno na tuja tržišča. Letos bodo proizvodnjo še znatno povečali. Ti uspehi so seveda zelo opazni tudi pri skrbi za druž-
beni standard zaposlenih. Precej sred-
stev podjetje izloča za nakup in grad-
njo stanovanj za svoje delavce, pod-
pira njihovo kulturno in športno de-
javnost. Imajo smučarski klub, nogo-
metni in judo klub ter šahovski kro-
žek, ki vsi delujejo s pomočjo podje-
tja. Dalje ima tovarna svojo godbo ter moški in mešani pevski zbor.

V Lipici so odprli veliko pokrito ja-
halnico, ki je edini tovrstni športni objekt v Jugoslaviji in eden redkih v Evropi. Na tribunah jahalnice je se-
demsto sedežev in tristo stojišč. Z manjšo preureditvijo se ta objekt lah-
ko usposobi tudi za druge športne pri-

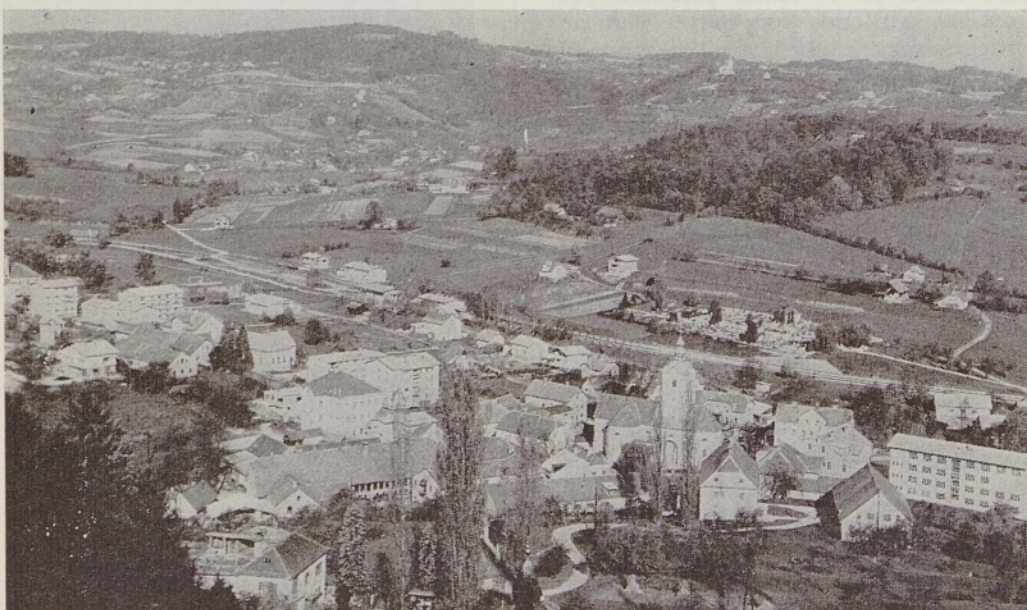
reditve. Jahalnica je namenjena raz-
nim vrstam konjeniškega turizma: tu-
rističnemu jahanju ob slabem vreme-
nu in v zimskih mesecih, učenju dre-
surnega jahanja in raznim turnirjem — lokalnim in mednarodnim itd. Vse-
kakor je pokrita jahalnica velika pri-
dobitev za turistični razvoj Lipice. V načrtu imajo zdaj še gradnjo pokri-
tega kopališča ter hotelsko gostinske-
ga objekta, kar bo močno pripomoglo, da postane Lipica mednarodno znan turistični kraj naše slovenske dežele.

V Ajdovščini živilski kombinat Mlino-
test vsako leto razpiše več štipendij za izobrazbo mladih strokovnjakov, ki se po zaključku študija zaposlijo pri tem kombinatu. Zdaj ima podjetje šestnajst štipendistov. Letos pa vse štipendije niso bile podeljene, ker za-
nje ni bilo kandidatov. Prihodnje leto bodo razpisali še več štipendij, ker namerava Mlinotest svojo dejavnost razširiti in bodo zelo potrebovali mla-
de strokovnjake pa tudi delavce, da bodo nadomestili tiste, ki gredo v po-
koj.

Coctail Triglav si je priboril častno tretje mesto na tekmovanju gostincev v pripravi mešanih pijač-coctailov v hotelu Slon v Ljubljani. Sestavil in poimenoval ga je po našem najvišjem gorskem vrhu natak Simon Gašperšič, doma iz Radovljice. Tekmovalo je 34 mojstrov v mešanju pijač iz vse Jugoslavije. Prva nagrada je šla na Bled, druga v Opatijo, tretja pa s Simonom v Portorož, kjer je zaposlen kot natak v hotelu Riviera. Za coc-
tail Triglav je Simon zmešal: maraski-
no, limonin sok in vodko ter končno dodal svetovno znani liker »galjano«. Da je Simon Gašperšič zares mojster v mešanju pijač, dokazuje to, da je s 25 tekmovanj, katerih se je udeležil, odnesel kar deset pokalov in šest me-
dalj, dve zlati, eno srebrno in tri bronaste. Lani je osvojil prvo mesto na mednarodnem tekmovanju barmanov v Luksemburgu.

KEMA je naslov združenega podjetja slovenskih podjetij kemične industrije. V to slovensko velepodjetje kemične industrije so pristopile mariborske to-
varne Zlatorog, Svaty in Alma, tovar-
na dušika Ruše in tovarna Eksoterm iz Kranja. Novo podjetje ima blizu tri tisoč zaposlenih, celotni dohodek pa bo znašal nad 800 milijonov dinar-
jev. Petnajstega januarja so predstavi-
niki teh tovarn podpisali samoupravni sporazum o združitvi. Ta združitev bo pripomogla k smotrni koncentraciji dela in razdelitvi slovenske kemične industrije, ki je bila doslej preveč razdrobljena.

V Litiji so ob občinskem prazniku iz-
ročili namenu nov most čez Savo. Most je dolg 122 metrov in širok 18 metrov. To je prvi izmed mostov, ki

Šmarje pri Jelšah

Kobarid

jih bodo zgradili ob zasavski cesti od Tacna do Sevnice. Gradnjo bo financirala republiška cestna skupnost.

V Ljubljani je Cankarjeva založba konec lanskega leta izdala roman znane slovenske pisateljice in prevajalke Mire Miheličeve. Roman »Plamen in dim« obsega tri knjige. V njem je zajeta kronika slovenske meščanske družine iz polpreteklega časa do naših dni. Po snov je avtorica segla v svojo lastno družino, kar je doslej že nekajkrat storila v svojih delih. V trilogiji »Plamen in dim« je pisateljica zbrala, strnila, povezala in dopolnila v celoto nekatera svoja že prej izšla dela, ki so s tem dobila novo celovito podobo — kroniko živo razgibanega življenja neke slovenske meščanske družine od leta 1870 do danes — od njenega vzpona do padca. Roman Mire Miheličeve »Plamen in dim« je nedvomno eno najtehtnejših domačih del, ki smo jih lani dobili pri nas.

V Ljubljani je bil 11. januarja v Drami jubilejni večer slovenskih ljudskih plesov in pesmi, ki ga je priredila Akademski folklorna skupina »France Marolt« ob 25-letnici obstoja in 80-letnici Tončke Maroltove, vdove narodopisca in glasbenika Franceta Marolta, ki je bil ustanovitelj skupine. Tončka Maroltova je po soprogovi smrti prevzela njegovo delo. Po njenih zapisih so zlasti zanimivi gorenjski plesi, ki jih pleše ta naša tudi zunaj meja znana slovenska folklorna skupina.

V Sloveniji, posebej na nekaterih področjih, primanjkuje delovne sile. Tako je zdaj v naši republiki zaposlenih že okrog 150.000 delavcev iz drugih jugoslovanskih republik. Največ jih je iz Bosne in Hercegovine. S temi delavci so v naših podjetjih zadovoljni.

Jugoslavija je postala solastnik telekomunikacijskega satelita nad Atlantikom. To je dosegla z včlanjenjem v mednarodno organizacijo za telekomunikacije prek vesolja.

šport

Že tretji »hokej« v Sloveniji

Slovenija bo letos marca tretjič prirediteljica svetovnega prvenstva v hokeju na ledu. Po letu 1966, ko so se v Ljubljani zbrale v boju za naslov svetovnega prvaka reprezentance skupine A, v Zagrebu skupina B in na Jesenicah skupina C, ter po letu 1969, ko je bila dvorana Tivoli v Ljubljani prizorišče svetovnega prvenstva skupine B, bodo hokejisti na ledeni ploskvi spet navduševali prijatelje te trde moške igre, ki ima v Sloveniji vsako leto več privržencev.

Pred začetkom svetovnega prvenstva je seveda v ospredju vprašanje, kaj si lahko obeta jugoslovanska reprezentanca, ki bo tokrat igrala nekoliko pomlajena. Izmed starih reprezentantov, ki imajo stalno mesto v državni ekipi, kandidirata tudi za to prvenstvo še vratar Knez in B. Jan, poleg njiju pa še nekaj prekaljenih igralcev, ki so že velikokrat oblekli majico z državnim grbom na prsih, tako R. Smolej, S. Beravs in R. Hiti, ki so z reprezentanco v dobrem in slabem že od svetovnega prvenstva na Finskem.

Dva napada jugoslovanske reprezentance sta že formirana, eden je jeseniški — R. Smolej, S. Beravs in Mlakar — drugi pa ljubljanski — Gorazd in Rudi Hiti ter Petač. Za tretji napad ima Čehoslovak Miroslav Kluc, ki že nekaj let vadi naše hokejiste, več kombinacij.

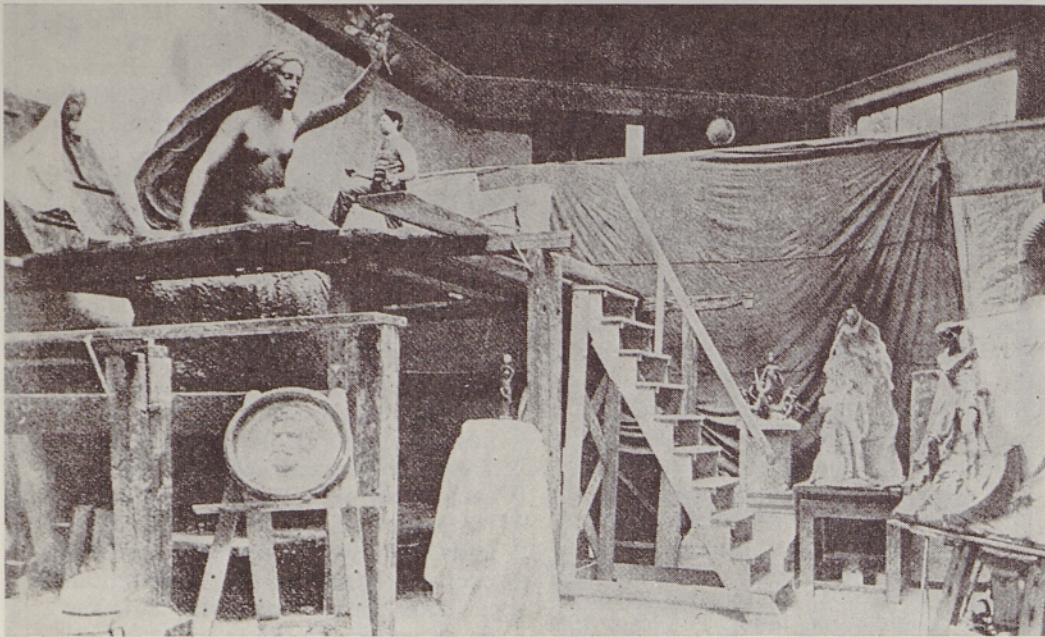
Fantje, ki preprečujejo napade nasprotnih moštev, bodo letos igrali v drugih parih: L. Jug skupaj s S. Koširjem, Jakopič in Kumar ter B. Jan in Pipan, medtem ko je Lap rezerva. Skušali se bodo postaviti po robu bliskovitim akcijam težkih nasprotnikov, ki jih čakajo na SP. Tako napadalcem kot branilcem na svetovnem prvenstvu v Ljubljani ne bo lahko, saj je kot na dlani, da bo letos konkurenca še bolj ostra kot prejšnja leta. Ameriški reprezentanti bodo nedvomno poskusili vse, da se vnovič prebijajo med najboljših, se pravi v skupino A, prav tako pa lanske člani elitne skupine, reprezentanca ZR Nemčije, ki je sedaj zdrsnila iz skupine A nazaj v skupino B. Tudi Romuni so dobro pripravljeni. Resda jih je še decembra jugoslovanska reprezentanca v Ljubljani premagala, vendar je ob tem gostovanju Romunov pri nas z njimi tudi izgubila. Kakorkoli je, Romuni so vselej nevaren nasprotnik najboljšim hokejistom.

Jugoslovanska hokejska reprezentanca je bila zadnje dni decembra in v začetku januarja na daljši turneji v Kanadi, kjer je odigrala devet tekem, ki so nedvomno veliko prispevale k formi ekipe, še vedno pa bo moč reprezentance na svetovnem prvenstvu največ odvisna od tega, v kakšni formi bosta marca oba najboljša slovenska kluba, Jesenice in Olimpija iz Ljubljane.

Nedvomno bo že velik uspeh, če bodo naši fantje na svetovnem prvenstvu na domačih tleh osvojili tretje mesto. Za to tretje mesto bi zaslužili enako pohvalo, kot so jo za zmago v skupini B na olimpijskih igrah leta 1968 v francoskem Grenobleu.

Če sedaj o uvrstitvi naše reprezentance na svetovnem prvenstvu lahko samo še ugibamo, pa je že takorekoč jasno, da je velik prireditvi v hokeju na ledu, ki bo spet pri nas, že vnaprej zagotovljen organizacijski uspeh, saj slovenski prireditelji slove povsod po svetu. S številnimi športnimi predstavami na najvišji ravni so si zagotovili dovolj izkušenj, da tudi tokrat lahko pričakujemo samo uspeh.

Jože Dekleva

Kipar Zajec pri delu v dunajskem ateljeju. Sem so mu prizadevni posamezniki hodili delit različne nasvete. Mladi kipar ni pričakoval, da bo deležen tako stroge kritike moralistov in umetnostnih kritikov.

Kipar Ivan Zajec je ustvaril več boljših del, kot pa je bil Prešernov spomenik. Danes pa je znan predvsem po tem svojem delu.

Ob 125-letnici smrti dr. Franceta Prešerna

Pesnik, kipar in muza

Kdo ga ne pozna — spomenik največjemu slovenskemu pesniku dr. Francetu Prešernu? Pesnikov kip stoji na visokem podstavku ob Tromostovju sredi Ljubljane, nad njim pa sedi utelešena muza. Danes si središča kulturne Ljubljane ne moremo predstavljati brez tega dobro znanega spomenika. Kar nekam prazno bi se nam zdelo, če ga ne bi bilo. Kadar stopamo mimo, ga komaj pogledamo. In niti na misel nam ne pride, koliko hude krvi je nekoč, pred sedemdesetimi leti, povzročilo postavljanje tega spomenika. Spočet je bil spomenik že v prvih maj-

skih dneh leta 1898, ko je takratni dnevnik Slovenski narod na celi prvi strani sporočil Slovencem novico, »da se bo Prešernu postavil v stolnem mestu dostojen spomenik«. Rečeno je bilo, naj bi ga postavili ob priložnosti stoletnice pesnikovega rojstva in petdesetletnice njegove smrti.

»Rojaki, izkažite se radodarne, da se uresniči leta 1900 ta naša plemenita namera. Slovenke, vašo lepoto je opeval dr. France Prešeren, nabirajte zlasti ve darove za ta spomenik!« Pod vabilo so se podpisali: častna predsednika odbora za nabiranje prispevkov za Prešernov spomenik, pesnika Simon Gregorčič in Josip Stritar in predsednik odbora župan Ivan Hribar. Sledilo je še sto petinšestdeset podpisov političnih in kulturnih velmož.

Plemenita namera, da bi stal spomenik že leta 1900, se ni uresničila. Spomeniki niso otroci, ki bi jih lahko donosili v pičlih devetih mesecih. Navadno imajo tudi več očetov in tako je bilo tudi s Prešernovim spomenikom. Natečaj za izdelavo spomenika je bil objavljen šele leta 1899. Udeležilo se ga je sedem slovenskih kiparjev, žirija pa je prvo nagrado pode-

lila kiparju Ivanu Zajcu in mu leta 1900 tudi naročila izdelavo spomenika.

Akademski kipar Ivan Zajec, tedaj star trideset let, je bil doma iz ugledne podobarske rodbine. Akademski kipar je bil že njegov oče. Na dunajski akademiji je dobil dvoje nagrad. V specialki akademije je ustvaril svoje najboljše delo Prestrašeni satir, ki ga je mogoče videti v ljubljanski Narodni galeriji. Akademski klasicizem, katerega pristaš je bil, je bil takrat še vedno hudo v modi.

A že takrat ni bil všeč prav vsem. Oko slikarja Riharda Jakopiča je na razstavi osnutkov za Prešernov spomenik obstalo ob Bernekerjevih skicah: »Bernekerjeva skica za Prešernov spomenik je delovala v prvem trenutku na vse, kakor bi bil stvaritelj tega hitrega umotvorčka že dovršen umetnik — torej starejši človek. Bila je skica tako lahka, igrajoča, brez truda narejena, skratka: edino izvirno delo vse konkurenčne razstave.«

Toda izbran je bil Ivan Zajec. Srečnež se ni zavedal, kako težavnega dela se je lotil, kakšnim duševnim stiskam bo izpostavljen, kako bo povelečevan in kako ga bodo trkali.

Najprej se je bilo treba zmeniti, kje bo spomenik stal. Nekateri so ga hoteli imeti ob današnji Prešernovi cesti, drugi v Zvezdi. Sam kipar je predlagal, naj bi izdelali leseno šablono oblike, kakršno naj bi imel spomenik, postavili pa naj bi jo na različnih trgih. Tako so naredili, ko so postavljali spomenik Goetheju na Dunaju. O lokaciji spomenika so se so-

Slikar Maksim Gaspari, ki je bil takrat star dvaintrideset let (26. februarja bo slavil že svoj 91. rojstni dan), je objavil to karikaturu v humorističnem listu Osa. Z njo se je ponorčeval iz škofovega ogorčenja nad goloto muze. Škof šprica pregrešno muzino goloto z gnojnico, duhovščina, ki mu poganja ročno črpalko, pa si zaradi smradu zatiska nos.

dobniki prepirali še potem, ko je že stal na današnjem mestu, debate o njegovi selitvi so se zlasti razvnele leta 1931, pa niti danes še niso povsem končane.

Za spomenik je bilo treba čimveč denarja. V ta namen so priredili Prešernovo veselico. Zanj so prodali štirinajst tisoč vstopnic. Veselične prostore je razsvetljevalo dva tisoč žarnic in dvajset obločnic. Ljubljanski zvon je veselico pohvalil: »Velika Prešernova veselica je v moralnem in gmotnem oziru prekrasno uspela. Največja zasluga za to gre narodnim damam ljubljanskim.«

Kipar je medtem že izdeloval svoj kip. Pri tem pa je poslušal stotero nasvetov, ki so mu jih delili vsevprek. Najprej je naredil približen osnutek kipa. Tega je nekdo fotografiral in ga objavil v avstrijskem časopisu. Časopis je priromal v Ljubljano in tu povzročil hudo kri. Stavili so posebno komisijo, ki je Zajcu svetovala, kaj vse naj bi pre naredil in popravil. Kip, že vlit v bron, so v livarni razbili. Kipar se je znova lotil dela.

Spomeniki so že od nekdaj hudo dragi. Prešernov naj bi stal dvajset tisoč avstrijskih kron, so menili sodobniki. Kipar je naredil predračun, ki je znašal že 48.600 kron, od te vsote naj bi sam dobil 22.000 kron. Do odkritja je cena spomenika narasla že na 71.000 kron. Ko se je bližal dan odkritja, so se razgrevale tudi politične strasti. Klerikalno časopisje je opozorilo, da sta Prešerna pokopala »nezmernost v pijači in nebrzdana spolna strast. To mu je strlo moško silo, da je omahnil in padel kot žrtev slabih nravi«.

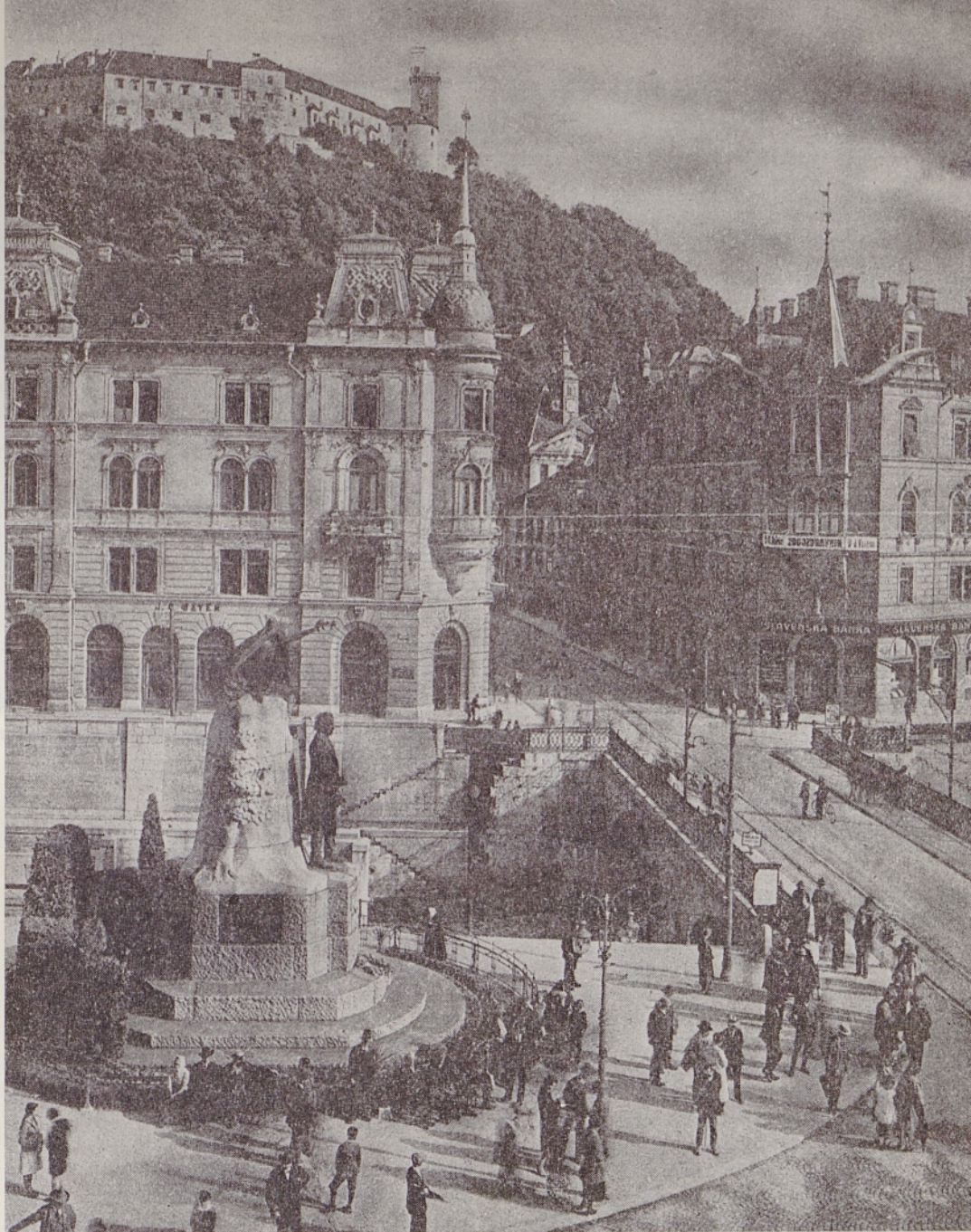
Otvoritev je bila velik praznik: dvajset tisoč ljudi, govori, petje, ploskanje. Sodobnik je veličastni trenutek popisal takole:

»Pri zadnjih govornikovih besedah se je razstrlo platno in oblit od zlatih sončnih žarkov se je dvignil pred nami spomenik, ki so si ga naše duše tako želele! Naša srca so vriskala od veselja... Donebesni klici slava in živio so pretresali zrak, z grada so pozdravili streli iz topov in iz tisoč grl se je glasila himna Hej Slovani!«

Potem pa veselice, banketi, gostije, razdeljevanje spominskih kolajn. Spomenik in Prešeren sta bila že pozabljena.

Katoliški časopis je v naslednjih dneh objavil mnenje preproste perice: »Kar popolnoma nago žensko (muzo) so postavili pred frančiškansko cerkvijo. Kako strašno pohujšanje je to za mladi ženski rod. Ko bi bila ta podoba vsaj malo zagnjena okoli prsi. Tako se pa kar vse vidi.«

V naslednjih dneh je spomenik z moralnega stališča obsodil tudi ljubljanski škof Anton Bonaventura Jeglič. Spomenik se mu je zdel pohoten, najbolj pa se je jezil, ker so ga postavili prav pred cerkev, kjer žali čut ženstva, zlasti pa

Gornjo sliko Prešernovega spomenika je fotograf posnel po prvi svetovni vojni. Čez Ljubljano je takrat vodil en sam most, mojster Plečnik pa je pozneje ustvaril znamenito Tromostovje.

nedolžne mladine. Županu in občinskemu odboru je predlagal, naj muzo odstranijo in jo zamenjajo s spodobno oblečeno.

Občinski možje niso bili istih misli kot škof. Časniki so začeli objavljati razprave o nagoti.

Za moralisti so se spomenika lotili kritiki. Njihovo mnenje lahko povzamemo z izjavo dr. Ivana Prijatelja: »Prešernov spomenik je s strogo umetniškega stališča slab.« Pesnik Oton Župančič je takrat potožil: »In tebe, France Prešeren, naš izcela-človek, so znesli med nas reveža iz brona in kamenja, brez celote v samem sebi in brez povezave z okolico.«

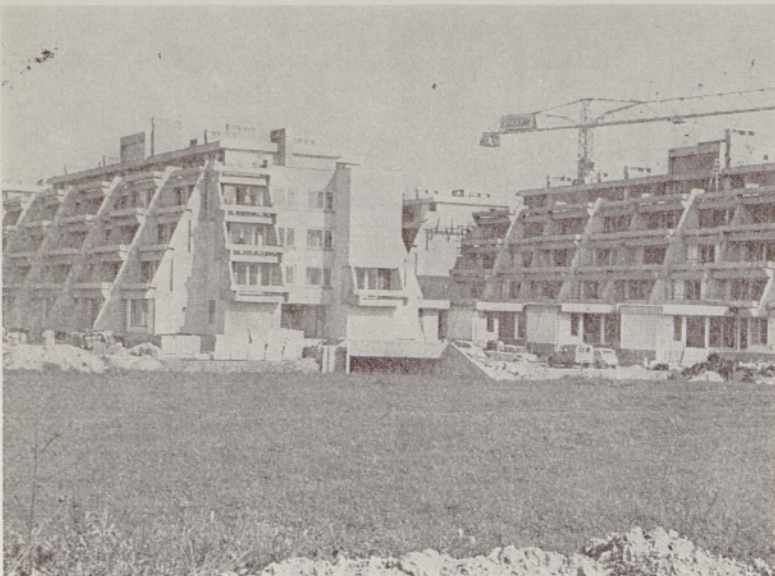
Pisatelj Ivan Cankar je bil še ostrejši: »Če bi bilo poslalo svoje osnutke sedmero Rodinov, spomenik bi bil stavil Zajec... Iz spomenika narodove ljubezni

je postal nenadoma spomenik klavrne dobe.«

Kipar Ivan Zajec je moral slišati še veliko pikrih besed. Kmalu po otvoritvi se je podal v svet, v Pariz, v London, v Ameriko. Učakal je triinosemdeset let.

Polemike o umetniški vrednosti spomenika so že zdavnaj potihnile, tudi nad goloto muze se ne spotika nihče več. V senci spomenika posedevajo deželani, ki po opravihi obiščejo ljubljansko stolno mesto. Pred nekaj leti so ugotovili, da je voda naredila pod spomenikom velike luknje. Zalili so jih s tonami in tonami betona. Zdi se, da spomenik ne vznemirja nikogar več. Eh, ne čisto nikogar, še prav pred kratkim je nek slovenski kulturni mož predlagal, naj bi spomenik vendarle preselili na kako ustrežnejše mesto.

Janez Kajzer

Novi bloki v Kosezah

Nov otroški vrtec »Kurirček« v Šiški

Nezadržan razvoj

Če bi na začetku prejšnjega stoletja Valentin Vodnik opisoval svojo pot iz Ljubljane v Šiško, bi seveda pisaril o mestu in pa o srednje veliki vasi ob njem, do katere vodi pot mimo Golovca v gorenjsko smer. Danes si težko predstavljamo Vodnikovo Šiško, starejše grče pa se še dobro spominjajo idiličnih kozocev in dišečih polj, ki so se širila v tem koncu ljubljanske kotline. Toda to je zgodovina, star orumenel list, ki smo ga skrbno shranili, da nam bo vedno, kadar ga bomo potrebovali, zgovoren dokaz za vse, kar smo zgradili. Soseska 6, Draveljska gmajna, Brod, Koseze..., to je današnja Šiška, takšna, kakršno pozna vsa Slovenija, če že ne drugače pa vsaj po lepih fotografijah modernih naselij, ki jih uredniki časnikov radi objavljajo v ilustracijo.

Težko je pisati o občini, kakršna je Šiška. Kje bi pravzaprav začeli? Seveda smo v zadregi, kajti lahko je bilo nekoč leporečiti o vasici z nekaj hišami, težko je pripovedovati o peti ljubljanski občini, ki jo sestavlja kar 20 krajevnih skupnosti. Pa si vzemimo za vzor sestavljavce enciklopedij: no, tega, da bi nas v leksikonih prav veliko omenjali, si Vodniku in ostalim znanim možem v naši zgodovini navkljub ne upamo domišljati, toda prav gotovo bi začeli, če bi nas hoteli opisati, pri številkah. Dobro: torej, Šiškarji se imenujemo vsi, ki živimo na 156 kvadratnih kilometrih zemlje vse od Spodnje Šiške pa do Medvod. 66.036 nas je, statistiki so natanko izračunali in še to so ugotovili, da nas živi na mestnem območju kakih 80 odstotkov.

Torej, Šiškarji so tudi prebivalci Vodice, Tacna, Medvod, Rašice, Pirnič, Smlednika, Bukovice, Topola in še številnih drugih krajevnih skupnosti, ki so se sprva morda res bolj prištevali k Gorenjcem, so pa sedaj gotovo raje Šiškarji. Če kar nadaljujemo s številkami: v naši občini je zaposlenih 27.315 občanov, med njimi pa je skoraj polovica žensk. Vidite, čeprav se zaenkrat na rang listah mednarodnih statistikov še ne znajdemo velikokrat pri vrhu, nam je pa to uspelo prav s temi ženskami. Po številu zaposlenih pripadnic šibkejšega spola smo namreč resnično zelo visoko, naše žene so borbo za enakopravnost vzele čisto zares. Seveda je zanimiv tudi podatek, kolikšen je narodni dohodek, ki ga ustvarimo na prebivalca: natanko 25.437 novih dinarjev je znašal v lanskem letu in če to vsoto malce preračunamo, dobimo skoraj 1500 dolarjev.

Statistika je suhoparna veda, toda včasih nam odkrije marsikatero zanimivost. Tako smo pri strokovnjakih za številke zvedeli, da se je število prebivalcev v nekaj več kot dvajsetih letih dvakrat povečalo, Šiška je postala namreč eno samo, veliko gradbišče, kjer so začeli kot gobe po dežju rasti novi bloki, hišice, nova stanovanjska naselja. Ne bi se radi hvalili, toda tega, da je naša Soseska 6, stanovanjski kompleks ob Celovski cesti (nasproti »remize«) eno najlepših, najmodernejših in najbolj urbanistično urejenih naselij v naši deželi, ne moremo zamolčati. Pri gradnji te soseske so se naši gradbinci in urbanisti učili na napakah drugih in ne na svojih, kot je bila to

naša dolgoletna praksa. Hkrati z visokimi stolpniciami in naseljem prijetnih trinadstropnih blokov so rasli tudi trgovski lokali, asfaltirali so ceste, urejali zelenice. Sprehod po tej soseski je zato resnično doživetje, čeprav moramo skesano priznati, da imamo tudi nekaj takšnih prebivalcev, ki na svojo okolico ne znajo paziti.

V šišenski občini je 83 gospodarskih organizacij, torej tovarn, večjih in manjših podjetij, za katere ste prav gotovo že slišali. Gotovo vsakdo pozna Litostroj in njegove turbine ali pa Lek, ki polni police številnih lekarn doma in v tujini; tudi Colorjeve barve in laki so ponesli ime naše občine daleč v svet, prav tako Donitovi avtomobilski filtri, tkanine Dekorativne, vodovodne armature Unitasa... Naša podjetja veliko in vedno več izvažajo, statistiki so nam na primer zaupali, da se je v letošnjem letu v prvih mesecih povečal izvoz kar za 36 odstotkov glede na enako obdobje lani.

Seveda bi s tem, ko bi naštevati samo gospodarske organizacije, storili nekaj krivice kmečkemu prebivalstvu Šiške, ki ga resda ni veliko, je pa zato pridno in delavno. Kakih 800 individualnih kmetij premoremo, seveda poleg kmetijske zadruge in agrokombinata. In to niso kmetije, kakršne so mladi množično zapuščali (in jih marsikje še zapuščajo), to so mehanizirana (en traktor pride na 23 hektarjev) gospodarstva, preusmerjena v sodobno kmetijsko proizvodnjo. Medvoška kmetijska zadruga ima kar 470 članov in 600 kooperantov in če lahko sodi-

mo po besedah strokovnjakov, ki na letošnji razstavi plemenske živine v Vodica niso skrivali presenečenja nad izredno kvaliteto, je to sodelovanje kmetov in zadruga obrodilo bogate sadove. Sicer pa, kaj bi govorili na pamet, povprašali smo kar našo občanko, kmetovalko Ivanko Jamšek iz Bukovice.

»Veste,« nam je dejala, »za nami so časi, ko je kmet prideloval vse pridelke, kar jih premore naša kmečka znanost. Zadruga nam je s krediti pomagala do mehanizacije, preusmerili smo proizvodnjo na krompir in živino in — ne smemo se pritoževati...«

Kmetje se ubadajo z zemljo in s svojimi problemi, delavci v tovarnah s svojimi, toda interesi in prizadevanja vseh so v marsičem skupni. Končno — vsi smo Šiškarji, prebivalci ene od ljubljanskih občin in tako imamo tudi probleme, ki žulijo tako tistega ob pivovarni Union, kot občana iz Vodice. Seveda imamo težave, tega nas ni sram priznati; tudi v preteklosti smo jih imeli, pa nam že sami rezultati povedo, da jih znamo reševati. Potrebovali smo zdravstveni dom — in zgradili smo ga. Res je sedaj že premajhen, število prebivalcev se je namreč hitro povečalo, toda zgradili bomo novega, načrti so že pripravljeni. Potrebovali smo (in seveda še potrebujemo) otroške vrtce za malčke številnih mladih družin, ki se doseljujejo v našo občino. Pred nedavnim smo odprli tri, v prihodnjih dveh letih bo otroški vrtič napolnil še pet vrtcev in šol, pa še bo premalo.

Tako, prereševali smo nekaj števil, pomudili smo se pri nekaterih podatkih, ne moremo pa seveda mimo pogovora o naši prihodnosti, ki je v naših rokah in odvisna od našega dela. Številne rojake na tujem bo verjetno zanimalo tudi vprašanje, ali jih je domovina sposobna ponovno sprejeti v naročje. Stopili smo zato k našemu županu, predsedniku šišenske občinske skupščine prof. Danilu Sbrizaju.

»Če bi mi pred tednom ali dvema postavili isto vprašanje, bi vam takole odgovoril: naše gospodarstvo se razvija hitro, skokovito. Pri tem potrebujemo strokovnjake in mnogo pridnih rok, ki jih vodi znanje. Precej ljudi je odšlo v tujino za boljšim zaslužkom, morda smo doslej de-

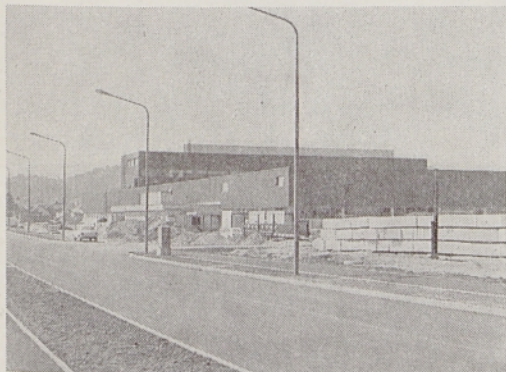
Zima sredi Soseske 6 v Šiški

lo in sposobnosti premalo vrednotili. Toda delovne sile nam primanjkuje, z veseljem bi sprejeli nazaj vsakogar, ki se je pripravljen vrniti. Vidite, tako bi odgovoril. Hočem reči, možnosti je dovolj, vendar se je sedaj, z novo energetske krizo, pojavila grozeča čer. Zaenkrat ji še nihče ne zna prerokovati posledic, zato tudi naše ocene ne morejo biti gotove in zanesljive.«

Predsednik Sbrizaj je omenil še številne možnosti za občane, ki bi želeli na našem območju odpreti obrt, nov zakon s tega področja prinaša namreč vrsto novosti. Vendar pa je tudi tu nekaj ovir: namreč, težave so z lokali, s stanovanji. Tako, prostor, ki so nam ga namenili uredniki za naše kramljanje o Šiški, se

žal počasi polni. Na koncu imamo občutek kot znanca, ki sta se srečala po dolgih letih le za nekaj minut, si hotela v eni sapi povedati vse, kar jima je ležalo na duši. In pogledajte, če se bo morda komu zazdelo, da smo v tem našem bliskovitem razgovoru prevečkrat posegli le na sončno stran, premalo govorili o naših težavah in slabostih, potem je to prav zato, zaradi te naglice, v kateri želimo povedati čimveč. Torej zaključimo si na koncu tako, kot si zaključeta tudi prijatelja ob ponovnem slovesu: »Piši mi kaj, sporoči, kako živiš...« Obljubljamo, da boste o Šiški v bodoče več brali, da vas bomo podrobneje obveščali o naših ljudeh, o življenju pri nas, o spremembah.

Zlatko Šetinc

Nova farmacevtsko-kozmetična tovarna LEK

Živinski sejem v Vodica

Nov otroški vrtec na Brodu

Eno vime — sto molznikov. Praktično so to prikazali v Hotavljah

To so smojke, s katerimi vlačijo les iz gozdov

Med hudomušnimi Hotaveljci

Hotaveljcev in njihovih okoličanov ni veliko, a ko bi jih merili po humorju, nabitosti, hudomušnosti, zbadljivkah, domislicah, bi jih bilo kar za veliko mesto. Že ob jesenskih večerih stikajo glave vkup in tuhtajo, kaj bodo bližajočo se pustno nedeljo nadeli na smojke in predstavili številnemu publikumu ob skakalnici na desni strani Poljanščice. Idej je veliko, a realizirajo le tiste, ki so aktualne in ki bodo spravile v smeh še tako premražene obiskovalce, kot tudi tiste, ki so prišli vleč na uho, če bodo morda obdelovali katero od njegovih pogruntacij.

No, sedaj pa lepo po vrsti o tem, kako Hotaveljci izvedejo tekmovanje za trofejo svinjske glave, kot mu je nadela uraden naziv družina hotaveljskih smojkarjev.

Pravzaprav pravijo v Poljanski dolini, da slavijo ta dan smojkarski praznik. Smojkarji pa so tisti, ki so na saneh — smojkah vlačili hlode iz gozda.

Na steni gostilne LIPAN, ki slovi po ribjih specialitetah, so nas najprej pozdravile pečena, »ogarana« in kosmata svinjska glava, ozaljšana s pušpanovimi venci in šopom klobas, lovorjevimi vejicami ter svinjskimi parklji in repom.

Mimoidoči se namuznejo, nekateri zato, ker se ne bi branili take glave dati v

okusno zelenjavno šaro, drugim pa jezik ne dovoli izreči njihovih misli.

Uro, dve pred začetkom tekmovanja je prav zanimivo pogledati za kulise te najprireditve, kjer nam ne uidejo »fovšljivi« pogledi opazovalcev na kravo (nagačeno seveda) na smojkah, pa na strašnega dvanajst metrov dolgega krokodila, ki je že hlatal po okoliških kmetih, da bi jih v svojem strašnem vampu nesel na oltar industrije.

Zastor se je odprl. Topovski strel, še Mariji Tereziji poznan, je naznanil neizprosni boj za naslov zmagovalca trofeje svinjske glave.

Preji, na kateri so se domači in smojkarji pomenili o letu, ki je minilo, in o dneh, ki prihajajo, je sledilo zasedanje odbornikov in poslancev tega kraja. Ob smojkarskem »žepanu« so bile številne tuje delegacije, med njimi tudi znani minister Čim-Čim-Več. Po tehtni in izčrpni razpravi so sprejeli tudi naslednje sklepe. Pri toplem vrelcu pri Topličarju ne bodo gradili hotela z bazenom, ker je gojenje žab za izvoz bolj rentabilno. Po gospodinje za ledik poljanske kmečke gospodarje bo treba iti na tržaški Ponteroso, kjer verjetno ne bodo predrage. Odgovornost za ovinkasto cesto po Poljanski dolini so prevzeli na prejšnjo sestavo najvišjega vladnega organa, ki je naročil predolgo

Svinjske glave, nagrade smojkarskega tekmovanja

cesto, pa so jo morali ob reki nekoliko stlačiti. Načrt za cesto skozi vas je treba temeljito preštudirati. Urbanisti gotovo niso pomislili, da bo vožnja po njej, če bo ta vodila po veži Nackove hiše, ponoči ovirana, saj gospodinja verjetno ne bo

Tako v Hotavljah na tadebeli četrtek žagajo babo

V Poljanski dolini še vedno radi klekljajo in predejo

hotela ponoči neprestano odklepati vežnih vrat. Menili so, da je inačica ceste skozi kozolec primernejša, saj si lahko vsak sam late odmakne.

Nato so hotaveljski smojkarji spustili pred okoli »dvajset sto«¹ gledalcev, okoli dvajset smojk, s katerimi so opozorili na stvari, ki jih tiščijo.

Kmet jo je pridno krmil, kravo seveda, ob vimenu pa se je gnetla množica molznikov sumljivega izvora. Na kaj so sikali ni potrebno komentirati.

V Hotavljah — slika predstavlja hišo, v kateri so bili doma predniki znanih slikarjev Šubicev

Vila Johana, s prepirljivim možem in klepetavo ženo, ki sta vrtela svoja jezika predvsem zaradi pomanjkanja toka, je bila s smehom sprejeta smojka. Kaj se je zgodilo z inkasantom elektrike, ki ju je obiskal, verjetno ne veste, a prepričan sem, da bi se tudi vam zasmilil, ko sta ga zaprla v hladilnik. Na srečo so prispeli domači strokovnjaki in z orjaško svečo rešili dolino energetske krize, pobiralca pa hladilnika.

Tako hudo je škrtalo zobovje zarjavele žage, ko so žagali habo, da sta iz ene dve nastali.

Brez tujih udeležencev ne gre, saj to dviga raven prireditve, meni smojkarski odbor. Zato so povabili na pomoč strokovnjaka iz tujine, ki jim bo pomagal rešiti njihove probleme. Prispel je z najmodernejšim, enkratnim, ekskluzivnim, specialnim, super letalom JUGOBREM-ZE, ki ga je poganjala moč dalmatinskega osla, ki ga je vlekel.

Kar lep kupček denarja se nabere Hotaveljcem ob takih prireditvah, za kaj ga uporabijo, pa lahko vidimo v vedno lepšem naselju.

Stane Jesenovec

Spev tihi dolini

V naši reviji smo že nekajkrat predstavili nekatere pesnike in pisatelje samorastnike, preproste ljudi, ki si poleg trdega dela najdejo še čas za pisanje pesmi in proze. Skoraj po pravilu morajo svoje knjige izdajati v samozaložbi, saj le na ta način njihova dela v doglednem času pridejo med ljudi; slovenske založbe zanje le redkokdaj pokažejo razumevanje.

Tokrat se ustavimo pri Mariji Jelen Brenčič, kmečki ženi, ki pa je v krogu samorastnikov znana kot plodovita in zelo dobra pesnica.

M. J. B., tak je njen podpis pod mnogimi njenimi pesmimi, ki jih objavlja že dolgo vrsto let, in pod številnimi črticami in zgodbami iz življenja preprostih ljudi. Rodila se je v Podlipi pri Vrhniki leta 1919. Že kot sedemnajstletno dekle je izdala v samozaložbi zbirko »Spev tihi dolini«. V njej je popisovala vso lepoto domače dežele, njeno bogastvo, slovenske pesmi in preproste ljudi.

Kot slovenska pesem mil je glas vetrov, hrepeneče žejno ga srce posluša — in z viharji poje, vriska mlada duša; v sanjah splava misel radostno domov.

To je ena izmed kitic iz njene druge pesniške zbirke »Vrisk jasne planine«, ki jo je izdala leta 1969. Leto poprej je izšla njena zbirka »Vzdih cvetne dobrave«, svojo zadnjo, četrto pesniško zbirko pa je izdala v letu 1972 z naslovom »Mir sinje višave«. Vse njene pesmi nam izpričujejo, kako globoko je njeno pesniško izpovedovanje. Njene pesmi tečejo gladko in neprisljano. Nekje je zapisala:

»Vsa dolina je prekrasen vrt; okrog nje zeleni so gozdovi, nizkih gričev travnati vrhovi — a nad njo je nebes razprostrt...

Marija Jelen

Marija Jelen živi v Šentilju pri Velenju. Usoda jo je zanesla v kraj, kjer ob skrbnem možu in z devetimi otroki živi in dela kot kmečka žena in mati ter okuša vse radosti in bolečine preprostega življenja. Vse se ji prepleta, vedno znova pa sega po listu papirja, kamor zapisuje svoje misli, verze. Morda je ravno v njeni preprostosti še poseben čar teh njenih pesmi. Takole je zapisala:

Na življenja trdi, težki poti dvoje me ljubezni vedno spremlja, dvoje jasnih slik živi mi v duši: moja mati in domača zemlja.

Vse zbirke se dobe pri pesnici Mariji Jelen, p. p. 96 Velenje.

Julka Furtuna

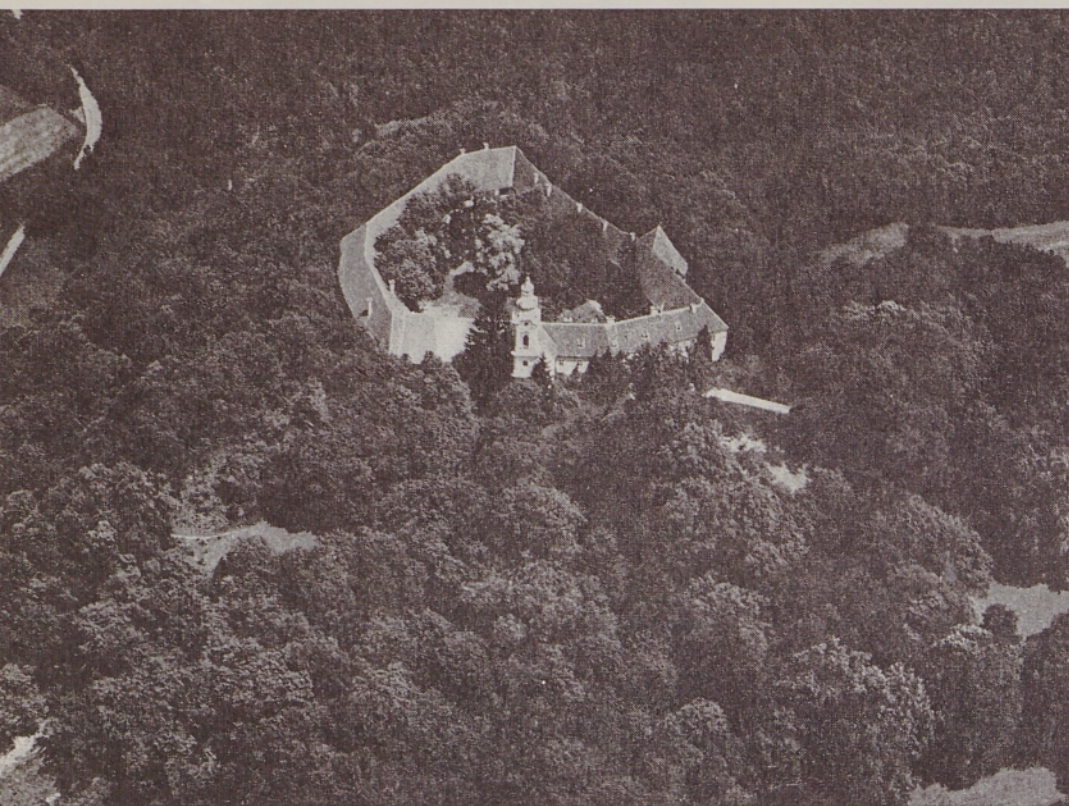
Med novimi knjigami

Revolucionarna misel v zgodovini Slovencev

Pod naslovom »Elementi revolucionarnosti v političnem življenju na Slovenskem«¹ in v počastitev 500-letnice začetka kmečkih uporov na naših tleh je iz-

dalo zgodovinsko društvo Slovenije in Inštitut za zgodovino delavskega gibanja zbirko razprav, ki so jih imeli slovenski zgodovinarji na lanskem zborovanju v Škofji Loki. Posamezni zgodovinarji so si izbrali različna obdobja v slovenski zgodovini in izluščili elemente revolucionarnosti. Knjiga bo vsekakor zanimiva za vse tiste, ki se bolj podrobno zanimajo za slovensko zgodovino. Naj naštejemo še avtorje, ki sodelujejo v tej knjigi: Bogo Grafenauer, Vasilij Melik, Janko Pleterski, Miro Stiplovesek, Alenka Nedog, Milica Kacin-Wohinz in France Škerl.

Grad pri Gradu

Pogled na Grad iz zraka

Ena najrazsežnejših zgradb na Slovenskem

Blizu tromeje med Jugoslavijo, Avstrijo in Madžarsko stoji že nekaj stoletij grad, ki je imel dolgo tako pomembno vlogo, da so ljudje že nekdaj po njem poimenovali tudi največje naselje na Goričkem. Grad je zleknjen na gričevnatem pomolu, na bazaltnem grohu vulkanskega izvora, daleč naokrog edinem pravem kamnu, še danes pomembnem gradivu za temelje hiš.

Pokrajina med Muro in Rabo je od naselitve Madžarov v 10. stoletju tvorila enotni obrambni pas, tako imenovano Dolnje stražno ozemlje s središčem pri Petru (Oeriszentpeter). Ozemlje okrog današnjega Gradu je vključil v madžarsko državo kralj Bela III. in ga leta 1183 podaril cistercianskemu samostanu v Monoštru. Gospodar Goričkega je postal leta 1208 grof Nikolaj iz Železnega, ki je pridobil ozemlje od kralja Andreja II. Grad pri Gradu je izpričan v listinah leta 1275, v času križarskih vojn, ko so se okoliških zemljišč polastili templarji. Z odpravo templarskega reda leta 1311 je tri stoletja gospodarila pri Gradu fevdalna rodbina Szèchy, ki ji je kralj Zigmund leta 1391 primaknil tudi monaštrsko opatijo. Po izumrtju Szèchyjev jih je leta 1684 nasledila rodbina Batthyany, nato Szapáry in končno Szècheny. Med obema vojnama je bil lastnik gradu Geza Hartner, industrijalec iz Murske Sobote.

Da je imel grad v srednjem veku izrazito obrambni značaj izdajajo utrjeni stolpi in strelne line na severni, vzhodni in južni strani. V tlorisu se je prilagajal neravnemu zemljišču, tako da ima obliko nepravilnega pravokotnika. Skozi lepo oblikovani portal na zahodni strani se razkrije razsežno dvorišče z arkadnimi hodniki. Dvorišče je razpolovljeno z visoko teraso in je tako severni trakt v pritlični izvedbi, ves ostali del pa dvonadstropen. Na zahodno stran je postavljena grajska kapela s čebulastnim zvonikom. Grajski park se odlikuje z orjaškimi tulipanovci, rdečimi bukvami, rdečimi hrasti, gledičevka-

mi, soforami in mogočno atlaško cedro na grajskem dvorišču. Park se nadaljuje v razsežne sklenjene gozdove, kar je sicer v panonskem svetu prava redkost.

Grad je od 12. stoletja naprej obvladoval velik del ozemlja med Muro in Rabo, že več kot stoletje pa je brez prave funkcije. Ob koncu zadnje vojne je bil precej razdejan, ker je Rdeča armada zaradi upornosti Nemcev ob Muri ustanovila v njem začasno bolnišnico. V povojnih letih je bilo grajsko poslopje namenjeno občinski upravi in kmetijski zadrugi, nekaj prostorov pa so zasedli stanovalci. Do danes so ga zapustile vse ustanove, tako da je le občasno obljuden z brezdomci.

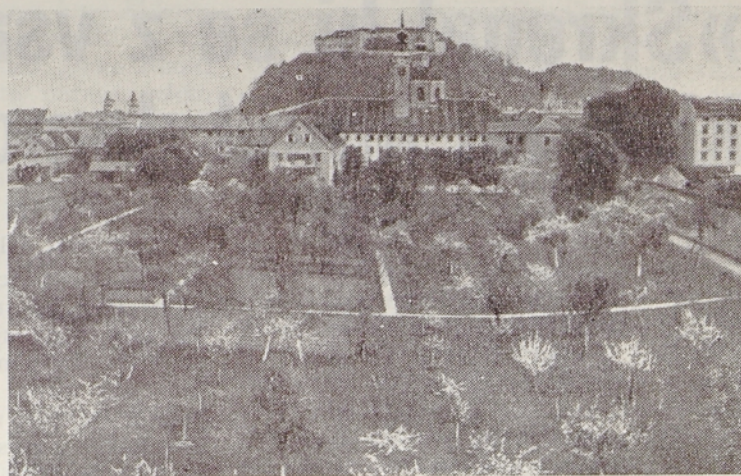
Vsi dosedanja poskusi obnovitve in ponovne oživitve gradu so bili le malo uspešni. Še največ sta doslej prispevala vneta zbiralca krajevnogodovinskega in narodopisnega gradiva Franček Štefanec in Jože Rituper. V treh letih sta nabrala v severovzhodni Sloveniji nekaj dokumentov o gradu, kose pohištva, orožje, plastike, knjige in celo fosile z nekdanjega Panonskega morja ter napolnila štiri grajske sobane, iz česar se je rodila pravcata muzejska zbirka, ki je od leta 1972 na voljo obiskovalcem. Nekdanje grajsko vzdušje oživlja s številnimi zgodbami 89-letni služabnik grofa Szèchenyja, sedaj vodnik po muzeju. Koncert radijskega okteta iz Murske Sobote v letošnjem letu ob svečah v grajski kapelici je doživel zelo ugoden sprejem in opozoril na neizkoriščene možnosti grajskega kompleksa.

Izredna ustvarjalnost naših prednikov zasluži vsekakor spoštovanje današnjega rodu. Da bi strnili prizadevanja posameznikov je v pripravi ustanovitev društva prijateljev gradu pri Gradu, ki naj bi pripravilo vse potrebno za obnovitev in za določitev bodoče namembnosti grajske stavbe. Ker je grad že deloma v ruševinah, je najprej potrebna temeljita obnova, ki naj prepreči nadaljnje razpadanje.

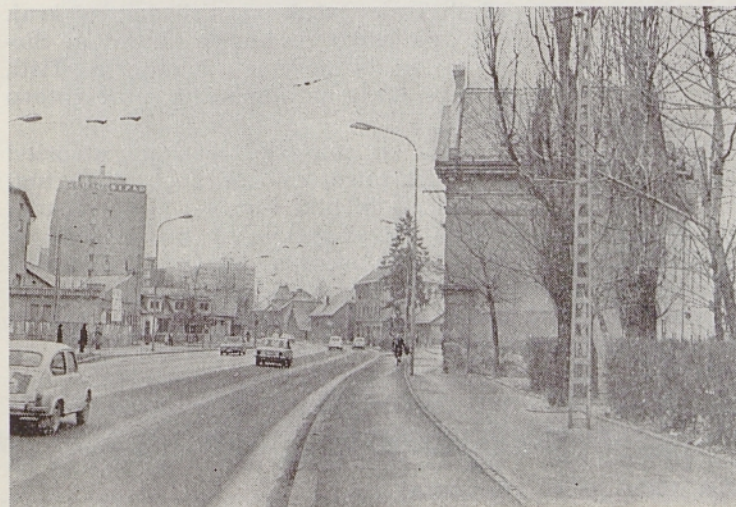
B. Sever

Rast naših mest v slikah — Ljubljana

Našo novo rubriko začnemo z Ljubljano, čeprav morda ne moremo reči, da se prav Ljubljana najhitreje razvija in raste. Na desnih slikah pa je morda največji kontrast Ljubljane v zadnjih dobrih tridesetih letih. Zgornja fotografija je bila objavljena leta 1939 v listu »Jutro« s podpisom »cvetoča oaza sredi Ljubljane«. Nekdanji nunski vrt je danes ogromno parkirišče, novi Trg revolucije z moderno veleblagovnico in dvema modernima nebotičnikoma. Od starega je ostala le še cerkev in grad v ozadju.

Pot iz Ljubljane v Šiško, pravzaprav iz središča Ljubljane proti Šiški. Med slikama na levi je razlika le nekaj let, pa vendar je tudi tu že velika razlika — stare, nizke hiše ob cesti se vztrajno umikajo modernim blokom, trgovskim lokalom, se s časom spreminjajo, kot se spreminjamo tudi ljudje. Sicer pa bi v sami Šiški lahko našli še veliko bolj značilne posnetke, kakor je ta.

Ljubljana je imela po zadnjem popisu 257.000 prebivalcev, skupaj z okolico že presega mejo 300.000. Okrog mesta nenehno rastejo nova stanovanjska naselja, nove šole, otroški vrtci, tovarne. Obnavlja in lepša pa se tudi samo mestno središče, ki počasi dobiva pravi vele mestni videz. Med zgornjima slikama je razlika dobrih dvajset let. Obe sta bili posneti s starega nebotičnika proti severu. Na novejši sliki ni več tramvajeve, cesta (Titova) zavije pod železniški podvoz, zrasli so novi nebotičniki, ki dajejo mestu modernejši videz. Kdo ve, morda pa je bilo takrat življenje tod prijetnejše?

»Skregal bi se z vsakim, ki bi mi branil domov!«

»Ko odhajaš, nimaš problemov, ker ničesar nimaš. Po svetu greš zato, da bi si izboljšal življenje. O tujini si slišal toliko zanimivega, tudi lepega... Rad bi poskusil še kje drugje.« Te besede so bile med prvimi, ki sem jih slišal na obisku pri naših povratnikih Vavpotičevih v Senčurju pri Kranju. Dobro leto je, odkar so se vrnili, pet let in pol so preživeli v Avstraliji, pa naj že kar v začetku povem, da jih spet vleče nazaj.

Njihova zgodba o poti v izseljenstvo, o življenju v Avstraliji in o vrnitvi v domovino bo prav gotovo zanimiva tudi za vse druge naše rojake, ki se nameravajo ali ne vrniti v deželo, v kateri so se rodili in zrasli.

»To, da poskusimo v Avstraliji, je bil moj predlog,« je začela pripovedovati Milena Vavpotičeva. »Tu doma nismo imeli ničesar svojega, samo pridne delovne roke in rekla sem si, če uspejo drugi, zakaj ne bi še mi. Na kratko bova težko povedala to najino zgodbo, saj je vsak človek roman zase, mi pa bi res vsi imeli dovolj povedati.«

Vavpotičevi, Milena in Slavko ter otroka Anica in Slavko, ki sta bila takrat stara 2 in 3 leta, so šli v Avstralijo po redni poti s potnim listom prek Avstrije, kjer so na avstralski ambasadi na Dunaju uredili vse potrebno. Edini znani človek, ki so ga v Avstraliji imeli, je bila Milenina nekdanja sošolka, na katere pomoč so računali, vedeli pa so, da veliko ne morejo pričakovati.

»Prišli smo v Melbourne.« Milena in Slavko sta si izmenično jemala besedo in drug drugega dopolnjevala. »Jezika nismo znali, komaj smo se s težavo sporazumevali. Nekako smo uslužbencem na letališču dopovedali, da nas čakajo znanci, zato so nas spustili pod milo nebo — same. Nihče več nam ni pomagal. Znanke na letališču ni bilo, ker nas je pričakovala dan pozneje. Ni nam preostalo drugega, kot da vzamemo taksi. Odpeljali smo se v Woollongong. Takrat pa je se začel drugi problem: naslov znanke smo pozabili doma. Vedeli smo samo, da je bila neka »avenue«. Teh pa je tam veliko. Nismo obupali. Taksist nam je pomagal, vedel je, kje se naseljujejo priseljenci in tako smo po naključju našli hišo, v kateri je stanovala naša znanka. Hišo smo spoznali po sliki.«

Slavko je že pred odhodom v Avstralijo več let delal kot avtoklepar in avtolčar, zavedal se je svojega znanja, vedel pa je

tudi, da bo ob tolikšnem številu avtomobilov zanj dela povsod dovolj.

»Znanka nam je nudila streho dva dni, tretji dan pa smo že našli stanovanje, saj tam zanje ni tako težko. Z nami je šla tudi, ko sem iskal delo. Nerodno je bilo, ker nisem znal jezika, vendar pa sem se že začel učiti, od ure do ure sem znal več. En mesec sem delal pri Crysler servisu in videli so, kaj znam. Hoteli so mi povišati plačo, da bi ostal pri njih, jaz pa sem že iskal kaj boljšega. Delo sem dobil pri nekem Italijanu, kjer sem samostojno vodil celoten obrat skupaj z avtomobilskim »britofom«. Po enem letu sem se že popolnoma vživel v tamkajšnje razmere in začeli smo iskati nekaj, kjer bi delal »za sebe«. Razmišljali smo celo o tem, da bi šli kam v notranjost Avstralije, kjer ti vlada da zemljo, ki jo potem sam sčistiš, začneš obdelovati. Vendar pa se nam je zdelo to pretežko in zaradi majhnih otrok tudi prenevarno.

Potem smo v Woollongongu odkrili zapuščeno hišo z delavnico in odločili smo se, da začnemo tam. Vse je bilo obupno zanemarjeno, vendar vse smo popravili, zgradili novo delavnico, za kar smo seveda dobili kredit od banke.

Tako smo začeli »na svoje«. Kmalu sem zaposlil več ljudi. Na otvoritev delavnice sem povabil nove znanke, kar lepo število Slovencev se nas je zbralo. Veste, pred tem je v Woollongongu obstajalo slovensko društvo Danica, ki pa ni več delovalo. V mestu je živelo kakih 1.000 Slovencev, vendar pa to ni tako, kot bi tisoč Slovencev živelo v eni vasi. Zelo težko jih je zbrati skupaj. Veliko se jih je počutilo negotovo, zbirajo se posamezne družbe skupaj. Vsi so iz različnih krajev, vsak pa misli na svoj kraj. Zdaj pa lahko rečem, da skoraj ni Slovenca, ki bi ne imel domotožja. Tisti, ki reče, da nima domotožja, prav gotovo laže.

Takrat, ko smo se zbrali na otvoritvi naše delavnice, smo se pogovarjali tudi o tem, da bi bilo lepo, ko bi se še kdaj srečali vsi skupaj in še drugi. Tako se je začela slovenska dejavnost, postavljeni so bili temelji društva »Planica«, ki danes zelo uspešno deluje, začel pa je rasti tudi posel.

To našo prvo lastno delavnico smo ohranili ves čas. Dela smo imeli dovolj, saj smo si ustvarili že dobro ime. Kljub temu, da nam je šlo dobro, pa smo si želeli nazaj...«

Vavpotičeva družina — fotografija je zdaj prijeten spomin na Avstralijo

Mala Anica in Slavko Vavpotičeva. Tako ponosna sta na njuni narodni noši.

»Bila je cela vrsta okoliščin, ki nas je vlekla nazaj. Moj oče (Slavkov) je umrl, ženina mati je bila bolna, otroci so postajali vse bolj Angleži. Ugotovila sva, da je skrajni čas, da se vrnemo, če ne želiva, da bi ne bilo usodno za najina otroka kot Slovenca. Saj ne da bi se ne trudila, doma smo vedno govorili slovensko, tudi slovenske družbe sta imela vedno dovolj, vendar pa avstralska šola le naredi svoje. Dokončno smo se odlo-

čili, da se vrnemo domov in prodali smo vse imetje, ki smo si ga tam ustvarili.« »S kakšnimi občutki smo se vrnili? Tam je bil naš prvi pravi dom, dobro idoč posel, veliko prijateljev, Slovencev in Avstralcev. Govoril sem več jezikov, veliko ljudem sem že pomagal, predvsem drugim Jugoslovanom, ki se nekateri veliko težje znajdejo. Težko je bilo pustiti vse. V naši hiši so se ustavljali vsi, ki so prišli v Woollongong. Tudi Slaki in predstavniki Matice so bili pri nas ...

Zdaj smo izvedeli, da se je cena za našo delavnico v tem času dvignila dvakratno ...«

»Domov smo se vrnili z namenom, da si kupimo zemljo, si na njej zgradimo hišo, delavnico in vse potrebno. Bili smo prepričani, da imamo dovolj denarja, da naredimo vse to. V tistem času pa se zemlje ni dalo kupiti, ker so ravno spreminjali zakon o tem. Kupili smo to staro hišo in jo začeli obnavljati. To nas je stalo veliko več, kot smo pričakovali. Predno je bila zgrajena delavnica, nisem mogel dobiti obrtnega dovoljenja, dokler pa tega nisem imel, nisem mogel na carini dvigniti strojev, ki sem jih poslal iz Avstralije. Čakati smo morali enajst mesecev.«

Po mesecih čakanja so bile stvari končno urejene, delavnica zgrajena in Slavko je začel z delom. Za zdaj dela še sam, kdaj pozneje, če bodo ostali, namerava seveda vzeti še kakega delavca. Dela ima

dovolj in ne pritožuje se, čeprav ve, da se ta delavnica ne more primerjati z njegovo avstralsko. Slavko je kljub vsemu zadovoljen in poln načrtov, kar pa ne morem reči za njegovo ženo Mileno. Ona se kar ne more privaditi nazaj. »Otrokom,« pravi, »bi tam lahko nudili veliko več, čeprav je tu narava veliko lepša kot tam. Zdaj si ne moremo privoščiti niti dopusta, nobenega časa ni več. Razen tega pa nam je tu tudi dolgčas. Saj imamo prijatelje, vendar ne toliko kot smo jih imeli v Avstraliji. Veste, v tujini nismo imeli drugega problema kot domotožje, tu pa smo doma, pa je problemov veliko več. Spet sem jaz tista, ki priganjam, da bi šli nazaj v Avstralijo ...«

In kako sta vašo vrnitev sprejela otroka? sem še vprašal.

»Otroka sta se tu zelo hitro privadila in se živela med tukajšnje otroke. Anica hodi v 5. razred. V Avstraliji je bila v šoli odlična, a odlična je tudi tukaj, čeprav ji gre slovenščina malo težje. Slavko hodi v drugi razred in tudi tam je hodil v drugega. Moral je nazaj v prvega, ker ni znal dovolj slovensko.«

Anica, ki je ravno prišla iz šole, mi je potem tudi vsa sproščena zaigrala na harmoniko, ki se je pridno uči. Z veseljem nastopa že na šolskih prireditvah. Žal ji je, da se nima pogostejše priložnosti obleči v slovensko narodno nošo, ki sta jih oba z bratcem prejela iz Avstralije.

Predstavniki društva »Triglav« iz Sydneya, ki so jima poslali noše, so zraven še napisali lepo pismo, ki ga imajo danes na častnem mestu v okviru.

»Skregal bi se z vsakim, ki bi mi branil domov,« je zatrdil Slavko Vavpotič (starejši seveda). Danes gleda na svojo vrnitev že z drugačnimi očmi. »Najlepše živiti tisti,« pravita oba z Mileno, »ki ni bil nikoli kje po svetu. Skoraj bi lahko trdila, da se je teže privaditi nazaj, kakor pa se je bilo v tujini. Tam smo veliko delali, a tudi živeli smo dobro. Poslovanje z davkarji, s strankami, z dobavitelji materiala je bilo tam veliko preprosteje kakor tukaj. Moram pa tudi povedati, da tukaj z občino in z vsemi drugimi nimamo nobenih težav, vsi nam gredo na roke.«

Vavpotičevi so se vrnili v domovino, vendar pa, ko sem odhajal z obiska pri njih, nisem bil prepričan, da bodo tukaj tudi ostali. Koliko stvari je, ki jih vleče nazaj, in koliko stvari je, ki jih veže na domovino! Katera stran bo odtehtala? Milena ima solze v očeh, ko prebira pisma prijateljev iz Avstralije. Slavko je prepričan, da bo uspel tudi tukaj. Milena bi se rada vrnila, Slavko pravi, da bi ostali. Otrokom je skoraj vseeno, otroci se povsod hitro privadijo.

Ali se je res teže privaditi doma kakor v tujini? Mi, ki stalno živimo doma, to res težko razumemo.

Jože Prešeren

Stavbno pohištvo »JELOVICA SUPER«:

enostavna montaža;

embalaža se odstrani po finalizaciji zidov;

velika vodo- in zrakotesnost;

mehko zapiranje;

komponibilno in usklajeno z modularnim sistemom;

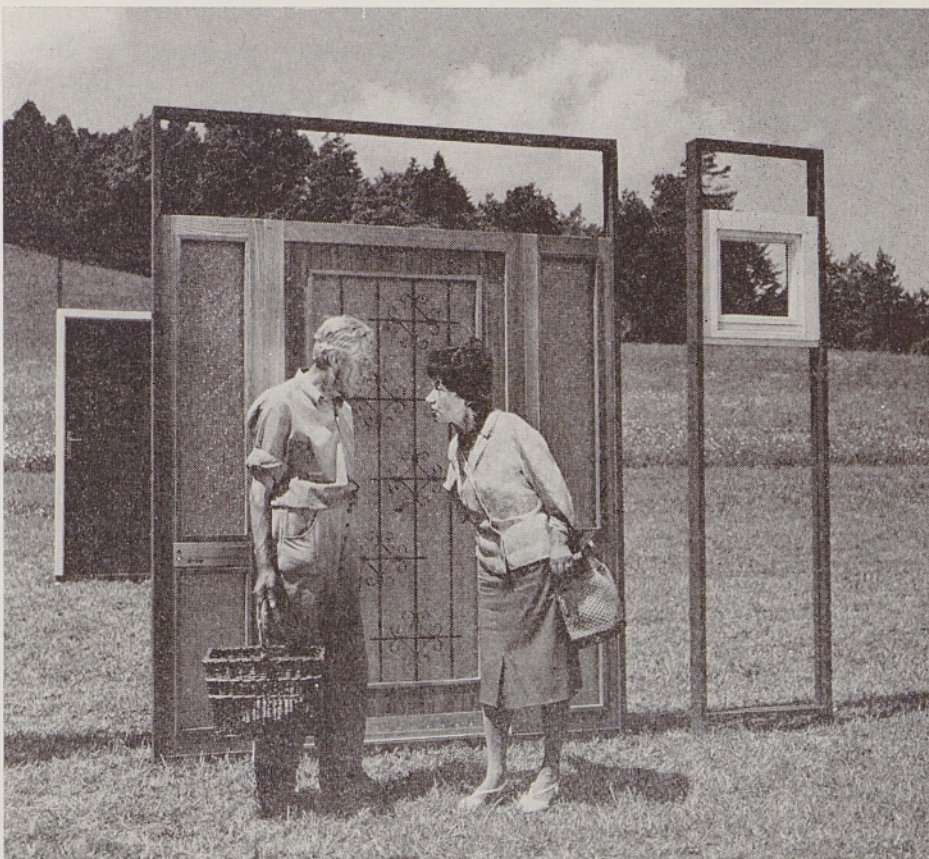

JELOVICA

ŠKOFJA LOKA

Kidričeva 58

telefon (064) 61-361

Ameriški Slovenci o Prosveti, za Prosveto

Predlogi, nasveti in želje, da bi ohranili ta njihov priljubljeni list, ki zahaja mednje že sedeminpetdeset let

Theresa Klancher, Johnstown, Pa.: »Izguba Prosvete bo težak udarec za starejše rojake, posebej za tiste, ki so zaradi bolezni in ostarelosti navezani samo na dom in jim je list v veliko razvedrilo.« (Obnavlja naročnino in daruje 3 dol. za tiskovni sklad.)

Anton Jermenc, D Pue, Ill., podpredsednik društva št. 59 SNPJ, že od začetka prebira svojo ljubo Prosveto: »Prosveta je naša dragocena kulturna dediščina, ki bi jo morali ohraniti vsaj še nekaj let, čeprav z žrtvami, saj je bila tudi rojena iz idealizma naših požrtvovalnih pionirjev. (Obnavlja naročnino in prilaga 2.5 dol. za tiskovni sklad.)

Mary Linka, Johnstown, Pa.: »Najlepše pozdrave vsem bralcem Prosvete z željo da bi vsak doprinesel po svojih močeh za nadaljnje izhajanje priljubljene Prosvete.« (Obnavlja naročnino in poklanja 5 dol. za tiskovni sklad v spomin svoje ga pokojnega sina.)

Anton Volk, Morgantown, W. Va.: »Trdno upam, da se bo naša zadovoljiva rešitev, ki bo Prosveti omogočila nadaljnje izhajanje.« (Obnavlja naročnino in poklanja 5.5 dol. za tiskovni sklad v spomin na pokojnega brata.)

Anna Košuta, Geneva, Ohio: »Že dolgo prebiram ljubo Prosveto. Rada bi primaknila k naročnini, da bi se Prosveta še obdržala, saj jo vsak dan komaj čakam. Z njo bi rojaki izgubili priručno vez s prijatelji in znanci po naših naselbinah, ki so raztresene po širni deželi.«

Kristina Pugelj, Milwaukee, Ill.: »Vest o ukinitvi Prosvete nas je vse težko prizadela, saj bi to pomenilo veliko kulturno izgubo za vse napredne bralce med ameriški Slovenci.«

Nick Kuzma, Kirkland Lake, Ontario, Kanada: »Jaz bi se strinjal tudi s tem, da bi dnevnik Prosveta izhajal manj dni na teden, samo da bi slovenska beseda še nadalje prihajala med nas. (Obnavlja naročnino za sebe in za hčerko in zeta, ki živita v Oshawi, v Ontariu.)

Louis Rebol, New Smyrna Beach, Fla., ki je 50 let član SNPJ, pravi: »Upam, da bodo glavni odborniki pa tudi naročniki našli pota in sredstva, da bo dnevnik Prosveta obiskoval sleherni slovenski hišo tukaj in še nadalje bodril, poučeval in razveseljeval naš rod.«

Andrew Vičič iz Euclida, Ohio, je v svojem komentarju zelo oster. Med drugim

pravi: »Tisti, ki so sedaj v glavnem uradu SNPJ, niso ustanovili ne Slovenske narodne podporne jednote, niti ne Prosvete, kako si torej upajo povedati, da bo konec dnevnika Prosvete?« Dalje pravi, da imajo danes naši rojaki v Ameriki le še dva slovenska dnevnika. Če ju obsodijo na smrt, istočasno obsodijo vso slovensko kulturo, kajti iz teh časopisov zvedo o raznih slovenskih prireditvah, koncertih, proslavah, društvenih sejah, piknikih itd. »Če vse to obsodite na smrt, potem je boljše, da obsodite še nas kar nas je starejših članov na smrt,« zagrenjeno naglašja rojak Vičič, v nadaljnjem odstavku pa pravi, da SNPJ nima izgube le pri Prosveti, temveč je »videl in slišal, da sta tudi v Enon Valleyu, Pa. (velikem počitniškem centru SNPJ, op. ur.) izhlapela skoraj dva milijončka.«

Josephine Debevec, New Philadelphia, Ohio, piše: »Brez Prosvete bi mi bilo zelo dolgčas. Ukreniti se mora nekaj, da bo še nadalje izhajala v razvedrilo svojim bralcem.« (Obnavlja naročnino in poklanja za tiskovni sklad 8.71 dol. v spomin sinu Edwardu.)

Jennie Lukezic, Florence, Colorado, pravi, da si bo v kratkem nadela na pleča osmi križ, njen mož ima pa že 88 let. Sta dolgoletna naročnika Prosvete. Slovenski tisk jima veliko pomeni. Njuna največja želja je, da bi Prosveta še dolgo izhajala. Ernest Slokar, Euclid, Ohio, že nad pol stoletja prebira napredni dnevnik Prosveto. Največja njegova želja je, da bi list še dolgo prihajal in razveseljeval rojake. (Obnavlja naročnino, prilaga 2.5 dol. za tiskovni sklad.)

Frank Gruden, Roundup, Montana: »Zelo me je presenetila in razžalostila vest o ukinitvi dnevnika Prosveta. Njen naročnik sem postal že nekaj mesecev preden je začel list izhajati. Lahko si mislite kako navdušeno smo vsi čakali na rojstvo našega lista. Zato nikakor ne moremo dopustiti, da bi naš list umrl kar tako in se tiho poslovil od nas. Dnevnik Prosveta je zaoral ledino in se ves čas vztrajno boril za delavske pravice. Zdaj pa nas sprašujejo ali bi pomagali, ko je v finančni stiski. Žal, da niso v Prosveti že prej večkrat objavili, da jim trda prede, morda bi ljudje raje in več primaknili za tiskovni sklad...«

Ivan Boštjančič iz Chicaga, znani slovenski časnikar, objavlja v Prosveti obširen članek pod naslovom: Podaljšajmo življenje Prosveti! V njem med drugim ugotavlja, da je bil sklep o ukinitvi lista storjen v naglici. Člani in naročniki niso imeli priložnosti, da bi pred tem sklepom razpravljali o problemih Prosvete, da bi skušali najti drugo rešitev, ki bi Prosveti podaljšala življenje. Dalje pravi, da je bila ustanovitev dnevnika Prosvete l. 1915 v Pittsburghu zgodovinski dogodek v življenju ameriških Slovencev. Prosveta je mnogo prispevala k razvoju SNPJ in tudi njena zasluga je, da se je Jednota razvila

v največjo in najvplivnejšo slovensko organizacijo v Ameriki. SNPJ je težko zamisliti brez Prosvete, ki je v tej dolgi dobi postala njen sestavni del in njena ukinitve bi pomenila tudi hudo okrnitev Jednote. Zato je razumljivo, da je bil odmev na prenatržen sklep tako močan. Zelo spodbudna je novica, da je bil v Clevelandu ustanovljen odbor, ki se bo zavzemal za ohranitev dnevnika Prosvete. V njem so vidni naši društveni in kulturni delavci. Predsednik je Frank Cesen. V odboru pa so: Joseph Birk, Doris Sadar, Mary Durn, Josie Zakrajšek, Andy Bozich, Joseph Okorn, Martha Meglich, Louis Kaferle, John Kikol in Joseph Trebec. Avtor poudarja, da ta odbor pri svojih prizadevanjih zasluži podporo vseh slovenskih društev, federacij, kulturnih ustanov, Progresivnih Slovenk, klubov upokojencev, vseh naročnikov in prijateljev Prosvete.

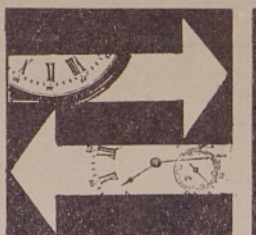
Nadalje rojak Boštjančič pravi, da naj bo ena prvih nalog, da se sklep o prenehanju Prosvete preloži do konvencije SNPJ, ki bo prihodnje leto v Euclidu. Preložitev sklepa do prihodnje konvencije bi bila tudi v soglasju z zgodovinsko vlogo Prosvete, ki je bila ustanovljena na konvenciji in če je to res potrebno, naj jo tudi konvencija dostojno zaključi po predhodnih vsestranskih razpravah v katerih bi sodelovali tudi tisti, ki so Prosveti botrovali tudi ob njenem rojstvu. V nadaljevanju članka navaja pisec tri možnosti za zmanjšanje stroškov pri izdaji Prosvete:

1. Število urednikov pri publikacijah SNPJ naj se zmanjša od štirih na tri. Prouči naj se možnost za event. znižanje števila osebja v upravi. S tem bi se deficit letno zmanjšal za nad 10.000 dolarjev.

2. Prosveta naj se preseli iz Chicaga v Cleveland, kjer je naša največja naselbina. Zakaj naj Prosveta umre v Chicagu, če lahko živi v Clevelandu? se vprašuje pisec.

3. Možnost zmanjšanja tedenskih izdaj na tri ali dve. Dalje bi se nujno moralo povečati število oglasov, ki bi lahko dohodke zvišali za 10.000 dol. na leto in več. Ena glavnih prireditev na praznovanju dneva SNPJ je tradicionalni banket prosvetinih sotrudnikov. Dobiček od banketa naj gre v tiskovni sklad. Dalje predlaga Boštjančič še razne prireditve katerih čisti dobiček bi šel za Prosveto, posebna izdaja ob Delavskem prazniku naj bo povečana z še večjim številom oglasov itd. Svoj članek avtor zaključuje z besedami: »Pomen Prosvete ni v njenem sedanjem deficitu, ampak v njeni veliki vlogi v življenju ameriških Slovencev, tako v preteklosti kakor v bodočnosti. Pomen Prosvete je v njenem velikem prispevku razvoju in jačanju SNPJ, njenemu zagovarjanju bratstva, sloge in napredne delavske misli.«

**začasno
na
tujem**

Vse večje zanimanje za delo doma

Veliko naših zdomcev, ki so ob novem letu obiskali svoje domove, teži skrb, kako bo s kruhom v tujini, hkrati pa jih zanima, kako bi našli ob svoji vrnitvi zaposlitev v domovini. Da bi jim odgovorili na številna vprašanja so organizirali pogovore v Ljubljani, v Mariboru in v Ilirski Bistrici.

Ljubljansko gospodarstvo trenutno potrebuje 2600 delavcev, največ kvalificiranih strokovnjakov kovinske stroke, je v uvodu današnjega pogovora z delavci z ljubljanskega območja, začasno zaposlenimi v tujini, poudaril Franc Sladič, podpredsednik mestnega sveta zveze sindikatov Ljubljane.

Kratkemu orisu trenutnih razmer v ljubljanskem gospodarstvu, stanju zaposlenosti, vprašanjem stanovanjske izgradnje in nalogam, ki smo si jih za bližnjo prihodnost zastavili v Ljubljani, je sledil sproščen pogovor, v katerem so na vprašanja zdomcev odgovarjali predstavniki carinarice, bank in služb za zaposlovanje, pokojninskega, invalidskega in zdravstvenega zavarovanja ter seveda sindikatov, ki so bili organizatorji današnjega srečanja.

Kako priti do stanovanj?

Naše delavce, trenutno zaposlene v tujini je najbolj zanimala možnost zaposlitve ob vrnitvi in sklop vprašanj, ki so s tem v zvezi. Na vprašanja o možnosti kreditiranja nakupa ali gradnje stanovanj, o možnostih otroškega varstva, pa tudi na kopico vprašanj s področja carinske zakonodaje in delovnih razmerij, so zdomci dobili odgovore takoj.

Ob tem pa so poudarili, da so taki pogovori zelo koristni za izmenjavo informacij in izkušenj, da pa bi jih v bodoče kazalo organizirati tudi v občinah in morda celo v krajevnih skupnostih, kjer so posamezni problemi bližji in bi bili odgovori lahko verjetno še bolj temeljiti. Na srečanju je stekla beseda tudi o organiziranosti v tujini začasno zaposlenih delavcev, o dopolnilnem šolanju slovenskih otrok v tujini in še marsičem.

Tudi v Mariboru sta občinska konferenca SZDL in občinski sindikalni svet imela pogovor z našimi, ki delajo na tujem. Uvodoma jih je sekretar občinske konference SZDL Maribor Gorazd Mazej seznanil z ustavnimi spremembami in političnim položajem pri nas.

Še vedno carina

Zdomci so potarnali, da so v tujini slabo obveščeni o dogajanju v domovini. Pripombe so imeli tudi glede carine, češ da bi morali predpise okoli ocarinjenja blaga ob njihovem vračanju omiliti. Največ pa je bilo govora o tem, kje najti zaposlitev ob njihovi morebitni vrnitvi, čeprav si tega večina želi — pa tudi naše go-

spodarstvo potrebuje kvalificirane delavce. Zdomci na tujem pogrešajo naše socialne delavce ter pravno službo, na katero bi se lahko obračali za pomoč. Več vprašanj pa je bilo tudi o možnosti uvoza strojev za obrt, nakupa kmetijskih zemljišč in še o marsičem.

Dobri obeti v Ilirski Bistrici

Občinska konferenca SZDL v Ilirski Bistrici je v pogovoru z zdomci seznanila naše delavce, ki so zdaj na dopustu doma, z dogajanjem v naši širši in v njihovi ožji domovini v ilirskobistriški občini. Večina naših delavcev se je zanimala za možnosti zaposlitev doma. Povedali so jim, da bodo do konca letošnjega leta v tej občini možnosti za zaposlitev kar spodbudne.

V Pomurju 1300 novih delovnih mest

Pogovorov z rojaki, ki jih je pripravila na prelomu leta Socialistična zveza v sodelovanju s pristojnimi zavodi in delovnimi organizacijami v petnajstih krajevnih središčih vseh štirih pomurskih občin, se je udeležilo po doslej zbranih podatkih nad osemsto delavcev.

Čeprav je večina delavcev menila, da se pridnim rokam ni bati za delo v tujini, si jih vendarle vse več želi zaposlitev doma. Zato so pozorno prisluhnili ponudbam predstavnikov nekaterih večjih delovnih organizacij, ki da bodo lahko že v prvem polletju letos sprejele okrog 600 novih moči, do konca leta pa računajo na kakšnih 1300 novih zaposlitev.

Rojaki so se podrobno zanimali tudi za aktualne notranjepolitične dogodke in za današnji položaj naše dežele v mednarodni politiki.

Slej ko prej pa veliko rojakov povezuje vprašanje svoje vrnitve s carinskimi predpisi, ki da zlasti delavcev z daljšim bivanjem v zamejstvu ne spodbujajo k tej odločitvi. Tudi težave z nakupom zemlje in gradbenih parcel utegnejo negativno vplivati na vračanje, saj bi rojaki radi svoje prihranke čimprej koristno obrnili. Zato so se povsod zavzeli za to, da bi pospešili delovanje kmetijskih zemljiških skupnosti, ki v celoti prevzemajo tudi promet z zemljišči, skrb za prostorsko načrtovanje in v zvezi s tem nalogo urejanja zazidalnih načrtov.

Nad vse dragocene napotke o pravicah, ki jim gredo po mednarodnih pogodbah iz naslova zdravstvenega in socialnega zavarovanja, so rojakom posredovali predstavniki komunalnega zavoda za socialno zavarovanje in zavoda za zaposlovanje.

Iz »Dela«

Obvestila

Slovenci v Švici!

Slovensko planinsko društvo »Triglav« Zürich vabi rojakinje in rojake na veselo slovensko pustovanje, ki bo v soboto 23. februarja v dvorani hotela Löwen v Meilenu ob Züriškem jezeru.

Vstopnina bo prilagojena trajanju zabave.

Od 20. do 2. ure zjutraj nas bo zabaval ansambel SIWIBEND-Sextett, ki bo prav gotovo poskrbel, da naše noge ne bodo mirovale. Maske dobrodošle!

Kdo ima veselje do glasbe?

»Triglav«, kulturno-prosvetni klub v Münchnu, vabi vse rojake in rojakinje, ki imajo veselje, posluš in željo, da bi sodelovali v kaki glasbeni ali pevski skupini, naj se javijo referentu za glasbeno in pevsko dejavnost rojaku Davorinu Odlagu. Naslov: gostilna »Klenzenhof«, 8 München 5, Klenze Strasse 17. Prostori za vaje so na voljo v tej gostilni.

Obmejni prehod v Gornji Radgoni

Pionirski odred Triglav v Stuttgartu

Daleč od domovine, sredi Evrope smo 1. decembra 1973 ustanovili prvi slovenski pionirski odred na tujem. Imenuje se Triglav.

Ta dan se je zbralo na Jugoslovanskem konzulatu v Stuttgartu 78 slovenskih otrok s svojimi starši v dveh skupinah. Prihajali so iz raznih krajev pokrajine Baden-Württemberg, od tam, kjer so od delki slovenskega dopolnilnega pouka. Mnogo staršev svojih otrok ni moglo pripeljati iz upravičenih razlogov, kajti prav te dni je zapadel tu sneg, bila je poledica in za te kraje zelo mrzlo.

Praznično oblečeni so naši mali Slovenci čakali na pričetek slavlja, pričetek njihovega praznika, ko bodo postali tudi oni slovenski pionirji, člani mlade organizacije ZPJ. Steno dvorane je krasila slika maršala Tita, slovenska in jugoslovanska zastava, nad njima pa napis: »Čestitamo pionirjem.«

Slavje je pričel konzul Mate Miloš. Nam vsem, posebno še bodočim pionirjem je izročil pozdrave generalnega konzula, pozdravil je navzoča gosta iz domovine, prof. Vido Rudolfovo in njenega soproga, predsednika SKUD Triglav tov. Marcela Božiča, zastopnico Ljubljanske banke Meto Vrhunc, direktorja Jug. informativnega centra Milana Pogačnika, vse zbrane starše, posebno še zbrane šolarje, katerim je ta svečanost namenjena. Poudaril je, da je dolžnost pionirja biti dober, pošten in resnicoljuben. Vesel je, da vidi zbranih toliko mladih Slovencev in da jim čestita k prazniku, še posebej zato, ker ga doživljajo v tujini.

Gosta iz domovine je pozdravil tudi učenec, zdaj že gimnazijec Erik Modic. Prosil ju je, naj izroči najlepše pozdrave vsem slovenskim otrokom v domovini. Pionirka, ki je ta praznik doživela že v domovini, Irena Fundi, je pozdravila bodoče sovrstnike in poudarila, da bodo od

današnjega dne vsi tu zbrani šolarji pripadali organizaciji vseh jugoslovanskih otrok. V njej bodo spoznavali in gojili najlepše vrline dobrega človeka. Sledile so recitacije in pevske točke.

Najsvečanejši del praznovanja je vodila zastopnica ZMS prof. Vida Rudolfova. Orisala je lik slovenskega pionirja, ki stopa 21. stoletju nasproti. Spodbujala jih je k delavnosti, posebno pa še k ljubezni do domovine, ki je samo ena. Nato je povabila zastopnico Ljubljanske banke Meto Vrhunc-Frljužec, da je predala slovenskim pionirjem lep prapor. Bodoči pionirji so nemo obstali in ga občudovali. Ob njem se bodo zbirali na slovenskih praznovanjih, ali sodelovali na skupnih prireditvah.

Meta Vrhunc-Frljužec in prof. Vida Rudolfova sta izročili prapor enemu najboljših slovenskih učencev Božu Cesarju. Zahvalil se je zanj in obljubil, da bodo tukajšnji pionirji s svojim vedenjem dokazali domovini, da so ponosni nanj in da jim bo vodnik pri delu daleč od domovine.

Ob razvitem praporu so učenci ponavljali pionirsko zaobljubo. Svečane besede dane svoji organizaciji in domovini so odmevale v dvorani in neizmerno doma smo se počutili ta večer sredi tuje zemlje.

Ko so bile zavezane pionirske rutice in razdeljene izkaznice, je konzul vsem čestital, pionir Janez Kovač pa je dejal: »V imenu vseh nas mladih Slovencev, ki živimo v tujini s svojimi starši in smo bili danes sprejeti v Pionirsko organizacijo, se najlepše zahvaljujem, da smo lahko ta dan doživeli tu — tako daleč od domovine. Ponosni smo na pionirsko rutico in kapico, nosili jo bomo na vseh svečanostih. Z današnjim dnem pripadamo Zvezi pionirjev Jugoslavije, to je organizaciji vseh jugoslovanskih otrok. Ob-

ljubljam, da bomo pridni učenci, da bomo ljubili in spoštovali svoje starše, da bomo poštene in si medsebojno pomagali. Vedno in povsod se bomo zavedali, da smo del Slovenskega naroda.«

Pionirka Jožica Škofič pa je poleg drugega povedala tudi to: »Vseh skupaj nas je 260 pionirjev in toliko smo močni, da ustanavljamo z današnjim dnem svoj Pionirski odred, ki se bo imenoval Triglav. Zavedajmo se, da moramo biti ponosni na svojo organizacijo in s svojim lepim vedenjem in vestnim učenjem vedno in povsod dokazati, da smo ponosni na svojo domovino, da jo imamo radi in se veselimo dne, ko se bomo zopet vrnili med svoje sovrstnike.«

V spomin na ustanovitev prvega pionirskega odreda slovenskih pionirjev v tujini smo se nekajkrat slikali in svečan program zaključili s pionirsko himno.

Dragica Nunčič, slovenska učiteljica v Stuttgartu

Kako smo postali pionirji

Kmalu bom postal pionir. Tega se zelo veselim. Moja slovenska učiteljica nas uči, kakšen mora biti dober pionir. Mamica pravi, da jo moram ubogati. Vesela bo, če bom izpolnjeval pravila svoje organizacije. Na ta dan bom oblekel plave hlače in belo srajčko. Ob sprejemu bom dobil še kapico in rutko. Lep bom. Atek me bo slikal za spomin.

Janez Kovač, 4. razred Stuttgart-Dagerloch

Končno bom tudi jaz postal pionir. Moji sošolci so bili sprejeti v pionirsko organizacijo že 4. julija 1973. Jaz sem pa ležal v bolnici. Bilo mi je žal. V nedeljo 25. novembra bom pa zares postal pionir. Že zdaj se pridno učim pesmice, ki jih bomo otroci zapeli. Kot pionir bom še bolj pridn. Posebno rad se bom učil svojega materinskega jezika.

Jožek Tkalič Nemčija

(glej tudi stran 241)

3. slovenski veleslalom na Oberibergu

Oberiberg, prijazna vasica v centralni Švici (1130 metrov nad morjem) bo letos spet prizorišče tradicionalnega III. slovenskega veleslaloma, ki ga organizira Slovensko planinsko društvo »Triglav« v Švici. Dostop do kraja je možen z osebnim avtomobilom mimo Sihlsee in Unteriberga, iz Schwyza pa prek prelaza Ybergereg in tudi s poštnim avtobusom iz Einsideln. Tekmovanje bo letos 3. marca z začetkom ob 10.30 uri, levo od vlečnice Roggenstock. Prijave sprejema SPD Triglav, Seestrasse 358, 8706 Meilen, tel.: 01/73 48 28, lahko pa se prijavite tudi pri organizacijskem vodji tekmovanja Jožetu Jelovčanu 8600 Dübendorf, Wangenerstr. 28, tel.: 01/85 18 97. Zadnji rok za prijavo je: pismeno do 26. februarja 1974, ustno pa do 9.30 ure 3. marca v tekmovalni pisarni pri spodnji postaji vlečnice Roggenstock. Prijava mora vsebovati rojstne podatke, naslov v tujini, rojstni kraj ter ime društva, za katerega tekmuje.

Žrebanje štartnih števil bo v soboto, 2. marca ob 18. uri v Posthotelu v Oberibergu. Startnina je za tekmovalce do 14. leta Fr. 3.—, za vse ostale tekmovalce pa Fr. 7.—.

Nagrade in pokali: najboljša ekipa bo prejela prehodni pokal Slovenske izseljenske matice (ekipa mora šteti 5 članov in mora nastopati za neki slovenski ali jugoslovanski klub, ki je registriran pri tujih oblasteh).

Najboljša tekmovalka bo prejela pokal revije Antena iz Ljubljane, najboljši tekmovalec v konkurenci posameznikov pa prejme pokal SPD Triglav. Najbolje uvrščeni prejmejo tudi praktična darila slovenskih in švicarskih podjetij.

Na »slovenskem veleslalomu« lahko tekmuje vsak Jugoslovian, ki je začasno ali stalno na delu v tujini, ne glede na to ali je v Švici ali v drugih sosednih državah. Zato vabimo rojake, ki se ukvarjajo s smučanjem, pa doslej še niso sodelovali na tem tekmovanju, naj se prijavijo tudi oni. Tekmovanje je tudi prijetno srečanje Slovencev z raznih koncev Evrope.

Pa še to: prireditelj tekmovanja si pridržuje pravico spremeniti kraj in čas tekmovanja v primeru, da na iz-

Posnetek z lanskega »izseljenskega veleslaloma«

branem kraju ne bo dovolj snega. Vsi prej prijavljeni tekmovalci bodo pravočasno obveščeni.

»Užitkarji« v Kolpinghausu

Deževno nedeljsko popoldne je privabilo kar precej slovenskih rojakov v Kolpinghaus v Stuttgartu, kjer je pripravila presenečenje dramska skupina SKUD »Triglav« z uprizoritvijo Remčevih »Užitkarjev«. Številni gledalci so ploskali užitarju Francu Skledarju in užitkarici Ani Štuhec, pa snahi Ireni Štuhec. Z zanimanjem so prisluhnili tudi užitkarjevemu vnuku Tončku — Tomažu Modicu, sosedu Smrekarju — Martinu Pavloviču in Petru, Franckinemu ženinu — Cirilu Grah, ki je izdelal tudi kulise. Seveda pa so mu pri izdelavi kulis pomagali tudi vsi drugi člani skupine. Priznanje so dobili tudi mešetar Janez Srakoper — Ivan Bahun in sodnik — Vladislav Kiderič, pa stari kancelist — Jože Mrmolja, kakor tudi gospodična — Ani Lopota in tri kmečke ženske, ki so jih igrale Marija Kirsch, Irena Štuhec in Ana Lopota.

Omeniti moramo tudi pozhrtvovalno suflerko Kristino Petek in Viktorja Štuhca, ki je bil tehnični vodja. Režiser se je trudil, kolikor je mogel, da bi predstava Užitkarjev res uspela. Smeha in dobre volje je bilo dovolj, saj so igralci res ogreli srca številnih obiskovalcev.

Dramska skupina SKUD »Triglav« je ena od sekcij tega društva, ki deluje poldrugo leto, uprizorila pa je že nekaj del, ki so pritegnila veliko število poslušalcev. Najbolj delavni pri skupini so bili prav vsi, ki so sodelovali tudi pri tej zadnji

uprizoritvi. Vsem velja resnično priznanje.

V letošnjem letu bo dramska skupina uprizorila še nekaj slovenskih iger, pripravljen pa imajo tudi pester program za pustno rajanje v februarju. V.K.

Jugoslovanski klub Balkan v Lindau

Na tromeji med Avstrijo, Nemčijo in Švico, v okolici mesta Lindau ob Bodenskem jezeru živi okrog 5.000 jugoslovanskih državljanov, med katerimi že nekaj let deluje Jugoslovanski klub Balkan. Klub je razvil živahno dejavnost in se vse bolj uveljavlja tako med našimi ljudmi, kakor tudi v domači, nemški javno-

Na družabnem večeru kluba Balkan v Lindau

sti. Razen kulturno-prosvetnega dela klub pomaga svojim članom tudi pri reševanju socialnih problemov.

Za letošnje leto je odbor kluba pripravil bogat program dejavnosti, ki je usmerjena predvsem k našim ljudem, deloma pa tudi k seznanjanju nemške javnosti z delom in življenjem Jugoslovianov. V januarju so pripravili razstavo jugoslovanskega tiska, šahovski turnir, v februarju bodo imeli maškarado. Priredili so tudi nekaj predavanj o spremembi ustave v Jugoslaviji, pripravljajo pa se tudi za mednarodno srečanje pesmi in folklore, ki bo v maju že tretjič v tem mestu. Pred kratkim so pri klubu osnovali tudi »disco« sekcijo, ki prireja plesne večere, obstaja pa tudi recitatorska sekcija, pevka, glasbena, dramska in folklorna sekcija. V okviru kluba deluje tudi nogometno moštvo in mešani zbor.

Pred kratkim je bila v odbor društva kot zastopnica Slovencev izvoljena rojakinja Gizela Kodran.

S slovensko pesmijo po Švedski in Zahodnem Berlinu

Navdušeno občinstvo na koncertu v Olofströmu
←

Sestre Žnidaršičeve iz Jönköpinga na koncertu v Norrahammaru, ki ga je organiziralo Udruženje Jugoslovancev
→

Odborniki Slovenskega društva v Stockholmu in člani ansambla »Mihe Dovžana«
←

Jugoslovani iz Borčusa. Koncert je organiziralo Udruženje Jugoslovancev
→

Ivan Detiček, predsednik Slovenskega društva iz Köpunga (drugi z desne) s člani ansambla
←

Ansambel v gostoljubnem domu Radmile in Dragana Filipovića v Gislavedu. Tudi tu je bilo gostitelj Udruženje Jugoslovancev
→

Leopold Maher s sinom iz Orebröja. Desno od njega Drago Seliger, predsednik SIM in člani ansambla. Koncert je bil v organizaciji Udruženja Jugoslovancev
←

S sprejema na gen. konzulatu SFRJ v Göteborgu
→

Na družabnem večeru
SKD »France Prešeren« v Göteborgu
←

Po koncertu v Malmö-
ju so se rojaki pri-
srčno zabavali in tudi
plesali →

Otroška plesna skupi-
na SKD »France Prešeren« iz Göteborga
je z velikim uspehom
nastopila na družab-
nem večeru
←

Vesela družba naših
deklet in fantov iz
Malmöja, kjer so pri-
zadevni organizatorji –
Krašovčevi, Ciglarjevi,
Križevi in drugi uspeli
prirediti koncert →

Tudi v Landskroni so
naši rojaki z navduše-
njem spremljali izvoja-
nje ansambla
←

Okrog 300 naših roja-
kov iz Zahodnega Ber-
lina se je udeležilo
koncerta in zabave, ki
jo je priredila Slov.
kat. skupnost v Zah.
Berlinu →

Še en posnetek občin-
stva na koncertu v
Landskroni
←

Pred Brandenburškimi
vrti v Zah. Berlinu. V
sredini solistka Ivanka
Kraševac, levo Albin
Brenčič, direktor »Ru-
disa«, desno Drago
Seliger, predsednik
SIM in člani ansambla
→

Fotografirala je:
Mila Šenk

Razstava šolskih izdelkov v Stuttgartu

Nastop slovenske otroške plesne skupine v Göteborgu na švedskem

»Očka, kaj je kriza?«

Spet je minilo leto, ki je bilo za nekatere izmed nas, ki živimo na tujem, uspešno, za druge pa ne tako, kot so si bili morda želeli. Ko delamo obračun, ko pregledujemo naše lastne uspehe, nihče izmed nas ne more mimo spominov na domovino, ki je kljub oddaljenosti tesno povezana z vsem našim delom, z našimi uspehi. Vsa naša čustva izvirajo iz otroških let in tega se marsikdaj ne zavedamo. Mnogo slišimo in beremo, da v naši civilizaciji umirajo ljudje od lakote, v Vietnamu divja vojna, nafta povzroča veliko krizo. Tu v ZR Nemčiji povzroča pomanjkanje bencina hude stiske. Vse to nam je živ primer, da je življenje tesno povezano z naravo, od katere s pomočjo tehničnih pripomočkov dobivamo številne dobrine.

V ZR Nemčiji je država prepovedala uporabo motornih vozil ob nedeljah. Ljudje so pokazali čudovito razumevanje za ta ukrep. Ob nedeljah skoraj ni bilo videti vozila na cesti, prekrškov ni bilo, zrak je bil čist. Ko sva šla z mojim šestletnim sinkom na sprehod, me je stalno spraševal, zakaj in kako je mogoče, da ni nobenih avtomobilov. Razmišljal sem, kaj naj otroku odgovorim, pa sem mu na kratko dejal: »Veš, sine, to je neke vrste kriza!« Tedaj pa me je fant spraval v še večjo zadrego, ko me je vprašal, kaj je to kriza. Dolgo sem razmišljal, kako bi na najlažji način razložil pomen te besede. Ni bilo lahko in končno sem mu dejal: »Veš, to je takrat, kadar nečesa primanjkuje.« »Aha,« je dejal sine in še naprej postavljaj vprašanja. Človek mora res dobro razmisliti, kaj bo otroku povedal, vsekakor pa je tudi to že dokaz, kako celo otroka globoko zanimajo vsaka taka dogajanja, ki prizadenejo človeštvo.

Franc Ketiš
Hatzenport, ZR Nemčija

Še nekaj pisem krožka mladih dopisnikov

Postali smo pionirji

22. november je bil za nas dvojni praznik. Praznovali smo rojstni dan naše domovine in postali smo pionirji. Slovenski otroci in otroci iz drugih republik smo bili na našem konzulatu v Mannheimu sprejeti v pionirsko organizacijo. Iz našega razreda so prišli vsi učenci, kar je tovarišico Marijo zelo razveselilo. Zelo smo bili ponosni, ker smo dobili rdeče rutke, modre kapice in celo izkaznice. Slišali smo tudi mnogo lepih pesmic in recitacij. Z nami so bili tudi naši starši in tako smo vsi skupaj preživeli res lepo popoldne.

Janja Horvat, 2. razred
68 Mannheim

V Nemčiji sem postal slovenski pionir. Dobil sem rutko, kapico in izkaznico. Z menoj sta bila pri sprejemu atek, mamica in bratec Miha.

Matjaž Božič, 1. razred
Stuttgart-Dagerloch

Že dolgo je tega, ko sem bila sprejeta v pionirsko organizacijo. Bilo je proti koncu jeseni. Zbrali smo se na odru v veliki dvorani v Völklini. Dvorana je bila polna učencev in učenk, učiteljev iz naše šole in staršev. Vsi so nam ploskali. Po govoru ravnatelja sta nam tovarišici razdelili rdeče rutice in kapice. Potem smo slovesno ponavljali pionirsko zaobljubo. Tako smo postali pionirji. Po mnogih letih se rada spominjam sprejema v pionirsko organizacijo v domovini.

Jožica Škofič, 7. razred
Stuttgart-Vaihingen

Med pionirje sem bil sprejet 22. novembra pred petimi leti v Šoštanju. Sprejem je bil v kinodvorani. Starejši učenci so najprej recitali. Nato smo dali pionirsko zaobljubo. Drugi učenci pa so nam nadeli čepice in rutke ter izročili pionirske izkaznice. Ko smo proti večeru prišli domov, so nas mame pohvalile, da smo lahko ponosni, ker smo pionirji.

Aleksander Pal, 8. razred
Stuttgart-Dagerloch

Bilo je 25. novembra tisto leto, ko sem bil star 9 let. Cicibani smo najprej gledali nastop starejših pionirjev. Nato smo ponavljali pionirsko zaobljubo, da bomo zvesti do

domovine in je ne bomo pozabili. Potem je zapel otroški zbor šole Bičevje. Nato smo dobili rdeče rutke in modre kapice z značko. Ta praznik je bil zame zelo lep, saj je bil zadnji v domovini.

Tomaž Modic
Stuttgart

Denarja ne zapravljam

Pred petimi leti sem dobil od ateka lepo denarniko. V njej hranim pfenige in marke, ki jih dobim od mame, da si kupim v šoli malico. Če mi kaj ostane, kupim zemljico, včasih pa tudi sladoled. Atek in mamica sta bolj vesela, če kupim zemljico.

Na banki v Stuttgartu pa imam hranilno knjižico. V njo lahko samo vlagam. Šele ko bom star 18 let, bom lahko dvignil svoje prihranke. Vesel sem, če dobim kakšno marko več, kot rabim. Rad nesem vsak prihranek na banko. Tako kot starši varčujejo za hišo, tako bi jaz rad kupil živali, ki bi bile v hlevu poleg naše hišice. Najraje bi imel v Sloveniji kravico. Pasel bi jo na travniku pri stari mami.

Janez Kovač — učenec 4. razreda
slovenskega oddelka na Degerlochu

Ponosen sem na svojo hranilno knjižico

Hranilno knjižico sem pred petimi leti dvignil na Dresdner banki. Ponosen sem na njo in zelo vesel, kadar kane vanjo moj novi prihranek. Skrbno hranim vse pfenige in marke, ki jih dobim od mame in očka, pa tudi od ostalih sorodnikov in znancev. V knjižici raste število od 20, 45, 80 do 140 mark. Če bom pridno varčeval, bom kmalu imel v moji knjižici 200 mark. Banka me je 1. oktobra tudi nagradila, ker sem prinesel na knjižico več kot 10 mark. Bil sem zelo vesel. Oktober je mesec varčevanja. Mene sta očka in mamica naučila, da varčujem vse leto. Tudi onadva varčujeta za naš novi domek v domovini. Rad ju imam in tako varčen, kot sta onadva, bi bil rad tudi jaz.

Erik Modic
Stuttgart, Degerloch —
5. razred slovenske šole

Kaj v primeru brezposelnosti v ZR Nemčiji?

Sedanja recesija v Zvezni republiki Nemčiji bo gotovo povečala zanimanje naših delavcev za pravice, ki jim gredo po sporazumu o pravicah v primeru brezposelnosti, ki sta ga sklenila Jugoslavija in Zvezna republika Nemčija leta 1968. To je edini sporazum o brezposelnosti, ki je formuliran v obliki posebne konvencije, kajti sicer so določbe o pravicah v času brezposelnosti vsebovane kar v konvencijah o socialni varnosti.

Pogoji, da lahko jugoslovanski delavec prejema dajatve iz navedene konvencije, so trije:

— da je postal delavec brezposeln brez svoje krivde;

— da je nemški organ zaposlovanja pristal na to, da se jugoslovanski delavec vrne v domovino, in

— da je postavil jugoslovanski delavec v roku 6 tednov po vrnitvi v domovino zahtevo za dajatve za brezposelnost v Jugoslaviji.

Iz zgornjega izhaja, da se jugoslovanski delavec, ki ostane brez dela v Zvezni re-

publiki Nemčiji, ne sme samovoljno vrniti v domovino, temveč si je nemški organ (Arbeitsamt) pridržal pravico, da poskusi najprej tega delavca zaposliti na drugem delovnem mestu v ZR Nemčiji. Šele če se to ne zgodi oziroma položaj na nemškem tržišču delovne sile sploh ne daje upanja na zaposlitev takega delavca, se lahko delavec vrne v domovino in tam uživa še naprej dajatve v breme nemškega organa, čeprav sedaj po jugoslovanskih predpisih. To traja največ 6 mesecev, nakar se presojajo pravice iz enega naslova brezposelnosti vnaprej po jugoslovanskih predpisih in tudi v jugoslovansko breme.

pravni nasveti

Piše: dr. Lev Svetek

Da ne bi nemški organi brez potrebe ne zadrževali jugoslovanskih delavcev, ki so ostali brez dela v Zvezni republiki Nemčiji, predvideva konvencija o brezposelnosti primere, ko nemški organ mora dati pristanek jugoslovanskemu delavcu za vrnitev v domovino. Prvi primer

Davčne olajšave

je, da je prejemal jugoslovanski delavec najmanj 4 tedne neprekinjeno dajatve za brezposelnost v ZR Nemčiji, drugi pa, da je bil pred nastankom brezposelnosti zaposlen najmanj tri leta v Zvezni republiki Nemčiji.

V Rodni grudi rad preberem tudi razna obvestila in napotke, ki so vedno zanimivi. Enkrat, to je v številki 12/72 pa ste morda pri obvestilu o raznih davčnih olajšavah malo pogrešili. S tem ste povzročili nekaj neprijetnih situacij in zapletov. Konkretno: zakonca (to je moj primer) lahko uveljavita davčno olajšavo, če dokažeta, da imata v domovini stanovanje, opremljeno s svojim pohištvo; kot olajšava bi bili tudi stroški potovanja v domovino in stroški vzdrževanja stanovanja v Nemčiji. Skušal sem uveljaviti te olajšave, a nisem uspel. Pri finančnem uradniku ni šlo, potem pa sem zahteval pismeno pojasnilo od finančnega urada v Hammu in od finančnega ministra v Düsseldorfu. Prilagam vam odgovore. Teh olajšav ne priznavajo. Ali so to različna tolmačenja? Zdaj mi ni jasno, kdo ima prav?

Probleme imam tudi zaradi cerkvenega davka. S cerkvijo res nimam ničesar skupnega. Nemške oblasti so šle celo tako daleč »na roko«, da davek vrnejo, če predložim potrdilo, da sem brez konfesije. Ali mi lahko svetujete, kje bi dobil to potrdilo?

J. B., Schwerte (Ruhr),
ZR Nemčija

Davčno olajšavo za vzdrževanje stanovanja v domovini se običajno uveljavlja s potrdilom domače občine, da ste nosilec stanovanjske pravice in da iz kakršnihkoli razlogov morate vzdrževati to stanovanje, da v njem stanujete med zadrževanjem v Jugoslaviji. Prav tako z voznimi kartami dokazujete, da ste potovali v Jugoslavijo; kadar potujete z lastnim vozilom, pa z žigom v potnem listu. Seveda so to »pogojne« olajšave, saj se v praksi dogaja, da davčne oblasti tega ne upoštevajo.

Potrdila, da ne pripadate nobeni veroizpovedi, ne izdaja noben urad. Običajno zadostuje za to lastnoročno podpisana izjava, ki je overjena še na najbližjem diplomatsko-konzularnem predstavništvu.

Namesto navadne vode – Radenska – tri srca

Radensko in druge brezalkoholne in alkoholne pijače lahko kupite tudi v Baden-Württembergu pri:

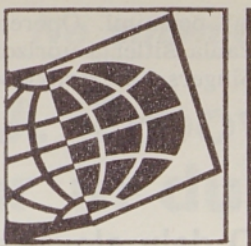
- Anton Kranjc, prodaja pijač Sindelfingen, tel.: 07031/8 18 09 in v skladišču Holzgerlingen, Schlossstrasse 46, tel.: 07031/46 90,
- Frau Emma Binder, Ruit a.d. Filder bei Esslingen, Brühlstr. 4,
- Herrn Karl Vogrinec, Mittelstadt-Reutlingen, Reutlingerstr. 1,
- Herrn Milič Čedo, Reicheneck-Reutlingen, Weingartenstr. 8,
- Fa. Bernhard Dettinger, 722 Schwenningen, Pestalozzistr. 36,
- Fa. Manfred Peter, 722 Schwenningen, Wilhelmstr. 47,
- Fa. Steffan, 722 Schwenningen,
- Fa. Mauch, Villingen, Schimelweg 8,
- Fa. Hähn, Unteraichen 7022, Schulstr. 52,
- Fa. Josef Vidervol, Jockrin-Wörthb-Karlsruhe, Trüfelsstr. 6,
- Gaststätte Maria Smej, 708 Aalen, Langestr. 45,
- Fa. Novak, 7 Stuttgart, Olgastr. 71
- Mini-Markt Kunz
7 Stuttgart — 1 Augusten str. 69
Podružnice: Rotenwald str. 1
Reinsburgerstr. 136
Forst str. 167

Radensko ste pili doma, pijte jo tudi v tujini!

**Narava daje
najboljše!**

Posvetovalnice za jugoslovanske delavce »Arbeiterwohlfahrt« v ZR Nemčiji

Kraj	Socialni delavec				
Bonn Bundesverband der Arbeiterwohlfahrt Ollenhauerstr. 3, tel. 02221/23 30 76		43 Essen Schützenbahn 11—13 tel. 02141/236195	Branko Savić	71 Heilbron Bahnhofstr. 27 tel. 07161/85862	Aleksandar Jovanović
1 Berlin 61 Tempelhofer Ufer 14/III tel. 0311/2513409	Janez Zakrajšek Djuro Skorić Damjanka Janković Vjeko Kelenc	415 Krefeld Westwall 29 tel. 02151/26847	Ivan Calić	714 Ludwigsburg Solitude-Str. 41 tel. 07141/26091	Zdravko Cupović
23 Kiel Holstenstr. 51—53 tel. 0431/511711/12	Andrija Redžek Rafet Morina	509 Leverkusen Wiesdorf, Kaiserstr. 3 tel. 02172/44342	Predrag Kovačević	717 Schwäbisch Hall Gelbinger Gasse 83 tel. 0791/71481	Johann Ivčič
24 Lübeck Dr. Julius-Leber-Str. 15 tel. 0451/74330	Milorad Čuk	565 Solingen Kölner Str. 45 tel. 02122/18096	Zalka Majerle	707 Schwäbisch Gmünd Münstergasse 8 tel. 07171/63432	Davorka Roser
2 Hamburg 13 Bogenstr. 45 a tel. 0411/4101810	Kemal Smajlagić Mihaela Ivsic	56 Wuppertal-Barmen Bachstr. 5a tel. 02121/555567	Aleksander Simanek- Rajter	7 Stuttgart Weissenburgerstr. 14 tel. 0711/600509	Marta Gorup Branko Popović Velimir Jordanov Julijs Brun
28 Bremen 1 Kohlhökerstr. 13 tel. 0421/323396	Dragica Bonevska	51 Aachen Gartenstr./Westpark tel. 0241/73785	Josip Petričec	79 Ulm Donaust. 8 tel. 0731/64356	Danica Ignatieff
45 Osnabrück Spindelstr. 26 a tel. 0541/56263	Josip Čermak	53 Bonn-Bad Godesberg Friesdorferstr. 91 tel. 02221/354171	Franc Koren Lidija Polajner	69 Haidelberg Jahnstr. 28—30 tel. 06221/44020	Mirjana Kreković
3 Hannover Posthornstr. 30 tel. 0511/445683	Dušan Žuraj Abdurahman Duraku	5 Köln Magnusstrasse 2	Biserka Tomurad Ivan Zigrović	75 Karlsruhe Kaiserstr. 91 tel. 0721/64212	Rosi Knittel Dragutin Hmelas
33 Braunschweig Helmstedter Str. 163 tel. 0531/74712	Darij Krebelj	Stadt Köln Ausländerberatungs- stelle 5 Köln 1, Am Domhof tel. 0221/2214168	Mandica Jekić	68 Mannheim Murgstr. 11 tel. 0621/371931	Pavel Rostohar
48 Bielefeld Arndtstr. 8 tel. 0521/64086	Ivan Vitušek Marica Trempetić	61 Dermstadt Nieder-Ramstädter- Str. 13 tel. 06151/44700	Vid Lončarić	753 Pforzheim Jahnstr. 31 tel. 07231/16131	Olga Sitzler
463 Bochum Untere Marktstr. 3 tel. 02321/60304	Jovanka Mikalacki	6 Frankfurt/M Friedrich-Ebert- Anlage 3	Franklin Sedaj Hajrija Čerkez	78 Freiburg Brombergstr. 34 tel. 0761/75350	Jovan Osap Branko Mandić
46 Dortmund Schumannstr. 6 tel. 0231/812437	Nikola Stojanov Milka Vejin	605 Offenbach Herrnstr. 14 tel. 0611/881236	Franjo Bedeković	77 Singen August-Ruf-Str. 8 tel. 07731/61362	Muniba Hasagić Miliwoje Brović
465 Gelsenkirchen Margaretenhof 14 tel. 02322/84429	Dušan Sipka	62 Wiesbaden Wellritzstr. 49 tel. 06121/301476	Robert Würth	746 Balingen Wilhelmstr. 25 tel. 07483/6710	Milan Laznik Miodrag Božić
58 Hagen Böhmerstr. 11 tel. 02331/23429	Stojan Veljković	35 Kassel Ruhlstr. 6 tel. 0561/14384	Mihajlo Valdec	726 Calw Marktplatz 1 tel. 07051/8551	Stanislav Micek
586 Iserlohn Viktoriastr. 24 tel. 02371/22114	Idriz Ramusović	63 Wetzlar Moritz-Hensold-Str. 6 tel. 06441/6788	Robert Würth	798 Ravensburg Schussenstr. 12 tel. 0751/24342	Novak Živković
44 Münster Dammstr. 21 tel. 0251/75090	Dimitrije Lazarević	62 Wiesbaden Wellritzstr. 49 tel. 06121/301476	Mihajlo Valdec	741 Reutlingen Hofstatt 7 tel. 07121/23164	Radovan Adžić
454 Lengerich Stettiner Str. 17 tel. 05481/3992	Mato Džambo	54 Koblenz Bahnhofstr. 31 tel. 0261/35593	Mirjana Milošević- Gobac	72 Tuttlingen Möhringerstr. 68 tel. 07461/5925	Nevenka Hudin Marijan Maher
59 Siegen Freudengerger Str. 16 tel. 0271/34786	Stojan Grujičić	67 Ludwigshafen Berliner Str. 20 tel. 0621/511706	Jozo Bartulović	867 Hof Von-der-Tann-Str. 15 tel. 09281/3312	Vitoslav Marinović
41 Duisburg Friedrich-Engels-Str. 42 tel. 02131/401367	Petar Pusić Vera Kostovska	65 Mainz Kaiserstr. 26—30 tel. 06131/25891	Mihailo Lakčević Marijan Hajdinjak	85 Nürnberg Marthastr. 60 tel. 0911/590758	Ela Redžek Justin Nikolin
4 Düsseldorf Graf-Adolf-Str. 63—65 tel. 0211/18268	Živorad Nikolić Ivan Rožić	66 Saarbrücken Hohenzollernstr. 45 tel. 0681/56034-36	Vlado Despi	8 München Schwanthalerstr. 72 tel. 0811/531991	Toma Momirovski Mira Pavlović Velimir Radić Ivan Kajzer
		708 Aalen Bahnhofsplatz 36 tel. 07361/2874	Petar Dekić	89 Augsburg Georg-Haindl-Str. 3 tel. 0821/22929	Mihaina Blagojević
		703 Böblingen Maxplatz 23 tel. 07031/21740	Emina Muratović	896 Kempten Kesselstr. 37 tel. 0831/22009	Zvonimir Juraković
		732 Göppingen Uhländstr. 5 tel. 07161/69420	Milenko Čerovina Vera Mamula	87 Würzburg Berliner Platz 10 tel. 0931/58012	Obrad Hercegov

Holandija

Januarja sem imel devetdeset let

Že dolgo se pripravljam, da pošljem naročnino za Rodno grudo, nikoli pa nisem našel pravega časa in to kljub temu, da sem bil spet na obisku v Sloveniji. Bil sem v Atomskih toplicah pa tudi v Mariboru, naslednji dan me je pa pot peljala dalje. Tako se je zavleklo, da se nisem nič oglasil na vašem uradu, kakor vsako leto. Naročnik Rodne grude sem, odkar ta izhaja. Tukaj bom zdaj že sedemdeset let. Doma sem pa s Kozjega, kjer sem bil rojen 11. januarja 1884, torej pred devetdesetimi leti. Doma sem iz vasi Belo in zato se tudi pišem Belinc. Naš rod je bil prvi v Belem, zato smo se tako tudi imenovali, kakor mi je pravil naš oča. Slovensko šolo sem obiskoval tri leta, zatem sem se tri leta šolal v Mariboru, kjer sem se nemško naučil.

Štirideset let sem potem delal v rudnikih. Prvih deset let v Nemčiji, potem pa tukaj v Holandiji. V prvo vojsko sem šel v Holandiji. Takrat nismo vedeli mladi, kaj je vojska. Mislili smo, da gremo na božjo pot. Potem smo se pa v Karpatih naučili kozjih molitvic. V Doberdobo smo doživeli pravi pekel, ki ga ne morem z besedo opisati. Zdaj sem že trideset let upokojenec. Vsako leto prihajam v Slovenijo na počitnice. V vseh toplicah sem že bil, lani sem se ustavil v Atomskih, da si okrepim zdravje in moči in si podaljšam življenje. Sem tiste sorte človek, ki ne omahne od strahu, če te zdravnik bolj slabo »potolaži«. Saj zdravniki naredijo vse, da človeku pomagajo, vendar pa je veliko odvisno tudi od človeka samega, od njegove volje in želje, da si pomaga. Resničen je tisti pregovor, ki pravi: Dobra volja je najboljša! Vsi me sprašujejo, kakšen je moj recept za zdravje in dolgo življenje. Jaz pa pravim: Pomagaj si sam, če si sin božji.

V Heerlenu ni bilo veliko Slovencev. Prvo društvo smo ustanovili v patronaži. Vodil ga je pater Teotim. Slovenci so bili v Brunsumu, Hoensbroeku in Herlerheide. V Kerkrade nas je bilo osem Slovencev, sami rudarji. Naš delovodja je bil Johan Jansen. Na delo smo se vozili s kolesi. Kakšne pa so bile takrat ceste, si

težko danes predstavljate. Preko Vanenhragena, Vaubacha in Heksenberga smo morali pešačiti. Ko se nas je več nabralo, smo se vozili s konjskim avtobusom. To je bil voz s streho in sedeži, ki so ga vlekli konji. Ob štirih zjutraj smo se odpeljali na delo, zvečer ob šestih smo se pa vračali. Zaslužek je bil kar dober. Štirje smo bili muzikantje in smo zvečer hodili igrati. Jaz sem bil v Kerkrade prvi harmonikar. To je bilo takrat nekaj novega in me še danes poznajo, ker sem imel dunajsko harmoniko.

Potem se je začela vojna. Takrat sem imel nekaj časa v Herlerheide gostilno. Nekoč je tja prišel avstrijski konzul in me vprašal, če lahko tja povabi Avstrijce. Trikrat jih je povabil in gostilna je bila čisto polna. Potem nas je skupaj spravil za cel transport in šli smo v vojsko. To pa je bila bridka šola za nas, ki smo preživeli vojsko. Iz Karpatov smo morali v Srbijo, iz Srbije v soško dolino in na Doberdob. Ob teh spominih se slabo počutim, zato raje končam s pisanjem. Pozdravljam vse Slovence po svetu!

Franc Belinc
Chevremont-Kerkrade

Dragi rojak Belinc! Hvala za zanimiv dopis. Prav prisrčno vam čestitamo, čeprav malo pozno, k vaši devetdesetletnici. Po lepo sestavljenem in napisanem dopisu se vidi, da ste kljub visokim letom še fant in pol. To se vidi, da pregovor, ki ste si ga vzeli za življenjsko geslo, zares nekaj velja. Še mnogo zadovoljnih zdravih let in na svidenje poleti!

Uredništvo

Švedska

Nastopili smo v Stockholmu

V nedeljo 9. decembra je bil v Stockholmu kulturni festival priseljencev. K sodelovanju je bila povabljen tudi naša plesna skupina in pevski zbor Slovenskega kulturnega društva France Prešeren iz Göteborga. V zboru poje tudi moja

Otroška plesna skupina društva »France Prešeren« iz Göteborga je z uspehom nastopila tudi ob gostovanju ansambla Mihe Dovžana na Švedskem. V narodnih nošah, ki jima jih je sešila mamica, sta Mojca in Tanja Gruber.

mama. Iz Göteborga smo se odpeljali v soboto z avtobusom. V nedeljo zjutraj smo imeli vajo, potem pa smo si ogledali mesto. Pri nastopu nismo imeli preveč treme in mislim, da so bili gledalci zadovoljni z našimi plesi in pevskim zborom, ker so nam zelo ploskali. Veseli smo se pripeljali domov pozno ponoči. Stockholma se bom rada spominjala.

Tanja Gruber
Göteborg

Francija

Trije Bločani

Najprej hvala za Rodno grudo, ki jo prejemam kot naročnica že več let. Res mi zelo ugaja. Vsak mesec jo z veseljem pričakujem kakor tudi moj mož. Pišem vam iz Gravelinesa. Tukaj živimo le trije Slovenci in vsi smo iz bloške fare. Jaz sem s Hudega vrha Matičkova Francka. Moj mož je iz Radleka, tretji tukajšnji Slovenec je pa iz Nemške vasi. Najbližje prijatelje imamo v Armancieru, vidimo pa se le enkrat na leto. Tukaj živimo že 43 let in smo se navadili. V prvih letih pa je bilo zelo hudo, ker se nismo znali pogovoriti z domačini, ki so nas grdo gledali, ker smo pač bili tujci. Tudi za služek je bil zelo majhen. Zdaj je seveda drugače. Med seboj smo se spoznali in si pridobili njihovo zaupanje. Dvakrat sva bila z možem na obisku v Jugoslaviji. Res se je zdaj pri vas vse zelo izboljšalo. Bila sva zelo zadovoljna in bova še prišla. Zdaj sva upokojena in nam je kar dobro.

Veselo in srečno novo leto 1974 vsem prijateljem v Ljubljani in na Blokah.

Francka in Karel Zgonec
Gravelines

ZDA

Jugoslovanski konzul v Clevelandu izroča Luciji Jurić iz Acrona red zaslug za narod s srebrno zvezdo

Odlikovana zaslužna rojakinja

V Rodni grudi smo pred meseci že pisali o rojakinji Lucille Jurić-Bogatić, lastnici restavracije New Era v Acronu, Ohio, kjer je priljubljeno zbirališče vseh

Učenci slovenske šole v Melbourne, ki jo vodi učiteljica Ivanka Škof (v sredi za prvo vrsto). Zadaj stojijo mamice, ki po vsakem pouku pripravijo zakusko.

Skupina članov društva »Jadran« pred pričetkom del na društvenem zemljišču. V sredini je predsednik društva z ženo.

mi pesmimi. Opereto je pod vodstvom Paula Šiflerja uprizoril zbor »St. Thomas Singers« iz Hollywooda.

Avstralija

O delu slovenskega primorskega kluba Jadran v Melbourne

V kratkem času svojega obstoja so naši člani veliko naredili. Prostor okrog klubskega doma so očistili in zasadili sedemsto borovih drevesc ter uredili tristežno kegljišče. Nešteto prostovoljnih delovnih ur so vložili v vse to, da so spremenili valoviti in viseči teren v ravne in gladke steze.

Nekateri so kar z buldožerji zaorali v trdo, kamnito, peščeno zemljo, drugi so s tovornjaki pripeljali kubike peska, tretji pa so v mešalnikih mešali beton in betonirali. Krampi in lopate so se bleščali v toplem soncu, žile na rokah so bile napete kakor vrvi in pot je lil po zagorelih obrazih.

Ko so možje delali na gradbišču, so žene zbirale denar s srečolovom in pripravljale sladko pecivo in čaj za malčke, ki so bili pogoščeni vselej po končanem slovenskem pouku.

Slovenski pouk imamo v prostorih kluba. Obiskuje ga 27 naših otrok, starih od 5 do 13 let. Prav radi se uče materin jezik, pridno poslušajo razlago in se trudijo pravilno izgovarjati besede in stavke, čeprav so besede zanje včasih zelo trde. Zelo radi pojejo slovenske otroške pesmi in gledajo slike slovenskih krajev. Po končanem pouku se otroci igrajo na dvorišču. Vesel živžav zamenja tišino. Vse to pa nič ne moti rojakinje Marije Zadelove, ki je ena najzvestejših bralk v naši klubski knjižnici. Najmanj po štiri knjige prebere na teden in to kar brez očal, čeprav je pred kratkim praznovala že svoj 80. rojstni dan. Gospa Zadelova je doma iz Zagorja. V njenem imenu in v imenu vseh članov našega kluba se zahvaljujem Slovenski izseljenski matici v Ljubljani za poslane knjige. Gospe Mariji pa kličemo: Se na mnoga leta in da bi še mnogo knjig prebrala brez naočnikov. Radi jo imamo, saj je v njeni družbi prijetno kramljati, ko ve toliko povedati.

Staro leto je naše društvo zaključilo kakor se spodobi, z družabno prireditvijo — piknikom, na katerega je prišel tudi dedek Mraz, ki je otroke razveselil z darili. Obenem smo tudi zaključili šolsko leto. Odrasli smo seveda pričakali novo leto s plesom. Kako bi brez njega? Medtem, ko so si muzikantje oddihovali, so nas pa učenci slovenskega pouka prijetno razvedrili s pesmicami, recitacijami in prizorčki.

Ivanka Škof
Melbourne

tistih, ki radi dobro jedo. Lucille Jurić-Bogatičeva pa ne slovi le kot izvrstna kuharica temveč tudi kot plemenita žena, ki je res z vsem srcem navezana na svojo rodno Jugoslavijo, čeprav živi v Ameriki že celih petdeset let. Svoje rodoljubje je Bogatičeva, ki je dolga leta članica Hrvatske bratske zajednice, dokazala že med zadnjo vojno, ko je zbirala med rojaki prispevke za naše partizane in tudi sama nemalo prispevala v ta namen. Še bolj pa se je izkazala po vojni. Za svoj rojstni kraj Kruševo pri Obrovcu je do slej darovala že 180.000 dolarjev. Dala je zgraditi zdravstveni dom in ga opremila, kupila ambulantni avtomobil, asfaltirala cesto, zgraditi je dala šolo, ustanovila šolsko knjižnico itd. Ustanovila je tudi fond za štipendiranje dijakov in študentov domače občine in v ta namen vložila 60.500 dolarjev. O tej plemeniti ženi so veliko pisali časopisi po svetu in doma. Dne 21. oktobra lani je jugoslovanski konzul v Clevelandu Ivan Seničar na svečanem sprejemu izročil popularni »tetki Luci«, kakor ji pravijo prijatelji, visoko jugoslovansko odlikovanje — red za zasluge za narod s srebrno zvezdo. Na svečanem sprejemu so bili navzoči številni jugoslovanski izseljenci.

Lepa zmaga pri županskih volitvah

V začetku novembra so bile v Clevelandu županske volitve. Udeležba na voliščih je bila sicer slaba, zmagal pa je z lepo večino dosedanji župan Ralph J. Perk, ki je dobil 90.736 glasov, njegov protikandidat M. Cotnerjeva pa je dobila 57.010 glasov. Ralph J. Perk je izjavil, da želi biti župan vsemu Clevelandu in vsem Clevelandčanom, zato je tudi vse, republikance, neodvisne in demokrate pozval k skupnemu delu za napredek Clevelanda.

Po članku slovenskega univerzitetnega profesorja Edija Gobca, ki je bil objavljen v Amerikanskem Slovencu, povzemamo, da so v Clevelandu imeli prvega slovenskega kandidata za mestni svet že leta 1913. Takrat se je za ta pogumni

korak odločil znani slovenski zdravnik dr. Frank Javh-Kern, ki pa ni bil izvoljen. Pač pa je bil izvoljen naslednji slovenski kandidat, mladi odvetnik John Mihelich, ki je bil leta 1925 kot prvi Slovenec izvoljen v clevelandski mestni svet. Odtlej so se slovenske kandidature in izvolitve v Clevelandu in okolici množile in so tamkajšnji rojaki dali Ameriki že blizu štirideset mestnih svetovalcev, pet sodnikov in vrsto drugih pomembnih javnih delavcev.

Po stopinjah staršev

V decembrski številki smo med novicami iz naselbin objavili sliko naše pridne zastopnice Anne Klunove iz Pittsburgha s soprogom in letošnjo Miss SNPJ Lindo Roginski iz Ambridgea, Pa. Posnetek je bil z banketa društva št. 6 SNPJ v Syganu, ki je bil prirejen 24. septembra. Na njem so počastili 50-letne člane. Iz obširnega članka, ki ga je za Prosveto napisala A. Klunova, povzemamo, da je bila to res zelo uspešna in lepa prireditev. Glavni govornik, pomočnik tajnika SNPJ Joe Umeck, je v svojem govoru spodbujal mlade člane SNPJ, naj stopajo po stopinjah, ki so jih začrtali njihovim staršem in dedi. Med številnimi gosti je bila navzoča tudi Mary Skerlongova, znana urednica in napovedovalka slovenske radijske oddaje v Pittsburghu.

Snubači v Hollywoodu

Naš rojak Paul Šifler, skladatelj in eden največjih orgelskih virtuozov v Ameriki, nam je sporočil, da so v Hollywoodu z velikim uspehom uprizorili slovensko opereto »Snubači«. Znano je, da je ta opereta sestavljena iz vrste slovenskih narodnih pesmi, ki jih je Paul Šifler na novo priredil, prevedel v angleščino njihova besedila in jim dodal drugo glasbeno gradivo, ki je potrebno za komično opero. Opereta, ki ima v Šiflerjevi priredbi naslov »The Nine Suitors«, je bila v Hollywoodu izredno lepo sprejeta in številni gledalci so se ob tej priložnosti prvič seznanili s slovenskimi narodni-

Anton J. Trbovec — časnikar in duhovit satirik

Iz Žirovnice pri Zidanem mostu je bil doma in vrtnarstva se je izučil. Tudi v Ameriki, kamor je prišel za bratom leta 1906, je nekaj časa vrtnaril v tedanjem clevelandskem predmestju. Ker pa je bil zaslužek preslab, je šel med rudarje najprej v mesto Bulger v Pennsylvanijo, čez nekaj let pa v Wintersquaters v državi Utah. Zatem se je lotil krošnjarstva z urami in zlatnino. Pri svojih obiskih po slovenskih naselbinah je prepotoval triintrideset ameriških držav.

To so bila leta, ko so se po slovenskih naselbinah porajala društva in Trbovec se je hitro vključil v to delo. Bil je član društva Ilirska vila št. 173 Ameriške bratske zveze, društva Slovan št. 3 Slovenske dobrodelne zveze, društva Lipa št. 129 Slovenske narodne podporne jednote, društva Slovenski Sokol, kluba Ljubljana v Euclidu, kjer so ga imenovali za častnega člana, bil je dolgoletni blagajnik pri Slovenski narodni čitalnici, leta 1927 so ga izvolili za direktorja Slovenskega narodnega doma v Clevelandu itd.

Ker ga je posebej veselilo časnikarstvo, je že leta 1908 začel dopisovati v slovenske liste. Sodeloval je pri Glasu naroda, Enakopravnosti, Glasu svobode, Ameriškem slovenskem koledarju, reviji Čas in Prosveti, kjer je bil nekaj časa v letu 1916 tudi pomožni urednik. Zatem pa je vse od ustanovitve lista leta 1925 do svoje upokojitve 1. 1957, torej celih dvaintrideset let, urejeval Novo dobo, glasilo Ameriške bratske zveze in bil tudi upravnik tega lista. Umrl je pet let po upokojitvi 24. septembra 1962 v bolnišnici v Miamiju na Floridi.

Pred menoj na pisalni mizi leži mapa, ki nam jo je pred meseci izročil naš znani ameriški povratnik, književnik Janko Rogelj. Nanjo je napisal: »Anton J. Terbovec, njegovo življenje in pisanje »Vsak po svoje«. V tej mapi je Janko Rogelj zbral in strnil svoje zapiske o življenjski poti svojega prijatelja in knjižnega mentorja urednika Terbovca in o ustanovitvi lista Nova doba, ki jo je Terbovec urejal dvaintrideset let.

V tej mapi je Janko Rogelj zbral in uredil tudi domislice in izreke, ki jih je Trbovec objavljaval v svoji rubriki »Vsak po svoje«. Čeprav je preteklo že nekaj desetletij, ko so bile te domislice napisane in objavljene in se naš okrogli svet suče venomer naprej, mnoge od njih niso izgubile na aktualnosti in še vedno povedo tisto, kar je hotel skozi smeh in satiro povedati duhoviti Anton Trbovec.

Letos 7. januarja je izteklo 49. leto, odkar je v New Yorku začel izhajati tednik Nova doba, glasilo Jugoslovanske katoliške jednote, ki se je januarja 1941 preimenovala v Ameriško bratsko zvezo. Za službo urednika in obenem tudi upravnika se je takrat potegovalo več slovenskih mož, ki so poleg višine mesečnih prejemkov postavili tudi nekatere pogoje. Trbovec je zahteval mesečno 165 dolarjev, drugih pogojev pa ni postavljajal. Tako je postal prvi urednik Nove dobe, katero je zatem urejal do upokojitve 1957.

Načrt za prvo številko sta Trbovec in Rogelj naredila skupaj, saj sta oba že imela nekaj časnikarskih izkušenj: Trbovec iz uredništva Prosvete, Rogelj pa iz uredništva Enakopravnosti. V Lorainu, Ohio, sta se sestala v hotelu in naredila načrt, kakšna naj bo prva, druga, tretja in četrta stran novega tednika. Rogelj je na željo novega urednika napisal tudi nekaj sestavkov in krajših spisov, ki jih je Trbovec zatem uporabil za dopolnilo strani. Tako se je rodila Nova doba, glasilo Jugoslovanske katoliške jednote, ki je imela takrat 14.681 članov in v obeh zavarovalnih oddelkih skupno 664.259,74 dolarjev premoženja.

Aprila 1926 se je uredništvo tednika v Cleveland, središče najmočnejše slovenske naselbine. Janko Rogelj je zapisal o tem: »V Clevelandu na St. Clairju je bil takrat že dokončan in odprt največji slovenski narodni dom na svetu. Dramsko društvo Ivan Cankar je prav takrat cvetelo. Učiteljica in režiserka mu je bila ljubljanska dramska umetnica Avgusta Danilova. Slovensko podporno in telovadno društvo Slovenski Sokol se je razvijalo in širilo v Collinwood in Euclid; imeli smo kar tri sokolska društva. Telovadni nastopi so se vrstili pozimi in poleti. Na skupnem poletnem nastopu je nastopilo nad tristo Sokolov in Sokolic ter moškega in ženskega naraščaja. Sokolskih izletov v naravo se je udeleževalo po pet do šest tisoč izletnikov. Pevski zbor Zarja je imel visoko število domačih pevcev, ki so prirejali koncerte in opere. Delo Slovenske narodne čitalnice je bilo živahno razgibano: imela je do šest predavanj na leto. Slovenski trgovci na St. Clairju so imeli svoje razstave, pripadniki drugih narodnosti pa svoje narodnostne razstave. Vse je bilo živo razgibano — to je bil čas najbolj cvetoče dejavnosti našega narodnostnega izživiljanja. V tak razvijajoči se slovenski Cleveland je prišel urednik Trbovec iz New Yorka, prišel med svoje nekdanje prijatelje, ki

Anton Trbovec

so ga sprejeli z odprtimi rokami kot zavednega naprednega Slovenca, delavsko usmerjenega in zaverovanega v uresničevanje slovenske kulture.«

V uvodu smo že omenili, kako živo se je vključil v društveno življenje, kar je imelo razumljivo širok odmev tudi na straneh Nove dobe. Tudi kasneje, v času, ko je v naši deželi kipela narodnoosvobodilna borba, je imel tednik Nova doba med ameriški rojaki pomembno vlogo. Sproti je obveščal bralce o dejanskem stanju v Jugoslaviji in objavljajal poročila Slovenske sekcije pri Jugoslovanskem pomožnem odboru. Med drugim je 17. februarja 1943 Nova doba objavila tudi znamenito resolucijo o stališču glavnega odbora Ameriške bratske zveze do Fotičevega Jugoslovanskega informacijskega centra v New Yorku, katero je soglasno sprejel glavni odbor ABZ 10. februarja istega leta. S tem se je list jasno opredelil za pomoč narodnoosvobodilnemu gibanju v domovini.

Svojo rubriko »Svoji k svojim« je Trbovec prvokrat objavil v izdaji z dne 18. februarja 1925 in potem je pisal, vse dokler mu huda bolezen ni iztrgala peresa iz rok. Pa natrosimo dve drobtinici iz te njegove rubrike, ki smo ju pobrali od tu in tam:

»Pravijo, da ni nič posebnega, če človek pade. To se lahko zgodi vsakomur. Hudo pa je, če nima hrbtenice, da bi vstal.«

— — —

Boginjo Svobodo v newyorški luki bodo po 42 letih prvič okopali. Pri tej priliki naj bi prilili tudi malo olja v njeno laterno, kajti dežela svobode postaja vedno bolj mračna.«

Brez vodiča — v neznano

Mladi! Naši doraščajoči in dozorevajoči otroci. Gledamo jih in... Navadno smo ob tem v skrbeh, v skrbeh za sedanje trenutke, njihova dejanja in njihovo bodočnost. Med skrbmi pa marsikdaj pozabljam storiti kaj več — podati roko mlademu človeku takrat, ko jo najbolj potrebuje. No, in težave nastanejo prav takrat. Ne vemo, kdaj ponuditi roko mlademu človeku.

Ko se odrasli tako opravičujemo, je eno od pogostih opravičil tudi to, da rečemo: »Saj nas niti ne kličejo!« In še res je! Pozabimo pa se vprašati, zakaj nas, odrasle, mladi ne kličejo, ko so v stiskah, težavah? Morda imajo slabe izkušnje? Ali pa pozabljam, da gredo večini ljudi besede z jezika zelo težko, kadar jim je hudo, še težje pa prosi za pomoč mlad človek, ki je poleg vsega še prepričan, da bo zmogel različne življenjske težave odpraviti sam, brez pomoči drugih. Mladostnemu prepričanju o osebni moči se pogosto pridruži sram, ki ga mladostnik navadno izrazi z besedami: »Če odraslim povem, kako hudo mi je, bodo mislili, da sem slabič in nesposoben za življenje!«

Po drugi strani pa odraslim prepogosto manjka sposobnosti vživljanja v osebnosti mladih.

Različna so življenjska področja, na katerih odrasli prepustimo mladim, da se iščejo sami, kakor vedo in znajo. Toda marsikdaj se ne ustavi le na iskanju samega sebe; dovolimo, da se mlad človek »opeče« na neprijetnih življenjskih izkušnjah. »Duševne opekline« bi bile precej manjše, če bi ob pravem času priskočili na pomoč mladim ljudem in usmerjali njihovo življenje vsaj na nekatere življenjskih področjih, če že ne moremo na vseh.

Eno od takšnih za mladega in prav tako tudi za odraslega človeka izredno pomembnih življenjskih področij je ljubezen — čustvo, ki ga vsak doživi, nekdo bolj, drugi manj močno, vendar pa ga doživi. Izjeme so le tisti, ki ne sodijo med poprečne, normalne ljudi. Ljubezen pa je izredno pomembna za mladega človeka, ko išče pripadnika drugega spola, ko gradi intimne medosebne vezi s

fantom ali dekletom, ko hkrati oblikuje svojo osebnost in skozi osebnost tudi nadaljnje medosebne vezi z drugimi osebami, s katerimi se sicer srečuje v življenju.

Kaj pa storimo mi odrasli, ko se srečujemo z mladimi, v vlogi staršev, vzgojiteljev, učiteljev in mojstrov? Ko po naključju ugotovimo ali pa si morda le domišljamo, da ima fant deklet, ali pa da ima deklet fanta, smo marsikdaj — milo rečeno — netaktni. Marsikdaj se norčujemo na račun tistih čustev, ki so zanj ali pa zanjo tako življenjsko pomembna. Nekateri odrasli gredo še dlje od zafrkavanja, celo grobi smo in agresivni v takšni meri, da povsem razvednotimo tisto plemenito čustvo, ki ga nosi v sebi mlad človek — fant ali deklet. In ko se tako brezbrizno »sprehajamo« z

zbadljivkami po duši mladega človeka in ob tem ne pomislimo, da smo ga prizadel, se čudimo in sprašujemo, kako da ta današnja mladina ne pozna ljubezni, čustev, kot smo jih poznali mi, odrasli? Ali res? Kaj nismo prav mi odrasli s svojim omalovaževanjem mladostnikova čustva zatrli že v kali, v tisti dobi, ko se še porajajo?

Toda — vse ne ostane pri zafrkljivem tonu obravnavanja ljubezenskih čustev. Marsikdaj se niti ne potrudimo, da bi vsaj malo spoštovali mladostnikovo osebnost, kaj šele, da bi mu razložili, kaj je ljubezen, kaj je odnos med dvema, ki se ljubita. Ne potrudimo se, da bi mlademu človeku posredovali vsaj osnovna spoznanja o ljubezni, da je ljubezen sestavljeno čustvo, ki vključuje spolnost, duševno harmonijo med dvema in harmonijo

Prijateljici

Foto: Milenko Pegan

z okoljem s starši in širšo družbo. Usmerjati življenje mladih pomeni tudi, da so odrasli sposobni razložiti, da se — ne glede na leta — včasih zmotimo, da zamenjamo le spolno privlačnost fanta in dekleta za ljubezenska čustva. To so pomembna spoznanja za nadaljnje življenje vsakega posameznika. Posledice takšnih in podobnih zmot poznamo: osebna razočaranja, porušeni zakonski odnosi, splošno nezadovoljstvo, ki se kaže na vseh življenjskih področjih.

Res je, da je usmerjati nekoga v življenje, posebno na tistih področjih, ki jih sami ne poznamo, zelo težko. Mogoče smo odrasli tudi zaradi tega tako indife-

rentni ali pa celo agresivni do porajajoče se ljubezni mladega človeka. Ali pa si zaradi lažnega sramu ne upamo povedati življenjskih resnic, ki bi mladim pomagale, da se izognejo vsaj nekaterim, če že ne vsem nevšečnostim, ki spremljajo intimne odnose dveh. V ljubezni sami je toliko pojavov, ki jih ne moremo kontrolirati, čeprav smo še tako podkovani z znanjem, da je nujno, da čim več spoznanj in izkušenj posredujemo mladim. Le tako bomo ne le gradili osebno srečo mladega človeka, ampak človeka jutrišnjega dne, ki se bo skozi ljubezen s partnerjem naučil ljubezni do človeka in družbe nasploh!

Nova družinska zakonodaja

Posvojenci kot lastni otroci

Mnogo je življenjskih zgodb, ko so posvojitelji leta in leta skrbeli za posvojenca kot za svoje lastne otroke, potem pa sta se nenadoma pojavila mati ali oče otroka in ga vzela k sebi, čeprav pet, deset ali petnajst let nista niti pomislila nanj. Po novem, ko bi zakon omogočil popolno osvojitve, bo imel posvojenec do posvojiteljev in njegovih sorodnikov enake pravice in dolžnosti kot lastni otrok. Posvojiteljem ne bo treba več trepetati, ali bodo lahko obdržali otroka ali ne, saj bodo starši izgubili vse pravice do dečka ali deklice, ki so ga dali v posvojitev.

To je samo ena pomembnih novosti osnutka slovenskega zakona o družinskih razmerjih. Osnutek drugače kot sedanja zvezna zakonodaja, ki vsako področje ureja posebej, združuje predpise tako o zakonski zvezi kot o razmerjih med zakoncem in v družini, varstvo mladoletnih otrok in drugih oseb, ki niso same sposobne skrbeti za sebe, za svoje interese, pravice in koristi ter rejništvo. Težko bi našli vse spremembe, zato se bomo omejili samo na najpomembnejše v posameznih poglavjih zakonskega osnutka. V drugem delu, ko so navedene določbe o zakonski zvezi, je predvideno, da se premoženjsko razmerje in preživljanje v izvenzakonski skupnosti ureja enako kot pri razvezi zakonske zveze. Pogoj je le, da ni bilo nobene ovire za poroko. Posebej je določeno, da bo razveza možna tudi na podlagi sporazuma zakoncev, če nimata otrok in imata oba sredstva za življenje, ali če sta se predhodno dogovorila in poskrbela za varstvo in vzgojo svojih skupnih otrok, ter uredila tudi druge medsebojne obveznosti in razmerja kot so premoženje, stanovanje itd.

Poglavje o razmerjih med zakoncem in razvezi predvideva, da se sme preživnina zahtevati in priznati tudi le za določen čas, dokler si razvezani zakonci ne uredi razmer. Na primer, da si prej nezaposlena žena poišče zaposlitev itd. Dru-

go pa je, da bi smel zakonec, ki je zaradi razveze zakonske zveze utrpel posebno škodo, zahtevati od drugega zakonca, da mu izplača primerno odškodnino. To bi prišlo v poštev ob različnem socialno-ekonomskem položaju zakoncev. Pri ugotavljanju očetovstva in materinstva so nove določbe, da oče lahko prizna otroka, rojenega izven zakonske zveze za svojega tudi pred organom za varstvo družine, ki ga namesto skrbstvenega uvaja zakonski osnutek. Javna razprava pa bo morala odgovoriti na vprašanje, ali bi v zakonu predpisali, podobno kot imajo to urejeno v skandinavskih državah, da sme tudi organ za varstvo družine, kadar mati tega noče, vložiti tožbo za ugotovitev očetovstva in tožbo za uveljavitev preživljanja.

Mimo ugotavljanja očetovstva tretji del o razmerjih med starši in otroci pod posebnim naslovom ureja izvrševanje roditeljske pravice. Predpisano je, da bo tisti izmed staršev, pri katerem otrok ne živi, imel poleg dolžnosti prispevati k preživljanju, tudi dolžnost, soodločati pri vprašanjih, ki so pomembna za otroka. Mladoletniki, ki so dopolnili 15 let starosti, pa bodo lahko z odobritvijo staršev sklepali pravne posle, kar sedaj ni bilo mogoče, saj so take posle lahko sklepali samo tisti mladoletniki, ki so bili pod skrbništvom.

Posvojitev smo že omenili. Pri nepopolni posvojitvi bo enako kot sedaj. Popolna posvojitev pa bo dokončno dejstvo. Posvojitelji se bodo vpisali v matično knjigo kot posvojenčevi starši in bodo otroku določili tudi ime in priimek. Več kot 10 let stari posvojenci bodo morali v to spremembo privoliti.

Določila o skrbništvu predvidevajo najmanj novosti, rejništvo kot posebna oblika varstva otrok, ki ne morejo živeti pri starših, pa je bilo doslej urejeno le z republiškim zakonom, po novem pa bo sestavni del družinske zakonodaje.

Alenka Leskovic

Stare slovenske jedi

Kraške krvavice ali »mulce«

Dva do tri kilograme bolj mastnega svinjskega mesa in svinjska pljuča skuhamo, vsako posebej. Juho od mesa zgostimo s pol kilograma krušnih drobtin ali isto količino belega kruha. Meso in pljuča ohladimo in sesekljamo ali zmeljemo v mesnem strojčku. Zatem skuhamo kilogram in pol olupljenih in očiščenih jabolk, kuhana pretlačimo ter meso, pljuča, jabolka in kruhovo juho zmešamo. Tej zmesi dodamo nekaj sveže krvi, ki smo jo ulovili pri klanju in vse spet dobro premešamo. Zatem dodamo četrt kilograma rozin, deset dekaigramov pinjol, pol kg sladkorja, solimo, popramo, odišavimo z majaronovimi plevicami in vso zmes dobro premešamo. Biti mora primerno gosta, da z njo lepo napolnimo čreva in naredimo klobase, ki jih zatem previdno kuhamo četrt ure, jih ohladimo in hranimo na hladnem. Pred uporabo krvavice spečemo.

Štajerski fižol s skuto

Kilogram fižola v zrnju zvečer namočimo, naslednji dan pa skuhamo v osoljeni vodi. Kuhanega odcedimo in stresemo v skledo. Posebej zmešamo četrt kilograma sveže skute s pol kozarca kisle smetane in dodamo nekaj drobno sesekljane peteršilja. Premešamo in stresemo na vrh še toplega fižola. Jed postavimo na hladno in postrežemo mrzlo s črnim kruhom.

Pijani kmet

Tri osminke rdečega vina zmešamo z osminko vode, dodamo deset dekaigramov sladkorja in odišavimo s cimetom, nageljnovim klinčkom in limono-vo lupinico. Postavimo za deset minut na toplo, a pazimo, da ne zavre. Nato precedimo. V polovici nekoliko ohlajene tekočine razmotamo dve jajci in to zlijemo na šest na rezine zrezanih starih žemelj, da se namočijo. Štiri jabolka olupimo in zrežemo na okrogle rezine, ki jih povaljamo v moki in hitro opečemo na maslu ali olju. Zatem s surovim maslom ali oljem namažemo primerno kozico in zložimo na dno polovico namočenih žemeljnih rezin, ki jih po vrhu lahko po želji namažemo z mavelično ali kakšno drugo marmelado, na to naložimo jabolčne rezine, ki jih potem pokrijemo s še preostalimi žemeljnimi rezinami. Tako pripravljeno jed poskropimo še z drugo polovico odišavljenega vina in spečemo v pečici. Pečeno sladico zajemamo z zajemalko in postrežemo na krožnikih. Po vrhu lahko pogačice potresemo s sladkorjem v prahu.

Po knjigi Slovenske narodne jedi, izdal Zavod za napredek gospodinjstva v Ljubljani

Snežne verige

»Albi! je vzkliknila, »prosim ...«

»Ach, was Albi!« se je zasmel Fonza ob odobravanju bližnjih sosedov in še Tone se je smejal. »Najprej dobi striček Fonza lep poljubček, so!«

Pritisnil jo je ob stol in se ji zagrizel v ustnice ter povrh še pocmokal za šalo, medtem ko je ona nemočno zakrtila z rokami.

»Pokaži devički!« je zaklical brkač, »pokaži ji, kako ljubimo stari Nemci!«

Fonza se je res sklonil k Mojcinim nogam, tedaj pa ga je Albi z nasmeškom nalahno prijel za ramo:

»Dovolj bo, kamerad, čisto dovolj! Najprej posli, potem zabava. Ali ni tudi to nemško geslo?«

Fonza ni pokazal, kako boleč je bil Albijev stisk iz šole juda, vendar je takoj spustil dekle:

»Prav imaš! Dovolj je bilo za začetek, kaj, Mojca? Ples, ljudje, alo! Kaj zijate! Plešite, Majda in Silva, alo!«

Na dušek je izpil kozarec vina ter še naprej slonel prek Mojce, ko je rekel Albiju:

»Na kratko je takole: moj pomočnik bi bil, moja nemška zveza z zdomci. Nemško znaš, nastop imaš, lepo vedenje tudi. Pomagal bi jim pri izpolnjevanju formularjev za davke, sploh pri vseh uradnih stvareh, urejal sitnosti, ki se pač dogajajo, če tujci ne znajo dobro jezika in se ne spoznajo na predpise.«

»Vse po zakonih?«

»Kaj pa misliš! Vsi moji ljudje,« je pokazal z bahavo kretnjo naokrog, »imajo v redu dokumente, z uradi za zaposlovanje je vse urejeno, v Nemčiji tudi, vse.«

»Čemu nas pa potem potrebujejo?« je vprašal Albi in se čudil, da je Fonza tako prostodušno govoril pred Mojco. Res pa je bilo, da ni povedal nič takega, česar ne bi bil smel slišati vsakdo, vsaj vsak preprost človek. Morda je celo želel, da bi bili videli, kako ničesar ne skriva pred njimi.

»Takojšnja zaposlitev, moj dragi!« je zategnil Fonza. »Z mojimi zvezami takojšnje stanovanje in hrana, premagovanje začetnih težav, ugodnejši prevoz gor, kup stvari skratka, ki jih dober posredovalec lahko opravi za svoje stranke.«

»Pa vedo tudi, da je tujcev v Nemčiji vsega že nad dva milijona in da nas bodo ob prvi gospodarski krizi začeli pošiljati domov, doma pa tudi ne bo kmalu kruha za vse?«

»Dosti veš, kaj? Tega pa ne veš, da bodo najprej začeli odpuščati slabše delavce, to pomeni delavce iz drugih držav, Slovence pa nazadnje. Preden bi prišli mi na vrsto, krize ne bo več. No, kako torej? Boš vzel predujem?«

»Ne. Delal naj bi s teboj, z brkačem in lutko?«

»Kaj pa še! Ali ti nisem povedal, da oba ostaneta doma? Potrebujem zanesljive ljudi tu, gori pa, hm — gori pa nove obraze. Majda je že pristala, da gre zraven, veš? Namesto Silve bo imenitna. Zelo prilagodljivo dekle je. Ti pri njej menda res nisi dobro zapisan. Peljala se bo raje s stričkom Fonzom, ti pa lahko pelješ Mojco. Kaj punčka, je to pošteno od mene? Majdi bolj pristaja mercedes. Mojco za Majdo, Albi, pa za začetek tisoč dvesto,

kaj? Daj, premisli, saj se ne mudi. Moram malo med ljudi, veš. Tega ti še ne znaš. Zmeraj med ljudi, zmeraj za ljudi. Tako smo potem zares vedno vsi zadovoljni.« Fonza se je odmajal na drugo stran mize med vesele pивce, sedel med moškega in žensko, ki ji je prijateljsko otipal prsi in ji zašepetal nekaj na uho, da je zacvilila od smeha, potem pa potrepljal njenega moža po ramenu ter se nenadoma zadržal na ves glas, da ga je bilo slišati po vsej sobi:

»Koliko zaslužimo tujci v Nemčiji poprečno na mesec? No, Albi — Drago — Silva, no?«

»Devetsto dvajset mark,« je rekel brkač. »Preračunano v dinarje, okroglo pol starega milijona na mesec. Toliko kot direktor poprečne tovarne v Jugoslaviji.«

»Ste slišali, direktorji moji?« se je zasmel Fonza. »Vsi, kar nas je tule, smo sami direktorji ali pa bomo v najkrajšem času. Zatorej še vina na mizo! Živeli direktorji!«

Mojca je gledala Albija in komaj požirala solze. Momljal je nekaj, kakor da bi mu bila hotela povedati kaj važnega, a ni spravila besede iz sebe, samo prosila ga je z očmi, da bi ne bil hud in bi ostal pri njej. Dotaknila se je njegove roke, takrat pa je sklonila med njiju glavo Majda.

»Albi, ti si rit,« je rekla, »Fonza pa je možak in pol! Pomivanje posode da me čaka v Nemčiji, si mi rekel, postiljanje tujih postelj in ne vem kaj še, pa je figo res. Še delovnega dovoljenja ne potrebujemo, če grem z njim. In pojdem, da veš!«

»Srečno pot,« je rekel Albi, »dobro si se znašla in hitro!« toda ona še ni odšla:

»Proč od njega, punca!« je rekla Mojci. »Trikrat sem bila z njim sama v sobi in še dotaknil se me ni. Mene! Stradala boš ob njem, ljubica, taka reva je!«

Tudi če bi bil Albi hotel kaj odgovoriti, ne bi bil mogel, kajti odprla so se vrata in v sobo so počasi prikorakali otroci. Štirje polodrasli kuštravci v zakrpanih oblekicah so vodili za roke tri kratkohladike. Gledali so resno, nič jih niso zmedli ne hrup ne glasba ne mnogi tuji ljudje. Ni jim pač bila to prva pot v gostilno po starše. Naravnost pred mizo so pricapljali in kot kužki zvesto obstali pred očeti in materami. Rekli niso nič, samo gledali so z dvakrat lačnimi očmi dobre na mizi in starše. Prišli so, tu so bili, ni se jih dalo utajiti, ni se jih dalo prišteti v pogovorih o Nemčiji, oni pa so vendarle stali sredi ljudi, češ mi smo tudi še tu, kaj pa zdaj? »Kar naprej, kar naprej!« je prvi premagal presenečenje in zadrego Fonza. »Malinovca na mizo in malico za male goste! Nič se ne kregajte, mamica mlada! Malo si nas bodo ogledali, potem pa spet lepo odšli domov. Saj so že veliki, ne, in se bodo znašli tudi brez vas. Očki in mamice pa vam bodo pošiljali vsak mesec dinarčke in igračke.«

Govoril je in kvasal, vendar mu prekinitve očitno ni ugajala, kajti dve ženski je nenadoma posilil jok, kot da sta se šele takrat zavedeli, da je bila vsa veselica v resnici slovo od doma in otrok. Bolj z usti se je namihljal Fonza kot zares in nestrpno namignil gostilničarju, da je pripravil zavitke z majhnimi čokoladami na vrhu, starši so medtem spregovorili nekaj besed, nato pa je mala molčeča povorka spet počasi odšla v gosjem redu skozi vrata, in ko je izginila izpred oči, se je kmalu zazdelo, kot da je sploh nikoli ni bilo.

Vsaj Fonza je želel napraviti tak vtis, kajti pomahal je brkaču. Ta je medtem že previl magnetofonski trak do francoskega pol petja pol vzdihovanja moškega in ženske, ki se je med škripanjem vzmeti brez vsakega dvoma oglašalo iz postelje. Je pa brkač segel še po mikrofону,

da je po potrebi kaj prevedel in ljudje so se res po malem spet začeli režati novim šalam, predvsem pa so začeli spet piti.

Že so se polagoma pričeli tudi razporejati za mrak, ki je z ravnine počasi pritipal v sobo mednje. Fonza je stiskal Majdo k sebi, Toni je gledal lutko kot Marijo v oltarju, le da ne tako od daleč, brkač je mežikal natarici, Albi pa je prijel Mojco za roko:

»Meni je te družčine dokončno zadosti. Drugi so ti povedali resnico namesto mene; najprej Fonza, potem Majda. Če bi ju naučil, ne bi bila mogla bolje. Zdaj grem ven. Malo bom zunaj, potem se bom odpeljal in ne bom se več vrnil. Pridi za menoj, Mojca, res pridi! A samo, če res sama hočeš. Predolgo pa ne bom čakal, kajti ne bo dolgo, ko bodo šli na zrak tudi parčki.«

Ni se ozrl, ko je zaprl vrata za seboj. Na pamet je že poznal vse te ljudi, preproste, zardele od popitega vina in oblečene v revne nedeljske obleke. Še zunaj se mu je zdelo, da vidi njihove slabe zobe, ki so se kar naprej razkrivali v smehu ter se niso in niso mogli nasititi krhkega odojka, pa so mleli, kakor bi ne bili že teden dni ničesar zaužili.

Morda so se zavedali, da se poslavljajo za dolgo, morda ne. Dober del njihovega denarja bo pospravil Fonza za svoje usluge; a če ga ne bi on, bi ga kdo drug na bolj surov način. Delček od tega bo pripadel Majdi. Tako zelo si je želela denarja in močnega dedca. Zdaj je našla oboje. Njega pa Fonza ne bo več videl niti ga najbrž ne bo preveč vneto iskal. Mu bo že Majda pravi čas razložila, kakšne vrste čudak je.

Torej dovolj vsega in konec z vsem — pa v avto, potem pa v hotel, v Bistrico do mame ali kamorkoli. Narahlo je vžgal taunusa in tiho ogreval motor, da ga ne bi slišali v gostilno.

Počasi bo odpeljal v padajoči mrak in se čutil, kako je bilo vse že daleč, včerajšnja noč, pot po gostilnah, oče; vse se je vedno bolj odmikalo, samo Nemčija se je vsiljevala venomer v tej ali drugi obliki in mama ga je čakala.

Takrat je Mojca hlastno potrkala na okno. Bila je v svojem starem plašču, s torbico in rokavicami v rokah. Več očitno sploh ni imela s seboj. Ni bila vajena avtomobilov in nerodno je sedla k njemu. Takoj je pogljal in vso pot do glavne ceste gledal v vzvratno ogledalo, a ni bilo nikogar za njo, še brata ne.

»Domov ali v Nemčijo?« je vprašal. Molčala je, potem pa jo je počasi začelo stresati v krčevitem, tihem joku. Brez besed je vključil radio ter obstal z gumbom pri cerkvenih pesmih. Še vedno je bil božič in svečana, stoletna glasba je napolnila avto. Morda jo bo to najprej pomirilo. Nato je pomislil, kako ji bo v plašču morda prevroče, pa je odprl loputo pri oknu, da je med glasbo zavel oster zimski zrak. In ko je pogledal, kaj bi še lahko storil zanjo nevsiljivega, da bi se počutila bolje, se je vprašal, ali se ni prenačil in ga je zares gredo že to, da je skrbel za tako velikega otroka poleg sebe, ki je bil doma nadštevilen, o tujini pa ni imel niti pojma. Težko da bi se Mojca kdaj mogla udomačiti v Donauwörth. Torej bi komaj čakala, kdaj bi se lahko vrnila. Ali ni to pomenilo, da je tudi zanj tehtnica vse bolj kazala na Slovenijo, čeprav še ne kmalu?

Ampak saj je vendar imela samo en robček, je videl, in še ta je bil zdaj že neraben. Molče ji je podal svojega čistega, velikega. Tedaj se mu je nasmehnila skozi solze in vedel je, da bo kmalu začela govoriti in da bo govorila dolgo. Potem bo začela spraševati pa bo moral on odgovarjati. Kratko ali dolgo, časa sta imela dovolj in cesta pred njima je bila prosta.

Zima v Peklu pri Borovnici

Foto: Janez Klemenčič

Krožek mladih dopisnikov

Tega lepega dneva ne bomo nikoli pozabili

Za slovenske otroke v pokrajini Baden-Württemberg je bilo letošnje praznovanje dneva republike še posebej pomembno. Sprejeti smo bili v Zvezo pionirjev. V soboto 1. decembra smo se zbrali na našem konzulatu v Stuttgartu. Starejši pionirji so nam pripravili lep program, vsi skupaj pa smo zapeli nekaj pesmic. Obljubili smo, da se bomo pridno učili in da bomo poštene ljudje. Potem smo dobili rutice in kapice. Tovariš konzul pa je vsakemu posebej čestital in nam izročil pionirske izkaznice.

Naš pionirski odred se imenuje Triglav. Še posebno smo bili veseli, ker smo na ta dan dobili tudi svoj pionirski prapor. To je prvi pionirski prapor zunaj meja naše domovine. Podarila nam ga je Ljubljanska banka.

Tega lepega dneva ne bomo nikoli pozabili. Postali smo pionirji prav na 30. rojstni dan naše domovine. Želimo zares postati pridni učenci in poštene ljudje, kakor smo obljubili.

Zdenka Kranjčec
Aalen

Moj mucek Peter

Ko sem bil star 5 let, mi je mamica prinesla domov mucka. Dal sem mu ime Peter. Takoj smo mu kupili košarico. Peter ima črno dlako in rumene oči. Rad se igra z miškami, če jih ujame. Prinese jih do vrat in jih meče v zrak. Pred našo hišo stoji velika lipa. Če na njej pojejo ptički, naš Peter striže z ušesi, potem zleze na drevo in bi rad ujel ptička. Odkar ga imam, je precej zrasel in postal težak. Mamica ga hrani z zelo dobrimi stvarmi, ker je zelo izbiren. Atek in jaz večkrat igrava s Peterčkom odbojko. Peter je še vedno moj najboljši prijatelj.

Borut Žekš
4. razred slovenske šole v Sindelfingnu

Svetlana Makarovič

LISICA OŠABNICA

— Fej, je rekla lisica, fej in še fej!
To je veljalo lisjaku, ki jo je prišel
snubit.

— Kako si drzneš, je rekla. Najdaljši,
najlepši rep imam v vsem gozdu, naj-
bolj zelene oči in najvitkejši život. In
ti si me upaš priti snubit! Najbrž se ti
je zmešalo.

In samovšečno si je gladila rep in se
ogledovala v jezercu.

Lisjak je bil zelo potr, je pa le hotel
vedeti, kaj je na njem tako odurnega.
— Pregrd si zame, je zazehala lisica in
odšla na drugo stran jezera.

Čez mesec ali dva je prišel drug lisjak.
— Oh, kaj bi pa ti rad? je hudobno
vprašala lisica.

— Snubit sem te prišel, je rekel lisjak.
Lisica tolako, da ni umrla od smeha.

— Saj šepaš! je zacvilila. Jaz, najlepša
lisica v gozdu, naj bi vzela šepastega!
Konec me bo! In se je smejala in sme-
jala.

Lisjak je užaljen odšel. Lisica je pa raz-
igrano tekla na drugi konec jezera in
čakala.

Čez dva meseca ali tri je prišel tretji
lisjak. Že od daleč je videla, da je skrb-
no okrtačen in da hodi, kakor bi plesal.
Elegantno se ji je priklonil in z izbra-
nimi besedami poprosil za tace. Lisica
je hinavsko zavila oči proti nebu in
rekla:

— Dragi moj, snubci me kar oblegajo
in težko se mi je odločiti. Saj veste,

kako je za mlado dekle, posebno če je
bogato, kakor jaz. Vi pa nimate premo-
ženja, kajne? Torej zbogom, ne motite
me več.

Sklonila je glavo in ni več govorila.
Lisjak je še nekaj časa plesal okrog
nje, potem pa se je naveličal in šel.
Lisica je počakala, da ji je izginil izpred
oči in se začela valjati od smeha. Po-
tem se je pretegnila, zazehala in odšla
na drugi konec jezera.

Čez tri mesece ali štiri je prišel četrti
lisjak, dostojanstven in resen in jo za-
snubil.

— Prestari ste zame, mu je brez ovink-
ov zabrusila lisica. Ne bom živela s
starcem, čeprav ima pod palcem. Poj-
dite snubit mojo staro tetko, jaz vas
ne maram.

Obrnila mu je hrbet in dostojanstveno
odšla na drugi konec jezera, pri tem pa
ni pozabila nositi rep kot pahljačo.

Stari lisjak je zamahnil s šapo in odšel
k lisičini tetki.

Čez štiri mesece ali pet je prišel peti
snubač. Lisica je sedela na bregu in se
z dolgočasno pahljala z lapuhovim li-
stom, zraven pa nadvse očarljivo utri-
pala z očmi.

— Kaj bo dobrega, debeli gospod? se
je norčevala.

Lisjak jo je zasnuvil, lisica pa mu je
ogorčeno vrgla pahljačo v obraz in re-
kla, da je z debelimi moškimi zguba,
ker vse sami pojedjo, žena pa strada
in sploh, naj se kar pobere, da ji ne
bo treba gledati njegovega zabitega
obraza.

Lisjak je odšel, vdan v usodo, lisica
je pa odšla na drugo stran jezera in se
česala.

Čez pet mesecev ali šest se je oglašil
šesti snubec. Lisica si ga je ogledala
od nog do glave in iskala kakšne napa-
ke, da bi ga lahko zasmehovala, a je
bil kar čeden na pogled. Ko pa je začel
govoriti, se je izkazalo, da jeclja. Lisica
je kar ponorela od veselja in hudobije.

— Po-poročil bi se z me-menoj? No, ti
bi bil pa res kra-krasen mo-mož zame!
Nekaj časa se je tako grdo igrala z
njim, potem ga je pa spodila. Odšla je
na skrajni konec jezera in sedla na
breg.

Minil je mesec, minila dva, trije, štirje
meseči, pet... Lisica je sedela na bre-
gu in gledala naokrog. Prihajala je zima,
ob jezeru je postalo hladno. Minil je
šesti mesec — snubcev od nikoder.
Minil je sedmi mesec...

Lisica je zmrzovala ob jezerskem bre-
gu, zapadel je sneg, burja je brila.

Tedaj je iz gozda prišel star, razmršen,
reven lisjak z obgrizenim uhljem, z
oskubljenim repom, eno tace je vlekel
za sabo, vlekel se je in vlekel in se
privlekel na jezerski breg.

Lisica se je zavnala, si pogladila rep,
zamežikala z očmi in sladko vzdihnila:

— Vedela sem, oh, vedela sem, da bo-
ste prišli, lepi gospod. Tu je moja taca
in v njej moje srce!

— Kaj? Kako? je vzkliknil lisjak.

— Kako — ali niste prišli snubit...?
je plaho vprašala lisica.

— Snubit? Da bi se ženil? Jaz? Hoho,
še na misel mi ne pride! se je zasmel-
jal lisjak in odšepal v gozd.

NARODNA IZ OSJAN V REZIJ PUSTNA

Če Pust je nor,
tudi jaz sem nor,
sva norca obadva!

NARODNA IZ SOLBICE V REZIJ MAŠKARE

Le plešite mi, maskare,
saj ste že čisto zmešane!
Od nog do glave židane,
pa ni ne tračka vašega,
vse tuje, izposojeno.

Krožek mladih dopisnikov

Naša šola v Luzernu

Letos poteka tretje leto, odkar so naši starši skupno z našo učiteljico Marijo Omahen ustanovili prvo slovensko šolo v Luzernu v Švici. Ko smo začeli hoditi v šolo, nas je bilo osem učencev. Sedaj nas je pa že štirinajst. Jaz imam tudi bratca Tomažka, ki je letos začel hoditi v prvi razred. Pouk imamo ob sobotah popoldan tri ure. V glavnem se učimo slovenskega jezika. Zelo smo srečni, da se lahko učimo materin jezik, ker nas je večina otrok rojenih v Švici. S tem pridobimo del dragocenega znanja materinega jezika. Zelo smo hvaležni naši učiteljici gospe Omahnovi za njeno požrtvovalno delo in trud. Zelo rada hodim v šolo, ki je za nas vedno bolj zanimiva. Pri pouku vedno bolj spoznavamo svojo domovino in njen jezik. Pošiljam vam našo fotografijo s šolskega izleta. Gledali smo vlakce, se igrali na travniku in peli slovenske pesmice. Vsem slovenskim otrokom doma in po svetu želim mnogo uspeha v šoli.

Lidija Škof, 3. razred slovenskega pouka v Luzernu

Prvi sneg

Ko sem včeraj zjutraj vstala in pogledala skozi okno, sem se zelo razveselila. Jutro je bilo še temno, z neba pa so padale velike snežinke. Cesta je že bila pokrita s tanko snežno odejo. Ko sem na poti v

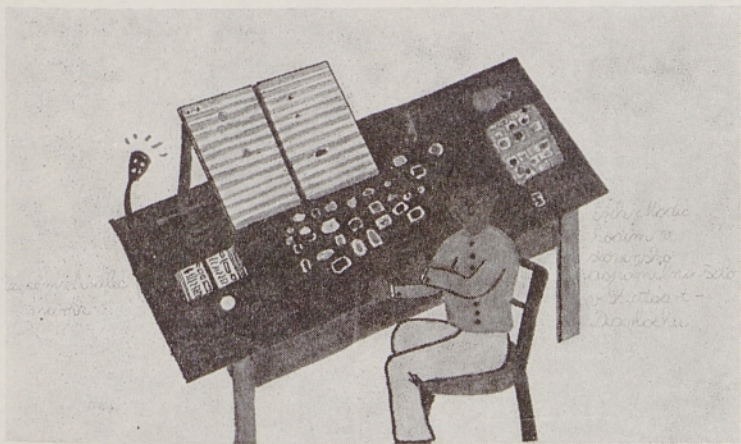
Slovenski šolarji v Luzernu v Švici. Štirje učenci še manjkajo.

šolo stopila v sneg, se mi je zdelo, da grem po oblakih. Predno se je začel pouk, smo se drsali in kepali. Komaj smo potem dočakali zadnjo uro pouka. Ko je zazvenel šolski zvonec, smo zdrveli iz razreda. Fantje so nas dočakali s kepami v rokah. Ko so nas pošteno naribali s snegom, smo se napotili domov. Zaželela sem si, da bi bilo tudi novo leto tako lepo zasneženo.

Vlasta Var, 8. razred v Pforzheimu, Šmarje pri Jelšah

Ne bomo pozabili nate, domovina!

Tudi pri nas v Schwenningenu imamo slovensko šolo. Pouk imamo vsa torek popoldne. Uči nas tovarišica Milica Pukl. Naučili se bomo mnogo lepega o naši daljni domovini. Naša največja želja je, da tudi daleč od doma ohranimo prelep slovenski jezik.

Zbiralec znamk. Risba Erika Modica iz Degerlocha pri Stuttgartu.

Dragi otroci!

V mesecu maju smo tudi mi slovenski otroci, ki živimo v Zürichu in njegovi okolici, začeli obiskovati slovensko dopolnilno šolo. Najprej se učimo slovensko pisati in brati, ker vsi hodimo v redno švicarsko šolo. Zdaj že toliko znamo, da lahko napišemo pismo v Vaš časopis.

Starejši že prebiramo v Rodni grudi stran za otroke.

Zajenkrat nas je v razredu 15, a upamo, da nas bo s časom še več. Radi se učimo tudi slovenske pesmi in poslušamo zgodbe. Ob koncu šolskega leta bomo pripravili proslavo in pokazali staršem kaj znamo.

Lepo pozdrave vsem slovenskim otrokom po svetu in doma,

učenci slovenske dopolnilne šole

Luzana H.

Eljen Lovič

Metka Kadenšek

Tadij Tuma

Silva Faljan Igor

Boris

Danko

Daniel

Katja Hladnik

Sonja Hladnik

Robert Žugič

Metka Svab

Daleč od tebe živimo, draga domovina, a nate ne bomo nikoli pozabili!

Blanka, Irene Ferjuc, Jelka Sokič, Rozi Nikolič, Helenca, Dragica, Marjan Pukmajster, Marjan Kit, Jožica Tavčar, Brigita Justin, Danilo Jamnikar, Sonja Jamnikar, Helga Cokan, Damjan Hren, Janko Šternf, Stanči Jančič

Dragi mladi prijatelji v domovini in po svetu, želimo si dopisovati z vami!

Čeprav se ne poznamo, se vam oglašamo s Švedske. To smo Zvonko, Jožek, Janko, Slavko, Marjan in Angelca. Seveda vam moramo predstaviti tudi našo slovensko učiteljico, ki je prišla iz Kungote pri Mariboru k nam na Švedsko in se imenuje Rezka Hlep. Tudi mi smo skoraj vsi Štajerci iz okolice Slovenskih Konjic, le Marjan je Primorec. Vsi živimo v Švedski že osem let. Rezka Hlep je naša prva slovenska učiteljica pri nas, saj imamo tukaj slovensko dopolnilno šolo šele drugo leto. Slovenski jezik smo že precej pozabili, saj se povsod razen doma, srečujemo samo s švedščino. Slovenska učiteljica je prišla med nas pravočasno, da obnovimo pozabljeno materinščino. Ne znamo še tako pravilno pisati in brati, vendar se bomo še vse naučili. Poleg rednega dela v šoli in domačih nalog dopisujemo tudi v izseljensko revijo Rodno grudo, kjer je poseben kotiček za nas mlade. Vemo, da spisi niso najboljši, vendar upamo, da boste iz njih lahko razbrali naše delo in življenje v tujini.

Da bi si čimbolj utrdili znanje slovenščine in si pridobili čimveč prijateljev po svetu si želimo z vami dopisovati. Posebej veseli bomo kakšnih lepih razglednic, pa seveda tudi pisem. Pišite nam, mi pa bomo pisali vam! Pišite nam kar na naslov naše učiteljice:

Rezka Hlep, Torsgatan 23 a, 731 00 Köping, Švedska

Vsem slovenskim otrokom v domovini in po svetu pošiljamo lepe pozdrave, želimo srečno novo leto 1974 in veliko uspehov v šoli!

Učenci slovenskega dopolnilnega pouka
Köping, Švedska

Kam gre pot slovenske domače glasbe?

Večkrat se človek vpraša, od kod taka priljubljenost slovenske domače glasbe, ki smo jo do zdaj poznali pod imenom »narodno-zabavna glasba«. Ali je ta glasba vendarle nadaljevanje tradicije ljudskega godčevstva? Vedno več je teh ansamblov, prava invazija polk in valčkov prihaja v slovenske domove doma v Sloveniji in daleč čez mejo. Na RTV Ljubljana že imajo posnetke 60 ansamblov te vrste, v vsej Sloveniji pa obstaja menda že nad 300 ansamblov domače zabavne glasbe, ki so bolj ali manj znani.

Ta »muzika«, ki je bila umetnost, ne obrt, žal zamira; vsaj v tisti izvirni obliki, kot izhaja iz ljudskega izročila. Med prve dokumente o obstoju ljudskega godčevstva štejejo fresko iz 15. stoletja s štirimi godci na steni cerkve pri Škofji Loki. Že v 15. stoletju so se v ljudsko godčevstvo začeli vnašati tudi umetni instrumenti, ki so začeli konkurirati glasbilom, kot so npr. dude in piščali raznih vrst. V 17. stoletju se pojavijo gosli; v naslednjem stoletju so bili v sestavi godbe gosli in bas; pozneje že tudi pihala in trobila raznih vrst. Okrog leta 1860 je imel ansambel ljudskih godcev v svojem sestavu instrumente: violina, klarinet, oprekelj ter bas s tremi strunami. Harmoniko je šele leta 1822 iznašel Dunajčan C. L. Buschmann in pred sto leti je začela harmonika uspešno izpodrivati nekatere stare instrumente.

Letos se je v domačem tisku pojavilo precej sestavkov s predlogi, da bi bilo treba »vesele godbe v moderni izdaji« postavit pod resno kritično lupo. Večina kritičnih pripomb je letela predvsem na račun besedil njihovih skladb.

Na RTV Ljubljana meni Branko Šömen, član komisije za izbiro besedil za te vrste skladbe naslednje: »Ne morete si niti predstavljati, kaj vse prinesejo sem... Besedila kar tekmujejo med seboj po svoji slaboumnosti.« Tudi na narodopisnem inštitutu v Ljubljani zavzemajo do tega pojava dokaj kritičen odnos: »Vse to je daleč od izvirne narodne glasbe; to velja tako za besedila, kakor za melodije. Nesprejemljivo je tudi to, da ansambli združujejo petje z godbo. Pa še to: vse se omejuje na ritem polke in valčka. Ne eno in ne drugo ni v duhu narodnega izročila.«

Na RTV Ljubljana so ustanovili posebno komisijo za izbor tekstov.

V prihodnje bodo posvečali mnogo več pozornosti tudi folklorni glasbi in to v sodelovanju z narodopisnim inštitutom v Ljubljani. Poslušalce naj bi seznanjali z izvirnimi glasbenimi izročili naših prednikov s podajanjem v pristni obliki. Slovenska narodna pesem in narodna melodija naj se predvaja taka, kot se je ohranila do današnjih dni.

Narodno-zabavna glasba po drugi strani pa naj se razvija po sicer vzporedni, a vendarle drugačni liniji. Preimenovali so jo v »domačo zabavno glasbo«.

Ali to velja za vse naše ansamble in za vse njihove stvaritve v tej zvrsti glasbe? Popolnoma krivično bi bilo, to posploševati (vzemimo za primer le Avsenike, Slake itd.). Dr. Zmaga Kumer, strokovna sodelavka na Narodopisnem inštitutu v Lju-

Razstave

Cvetje v slovenski ljudski umetnosti

S tem naslovom je v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani odprta razstava, ki bo na ogled do aprila 1974. V tem članku želimo z nekaj besedami povedati najosnovnejše o predmetu razstave.

V tistem delu slovenske ljudske umetnosti, ki je bil namenjen kmetijam, sodijo med najbolj priljubljene in razširjene motive upodobitve cvetlic. Vendar se ti motivi niso pojavili pred 18. stoletjem, to je pred časom velikih sprememb na podeželju, kot sta bila veliki agrarnotehnični prevrat in prehod k individualizaciji kmetijstva, kar je v kmečkem življenju rodilo velike posledice. Med drugim se je tedaj med slovenskim kmečkim prebivalstvom razvil čut za lepoto narave in v tem času so začeli na kmetijah gojiti cvetje.

Slovensko kmečko ljudstvo je najprej spoznalo upodobljeno cvetje v ljudskih podeželskih cerkvah ob koncu 15., v 16. in zlasti v 17. stoletju ter kasneje. Med temi upodobitvami so bili pogosti cvetovi vrtnice in tulipana, modnih cvetlic višjih družbenih plasti. V 18. in 19. stoletju je bila uporaba naravnega cvetja med kmečkim prebivalstvom zelo razširjena. Cvetje je bilo nujen okras in spremljava zlasti ob svatbah, cerkvenih praznikih, naboru in podobnih prilikah. Posebno govorico pa je imel šopek iz nageljnov in rožmarina ali roženkrauta, ki je pomenil izraz ali potrditev ljubezni. Takšen šopek je dekleta lahko dala samo svojemu fantu, medtem ko je ob raznih šegah in drugih nevsakdanjih priložnostih lahko dala šopek iz divjih cvetlic marsikateremu.

Z življenjem na kmetiji je bilo tesno povezano naravno in upodobljeno cvetje. Naravno in upodobljeno cvetje so oblikovali v šopke, vejice, kite in vence. Upodobljeno in naravno cvetje je nastopalo na zunanjsčinah in notranjsčinah kmetij, ob svečanih in nevsakdanjih priložnostih ter kot del noše.

Na zunanjsčinah kmetij so se pojavljali cvetlični motivi na stenskih slikarijah, na kamnitih in lesenih portalih, na lesenih rezljanih vratih, na poslikanih polknihih, rezljanih jarmih in jarmičkih, ki so viseli na zunanosti gospodarskih poslopij, na poslikanih končnicah čebelnih panjev in na poslikanih nagrobnih križih. Te upodobitve so bile stalno na očeh članom domačega gospodarstva in drugim vaščanom. Upodobljene cvetlice v notranjsčinah kmečkih hiš pa so bile vendarle namenjene le domačim.

Posebno izbrana je bila cvetlična motivika na predmetih, ki so bili namenjeni za svečane in posebne priložnosti. Sem sodijo vezeni prtiji za prekrivanje velikonočnega »žegna«, pisanice, vezeni prtji, rjuhe in otirači, ki so jih pokazali ob svatbi ali ob večjih praznikih, poslikani kolovrati in škafi, ki so bili svatbeno darilo, mali kruhek in prostoročno oblikovano praznično pecivo, poslikane stekleničke za žganje, poslikani svatbeni kozarci, modeli za surovo maslo in končno najrazličnejše okrasje iz umetnega cvetja, ki je bilo izdelano iz blaga ali papirja.

Pomembno vlogo je imela cvetlična motivika na noši. Cvetlice so upodabljali na sklepnicah, uhanih, brošah, prstanih, na s cepljenim pavovim perjem vezanih pasovih in na s cinastimi zakovicami krašenih pasovih, na brokatnih modrcih, moških žametnih telovnikih, kožuhih, vezanih pecah, na čelnikih avb, na trakovih za avbe, na krilih in celo na čevljih.

Marsikatera upodobitev cvetlic v umetnosti za kmetije je prerastla svoj čas in je tudi danes, za nas likovno doživetje — vse upodobitve pa so pomemben dokument 18. in 19. stoletja na Slovenskem, saj pričajo o delu zavesti našega kmečkega ljudstva v tem času.

Dr. Gorazd Makarovič

Cvetlični motivi na zibelkah

Ansambel Lojzeta Slaka

bljani, meni: »Ta glasba pomeni deloma nadaljevanje tradicije ljudskega godčevstva, deloma pa začenja novo poglavje v razvoju našega godčevstva. Prezgodaj pa je podajati tej vrsti glasbe dokončno strokovno oceno. Potrebne so korenite študije. Tu gre namreč za novo in posebno glasbeno zvrst.« Branko Rudolf pa: »Tudi v tej glasbi so elementi umetnosti in vrednosti. Vendar pa si ta glasba ni zastavila visokih ciljev.« Lojze Slak pa je dejal: »Popolnoma pravilno je, da odgovorni

posvetijo resno pozornost vzgoji dobrega okusa. Naj se le izostrijo kriteriji. To je tudi v interesu samih glasbenikov. Vendar pri vsem tem ne smemo pretiravati in moramo upoštevati okus kmeta in delavca. Prav ti ljudje imajo še nepokvarjen okus do glasbe in jaz jim zaupam.«

Znani slovenski skladatelj Alojz Srebotnjak: »Ne moremo govoriti le o kvalitetaht sumljive vrednosti. Ne moremo si privoščiti, da bi npr. dvomili v kvalitete velikega dela skladb Avsenikov, v precejšnji meri tudi Slakov ipd. Pa tudi, če bi jim kdo želel nagajati, ljudje bodo že znali najti pot do njih. Te stvaritve res niso dobesedni zapisi ljudskega izročila na terenu; to so pač izdelki narejeni po narodnih motivih, ki pa prirejeni in po svoje aranžirani, predstavljajo kvaliteto svoje vrste. Avseniki pač niso kar tako prešli že osem zlatih plošč. Sicer pa so v tujini visoko cenjeni.«

Ansamblov, ki delujejo na področju domače zabavne glasbe je, kot smo že navedli, v Sloveniji vedno več. Med starejšimi poznamo Beneške fante, Vesele planšarje, Zadovoljne Kranjce itd. Da ne pozabimo omeniti tudi ansamble: B. Kovačiča, Štirje kovači, Kmetca, ansambel Mihe Dovžana itd.

Dejstvo pa je, da so prodrli v tem svetu glasbe najdlje Avseniki in Lojze Slak s svojo diatonično harmoniko ter »Fanti s Praprotna.«

Lojze Slak je v Sloveniji še vedno najbolj priljubljen ansambel. Letos so glasovali v Sloveniji za najbolj priljubljen ansambel v reviji »Stop«. Za 26 ansamblov je bilo oddanih 4.722 glasov in od teh jih je Lojze Slak dobil skoraj eno tretjino — 1.422. Slaki so gostovali že po vsej Zahodni Evropi, v Avstraliji, Kanadi in ZDA.

A. Humar

Stara ljubljanska industrija

Lani je praznoval Mestni arhiv ljubljanski, pred kratkim je bil preimenovan v Zgodovinski arhiv, 75-letnico obstoja. Ob tej priložnosti je priredil v decembru razstavo o starejši ljubljanski industriji, ki je zajela pomembnejša industrijska podjetja od začetka 19. stoletja pa do nastanka jugoslovanske države ob koncu prve svetovne vojne.

Starejša ljubljanska industrija je bila na razstavi prikazana z arhivskimi pisanimi, risanimi in slikovnimi dokumenti, ter deloma tudi z reprodukcijami tiskov. Zajetih je bilo 18 industrijskih podjetij, to sicer niso vsa, ki so v omenjenem razdobju obratovala, toda upoštevana so le tista, ki so bila za ljubljansko gospodarstvo pomembnejša in značilnejša.

Večina gradiva, ki je bilo na razstavi prikazano, je iz Mestnega arhiva, za nekatera podjetja so arhivski dokumenti iz Arhiva Slovenije, nekaj slikovnega materiala je iz Narodnega muzeja, nekaj pa so ga prispevala posamezna podjetja (Tobačna tovarna, Papirnica Vevče). Arhivsko gradivo, ki je prikazovalo industrijska

podjetja, po značaju in vsebini ni bilo enotno. Tako je bilo več dokumentov o tovarni sukna na Selu, najstarejšem industrijskem podjetju, ki je bilo prikazano na razstavi, dokazilo o privilegijih, s katerimi je država v dobi merkantilizma pospeševala industrijski razvoj itd. O tovarnah, ki so nastale v prvi polovici prejšnjega stoletja (obe sladkorni rafineriji, bombažna predilnica in tkalnica, papirnica v Vevčah) so pričali spisi upravnih oblasti o podeljevanju tovarniških dovoljenj. Toda že v začetni dobi industrijskega razvoja se pojavljajo uradni dokumenti, ki dajejo vpogled v takratne delavske razmere. Količina in vsebina uradnih spisov, ki tvorijo sedaj arhivsko gradivo o industrijskih podjetjih, je bila vsakokrat odvisna od stikov med njimi in upravnimi ali sodnimi oblastmi.

Po uveljavitvi obrtnega reda iz leta 1859 ustanovitev tovarn ni bila več vezana na oblastvena dovoljenja in je zato zadostovala že prijava. V registraturah so se začeli zbirati spisi, ki so urejevali delovne odnose, o socialnozdravstveni zaščiti in podobno. Zato se med arhivskim gradivom o industriji pojavljajo tovarniški ali delavski redi, pravila o delavskih strokovnih društvih, spisi o izvajanju in kršitvi raznih predpisov o delavski zaščiti, dovoljenja za opravljanje nadur itd. Večje število dokumentov, ki imajo svoj izvor v omenjeni zakonodaji, je na razstavi prikazovalo industrijska podjetja iz druge polovice prejšnjega stoletja.

Posebno kategorijo arhivskih dokumentov, ki so bili prikazani za več tovarn (strojno tovarno in železolivstvo G. Tonies, tovarno kavnih nadomestkov, Kolinsko tovarno, Iv. Bonač) predstavljajo gradbeni načrti. Z njimi so pokazali zunanjo podobo industrijskih podjetij, kar je zlasti zanimivo za ilustracijo tistih tovarn, ki so bile že opuščene in sedaj ni več njihovih tovarniških poslopij.

Arhivske pisane in risane dokumente so pri prikazovanju starejše ljubljanske industrije dopolnjevali še razni slikovni prispevki. Med tem gradivom so zlasti pomembne stare fotografije tovarniških stavb, ki kažejo, kako se je spreminjala zunanja oblika pri industrijskih podjetjih, ki so se iz prejšnjih dob ohranila še do danes. Za poživitev razstave so bile uporabljene tudi slike iz strojnih in drugih obratnih naprav, ter gradivo iz katalogov in cenikov industrijskih podjetij. V nekaj primerih so bili razstavljeni eksponati, dopolnjeni z reprodukcijami tiskov in reklamnih oglasov ali statističnih poročil.

Razstavo si je ogledalo okoli 2.000 obiskovalcev, ki so želeli videti nazoren prikaz razvoja industrije v Ljubljani. Prav gotovo ni bilo med njimi nikogar, ki z razstavo ne bi bil zadovoljen, saj se je tako organizator kot pripravljalec dr. Vlado Valenčič zares potrudil in pripravil zanimiv pregled stare industrije v Ljubljani.

Činklova tovarna kavnih nadomestkov

Silvo Pust

Avtomatske VI in program 1974

Za prodajne avtomate znamk sta 5. oktobra 1973 izšli dve novi poštni znamki, ki se po velikosti in podobi razlikujeta od dosedanjih avtomatskih znamk. Nove avtomatske znamke so velike $20,32 \times 24,13$ mm in so grebenasto zobčane 15 in $14\frac{1}{2}$. Na obeh znamkah, tako na tisti za 30 par kot na tisti za 50 par, je ista podoba, in sicer poštni rog, ki ima v sredi naš jugoslovanski ptt znak. Znamke za 30 par, ki je rjavo-karminasta, je bilo natiskanih 3 milijone, znamke za 50 par, ki je sivo-ultramarinasta, pa 5 milijonov, in to v kolobarčkih po 1.000 znamk. Vse te znamke imajo svetlikajoče se črte iz fosforja. Tiskala jih je londonska tiskarna Harrison v enobarvnem rastrskem globokem tisku. Osnutke za nju je napravil beograjski likovnik Andreja Milenković.

Na podlagi številnih predlogov za priložnostne znamke v letu 1974 je bilo izbranih 13 serij s 34 priložnostnimi znamkami. To seveda še ne pomeni, da se jim ne bi utegnili priključiti še kaka nova znamka za kakšen izreden še neznan dogodek. Poleg teh priložnostnih znamk bodo izšle tudi doplačilne znamkice za prispevke v korist Jugoslovanskega olimpijskega komiteja (olimpijski teden), Rdečega križa in Skupnosti otroškega varstva (otroški teden). Izšle bodo torej tudi še tri dopolnilne znamke.

Program priložnostnih znamk za 1974:

Januar: stoletnica uvedbe metrskega sistema v Jugoslaviji (1 znamka), evropsko prvenstvo v drsanju, ki bo v Zagrebu (1 znamka).

Februar: stoletnica Svetovne poštne zveze (3 znamke).

Marec: stoletnica prve črnogorske znamke (2 znamki), prva satelitska telekomunikacijska zemeljska postaja v Jugoslaviji (2 znamki).

April: X. kongres Zveze komunistov Jugoslavije (3 znamke), Evropa—CEPT (2 znamki).

Maj: dan mladosti (3 znamke).

Junij: stoletnica jugoslovanskega planinstva (3 znamke).

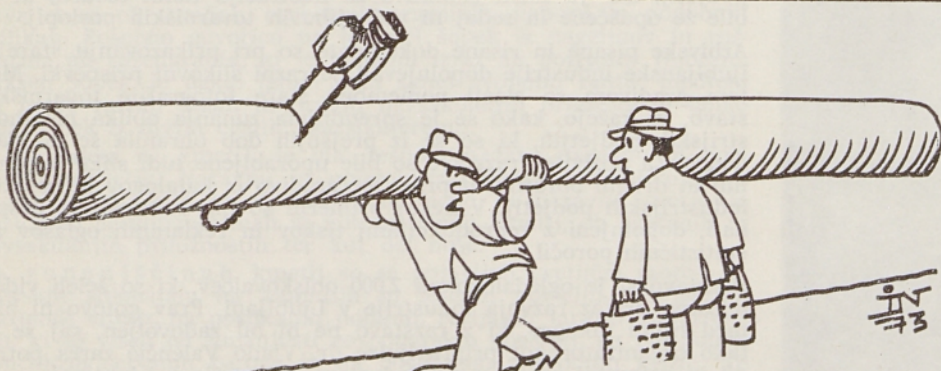
September: Jugoslovanska naivna umetnost (4 znamke).

Oktober: otroški teden (3 znamke), dvestoletnica narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (1 znamka).

November: jugoslovanska umetnost skozi stoletja — cvetje (6 znamk).

Spominski koledar februar 1974

1. 2. 1945 je Slovenski narodno-osvobodilni svet proglasil 8. februar, dan smrti pesnika Franceta Prešerna za slovenski kulturni praznik.
3. 2. 1758 se je rodil v Zgornji Šiški v Ljubljani prvi slovenski pesnik in narodni buditelj Valentin Vodnik; umrl je 8. februarja 1819 v Ljubljani.
3. 2. 1964 je v Ljubljani umrl ustanovitelj in prvi glavni urednik Rodne grude Tomo Brejc.
3. 2. 1973 je bilo v Hobartu v Tasmaniji ustanovljeno Slovensko avstralsko društvo »Bled«.
4. 2. 1934 je bila v Clevelandu, Ohio, ustanovljena organizacija Progresivnih Slovenk Amerike.
6. 2. 1919 je bilo v Clevelandu, Ohio, ustanovljeno slovensko dramsko društvo »Ivan Cankar«, ki je svoj čas prirejalo zelo uspešne dramske predstave v Slovenskem narodnem domu na St. Clair aveniji.
8. 2. 1849 je umrl v Kranju slovenski pesnik France Prešeren.
8. 2. 1973 je slovensko društvo »Triglav« v Sydneyu v Avstraliji odprlo svojo knjižnico, ki jo je poimenovalo po znanem kulturnem delavcu iz Maribora Branku Rudolfu.
9. 2. 1871 je bil v Doslovičah pri Breznici na Gorenjskem rojen slovenski pisatelj Fran Saleški Finžgar.
10. 2. 1973 je postala podružnica Jugoslovanskega kluba v Amriswilu v Švici samostojna. Zdaj se imenuje Jugoslovanski klub v Amriswilu.
12. 2. 1812 je bil rojen Abraham Lincoln, predsednik ZDA; 14. aprila 1865 je bil umorjen.
12. 2. 1945 so nemški okupatorji obesili na jablane ob cesti na Stranica pri Frankolovem sto talcev.
15. 2. 1573 je bil kronan z razbeleženo krono Matija Gubec, voditelj kmečkih puntarjev.
18. 2. 1950 je umrl eden najboljših slovenskih pisateljev Lovro Kuhar — Prežihov Voranc.
19. 2. 1944 je bilo v Črnomlju prvo zasedanje slovenskega parlamenta.
22. 2. 1732 se je rodil George Washington, kasnejši predsednik ZDA.
22. 2. 1944 je padel pri Belih vodah nad Šoštanjem v boju z Nemci partizanski pesnik Karel Destovnik-Kajuh.

— Sredi dela mi je zmanjkalo bencina, pa grem na črpalko ponj, ker ga v kanto ne smejo natočiti.

Halo Triglav - kliče Triglav...

Ali se ne bi pod tem naslovom letos, recimo v vsaki številki Rodne grude, predstavilo po eno slovensko društvo z imenom Triglav, ki deluje zunaj naše domovine Slovenije, pa naj bo to kjerkoli po svetu?

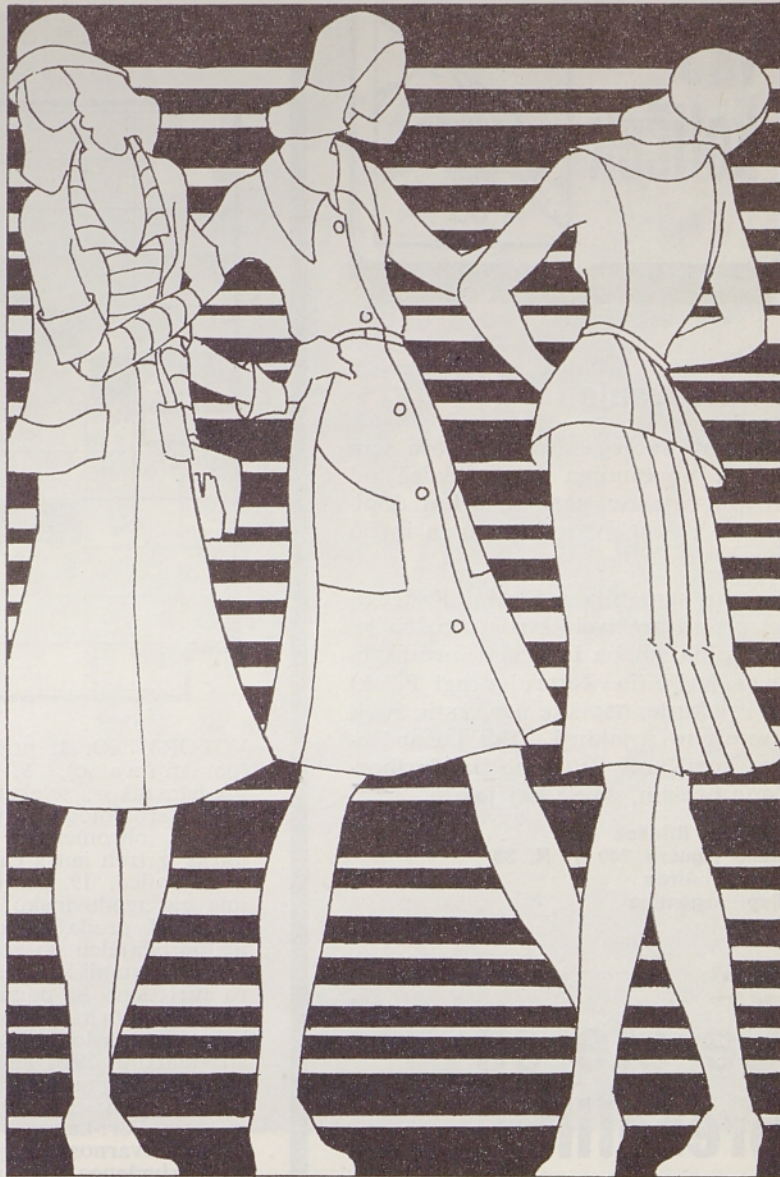
Ta misel mi je šinila v glavo že takrat, ko smo bili še najmlajše društvo Triglav. Od takrat pa so bili ustanovljeni vsaj še trije »Triglavi«, če že ne več. Mislite, da zamisel ne bo uspela? Seveda je odvisno predvsem od vas, ali se boste oglašali in ali bomo prek naše priljubljene revije zvedeli, koliko društev pod tem imenom deluje po svetu. S čim se ukvarjajo, koliko članov imajo in kar je najvažnejše, da bi se v enem od prihodnjih let v poletnem času srečali člani ali vsaj zastopniki vseh Triglavov v domovini ali pa bi celo skupno organizirali pohod na našega očaka ali kaj drugega, kar boste seveda tudi vi predlagali. Vsa vaša mnenja in odločitve na kratko opišite v članku pod tem naslovom, ker smatramo, da bomo edino na ta način pritegnili k sodelovanju res vsa društva. Morda pa nam bo uspelo, da bo kdaj vsaj po en član vsakega društva stal na našem očaku, po katerem smo si vzeli ime.

Slovensko planinsko društvo Triglav v Švici. Ustanovljeno meseca junija leta 1971. Ob ustanovitvi je imelo društvo 80 članov. Dobrih 6 mesecev pozneje pa že skoraj 200. Seveda je pa zaradi preseljevanja članstvo zelo gibljivo. Glavni namen ustanovnega odbora je bil združiti vse Slovence po Švici v eno slovensko družino ali bolje rečeno zgraditi si v tujini majhen otoček naše domovine, na katerem bi se lahko srečevali in gojili naše domače navade. Seveda pa, kar tudi ime pove, želimo spodbujati ljudi k spoštovanju narave, gora in jih privabljaliti v višine, kjer se človek po napornem tednu res v miru oddahne. V ta namen organizira društvo vsako leto več težjih ali lažjih pohodov v švicarske gore, kakor tudi vsakoletni pohod na domače gore. Veliko priznanj je društvo dobilo tudi za vsakoletno organizacijo slovenskega veleslalom v Švici, na katerega privabljamo vedno več Jugoslovanov ne samo iz Švice, temveč tudi iz sosednjih držav. To športno srečanje je vsako leto prvo nedeljo v mesecu marcu na območju Einsiedelskega gorovja.

In kot zadnje in mogoče tudi najbolj razveseljivo delo društva je, da v letošnjem letu na prošnje večine družin začelo s sodelovanjem diplomatskih zastopstev v Švici ustanovljati tudi slovenske dopolnilne šole, za kar so društvu slovenski otroci iz srca hvaležni.

S tem pismom pošilja društvo Triglav vsem rojakinjam in rojakom po svetu pristrčne pozdrave in najlepše želje v letu 1974, da bi ga preživeli v zdravju, zadovoljstvu in tudi veliko prijetnih srečanj doma na naši rodni grudi ali pa v tujini.

Avgust Teropšič, predsednik

Kako se oblačijo Slovenke

Letošnjo pomlad bomo nosile predvsem obleko-plašč, krila z bluzo in prek njih jope brez rokavov ali z rokavi različnih dolžin. Jope bomo nosile tudi prek oblek, ki bodo srajčnega kroja. Krila bodo pokrivala kolena, pasovi bodo ozki, narejeni iz usnja ali blaga.

Prvi model prikazuje zvonasto krilo, rezano v štiri pole, poleg katerega lahko nosimo progasto bombažno bluzo in prek nje volneno jopo, katere rokavi imajo zavihke in segajo do komolca. Praktičnost takega oblačila je v tem, da posamezne elemente lahko kombiniramo z različnimi deli garderobe.

Drugi model obleka-plašč je srajčno krojen. Ima velik ovratnik in zanimivo postavljene žepe. Rokavi so lahko ozki in široki, v zapestju nabrani ter zaključeni z nazaj zavihanimi manšetami. Obleka je prepasana z ozkim pasom in se spredaj po vsej dolžini zapenja z gumbi.

Kakor vsako pomlad bomo tudi letošnjo z veseljem posegle po kostimih. Skica vam predstavlja eno izmed mnogih variant. Jopa je do pasu krojena v šest pol. Od pasu navzdol ima srednji hrbtni del tri vštike, ki jopo zvonasto razširijo. Prepasana je z ozkim pasom. Krilo je rahlo zvonasto krojeno in ima spredaj in zadaj tri gube. Gube so od pasu do 30 cm nad kolonom prešite. Spredaj se jopa zapenja z vrsto gumbov; je brez žepov. Vratni izrez in ovratnik krojite po želji.

Dopisovanje

Po smrti mojega dragega moža sem ostala popolnoma sama, daleč od svojih rojakov, zato se želim dopisovati z dragimi rojaki doma in po svetu.

Rojena sem bila v Slatini Radenci, kjer sem preživela svoja otroška leta, polna smeha in pesmi, brezskrbnega življenja. Zatorej dragi Prleki in Prlekinje, napišite par vrstic svoji osamljeni rojakinji. Tudi Lenardčane, Trojičane, Ptujčane in Mariborčane prosim, da se kaj javijo.

Josefina Brinšek
Calle Aguero 740 1° N. 33
Buenos Aires
Rep. Argentina

Če ste se preselili...

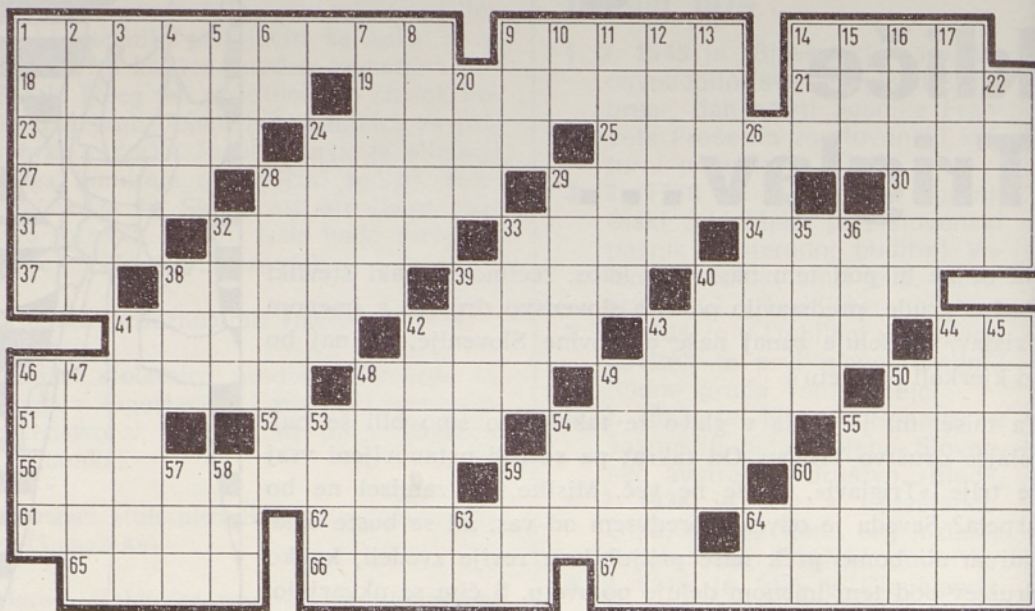
Če ste se preselili, izpolnite naslednji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169

Ime in priimek:

Stari naslov:

Novi naslov:

Križanka

VODORAVNO: 1. ptič pevec prstene barve (pomanjševalno), 9. določitev najboljših predstavnikov, selekcija, 14. sodobni ameriški mikrobiolog, ki je odkril cepivo proti otroški ohromelosti (Jonas), 18. glasbeni ukras iz treh not s časovno vrednostjo dveh not, trojica, 19. majhna luknja, 21. grško ime za zgodovinsko mesto Trojo, 23. popust pri prodajni ceni, ki ga da grosist maloprodajalcu ob večjih nakupih, tudi maroško пристanišče ob atlantski obali, 24. staro turistično in pomorsko mesto v Slovenskem primorju, 25. lemenat, 27. konec molitve, 28. naslovni junak Levstikove povesti (Martin), 29. francoska pisateljica, ki je Napoleon izgnal (Madame de, »O Nemčiji«), 30. saje, dim; tudi afriška država z glavnim mestom Fort-Lamy, 31. žival z bodicami, ki se ob nevarnosti zvije v kepo, 32. bogovec, privrženec teizma, 33. starorimski bog polj in gozdov, upodobljen kot človek s kozjimi nogami, 34. perzijska kraljica, ki je rešila Jude pred pomorom (židovsko žensko ime), 37. avtomobilska oznaka Kranja, 38. slovenski šahovski vele mojster (Bruno), 39. tkanina s kockastimi vzorci, 40. južnoameriška kuna, ki izloča smrdeč izcedek, smrduh, 41. lažja ali bolj robata komedija, šaloigra, 42. azijsko nomadsko plemo, ki je v Evropo prišlo pod vodstvom Atile, 43. del mesta s posebnimi značilnostmi, kvart, 44. avtomobilska oznaka Kutine, 46. trenutek prehoda Sončevega središča skozi krajevni poldnevnik, 48. nemški filozof, utemeljitelj kirtične ali transcendentalne filozofije (Immanuel, 1724—1804), 49. s tremi kronami okrašeno neliturgično pokrivalo papežev, ki ga od leta 1963 ne nosijo več, 50. domača oblika južноеvropskega samoraslega luka, 51. sedež sluha in ravnotežnega čuta, 52. najstarejši latinski prevod biblije, v rabi pred vulgato, 54. leščilo, mazilo, 55. ime madeonskega revolucionarja Delčeva, 56. liker iz dalmatinskih višenj, 59. telovadna prвина, skok s premetom telesa, 60. slovenski pevec narodnozabavnih viž, ki skupaj z Emo Prodnikom prepeva pri Avsenikih (Franc), 61. osrednji prostor za igre in boje v starorimskih amfiteatrih, 62. mučilna naprava, natezalnik, 64. izvrševalec smrtnih obsodb, krvnik, 65. očka, 66. presoja, kritika, 67. jagodovo grmičevje.

NAVPIČNO: 1. ustavitev dela, stavka, 2. znani ameriški filmski režiser in producent (Stanley, »Ladja norcev«), 3. kuhinjsko oro-

dje za strganje, strgalnik, 4. ime ameriške pevke protestnih pesmi Baez, 5. nizek ženski pevski glas, 6. kemijski znak za natrij, 7. nepravi krog, pakrog, 8. pomožni duhovnik, 9. reka, ki teče skozi glavno mesto Tirolske Innsbruck, 10. predzadnja in enajsta črka naše abecede, 11. najpomembnejša stvar, jedro, 12. veliko svetovno morje, 13. gornji del telesa, kjer sta roki zraščeni s trupom, 14. moški potomec, 15. ime ljubljanskega gledališkega igralca Ranerja, 16. pisani ščinkavec, 17. lastnik majhne kmečke posesti, bajtar, 20. naslov nekaterih mongolskih vladarjev, 22. ime beograjske filmske zvezdice Arneričeve, 24. prvi ton oktav, 26. hči kralja Agamemnona in Klitemnestre, ki se je skupaj z bratom Orestom maščevala nad materjo in njenim ljubčkom Egistom, 28. slovenski pisatelj, avtor romana »Jara gospoda« (Janko, 1852—1897), 29. vrhnje indijsko žensko oblačilo, 32. teža ovojnine, 33. dorasel mlad moški, ki še ni poročen, 35. poglavje korana, 36. kratica močnega eksploziva (trinitrotoluol), 38. nadaljša italijanska reka (Po); tudi padec, 39. zver z bogatim, zelo cenjenim krznom, 40. kratica za jugovzhodno azijski obrambni pakt, 41. koničast štirirob športni meč, 42. vinorodno gričevje med Bočem in Dravskoptujskim poljem, 43. odstranjevanje neznanljivih ljudi iz političnega življenja, 44. koscata žival, 45. sila, ki zavira gibanje pri dotiku dveh teles, tor, 46. velika, rumenkasto rjava zver iz družine mačk, ameriški lev, 47. ameriški družbeni kritik in pripovednik (John, 1905—1970), »Butterfield 8«, 48. delček, košček, 49. redka, mehka kovina srebrnkasto sive barve (znak Tl), 50. turistično mesto ob zahodni obali Istre severno od Rovinja, 53. Josip Broz, 54. graščak v stari Poljski, gospod, 55. puščava in stepe v Aziji, ki obsega južni del Mongolije, 57. dalmatinsko žensko ime, 58. ribiška mreža, 59. strast, poželenje, 60. večja lesena posoda, banja, 63. začetnici švedskega kemika, iznajditelja dinamita, 64. grška črka.

REŠITEV SLIKOVNE KRIŽANKE:

VODORAVNO: košček, občina, prelaz, Ratače, I. C., bik, Vuk, anarhija, anis, mornar, Karantanke, stadion, A. S., umik, lect, šatraj, J. S., Knin, optik, Rab, prвина, ileus, komik, citat, Soča, Rabat, L. N., Ivan, bet, Cankar, Atene, Ozim, lata.

Ansambel Richieja Vadnala

Ljubitelji slovenske domače zabavne glasbe v domovini poznajo ansambel Richarda Vadnala predvsem po njihovih dveh ploščah, ki jih je izdal »Helidon« — to sta bili »Ta glažek« in »V soboto zvečer«. V kratkem bo izšla tudi njihova tretja Helidonova plošča. Seveda so pri njihovi priljubljenosti veliko prispevale tudi televizijske oddaje in njihovi nastopi v posameznih slovenskih krajih. Pri RTV Ljubljana pa so izdali tudi kaseto z njihovimi vižami. Slovenska polka, kakršno zaigrajo Vadnali, zveni nekoliko drugače kot tista, ki jo igrajo drugi domači ansambli. Pa še nekaj starih, pri nas že skoraj pozabljenih melodij so nam vrnil. Vesele družbe, ki rade zapojejo, kar ne morejo mimo tiste Vadnalove »ta glažek je prazen, ne gremo še narazen...«

Ansambel Richieja Vadnala je morda najstarejši slovenski narodnozabavni ansambel sploh. Svoj prvi javni koncert so imeli 2. oktobra 1938 pod pokroviteljstvom Slovenskega narodnega doma na Waterloo cesti v Clevelandu. V dvorani je bilo na voljo 500 sedežev, prodali pa so nad 800 vstopnic. Ljudje so kupovali vstopnice, čeprav nastopajočih niti videti niso mogli.

Ansambel je izšel iz znane slovenske družine v Clevelandu, kjer je bilo v družini pet otrok. Mati Ana je bila doma iz Ljubljane, oče pa iz Koč pri Postojni. Ze mati je hotela postati dramska igralka, vendar pa za to takrat ni bilo pogojev, vse svoje upe je zato prenesla na svoje otroke in jim nudila možnosti za glasbeno izobrazbo. Tudi mati je bila pozneje aktivna pevka pri pevskem zboru »Jadran« v Clevelandu in igralka pri dramski skupini »Anton Verovšek«.

V ansamblu so sprva nastopali skoraj vsi otroci. Najstarejši Tony se je že s sedmim letom začel učiti violino, danes pa igra v ansamblu bas. Hčerka Valerija je bila odlična pianistka, ki je sodelovala tudi pri pevskem zboru »Jadran«, po poroki pa ni več nastopala. Frank že ves čas igra banjo in kitaro, John je bil znan kot virtuoz na harmoniki. Najmlajši Richard je ustanovil lasten ansambel, ko mu je bilo 14 let, z enaindvajsetim letom pa se je priključil »družinskemu« ansamblu. Igra harmoniko in zdaj se ansambel imenuje po njem. Pred njim je bil vodja orkestra Johnny, še prej pa Tony.

Poleg Tonyja, Franka in Richarda danes igrajo v njihovem ansamblu še Frank Mahnič, ki je edini izmed njih, ki je bil rojen v Sloveniji, igra na saksofon, bobne pa v ansamblu igra Bill Srnick.

Več let so bili stalni gostje programa »Polka Varieties« na 5. kanalu clevelandske televizije, plošče pa so snemali za družbo »R.C.A. Victor Recording«. Na televiziji nastopajo zadnje čase nekoliko redkeje, še vedno pa imajo po tri do štiri javne nastope na teden. Igrajo predvsem na številnih slovenskih prireditvah, radi pa jih vabijo na svoje zabave tudi Američani drugih narodnosti — Skandinavci, Nemci, Irci, Italijani in drugi.

Tri poletja zapored so vsi člani ansambla obiskali tudi Slovenijo skupno s polnim letalom izletnikov. Imenovali so se »Polka Tour« in brez polk niso šli nikamor. Celo na letalu so potnikom zaigrali Vadnalovi fantje. Seveda na pot ne gredo nikoli sami. Vedno so z njimi tudi njihove prijazne žene, ki med drugim skrbijo tudi za to, da na poti vse v redu poteka. Vsi člani ansambla so nam ob koncu lanskega obiska Jugoslavije obljubili, da se letos spet vrnejo in da se bodo še vračali.

Vadnali igrajo v glavnem lastne skladbe, priredbe slovenskih narodnih, nekaj pa tudi skladbe nekaterih drugih slovenskih skladateljev narodno-zabavne glasbe. Izmed slovenskih ansamblov najbolj cenijo Avsenikovega, pa tudi Slakovega in nekatere druge.

Jože Prešeren

Najuspešnejše Helidonove plošče

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel bratov Avsenik: Za tvoj praznik,
Srebrne smučine	FLP 04-031/1-2
2. Ansambel L. Slaka: Glas harmonike	04-027
3. Ansambel bratov Avsenik: Zlati zvoki	04-021/1-2
4. Ansambel Lojzeta Slaka: Pod Gorjanci je otoček	04-020
5. Ansambel Mihe Dovžana: Dimnikar	04-023
6. Ansambel Jožeta Burnika: Obletnica poroke	04-029
7. Ansambel Richie Vadnal: Stara ljubezen	04-033
8. Ansambel Maksa Kumra: Na Vrhe	04-024
9. Slovenski oktet: S pesmijo okrog sveta	09-012
10. Stanka Kovačič: Moj fant pa ljubi drugo	04-028

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel Lojzeta Slaka: Sto obljub, sto želja	FSP 4-030
2. Ansambel Štirje kovači: Sosedovo dekle	4-029
3. Janko Ropret: Korakaj, korakaj	5-081
4. Majda Sepe: Vagabund	5-075
5. Marjetka Falk: Sama fanta našla si bom	5-073
6. Alfi Nipič: Povem vam, to ni prav	5-070
7. Mojca Pokrajculja	1-005
8. Erazem in potepuh	2-002
9. O junaškem kovaču	1-002
10. Kekčeva pesem	2-001

Opomba: Avsenikove plošče so zaradi prodane licence namenjene izključno za prodajo v Jugoslaviji.

Priština – zagnano mesto

Med jugoslovanskimi »malimi metropolami«, h katerim štejemo ne le glavna mesta republik, temveč tudi upravna središča pokrajin (socialističnih avtonomnih pokrajin), je prav gotovo kosovska metropola Priština (po albansko Prishtinë) najbolj svojevrstna, najbolj samoživa in hkrati najbolj zagnana.

Priština, ki je imela po zadnji vojni komaj nekaj več kakor trideset tisoč prebivalcev, jih ima zdaj že precej nad sedemdeset tisoč, kolikor jih je imela ob ljudskem štetju pred dvema letoma. Rast Prištine pa je vendarle nekoliko počasnejša kakor na primer zelo nagla, tako-

rodnostni razvoj — lahko bi dejal: prava renesansa — albanske narodnostne manjšine v Jugoslaviji. Ko danes pridem v kosovsko glavno mesto, bom na cesti slišal veliko več ljudi, ki govorijo albansko kakor pa kak drugi jugoslovanski jezik. Seveda se bom z vsakim brez težave sporazumel v srbsčini in pogosto celo v slovenščini, saj mnogi Albanci, ki so študirali ali službovali v Sloveniji, kar dobro, včasih celo gladko govorijo slovensko.

Govore jezik, ki je s slovanskimi jeziki le v zelo daljnem sorodstvu. Ima indoevropski izvor in vsebuje poleg latinskih in romanskih izposojenk tudi precej slovanskega izbora besed. Albanci so zelo star narod, ki se je začel oblikovati v vihri preseljevanja narodov, iz poromanih tračanskih in ilirskih plemen, ki so naseljevala večji del današnje Jugoslavije in so se rešila pred slovanskim naselitvenim navalom v odmaknjene gore.

Ko so kasneje Balkan osvojili Turki, so se Albanci najdlje upirali njihovemu navalu. Po končni turški zmagi so se mnogi odselili v Italijo (veliko jih je — na primer — na peti in stopalu italijanskega škornja!), preostali pa so zlepa in zgrda sprejeli islam in se začeli pod turško zaščito spet širiti iz svojih hribov v doline. Takrat so naselili tudi večji del Kosovega polja in Metohije, kjer je bilo v srednjem veku še jedro stare srbske države in kjer je ta doživela leta 1389 svoj katastrofalni poraz na Kosovem polju. Veliko Srbov se je takrat odselilo s Kosovega v Vojvodino in celo na Ogrsko. Po letu 1913, ko je Turčija končno Kosovo izgubila, in med obema svetovnimima vojnama so nekateri skušali te kraje spet naseliti s kolonisti iz Srbije in Črne gore. Takrat so silno kruto zatirali albansko prebivalstvo: jemali so jim najboljšo zemljo, množično so jih odseljevali in celo pobijali, ovirali so kulturni razvoj in moderno zdravstvo, kar je imelo za posledico naravnost katastrofalno umrljivost (zlasti otrok), albanski jezik je bil prepovedan in zatrt v javnem življenju itd.

Mesto žejno kulture

Albanskega življa je v Jugoslaviji že nekaj nad dva milijona. V Albaniji pa živi okrog 2,5 milijona Albancev; precej jih je tudi v Turčiji, nekaj pa v Italiji in Grčiji; razmeroma precej pa tudi v Ameriki. Vsi naši Albanci ne živijo na Kosovem; veliko jih je tudi v drugih delih Srbije, zlasti ob Južni Moravi in ob Ibru, precej jih je tudi v Beogradu; Albanci tvorijo

tudi pretežni del prebivalstva v Zahodni Makedoniji, v Črni gori pa prebivajo zlasti ob zgornjem Limu ter v »krajini« med morjem in Skadarskim jezerom.

Priština ima pravzaprav vse, kar naj ima središče nekega naroda: univerzo in radijsko postajo (televizijsko postajo gradijo in bo že letos nared), imajo svoje časopise (dnevnik se imenuje »Rilindija«, kar po naše pomeni »preporod«) in revije, gledališče in knjižne založbe.

Središče Prištine je velik trg pred novim in zelo modernim poslopjem, v katerem je sedež pokrajinske vlade (izvršnega sveta) in skupščina. Na tem trgu, katerega pa ne obkrožajo še na vseh straneh visoke in moderne palače, stoji spomenik bratstvu in enotnosti narodov, ki žive v tej pokrajini. Glavna ulica pa je prva moderna ulica v mestu, kjer so večnadstropne upravne stavbe, stanovanjski bloki, gledališče in hotel (»Kosovski božur«); večino tega so postavili kmalu po vojni.

Priština je sicer staro mesto, a v preteklosti ni bila vedno glavni kraj v pokrajini. Kdaj je nastala, ni znano, v okolici in v mestu samem pa so našli sledi ne le rimskih, temveč celo predzgodovinskih selišč. Mnoge prav dragocene izkopanine (neolitske kipe) so našli, ko so pred leti gradili na robu mesta veliko tekstilno tovarno. Za časa Nemanjičev je bila Priština kdaj pa kdaj glavno mesto srbske srednjeveške države, katere vladarji so navadno raje stolovali v Skopju ali Prizrenu, poleti pa v gorskem rudarskem gnezdju Novem brdu nedaleč od Prištine (zdaj je v ruševinah). Tudi za časa turške vladavine je bil Prizren — eno najlepših mest v pokrajini — glavno upravno in trgovsko središče ter tudi glavno oporišče albanskega vseljudskega odpora proti Turkom. Tudi po zadnji vojni je bil Prizren nekaj časa glavno mesto pokrajine, ki se je tedaj imenovala »Kosmet« (Kosovo in Metohija).

Priština tudi nima veliko pomembnih znamenitosti; razen zanimivega muzeja je tu še sahat-kula (urni stolp) in velika — carska — džamija. Več pomembnih in v marsičem neprekosljivih zgodovinskih in umetnostnih znamenitosti ter spomenikov pa je raztresenih širom kosovske pokrajine.

Nekaj kilometrov na sever od mesta je tisti del Kosovega polja, kjer se je pred stoletji bila po vsej Evropi znana bitka, v kateri je vojska sultana Murata (sam je padel, zadet od handžarja Miloša Obilića) povsem porazila srbsko vojsko pod poveljstvom carja Lazarja. Na kraju, kjer je divjala bitka, stoji visok kamnit obelisk z razgledno ploščadjo — spomenik srbskim borcem. Nedaleč proč, ob glavni cesti, pa je še muslimanska grobnica (tulbe), v kateri je pokopan del posmrtnih ostankov ubitega sultana Murata.

Dekle s Kosova v albanski narodni noši

rekoč vrtoglava rast Skopja in Sarajeva, ter tudi Beograda in Zagreba. Kosovsko prebivalstvo se z nekoliko manjšo vne-mo seli s podeželja v glavno mesto pokrajine, kakor je to primer v Makedoniji in Bosni.

Žarišče albanske manjšine

Čeprav je Priština še vedno razmeroma majhna, pa je vendar nekakšna »mala prestolnica«, kateri daje svojevrsten pečat zlasti zadnje desetletje sproščen na-

Samostan Gračanica iz XIV. stoletja

Priština, mlado, a obetajoče mesto

Znamenitosti in turizem

Južno od mesta je v vasici Gračanica zelo lepa cerkev, ki jo je dal zgraditi srbski kralj Milutin (leta 1315). Cerkev je znotraj vsa poslikana s stenskimi podobami, ki prikazujejo ne le svetnike in zgodbe iz svetega pisma, temveč je rado vednemu obiskovalcu na voljo tudi prava galerija portretov nekdanjih srbskih vladarjev.

Če naštejemo le še nekatere največje znamenitosti Kosova, naj omenim zlasti cerkev samostana Dečani, kjer so ohranjene čudovite podobe na stenah, prav tako je v patriaršiji v Peči in v prizrenski cerkvi »Bogorodica Ljeviška«. V Prizre-

nu pa slovi tudi zelo lepa Sinanova džamija.

Turizem se je začel razvijati na Kosovem šele v povojnih, zlasti pa v nekaj zadnjih letih, odkar je Kosovo povezano z dobro cesto tako z Beogradom in Skopjem kakor tudi z Jadranom. »Jadranska magistrala«, ki se v Črni gori poslovi od morja, doseže Kosovo po dolini Ibra in steče nekaj kilometrov mimo Prištine proti Makedoniji.

Večji kraji (Priština, Prizren, Djakovica, Peć, Kosovska Mitrovica in Gnjilane) imajo še kar dobre hotele, malo pa je kampingov in motelov. Zelo ugodni in seveda še neizkoriščeni pa so pogoji, ki jih nudijo gore za razvoj zimskega —

smučarskega turizma. Francoska mednarodna smučarska komisija, ki si je ogledala te kraje, je od navdušenja kar vzkliknila. Na pobočjih Šare in Prokletij se pozimi nabere veliko snega; strmine ponujajo smuške proge dolge desetine in desetine kilometrov. Zaenkrat imajo na Kosovem en sam smučarski kraj; to je Brezovica na Šari. Tam imajo žičnico, hotel in več počitniških hišic. Tereni pa so naravnost odlični.

Kosovo ima nasploh velike možnosti za vsestranski razvoj, tako v kmetijstvu kakor tudi v industriji. Podnebje je razmeroma milo, zlasti v zahodnem delu pokrajine, ki se imenuje Metohija.

Kosovo polje je eno najbogatejših evropskih nahajališč lignita. Kopljejo ga v dnevnem kopu. Poleg rudnika so zgradili veliko in zelo močno termoelektrarno, ki še ni povsem gotova. Na Kosovem, severno od Prištine, je tudi slovita Trepča, kjer kopljejo svinec in cink. V pokrajini nakopljejo tudi precej kromove rude ter zlata in nekaterih redkih kovin. Gradijo razmeroma precej tovarn; med drugim tudi zato, ker je na Kosovem veliko in preveč delovne sile.

Prenaseljenost, oziroma zelo naglo naraščanje prebivalstva na Kosovem, zahteva še večjo skrb za naglejši razvoj. Kosovo ima enega največjih prirastkov prebivalstva v Evropi. Na to odločilno vpliva izboljšana zdravstvena služba, ki je zmanjšala umrljivost. Zaradi nenehnega in naglega naraščanja prebivalstva je premalo prostora v bolnišnicah in šolah, na avtobusih in v tovarnah, na poljih in skratka povsod. Prav zaradi tega veliko ljudi s Kosova odhaja na delo v druge republike in v tujino.

V Prizrenu je še veliko ostankov starega

Državna založba Slovenije

opozarja na knjižne novosti slovenskih avtorjev:

Alojz Gradnik: LUCIPETER

Lucipeter je Gradnikovo zadnje obsežnejše pesniško delo (1953). »Nekakemu pol slovenskemu pol hrvaškemu Kurentu, šaljivcu in muzikantu, ki se klati po svetu, je Gradnik dodal še poteze Pavlihe, desetega brata in morda tudi Kerempuha; izoblikovala se je povsem nova literarna figura, Gradnikov Lucipeter.« Knjigo je uredil in ji napisal spremno besedilo Kajetan Kovič.

105 strani, cena: pl. 50 din

Janko N. Rogelj: SVOJI K SVOJIM

Avtor je večino življenja preživel v ZDA kot novinar in publicist in sodi med tiste redke slovenske izseljence prvega in danes skoraj izumrlega rodu, ki je svojim rojakom na ameriških tleh služil s peresom. V njegovi tretji knjigi »Svoji k svojim« je zbranih 17 krajših črtic.

86 strani, cena: broš. 35 din

Florjan Lipuš: ZGODBE O ČUŠIH

»Zgodbe o Čuših« so tretja knjiga, s katero se mladi koroški pisatelj F. Lipuš (znan tudi pod psevdonimom Boro Kostanek) predstavlja slovenski javnosti. Knjiga prinaša dvanajst krajših proznih tekstov, ki so vsi uglašeni na aktualne pojave današnje koroške resničnosti.

124 strani, cena: broš. 37 din

Pavle Zidar: ROMEO IN JULIJA

Zidarjev roman, napisan z veliko prizadevnostjo in ustvarjalnim zanosom, je himna o vzponu ljubezni in zgodba o njenem banalnem koncu.

138 strani, cena: broš. 40 din

Jože Olaj: PODOBE MINULE VOJSKE

Avtor, ki se je pred leti predstavil s pesniško zbirko »Argonavti«, je z novo knjigo lirike ne samo potrdil začetne obete, temveč tudi poglobil in izrazno modificiral svoja ustvarjalna prizadevanja. Zbirka je zasnovana v treh ciklih »Etude«, »Vrt drobcev« in »Podobe minule vojske«.

52 strani, cena: broš. 30 din

Miroslav Slana-Miros: NA ZELENEM OSLU

Tretja pesniška zbirka mladega slovenskega pesnika Slane se bistveno razlikuje od prvih dveh, predvsem po tematiki; njegova poezija je skozi in skozi zvesta pesnikovemu hotenju: ujeti in podoživeti odmev vznemirljive neskončnosti, skrite v večnem življenju morja.

76 strani, cena: broš. 30 din

Knjige dobite v vseh slovenskih knjigarnah, pismeno pa jih lahko naročite na naslov

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Inozemski oddelek
Titova 25, 61000 Ljubljana

DRAGI BRALCI! Naročila za

Slovenski koledar 1974

Koledar za Slovence po svetu sprejema

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
Cankarjeva 1/II. 61001 LJUBLJANA Jugoslavija

in naši zastopniki po vsem svetu

V ZDA boste koledar najhitreje prejeli od:

PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave.
CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.
6419 St. Clair Ave.
CLEVELAND, Ohio 44103

TONY'S POLKA VILLAGE
591 E. 185 St.
CLEVELAND, Ohio 44119

• • •

Želite redno prejemati lepo slovensko mesečno ilustrirano revijo?

— Naročite zase, za sorodnike, prijatelje revijo

Rodna gruda

Revijo za Slovence po svetu

Odrežite naročilnico,
čitljivo izpolnite
in nemudoma odpošljite na naš naslov.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

61000 LJUBLJANA Cankarjeva 1/II.

Jugoslavija

Naročam

SLOVENSKI KOLEDAR za leto

RODNO GRUDO od dalje

Pošiljajte mi na naslov:

.....
.....
.....

Prosimo, čitljivo izpolnite!

Podpis:

.....

Naročajte pri Slovenski izseljenski matici

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Lojze Slak	GLAS HARMONIKE POD GORJANCI JE OTOČEK VISOKO NAD OBLAKI TITANIC
Miha Dovžan	DIMNIKAR, KI NOSI SREČO ZALJUBLJEN PAR MOJ OČE
Tone Kmetec	ZVON NAS STARI PTUJ TEBI DRAGA STARA DOMAČIJA $3 \times 3 = 9$
bratov Avsenik	ODMEV S TRIGLAVA OTOČEK SREDI JEZERA
Borisa Kovačiča Stanka Kovačič	MOJ FANT LJUBI DRUGO
Zadovoljni Kranjci	MI SE 'MAMO RADI
Maks Kumer	NA VRHE POMLAD V GOZDU
Štirje kovači	NA GOLTEH PESEM DOLINE
Rudi Bardorfer	RODNI KRAJ
Richie Vadnal	TA GLAŽEK JE PRAZEN V SOBOTO ZVEČER
Borisa Kovačiča Stanka Kovačič Rafko Irgolič	DOBER DAN SONCE
Franca Korbarja	DOMOVINA
Slovenski oktet	KATRCA SEDEM ROŽ
Moški pevski zbor Slave Klavora Maribor	ŽE ČRIČEK PREPEVA
Partizanski invalidski pevski zbor	PEŠEM O SVOBODI
Instrumentalni kvartet Tonče Maroltove	IZ SLOVENSKE GLASBENE ZAKLADNICE
Komorni moški zbor Celje	SLOVEN'C SLOVENCA VABI

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Mihe Dovžana	ZALJUBLJEN SPREVODNIK
Burnik, Kraševac, Dovžan	ZA ROJSTNI DAN
Burnik Jože	ZADNJA POLKA
Kovačič Stanka	MATI KITARA
Ansambel Avsenik	KORAČNICA JULIJSKIH ALP JAZ SEM PA EN FRANC KOŠIR
Ropret Janko	LEPA KOT SEN
Ansambel Toneta Kmetca	ROŽA NEŽJA — Vajda Marija

Kobler Jože	DAN, KI GA JE ZAMENJALA NOČ SKRIL V SRCE SEM SOLZE SVOJE SPOMIN NA MARJANO
Falk Marjetka	MOŽ NAJ BO DOMA
Irgolič Rafko	LETIJO PTICE
Mancini Stane	SPOMINČICA
Leskovar-Flisar	ŠE EN GVAŽEK
Ljupka Dimitrovska Arsen Dedič	LJUBLJANSKI ZVON
New swing quartet	NAJ, NAJ, NAJ...
Srce	GVENDOLINA
Vesela jesen 71	Alfi NIPIČ — Oto PESTNER
Erazem in potepuh	MRAVLJICA
Srečno Kekec	Pesem iz filma Bratovščina sinjega galeba

MAGNETOFONSKE KASETE

Ansambel Lojzeta Slaka	NAJ VRISK POVE VESELO NA RAJŽO KADAR SREČAM TE
bratov Avsenik	ODMEV S TRIGLAVA
Mihe Dovžana	LOVCI PRETESNI ČEVELJČKI
Toneta Kmetca	LJUBICA LAHKO NOČ TA ŽLAHTNA VINSKA KAPLJICA
Zadovoljni Kranjci	VRNITE SE PTICE
The Vadnals	TA GLAŽEK JE PRAZEN
Ansambel	ŠTIRJE KOVAČI 033/2 ŠTIRJE KOVAČI 133/2
Stanka Kovačič	ZA TVOJ GOD MATI
Ansambel Borisa Kovačiča	LEŽI VASICA ZA GORO
Ansambel	FANTJE TREH DOLIN SLOVENSKI OKTET DOBRI ZNANCI in sestre Potočnik OD VASI DO VASI I OD VASI DO VASI II ČEZ POLJA IN LIVADE PROTI VASI JAZ BI RAD RDEČIH ROŽ

OPERA GORENJSKI SLAVČEK dve stereo plošči

BARVNI DIA, ki prikazujejo lepote in zanimivosti Slovenije in Jugoslavije. Vsaka serija obsega približno 30 posnetkov in ima posebno knjižico s pojasnili k besedilu.

Naročila naslovite na:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA,
61001 LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II,
Slovenija, Jugoslavija

ZIMSKA IDILA ...

Foto: Janez Zrnc

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

februar 1974

številka 2

slovenija

Kamorkoli prideš pri nas v pustnih dneh, povsod začutiš svojevrstno vzdušje, ki se še od pradavnih časov ni porazgubilo, je zapisal v svoji knjigi »Praznično leto Slovencev« znani slovenski narodopisec dr. Niko Kuret. Vsaka slovenska pokrajina ima ob pustu svoje običaje, ki izražajo prastaro izročilo, ob izteku zime novo porojeno veselje do življenja. Seme, maskare hodijo od hiše do hiše, kjer jih gospodinje z veseljem obdarujejo zdaj s krofi, včasih pa tudi z denarjem. Zgornja fotografija je bila posneta ob prekmurskem »borovem gostovanju«. Kadar v vasi ni bilo v preteklem predpustu nobene poroke, potem opravijo poroko — gostovanje z borom. Zastopnik fantov se oženi z borom, ki ga v gozdu med slovesnostjo posekajo in nato v sprevodu odvedejo v vas. Ob boru sta borov oče in včasih borova mati, ena izmed deklet pa kot sneja (nevesta) zastopa bor-nevesto. Vse obrede spremljajo navdušeni gledalci tudi iz bolj oddaljenih krajev.

Teloh je že pokukal izpod snega, kjer je letošnjo zimo sneti sploh bil. Zimsko cvetje je letos skoraj neopazno prešlo v pomladno, mila zima je marsikoga razveselila, številne smučarje pa seveda krepko razočarala. Foto: Janez Klemenčič

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Po domačih krajih	6
Pesnik, kipar in muza	8
Nezadržen razvoj	10
Med hudomušnimi Hotaveljci	12
Grad pri Gradu	14
»Skregal bi se z vsakim, ki bi mi branil domov!«	16
O Prosveti, za Prosveto	18
ZAČASNO NA TUJEM (I)	19
ENGLISH SECTION (II)	19
Naši po svetu	27
Ne smemo jih pozabiti	29
Naši pomenki	30
Marjan Kolar: Snežne verige	32
Otroci berite	34
Kam gre pot slovenske domače glasbe	36
Filatelija	38
Križanka	40
Ansambel Richieja Vadrnala	41
Priština — zagnano mesto	42

Slovenci praznujemo 8. februarja naš kulturni praznik, ki je v znamenju spomina na našega največjega pesnika dr. Franceta Prešerna. Ta praznik je vsakokrat tudi pregled kulturnih dosežkov v prejšnjem letu, na ta dan podeljujemo največja slovenska priznanja na kulturnem področju — Prešernove nagrade. Letos je minilo že 125 let od Prešernove smrti. Zapis o postavitvi Prešernovega spomenika v Ljubljani, ki ga objavljamo v tej številki, vas bo prav gotovo pritegnil.

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

Izdaja — Published by
Slovenska izseljenska matica

Naslov — Address:

61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija

Telefon:

23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava

Ureja uredniški odbor

Glavni urednik:

Drago Seliger

Odgovorni urednik:

Jože Prešeren

Urednica:

Ina Slokan

Upravnica publikacij:

Vera Valenci

Tehnični urednik:

Jože Boncelj

Prevajalca:

Milena Milojevič-Sheppard / angleščina

Albert Gregorič / španščina

Revija izhaja vsak mesec — 7. in 8. številka izideta skupno

Letna naročnina:

Jugoslavija 50.— din, cena posameznega izvoda 5.— din; Argentina 5.— am. dolarjev, Avstralija 4,5 avstr. dol. ali 2,2 Lstg., Avstrija 115.— Asch, Belgija 220.— Bfr, Brazilija 5.— am. dol., Danska 35.— Dkr, Finska 20.— Fm, Francija 25.— FF, Holandija 16.— Hfl, Italija 2.900 Lit, Nemčija 16.— DM, Norveška 33.— Nkr, Švedska 24.— Skr, Švica 19.— Sfr, Velika Britanija 2,2 Lstg, U.S.A. 5.— dolarjev

Plačila naročnine:

Za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 501-620-7-32002-10-575

pri Ljubljanski banki

Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporočnem pismu

Payment from Abroad

Assignment to our account no. 501-620-7-32002-10-575 at Ljubljanska banka or by international money order or by check in registered letter

Tisk — Printed by

Kočevski tisk, Kočevje

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Jože Prešeren
odgovorni urednik

iz vaših pisem

»Beremo o trgatvi, pa vemo, da bodo že kmalu vzcveteli zvončki,« tako nam je napisal rojak s kanadsko pacifiške obale. Naša revija potuje do njih tri mesece in več, nereditko se kaka številka tudi izgubi. V uredništvu in upravi nam je hudo ob takih pismih, saj se dobro zavedamo, kaj marsikomu pomeni revija, kot je naša. Vendar pa za zdaj ne moremo nič pomagati; edina rešitev, ki jo lahko svetujemo, je letalska naročnina, le-ta pa zne-se približno deset dolarjev dodatno na leto. Marsikdo je že ugotovil, da to ni tako velik izdatek, revijo pa le prejme v nekaj dneh po izidu.

Tudi iz evropskih držav smo že prejeli nekaj vprašanj, zakaj revija zadnje čase prihaja pozneje kot običajno. Žal vam moramo priznati, da smo v zadnjih nekaj mesecih res zamujali za nekaj dni, to pa predvsem zaradi številnih »objektivnih« težav, kot se tako radi izražamo. Te težave so bile predvsem take, s kakršnimi se ubadate tudi v številnih deželah drugod po svetu — energetska kriza, ki Slovenijo v zadnjem času hudo prizadeva. Z nafto sicer še ni prav velike stiske, teže je z elektriko; slovensko elektrogospodarstvo sloni v sušnih obdobjih predvsem na termoelektrarnah, ki pa se kaj rade pokvarijo. Tako je bilo v preteklih mesecih v Šoštanj in v Trbovljah in nujno potrebni so bili odklopi posameznih območij Slovenije. Prizadeta je bila vsa slovenska industrija in tako tudi tiskarne, ki so zaradi tega v precejšnjem zaostanku. V tiskarni, kjer tiskamo našo revijo, se je poleg tega pokvaril še stroj. Največjo zamudo si je pridobila naša januaraska številka, za kar se vam lepo opravičujemo, v prihodnje pa upamo, da jo bomo lahko nadoknadili.

Vaša pisma kar redno prihajajo in tudi ta naša rubrika je vsakokrat prepolna. Naj povem še enkrat, kar sem že velikokrat: prav vsa so dobrodošla.

Slovenska pesem nad vsem

Iskrena zahvala Slovenski izseljenski matici za organizacijo in vse delo, ki ga je imela s pripravami za turnejo ansambla Mihe Dovžana na Švedskem. Z možem živiva v tujini komaj tri leta, pa vendar sva oba imela solzne oči ob naši slovenski pesmi. Pravzaprav ne najdem prave besede, ki bi povedale to, kar sva občutila tisti večer. Zdaj šele verjamem v tisti pregovor, ki sem ga slišala že tolikokrat: »Povsod je lepo, a doma je najlepše!« Švedska je lepa tudi v hladni zimi, vendar naša Slovenija, predvsem pa naša slovenska pesem prekaša daleč vse, kar je lepega na svetu.

Obenem naj izkoristim priložnost tudi za zahvalo samemu ansamblu Mihe Dovžana in pevki Ivanki Kraševac, ki je s svojim žametnim glasom očarala vse, ki so jo poslušali.

Imam pa še eno prošnjo. Oba z možem sva namreč Ljubljancana, zato bi prosila, da objavite v Rodni grudi kako sliko najinega rodnege mesta. Rodna gruda nama bo odslej krajšala čas in razveseljevala tudi najinega sinka, ki ima komaj enajst mesecev, pa ga že zanima vse, kar je lepega, tega pa je v Rodni grudi veliko.

Vida in Tone Margeta
Göteborg, Švedska

Našla sem prijateljice

Ni še dolgo od tega, odkar sem naročnica Rodne grude. Moram priznati, da jo vsak mesec komaj pričakujem. Najlepša hvala za objavo mojega pisma, saj sem prek Rodne grude našla tri prijateljice, eno iz Anglije in dve iz Amerike. Iz moje okolice se mi je oglasila Mary Tursich, ki mi v vsakem pismu priloži tudi kak izrezek iz Prosvete. Tudi jaz sem se nameravala naročiti na ta list, a mi je Mary povedala, da Prosveta ne bo več izhajala. To bo res prizadelo ameriške Slovence, saj je bil za mnoge to edini stik s slovensko besedo.

V minulih mesecih sem sestavila pesem o domu, ki vam jo prilagam. Vsem Slovencem po svetu in doma želim srečno novo leto 1974.

Victoria Vertačnik
North Bellmore, N. Y., ZDA

Objavljamo odlomek iz vaše pesmi:

*Kaj neslo me je v tuji kraj,
še zdaj ne vem in ne zakaj.
Res me vodila je ljubezen,
a bila je tudi radovednost.*

*Po mnogih letih ustvarila
sem dom si in družino,
a v srcu vedno imam še bolečino,
ki tare me in vleče v domovino.*

Victoria Vertačnik

Amerikanec v Sloveniji

Midva z ženo sva potovala že po več državah in povsod sva bila lepo sprejeta — kot tujca, le v Sloveniji sva občutila domačnost. Slovenci, ki smo najmanjša veja velikega slovanskega drevesa, smo razkropljeni po vsem širnem svetu. Ko smo jemali slovo od svojih dragih in rodne grude, so se mnogim orosile oči. Solze so se osušile, v srcih pa so pustile žive korenine, ki nenehno poganjajo misli in žive spomine.

Revija Rodna gruda je edina vez, ki nas povezuje in nam pomaga, da se spoznavamo in vemo, kje je kdo in kaj dela. Tudi že marsikatera »izgubljena« oseba se je že našla prek Rodne grude. Zato je potrebno, da ji pomagamo in ji pridobimo čimveč naročnikov.

Pozdrav vsem rojakom širom sveta, naj jim novo leto mnogo sreče da!

Jack Tomšič
Cleveland, ZDA

Zahvala za ansambel

Rodno grudo in Slovenski koledar prejemamo že vrsto let in to si želimo tudi v bodoče. Rodna gruda prinaša mnogo lepega iz naše Slovenije in Jugoslavije. Drugih novic, ki bi bile zanimive, nimam, ker se rojaki s Švedske večkrat oglašajo. Posebna zanimivost pa je bila to, da nas je obiskal ansambel Mihe Dovžana s pevci in Ivanko Kraševac. Skoraj ni besed, s katerimi bi se lahko zahvalil za to prireditve, ker je bila za nas, ki živimo tukaj, nekaj izredno lepega. Njihova glasba nam je segla globoko v naša srca. Zato se vsem, ki so to organizirali, ter ansamblu iz srca zahvaljujemo.

Franjo Breznik z ženo Jožico ter z Zvonkom in Darkom
Köping, Švedska

Voščila

Smo novi naročniki Rodne grude, ki pa nam je zelo všeč, in preberemo vse novice iz Slovenije in drugih krajev. Revija nam vzbuja mladostne spomine.

Naša družina je v Avstraliji že trinajst let. Doma smo s Primorske, občina

Ilirska Bistrica. Vsem pri Izseljenski matici in vsem naročnikom Rodne grude želim srečno novo leto 1974!

Tonček Skok z družino
St. Albans, Vic., Avstralija

Spomini na trgatve

Za Rodno grudo smo izvedeli šele pred kratkim, čeprav smo v inozemstvu že kar dolgo. Naš sinko nam jo je prinesel iz slovenske šole in smo bili vsi navdušeni nad njo, zato jo takoj naročamo. Jaz sem bila predvsem navdušena nad slikami vinske trgatve, saj sem rojena na Štajerskem in spomini mi letijo nazaj na šolske dni, ko smo hodili v šolo skozi gorice, a zobati nismo smeli pred trgatvijo. Zato pa je bilo veselje toliko večje na dan trgatve — v šolo nam ni bilo treba iti in zato se nam je zdel ta dan kot največji praznik.

Zelo bi bila vesela, če bi kdaj v Rodni grudi zasledila sliko mojega rojstnega kraja Hum pri Ormožu. V domovino radi prihajamo na obisk, še posebno veselje je to za otroke in za staro mamo in očeta, ki komaj čakata na svoje vnuke.

Lepe pozdrave vsem rojakom doma in po svetu!

Marija Lajšič
Göteborg, Svedska

Posnetek Hrastnika

Rodna gruda mi je zelo všeč, ob priliki pa se priporočam za posnetek Hrastnika, ki sem ga zapustila leta 1924. Letošnji koledar je več kot zanimiv. Zahvalim se vam tudi za lepo znamko na kuverti, z njo bom spet razveselila nekega mladega Francoza.

Maria Kropivšek
Paris, Francija

Poldetov dom na Mrzlici nad Trbovljami. Foto: Ančka Tomšič

Jesen v Halozah

Zabava ob križanki

Vaša naročnica sem eno leto. Revija mi zelo ugaja in prav vse z zanimanjem preberem, še posebno pa članek vašega odgovornega urednika. Iz njegovih člankov vidim njegov trud in prizadevanja za večji uspeh te priljubljene revije, ki veže Slovence po svetu z nam tako ljubo Slovenijo.

Križanka, ki jo objavljate zadnje mesece, mi je v veliko zabavo in razvedrilo. Žal pa vzame zelo veliko časa, da pride revija do nas, a to ni vaša krivda.

Mary Shockley
Denver, Colorado, ZDA

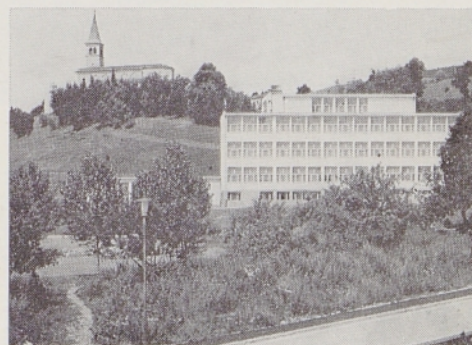
Hvaležna

Vse pri Matici in na uredništvu lepo pozdravljam. Vedno vam bom hvaležna za vašo uslugo, ki ste mi jo izkazali med mojim obiskom v Sloveniji in naši lepi Ljubljani. Videla sem sliko v Rodni grudi, ki ste jo posneli med mojim obiskom na uredništvu.

Škoda, da sem bila takrat bolna in utrujena od dolgega potovanja, da se mi še na sliki pozna.

Izseljenski koledar bom naročila pri Prosveti. Žal se bojimo, da bo dnevnik Prosveta prenehal izhajati zaradi prevelikih stroškov. Sploh pa je taka draginja za vse in povsod, da za prihodnost ne kaže dobro. Upam, da boste tiskali Rodno grudo in koledar še dolgo. Vsem želim srečno in zdravo novo leto.

Elisabeth Fortuna
Fontana, Calif., ZDA

Iz Ilirske Bistrice

Pošiljam vam naročnino za Rodno grudo in koledar. Kar je več, naj bo za tiskovni sklad. Rodna gruda je zanimivo branje in ne bi mogli biti brez nje. Pošiljam vam tudi razglednico Ilirske Bistrice z novo osnovno šolo. Zgoraj na hribu je cerkev sv. Petra in pokopališče. Včasih je bilo Trnovo samostojen kraj, zdaj pa je del Ilirske Bistrice. Tam je bil tudi samostan in samostanska šola. Po drugi svetovni vojni se nune preživljajo s pečenjem tort in potic, imajo pa tudi nekaj zemlje. Ljudje zdaj hodijo delat v tovarne, v Ilirsko Bistrico pa pride tudi veliko turistov z vseh strani.

Pozdravljam uredništvo Rodne grude in bralce po svetu in doma.

Jennie Janežič
P. O. Joliet, Ill., ZDA

Polhov Gradec

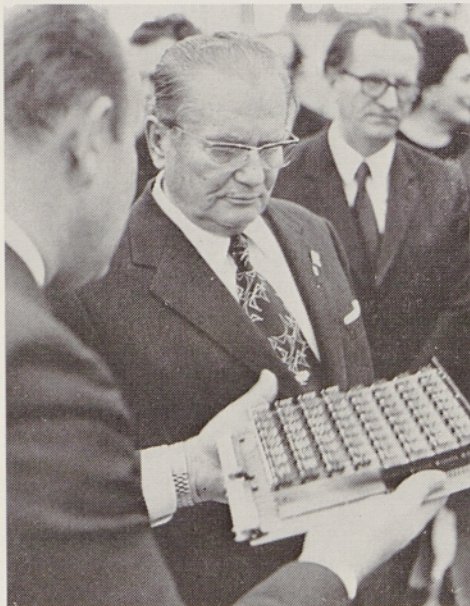
Foto: Janez Klemenčič

Predsednik Tito na Brdu

Predsednik Tito je preživel novoletne praznike na Brdu pri Kranju, kjer se je zadržal na oddihu tudi še naslednja dva tedna. V tem času je med drugimi sprejel tudi predstavnike 14. divizije, ki so v tem času proslavljali 30-letnico legendarnega pohoda na Štajersko, ogledal si je novo tovarno avtomatskih telefonskih central na Laborah pri Kranju in obiskal novo osnovno šolo v Predosljah pri Kranju. Predsednik Tito je na Brdu sprejel tudi predsednika belgijske vlade Edmonda Leburtona, ki se je pred tem mudil v Skopju. Ker je hkrati župan mesta Waremma, je ob tej priložnosti podpisal tudi listino o pobratenju

tega mesta in Skopja. Skopska univerza »Cirila in Metoda« je premiera Leburtona promovirala za častnega doktorja. Predstavniki založbe Mladinska knjiga iz Ljubljane in zagrebškega staroslovanskega inštituta »Svetozar Rittig« so predsedniku Titu podarili faksimile glagolskega misala Hrvoja Vukčića-Hrvatitica iz leta 1404.

Pred kongresom

V vsej Jugoslaviji potekajo široke razprave o dokumentih, ki jih bodo sprejeli na bližnjem 7. kongresu Zveze komunistov Slovenije in na 10. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije. Na nedavni seji CK ZKS, ki je bila med drugim posvečena tudi pripravam za ta kongres, je imel uvodno razpravo Lojze Briški, ki je med drugim poudaril: »Celotno družbo mora prevevati misel, da se s kongresi Zveze komunistov dogaja v naši družbi nekaj izredno pomembnega, kar bo imelo daljnosežne posledice za revolucionarno akcijo in razvoj naše družbe. Zato moramo temu primerno naše delovne ljudi aktivirati in to predvsem s tem, da bomo v dokumente in v vsakdanjo politično akcijo zajeli njihove težave, interese in hotenja.«

Kraigherjeve nagrade gospodarstvenikom

V dneh po Novem letu, na dan obletnice smrti Borisa Kraigherja, so na Gospodarski zbornici v Ljubljani podelili tradicionalne nagrade Borisa Kraigherja. Letos so bili nagrajeni: dipl. inž. Janez Beravs, direktor industrije gumijevih, usnjenih in kemičnih izdelkov Sava v Kranju, Voja Djinovski, direktor steklarne »Boris Kidrič« v Rogaški Slatini, Ivan Kočevar, direktor Splošnega gradbenega podjetja Pionir v Novem mestu, Tine Ravnikar, direktor Lesnine iz Ljubljane in Zdravko Praznik, direktor Ekonomskega centra v Mariboru.

GIPOSS

Ljubljana, Dvorčakova 5

Telefon: 315-544

Za vse, ki si želijo po povratku v domovino ustvariti topel dom, so poskrbela naša podjetja

GORICA — Nova gorica
INGRAD — Celje
PIONIR — Novo mesto
OBNOVA — Ljubljana
SAVA — Jesenice
STAVBAR — Maribor
PROJEKT — Kranj
TEHNIKA — Ljubljana

Gradimo stanovanja v lepo urejenih soseskah, ki imajo otroška igrišča, šole, oskrbovalne-potrošniške centre in druge spremljajoče objekte.

Ugodna zunanjetrgovinska bilanca

Naša država je lani izvozila za 2 milijardi 853 milijonov dolarjev blaga ali za 28 odstotkov več kot leta 1972. Vrednost uvoza je v tem času znašala 4 milijarde 511 milijonov dolarjev ali za skoraj 40 odstotkov več. Razliko smo pokrili z neblagovnim deviznim prilivom in je bil tako zunanjetrgovinski saldo pozitiven.

Dan izseljencev v Čedadu

Vsako leto na dan Sv. treh kraljev se v Čedadu, Italija, zberejo številni Beneški Slovenci, ki so zaposleni na tujem, in tudi številni domačini, ki jim ta prireditve pomeni predvsem pregled kulturnih dosežkov, hkrati pa opozarja na odprta vprašanja slovenske narodnostne manjšine v Videmski pokrajini. Na letošnji prireditvi so med drugim poudarili, da za Slovence, ki živijo na tem področju, ne veljajo nobeni zakoni in ukrepi za zaščito narodnih in etničnih značilnosti. V Beneški Sloveniji se slovenska beseda prenaša iz roda v rod samo v družinskem krogu.

Nova tovarna traktorjev v Štorah

Med italijansko družbo FIAT iz Torina in Železarno Štore je bil pred kratkim podpisan sporazum, po katerem bodo Italijani v Štorah zgradili tovarno traktorjev moči od 28 do 40 KM. Letno naj bi izdelali okrog 10.000 traktorjev. Sporazum predvideva dolgoročno industrijsko naložbo.

»Iskra« v Prekmurju

V Murski Soboti in v Prekmurju sploh želijo poleg že uveljavljene živilsko predelovalne industrije bolj razvijati tudi druge industrijske panoge, saj imajo poleg številnih delavcev v tujini še dovolj rezerv delovne sile. Za ustanovitev obrata v Murski Soboti se že zanima tovarna Iskra iz Kranja, ki bi tu rada postavila novo orodjarno. Načrte zanjo že pripravljajo. V začetku naj bi bilo v novi Iskri tovarni zaposlenih 160 delavcev, pozneje pa bi jih zaposlili še nekaj sto.

Mednarodno varčevanje po pošti

Skupnost jugoslovanskih PTT podjetij resno razmišlja, da bi pristopila k ratifikaciji mednarodne pogodbe o mednarodni poštni hranilni službi. Tako bi lahko naši ljudje, ki so zaposleni na tujem, devize nalagali na takšno hra-

NOVNA ŠOLA JOSIP BROZ - TITO 1860 - PREDOSLJE - 1973

Otroci osnovne šole v Predosljah pozdravljajo visoke goste

nilno knjižico na vsaki pošti, prav tako pa bi jih lahko dvigali na tujem ali doma. Naša pošta bi takšne pogodbe sklenila z državami, kjer delajo naši delavci, predvsem pa z ZR Nemčijo, Avstrijo, Francijo, Švico, Belgijo in Švedsko.

V Jugoslaviji nafta iz skrilavca

Rudniki črnega premoga, podjetje Naftagas in gospodarska zbornica Srbije so obnovili zamisel, da bi izrabili bogata nahajališča skrilavca blizu Aleksinca in iz njega pridobivali nafto. Po vojni so se že dvakrat ukvarjali s to zamisljo, vendar pa so jo opustili, ker so potrebne zelo drage naložbe. Iz rezerv skrilavca bi lahko pridobili več kot 200 milijonov ton nafte. Plini in druge sestavine skrilavca kot stranski proizvodi pa bi dajali električno energijo, umetna gnojila in vrsto surovin za industrijo gradbenega materiala. Nahajališče je le nekaj kilometrov od železniške proge Beograd—Niš.

Znano je, da nafto pridobivajo iz skrilavca že v Kanadi (blizu Fort McMurraya, Alberta) in tudi v Sovjetski zvezi.

Dva »novoletna« športna uspeha

Celjski atlet, tekač Peter Svet je na silvestrskem teku v Sao Paulu v Braziliji pritekel na cilj sedmi, kar je bil v imenitni mednarodni udeležbi vsakor velik uspeh. Druga razveseljiva novica pa je prišla iz Miami Beacha na Floridi, kjer je mariborska teniška igralka Mima Jaušovec zmagala na te-

niškem turnirju, ki velja za neuradno mladinsko teniško svetovno prvenstvo. Mima Jaušovec je za tem sodelovala še na velikem teniškem turnirju za ženske v San Franciscu, kjer se je po kvalifikacijah uvrstila med šestnajst najboljših, nato pa jo je izločila iz nadaljnjega tekmovanja najuspešnejša tekmovalka zadnjih let na svetu Američanka Billie Jean King. Vsekakor pa je to za mlado slovensko športnico izreden uspeh.

V Škofji Loki so na obletnico smrti velikega slovenskega igralca Staneta Severja postavili v njegov spomin spomenik hlapca Jerneja. Pobudo za spomenik je dal Slovenski oktet, izdelal pa ga je kipar samouk Peter Jovanovič.

V **Lendavskih goricah**, kjer so prebivalci hudo pogrešali pitno vodo, so v začetku januarja izročili namenu vodovod, ki so ga domačinom pomagali zgraditi pripadniki tamkajšnje vojaške enote. Sedem kilometrov dolg vodovod vključuje zdaj že 120 domačij, ki so razkropljene po strmih okoliških pobočjih. Vojaki so zgradili čez Lendavske gorice tudi sodobno cesto.

Jezero pri Podpeči pod Krimom se vse bolj uveljavlja tudi kot mikavno turistično športno središče. Še pred nekaj leti je malokdo poznal lepo dolinico pod Krimom nedaleč od Podpeči, ki se ponaša z majhnim bistrim jezerom. Zdaj topla jezerska voda in prijazna okolica privablja posebej ob nedeljah poleti vse več izletnikov. Domače turistično društvo je lani asfaltiralo cesto iz Podpeči do Jezera. Že prej so ob jezeru zgradili štiri kopališke pomole in skakalnico za kopalce, ter manjše kopališče za otroke. Letos bodo kopališče povečali in zgradili športno igrišče. Na bližnji planoti pa nameravajo urediti tudi nekaj smučišč s prenosno smučarsko vlečnico, da bo ta lepi kotiček, ki je komaj 15 km od Ljubljane, tudi pozimi imel obiskovalce.

V **Karlovcu** na Hrvaškem v zadnjem času precej govore o svoji občanki 35-letni Ankici Garici, ki je bila v

Bruslju v Belgiji, kjer je Ankica že nekaj let na delu, izvoljena za najbolj prikupno debelo Evropejko. Pravijo, da je bila konkurenca precej močna in se je naša Ankica morala pošteno potruditi za zmago. Pogoji je bil, da mora kandidatka tehtati najmanj 135 kg. Ankica pa je imela »samo« 131 kg. Pa se je potrudila in do dneva tekmovanja pridobila še tiste 4 kg in ker je bila tudi najbolj prikupna, je zmagala.

V **Žireh** je tradicija nekdanjih čevljar-skih mojstrov ne le ohranjena, pač pa tudi skrbno očitvana na najboljši način. Alpina, tovarna čevljev, ki je nastala pred 26 leti iz obrtniške čevljar-ske delavnice, je po svojih izdelkih dobro znana doma, v Evropi in celo onkraj morja. Pri svojih izdelkih danes v tej tovarni uporabljajo izkušnje starih mojstrov z novimi dognanji tehnike. Poleg ženske, moške in otroške obutve za vsakdanjo rabo v pestri izbiri, izdelujejo tudi specialne čevlje za smučarje in za alpiniste. Danes tovarna Alpina izvozi za približno 3,8 milijona dolarjev obutve letno na tuja tržišča. Letos bodo proizvodnjo še znatno povečali. Ti uspehi so seveda zelo opazni tudi pri skrbi za družbeni standard zaposlenih. Precej sredstev podjetje izloča za nakup in gradnjo stanovanj za svoje delavce, podpira njihovo kulturno in športno dejavnost. Imajo smučarski klub, nogometni in judo klub ter šahovski krožek, ki vsi delujejo s pomočjo podjetja. Dalje ima tovarna svojo godbo ter moški in mešani pevski zbor.

V **Lipici** so odprli veliko pokrito jahalnico, ki je edini tovrstni športni objekt v Jugoslaviji in eden redkih v Evropi. Na tribunah jahalnice je sedemsto sedežev in tristo stojišč. Z manjšo preureditvijo se ta objekt lahko usposobi tudi za druge športne pri-

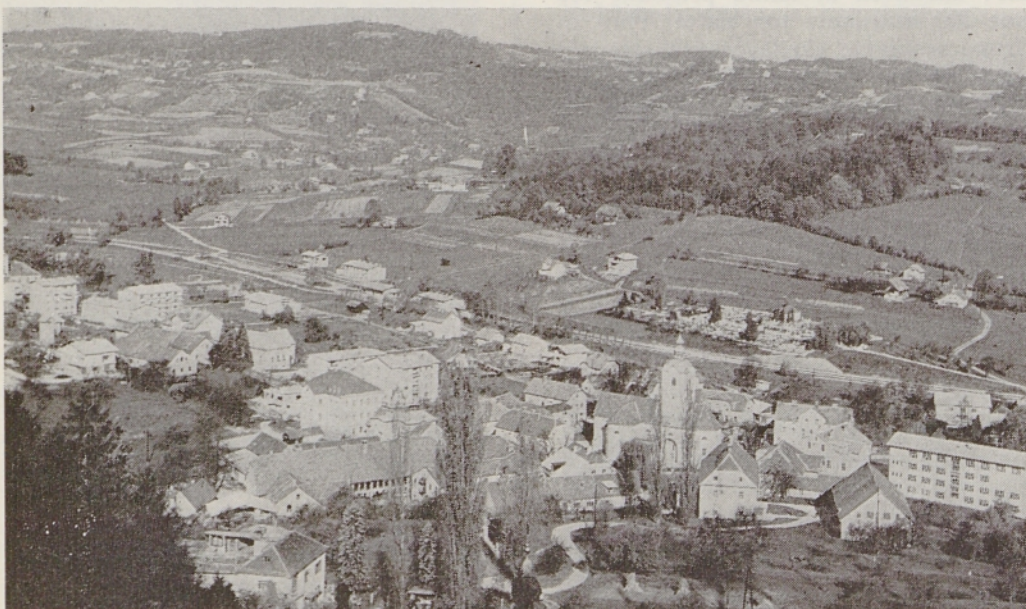
reditve. Jahalnica je namenjena raznim vrstam konjeniškega turizma: turističnemu jahanju ob slabem vremenu in v zimskih mesecih, učenju dressurnega jahanja in raznim turnirjem — lokalnim in mednarodnim itd. Vsekakor je pokrita jahalnica velika pridobitev za turistični razvoj Lipice. V načrtu imajo zdaj še gradnjo pokritega kopališča ter hotelsko gostinskega objekta, kar bo močno pripomoglo, da postane Lipica mednarodno znan turistični kraj naše slovenske dežele.

V **Ajdovščini** živilski kombinat Mlinotest vsako leto razpiše več štipendij za izobrazbo mladih strokovnjakov, ki se po zaključku študija zaposlijo pri tem kombinatu. Zdaj ima podjetje šestnajst štipendistov. Letos pa vse štipendije niso bile podeljene, ker zanje ni bilo kandidatov. Prihodnje leto bodo razpisali še več štipendij, ker namerava Mlinotest svojo dejavnost razširiti in bodo zelo potrebovali mlade strokovnjake pa tudi delavce, da bodo nadomestili tiste, ki gredo v pokoj.

Coctail Triglav si je priporil častno tretje mesto na tekmovanju gostincev v pripravi mešanih pijač-coctailov v hotelu Slon v Ljubljani. Sestavil in poimenoval ga je po našem najvišjem gorskem vrhu natakak Simon Gašperšič, doma iz Radovljice. Tekmovalo je 34 mojstrov v mešanju pijač iz vse Jugoslavije. Prva nagrada je šla na Bled, druga v Opatijo, tretja pa s Simonom v Portorož, kjer je zaposlen kot natakak v hotelu Riviera. Za coctail Triglav je Simon zmešal: maraskino, limonin sok in vodko ter končno dodal svetovno znani liker »galjano«. Da je Simon Gašperšič zares mojster v mešanju pijač, dokazuje to, da je s 25 tekmovanj, katerih se je udeležil, odnesel kar deset pokalov in šest medalj, dve zlati, eno srebrno in tri bronaste. Lani je osvojil prvo mesto na mednarodnem tekmovanju barmanov v Luksemburgu.

KEMA je naslov združenega podjetja slovenskih podjetij kemične industrije. V to slovensko velepodjetje kemične industrije so pristopile mariborske tovarne Zlatorog, Svaty in Alma, tovarna dušika Ruše in tovarna Eksoterm iz Kranja. Novo podjetje ima blizu tri tisoč zaposlenih, celotni dohodek pa bo znašal nad 800 milijonov dinarjev. Petnajstega januarja so predstavniki teh tovarn podpisali samoupravni sporazum o združitvi. Ta združitev bo pripomogla k smotni koncentraciji dela in razdelitvi slovenske kemične industrije, ki je bila doslej preveč razdrobljena.

V **Litiji** so ob občinskem prazniku izročili namenu nov most čez Savo. Most je dolg 122 metrov in širok 18 metrov. To je prvi izmed mostov, ki

Šmarje pri Jelšah

Kobarid

jih bodo zgradili ob zasavski cesti od Tacna do Sevnice. Gradnjo bo financirala republiška cestna skupnost.

V Ljubljani je Cankarjeva založba konec lanskega leta izdala roman znane slovenske pisateljice in prevajalke Mire Miheličeve. Roman »Plamen in dim« obsega tri knjige. V njem je zajeta kronika slovenske meščanske družine iz polpreteklega časa do naših dni. Po snov je avtorica segla v svojo lastno družino, kar je doslej že nekajkrat storila v svojih delih. V trilogiji »Plamen in dim« je pisateljica zbrala, strnila, povezala in dopolnila v celoto nekatera svoja že prej izšla dela, ki so s tem dobila novo celovito podobo — kroniko živo razgibanega življenja neke slovenske meščanske družine od leta 1870 do danes — od njenega vzpona do padca. Roman Mire Miheličeve »Plamen in dim«, je nedvomno eno najtehtnejših domačih del, ki smo jih lani dobili pri nas.

V Ljubljani je bil 11. januarja v Drami jubilejni večer slovenskih ljudskih plesov in pesmi, ki ga je priredila Akademski folklorna skupina »France Marolt« ob 25-letnici obstoja in 80-letnici Tončke Maroltove, vdove narodopisca in glasbenika Franceta Marolta, ki je bil ustanovitelj skupine. Tončka Maroltova je po soprogovi smrti prevzela njegovo delo. Po njenih zapisih so zlasti zanimivi gorenjski plesi, ki jih pleše ta naša tudi zunaj meja znana slovenska folklorna skupina.

V Sloveniji, posebej na nekaterih področjih, primanjkuje delovne sile. Tako je zdaj v naši republiki zaposlenih že okrog 150.000 delavcev iz drugih jugoslovanskih republik. Največ jih je iz Bosne in Hercegovine. S temi delavci so v naših podjetjih zadovoljni.

Jugoslavija je postala solastnik telekomunikacijskega satelita nad Atlantikom. To je dosegla z včlanjenjem v mednarodno organizacijo za telekomunikacije prek vesolja.

šport

Že tretji »hokej« v Sloveniji

Slovenija bo letos marca tretjič prirediteljica svetovnega prvenstva v hokeju na ledu. Po letu 1966, ko so se v Ljubljani zbrale v boju za naslov svetovnega prvaka reprezentance skupine A, v Zagrebu skupina B in na Jesenicah skupina C, ter po letu 1969, ko je bila dvorana Tivoli v Ljubljani prizorišče svetovnega prvenstva skupine B, bodo hokejisti na ledeni ploskvi spet navduševali prijatelje te trde moške igre, ki ima v Sloveniji vsako leto več privržencev.

Pred začetkom svetovnega prvenstva je seveda v ospredju vprašanje, kaj si lahko obeta jugoslovanska reprezentanca, ki bo tokrat igrala nekoliko pomlajena. Izmed starih reprezentantov, ki imajo stalno mesto v državni ekipi, kandidirata tudi za to prvenstvo še vratar Knez in B. Jan, poleg njiju pa še nekaj prekaljenih igralcev, ki so že velikokrat oblekli majico z državnim grbom na prsih, tako R. Smolej, S. Beravs in R. Hiti, ki so z reprezentanco v dobrem in slabem že od svetovnega prvenstva na Finskem.

Dva napada jugoslovanske reprezentance sta že formirana, eden je jeseniški — R. Smolej, S. Beravs in Mlakar — drugi pa ljubljanski — Gorazd in Rudi Hiti ter Petač. Za tretji napad ima Čehoslovak Miroslav Kluc, ki že nekaj let vadi naše hokejiste, več kombinacij.

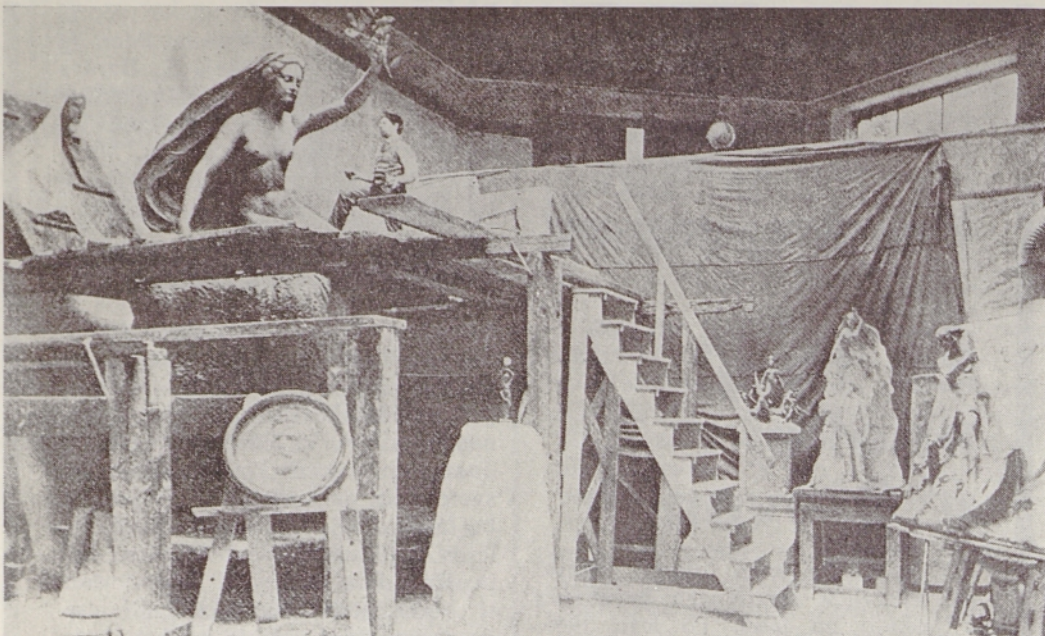
Fantje, ki preprečujejo napade nasprotnih moštev, bodo letos igrali v drugih parih: L. Jug skupaj s S. Koširjem, Jakopič in Kumar ter B. Jan in Pipan, medtem ko je Lap rezerva. Skušali se bodo postaviti po robu bliskovitim akcijam težkih nasprotnikov, ki jih čakajo na SP. Tako napadalcem kot branilcem na svetovnem prvenstvu v Ljubljani ne bo lahko, saj je kot na dlani, da bo letos konkurenca še bolj ostra kot prejšnja leta. Ameriški reprezentanti bodo nedvomno poskusili vse, da se vnovič prebijajo med najboljšimi, se pravi v skupino A, prav tako pa lanske člani elitne skupine, reprezentanca ZR Nemčije, ki je sedaj zdrsnila iz skupine A nazaj v skupino B. Tudi Romuni so dobro pripravljeni. Resda jih je še decembra jugoslovanska reprezentanca v Ljubljani premagala, vendar je ob tem gostovanju Romunov pri nas z njimi tudi izgubila. Kakorkoli je, Romuni so vselej nevaren nasprotnik najboljšim hokejistom.

Jugoslovanska hokejska reprezentanca je bila zadnje dni decembra in v začetku januarja na daljši turneji v Kanadi, kjer je odigrala devet tekem, ki so nedvomno veliko prispevale k formi ekipe, še vedno pa bo moč reprezentance na svetovnem prvenstvu največ odvisna od tega, v kakšni formi bosta marca oba najboljša slovenska kluba, Jesenice in Olimpija iz Ljubljane.

Nedvomno bo že velik uspeh, če bodo naši fantje na svetovnem prvenstvu na domačih tleh osvojili tretje mesto. Za to tretje mesto bi zaslužili enako pohvalo, kot so jo za zmago v skupini B na olimpijskih igrah leta 1968 v francoskem Grenobleu.

Če sedaj o uvrstitvi naše reprezentance na svetovnem prvenstvu lahko samo še ugibamo, pa je že takorekoč jasno, da je veliki prireditvi v hokeju na ledu, ki bo spet pri nas, že vnaprej zagotovljen organizacijski uspeh, saj slovenski prireditelji slove povsod po svetu. S številnimi športnimi predstavami na najvišji ravni so si zagotovili dovolj izkušenj, da tudi tokrat lahko pričakujemo samo uspeh.

Jože Dekleva

Kipar Zajec pri delu v dunajskem ateljeju. Sem so mu prizadevni posamezniki hodili deliti različne nasvete. Mladi kipar ni pričakoval, da bo deležen tako stroge kritike moralistov in umetnostnih kritikov.

Kipar Ivan Zajec je ustvaril več boljših del, kot pa je bil Prešernov spomenik. Danes pa je znan predvsem po tem svojem delu.

Ob 125-letnici smrti dr. Franceta Prešerna

Pesnik, kipar in muza

Kdo ga ne pozna — spomenik največjemu slovenskemu pesniku dr. Francetu Prešernu? Pesnikov kip stoji na visokem podstavku ob Tromostovju sredi Ljubljane, nad njim pa sedi utelešena muza. Danes si središča kulturne Ljubljane ne moremo predstavljati brez tega dobro znanega spomenika. Kar nekam prazno bi se nam zdelo, če ga ne bi bilo. Kadar stopamo mimo, ga komaj pogledamo. In niti na misel nam ne pride, koliko hude krvi je nekoč, pred sedemdesetimi leti, povzročilo postavljanje tega spomenika. Spočet je bil spomenik že v prvih maj-

skih dneh leta 1898, ko je takratni dnevnik Slovenski narod na celi prvi strani sporočil Slovencem novico, »da se bo Prešernu postavil v stolnem mestu dostojen spomenik«. Rečeno je bilo, naj bi ga postavili ob priložnosti stoletnice pesnikovega rojstva in petdesetletnice njegove smrti.

»Rojaki, izkažite se radodarne, da se uresniči leta 1900 ta naša plemenita namera. Slovenke, vašo lepoto je opeval dr. France Prešeren, nabirajte zlasti ve darove za ta spomenik!« Pod vabilo so se podpisali: častna predsednika odbora za nabiranje prispevkov za Prešernov spomenik, pesnika Simon Gregorčič in Josip Stritar in predsednik odbora župan Ivan Hribar. Sledilo je še sto petinšestdeset podpisov političnih in kulturnih velmož.

Plemenita namera, da bi stal spomenik že leta 1900, se ni uresničila. Spomeniki niso otroci, ki bi jih lahko donosili v pičlih devetih mesecih. Navadno imajo tudi več očetov in tako je bilo tudi s Prešernovim spomenikom. Natečaj za izdelavo spomenika je bil objavljen šele leta 1899. Udeležilo se ga je sedem slovenskih kiparjev, žirija pa je prvo nagrado pode-

lila kiparju Ivanu Zajcu in mu leta 1900 tudi naročila izdelavo spomenika.

Akademski kipar Ivan Zajec, tedaj star trideset let, je bil doma iz ugledne podobarske rodbine. Akademski kipar je bil že njegov oče. Na dunajski akademiji je dobil dvoje nagrad. V specialki akademije je ustvaril svoje najboljše delo Prestrašeni satir, ki ga je mogoče videti v ljubljanski Narodni galeriji. Akademski klasicizem, katerega pristaš je bil, je bil takrat še vedno hudo v modi.

A že takrat ni bil všeč prav vsem. Oko slikarja Riharda Jakopiča je na razstavi osnutkov za Prešernov spomenik obstalo ob Bernekerjevih skicah: »Bernekerjeva skica za Prešernov spomenik je delovala v prvem trenutku na vse, kakor bi bil stvaritelj tega hitrega umotvorčka že dovršen umetnik — torej starejši človek. Bila je skica tako lahka, igrajoča, brez truda narejena, skratka: edino izvirno delo vse konkurenčne razstave.«

Toda izbran je bil Ivan Zajec. Srečnež se ni zavedal, kako težavnega dela se je lotil, kakšnim duševnim stiskam bo izpostavljen, kako bo poveljčevan in kako ga bodo trgali.

Najprej se je bilo treba zmeniti, kje bo spomenik stal. Nekateri so ga hoteli imeti ob današnji Prešernovi cesti, drugi v Zvezdi. Sam kipar je predlagal, naj bi izdelali leseno šablono oblike, kakršno naj bi imel spomenik, postavili pa naj bi jo na različnih trgih. Tako so naredili, ko so postavljali spomenik Goetheju na Dunaju. O lokaciji spomenika so se so-

Slikar Maksim Gaspari, ki je bil takrat star dvaintrideset let (26. februarja bo slavil že svoj 91. rojstni dan), je objavil to karikaturu v humorističnem listu Osa. Z njo se je ponorčeval iz škofovega ogorčenja nad goloto muze. Škof šprica pregrešno muzino goloto z gnojnico, duhovščina, ki mu poganja ročno črpalko, pa si zaradi smradu zatiska nos.

dobniki prepirali še potem, ko je že stal na današnjem mestu, debate o njegovi selitvi so se zlasti razvnele leta 1931, pa niti danes še niso povsem končane.

Za spomenik je bilo treba čimveč denarja. V ta namen so priredili Prešernovo veselico. Zanj so prodali štirinajst tisoč vstopnic. Veselične prostore je razsvetljevalo dva tisoč žarnic in dvajset obločnic. Ljubljanski zvon je veselico pohvalil: »Velika Prešernova veselica je v moralnem in gmotnem oziru prekrasno uspela. Največja zasluga za to gre narodnim damam ljubljanskim.«

Kipar je medtem že izdeloval svoj kip. Pri tem pa je poslušal stotero nasvetov, ki so mu jih delili vsevprek. Najprej je naredil približen osnutek kipa. Tega je nekdo fotografiral in ga objavil v avstrijskem časopisu. Časopis je priromal v Ljubljano in tu povzročil hudo kri. Stavili so posebno komisijo, ki je Zajcu svetovala, kaj vse naj bi pre naredil in popravil. Kip, že vlit v bron, so v livarni razbili. Kipar se je znova lotil dela.

Spomeniki so že od nekdaj hudo dragi. Prešernov naj bi stal dvajset tisoč avstrijskih kron, so menili sodobniki. Kipar je naredil predračun, ki je znašal že 48.600 kron, od te vsote naj bi sam dobil 22.000 kron. Do odkritja je cena spomenika narasla že na 71.000 kron. Ko se je bližal dan odkritja, so se razgrevale tudi politične strasti. Klerikalno časopisje je opozorilo, da sta Prešerna pokopala »nezmernost v pijači in nebrzdana spolna strast. To mu je strlo moško silo, da je omahnil in padel kot žrtev slabih nravi.«

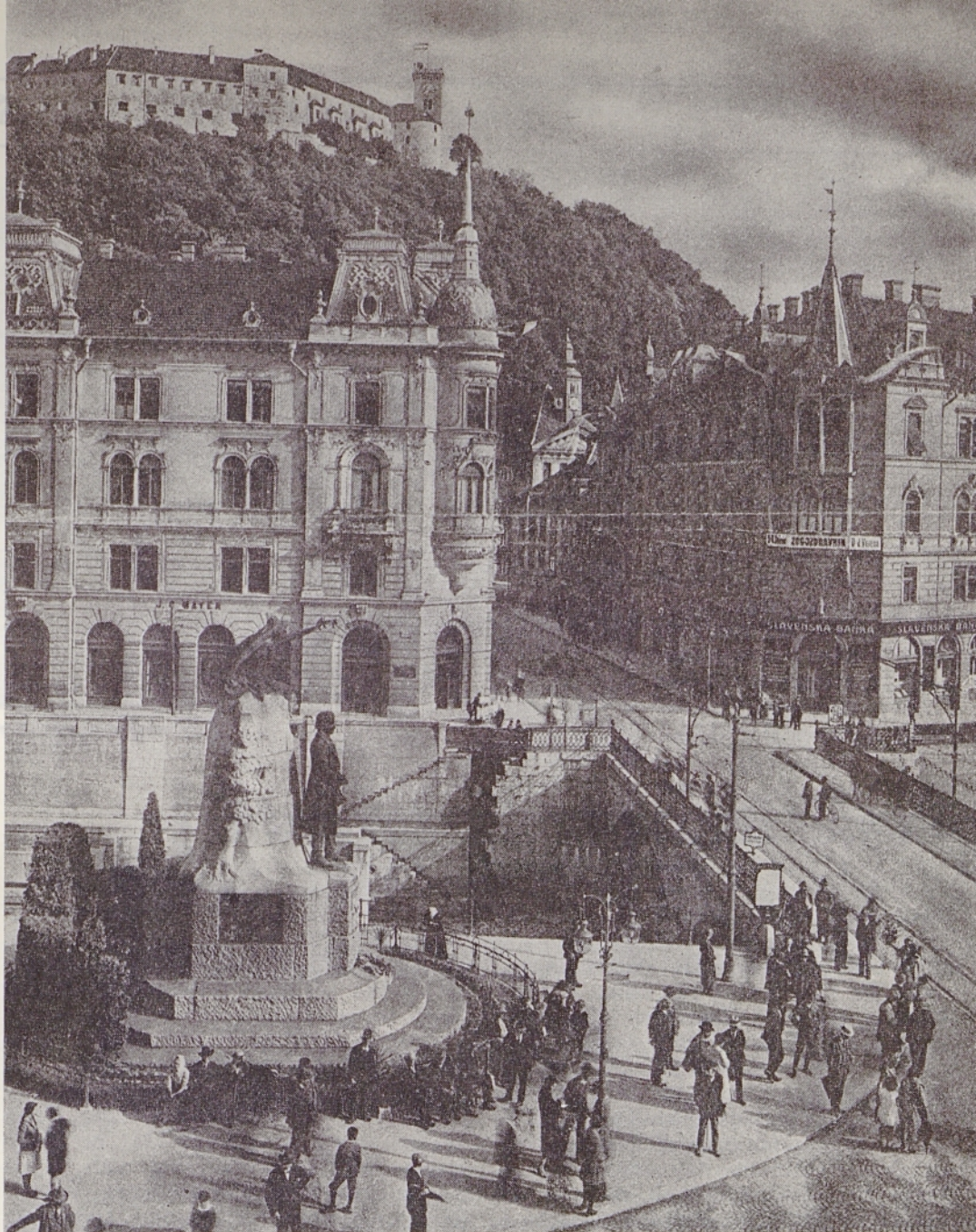
Otvoritev je bila velik praznik: dvajset tisoč ljudi, govori, petje, ploskanje. Sodobnik je veličastni trenutek popisal takole:

»Pri zadnjih govornikovih besedah se je razstrlo platno in oblit od zlatih sončnih žarkov se je dvignil pred nami spomenik, ki so si ga naše duše tako želele! Naša srca so vriskala od veselja... Donebesni klici slava in živio so pretresali zrak, z grada so pozdravili streli iz topov in iz tisoč grl se je glasila himna Hej Slovani!«

Potem pa veselice, banketi, gostije, razdeljevanje spominskih kolajn. Spomenik in Prešeren sta bila že pozabljena.

Katoliški časopis je v naslednjih dneh objavil mnenje preproste perice: »Kar popolnoma nago žensko (mužo) so postavili pred frančiškansko cerkvijo. Kako strašno pohujšanje je to za mladi ženski rod. Ko bi bila ta podoba vsaj malo zagrnjena okoli prsi. Tako se pa kar vse vidi.«

V naslednjih dneh je spomenik z moralnega stališča obsodil tudi ljubljanski škof Anton Bonaventura Jeglič. Spomenik se mu je zdel pohoten, najbolj pa se je jezil, ker so ga postavili prav pred cerkev, kjer žali čut ženstva, zlasti pa

Gornjo sliko Prešernovega spomenika je fotograf posnel po prvi svetovni vojni. Čez Ljubljano je takrat vodil en sam most, mojster Plečnik pa je pozneje ustvaril znamenito Tromostovje.

nedolžne mladine. Županu in občinskemu odboru je predlagal, naj mužo odstranijo in jo zamenjajo s spodobno oblečeno.

Občinski možje niso bili istih misli kot škof. Časniki so začeli objavljati razprave o nagoti.

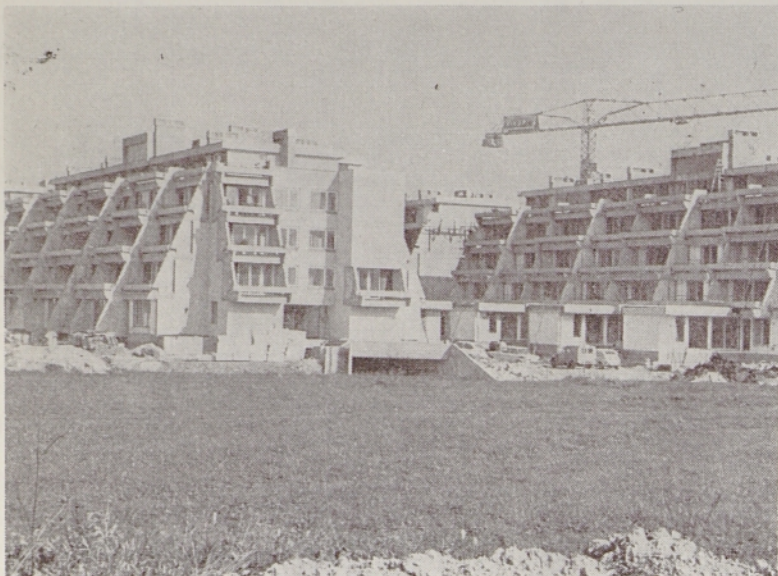
Za moralisti so se spomenika lotili kritiki. Njihovo mnenje lahko povzamemo z izjavo dr. Ivana Prijatelja: »Prešernov spomenik je s strogo umetniškega stališča slab.« Pesnik Oton Župančič je takrat potožil: »In tebe, France Prešeren, naš izcela-človek, so znesli med nas reveža iz brona in kamenja, brez celote v samem sebi in brez povezave z okolico.«

Pisatelj Ivan Cankar je bil še ostrejši: »Če bi bilo poslalo svoje osnutke sedmero Rodinov, spomenik bi bil stavil Zajec... Iz spomenika narodove ljubezni

je postal nenadoma spomenik klavrne dobe.«

Kipar Ivan Zajec je moral slišati še veliko pikrih besed. Kmalu po otvoritvi se je podal v svet, v Pariz, v London, v Ameriko. Učakal je triinosemdeset let.

Polemike o umetniški vrednosti spomenika so že zdavnaj potihnile, tudi nad goloto muze se ne spotika nihče več. V senci spomenika posedevajo deželani, ki po opravih obiščejo ljubljansko stolno mesto. Pred nekaj leti so ugotovili, da je voda naredila pod spomenikom velike luknje. Zalili so jih s tonami in tonami betona. Zdi se, da spomenik ne vznemirja nikogar več. Eh, ne čisto nikogar, še prav pred kratkim je nek slovenski kulturni mož predlagal, naj bi spomenik vendarle preselili na kako ustrežnejše mesto.

Novi bloki v Kosezah

Nov otroški vrtec »Kurirček« v Šiški

Nezadržan razvoj

Če bi na začetku prejšnjega stoletja Valentin Vodnik opisoval svojo pot iz Ljubljane v Šiško, bi seveda pisaril o mestu in pa o srednje veliki vasi ob njem, do katere vodi pot mimo Golovca v gorenjsko smer. Danes si težko predstavljamo Vodnikovo Šiško, starejše grče pa se še dobro spominjajo idiličnih kozolcev in dišečih polj, ki so se širila v tem koncu ljubljanske kotline. Toda to je zgodovina, star orumenel list, ki smo ga skrbno shranili, da nam bo vedno, kadar ga bomo potrebovali, zgovoren dokaz za vse, kar smo zgradili. Soseska 6, Draveljska gmajna, Brod, Koseze..., to je današnja Šiška, takšna, kakršno pozna vsa Slovenija, če že ne drugače pa vsaj po lepih fotografijah modernih naselij, ki jih uredniki časnikov radi objavljajo v ilustracijo.

Težko je pisati o občini, kakršna je Šiška. Kje bi pravzaprav začeli? Seveda smo v zadregi, kajti lahko je bilo nekoč leporečiti o vasici z nekaj hišami, težko je pripovedovati o peti ljubljanski občini, ki jo sestavlja kar 20 krajevnih skupnosti. Pa si vzemimo za vzor sestavljavce enciklopedij: no, tega, da bi nas v leksikonih prav veliko omenjali, si Vodniku in ostalim znanim možem v naši zgodovini navkljub ne upamo domišljati, toda prav gotovo bi začeli, če bi nas hoteli opisati, pri številkah. Dobro: torej, Šiškarji se imenujemo vsi, ki živimo na 156 kvadratnih kilometrih zemlje vse od Spodnje Šiške pa do Medvod. 66.036 nas je, statistiki so natanko izračunali in še to so ugotovili, da nas živi na mestnem območju kakih 80 odstotkov.

Torej, Šiškarji so tudi prebivalci Vodic, Tacna, Medvod, Rašice, Pirnič, Smlednika, Bukovice, Topola in še številnih drugih krajevnih skupnosti, ki so se sprva morda res bolj prištevali k Gorenjcem, so pa sedaj gotovo raje Šiškarji. Če kar nadaljujemo s številkami: v naši občini je zaposlenih 27.315 občanov, med njimi pa je skoraj polovica žensk. Vdite, čeprav se zaenkrat na rang listah mednarodnih statistikov še ne znajdemo velikokrat pri vrhu, nam je pa to uspelo prav s temi ženskami. Po številu zaposlenih pripadnic šibkejšega spola smo namreč resnično zelo visoko, naše žene so borbo za enakopravnost vzele čisto zares. Seveda je zanimiv tudi podatek, kolikšen je narodni dohodek, ki ga ustvarimo na prebivalca: natanko 25.437 novih dinarjev je znašal v lanskem letu in če to vsoto malce preračunamo, dobimo skoraj 1500 dolarjev.

Statistika je suhoparna veda, toda včasih nam odkrije marsikatero zanimivost. Tako smo pri strokovnjakih za številke zvedeli, da se je število prebivalcev v nekaj več kot dvajsetih letih dvakrat povečalo, Šiška je postala namreč eno samo, veliko gradbišče, kjer so začeli kot gobe po dežju rasti novi bloki, hišice, nova stanovanjska naselja. Ne bi se radi hvalili, toda tega, da je naša Soseska 6, stanovanjski kompleks ob Celovski cesti (nasproti »remize«) eno najlepših, najmodernejših in najbolj urbanistično urejenih naselij v naši deželi, ne moremo zamolčati. Pri gradnji te soseske so se naši gradbinci in urbanisti učili na napakah drugih in ne na svojih, kot je bila to

naša dolgoletna praksa. Hkrati z visokimi stolpniciami in naseljem prijetnih trinadstropnih blokov so rasli tudi trgovski lokali, asfaltirali so ceste, urejali zeleznice. Sprehod po tej soseski je zato resnično doživetje, čeprav moramo skesano priznati, da imamo tudi nekaj takšnih prebivalcev, ki na svojo okolico ne znajo paziti.

V šišenski občini je 83 gospodarskih organizacij, torej tovarn, večjih in manjših podjetij, za katere ste prav gotovo že slišali. Gotovo vsakdo pozna Litostroj in njegove turbine ali pa Lek, ki polni police številnih lekarn doma in v tujini; tudi Colorjeve barve in laki so ponesli ime naše občine daleč v svet, prav tako Donitovi avtomobilski filtri, tkanine Dekorativne, vodovodne armature Unitasa... Naša podjetja veliko in vedno več izvažajo, statistiki so nam na primer zaupali, da se je v letošnjem letu v prvih mesecih povečal izvoz kar za 36 odstotkov glede na enako obdobje lani.

Seveda bi s tem, ko bi naštevati samo gospodarske organizacije, storili nekaj krivice kmečkemu prebivalstvu Šiške, ki ga resda ni veliko, je pa zato pridno in delavno. Kakih 800 individualnih kmetij premoremo, seveda poleg kmetijske zadruge in agrokombinata. In to niso kmetije, kakršne so mladi množično zapuščali (in jih marsikje še zapuščajo), to so mehanizirana (en traktor pride na 23 hektarjev) gospodarstva, preusmerjena v sodobno kmetijsko proizvodnjo. Medvoška kmetijska zadruga ima kar 470 članov in 600 kooperantov in če lahko sodi-

mo po besedah strokovnjakov, ki na letošnji razstavi plemenske živine v Vodichah niso skrivali presenečenja nad izredno kvaliteto, je to sodelovanje kmetov in zadruga obrodilo bogate sadove. Sicer pa, kaj bi govorili na pamet, povprašali smo kar našo občanko, kmetovalko Ivanko Jamšek iz Bukovice.

»Veste,« nam je dejala, »za nami so časi, ko je kmet prideloval vse pridelke, kar jih premore naša kmečka znanost. Združena nam je s krediti pomagala do mehanizacije, preusmerili smo proizvodnjo na krompir in živino in — ne smemo se pritoževati...«

Kmetje se ubadajo z zemljo in s svojimi problemi, delavci v tovarnah s svojimi, toda interesi in prizadevanja vseh so v marsičem skupni. Končno — vsi smo Šiškarji, prebivalci ene od ljubljanskih občin in tako imamo tudi probleme, ki žulijo tako tistega ob pivovarni Union, kot občana iz Vodich. Seveda imamo težave, tega nas ni sram priznati; tudi v preteklosti smo jih imeli, pa nam že sami rezultati povedo, da jih znamo reševati. Potrebovali smo zdravstveni dom — in zgradili smo ga. Res je sedaj že premajhen, število prebivalcev se je namreč hitro povečalo, toda zgradili bomo novega, načrti so že pripravljeni. Potrebovali smo (in seveda še potrebujemo) otroške vrtce za malčke številnih mladih družin, ki se doseljujejo v našo občino. Pred nedavnim smo odprli tri, v prihodnjih dveh letih bo otroški vrtič napolnil še pet vrtcev in šol, pa še bo premalo.

Tako, preresetali smo nekaj števil, pomudili smo se pri nekaterih podatkih, ne moremo pa seveda mimo pogovora o naši prihodnosti, ki je v naših rokah in odvisna od našega dela. Številne rojake na tujem bo verjetno zanimalo tudi vprašanje, ali jih je domovina sposobna ponovno sprejeti v naročje. Stopili smo zato k našemu županu, predsedniku šišenske občinske skupščine prof. Danilu Sbrizaju.

»Če bi mi pred tednom ali dvema postavili isto vprašanje, bi vam takole odgovoril: naše gospodarstvo se razvija hitro, skokovito. Pri tem potrebujemo strokovnjake in mnogo pridnih rok, ki jih vodi znanje. Precej ljudi je odšlo v tujino za boljšim zaslužkom, morda smo doslej de-

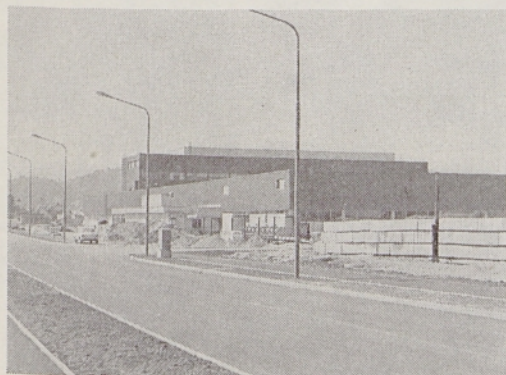
Zima sredi Soseske 6 v Šiški

lo in sposobnosti premalo vrednotili. Toda delovne sile nam primanjkuje, z veseljem bi sprejeli nazaj vsakogar, ki se je pripravljen vrniti. Vidite, tako bi odgovoril. Hočem reči, možnosti je dovolj, vendar se je sedaj, z novo energetske krizo, pojavila grozeča čer. Zaenkrat ji še nihče ne zna prerokovati posledic, zato tudi naše ocene ne morejo biti gotove in zanesljive.«

Predsednik Sbrizaj je omenil še številne možnosti za občane, ki bi želeli na našem območju odpreti obrt, nov zakon s tega področja prinaša namreč vrsto novosti. Vendar pa je tudi tu nekaj ovir: namreč, težave so z lokali, s stanovanji. Tako, prostor, ki so nam ga namenili uredniki za naše kramljanje o Šiški, se

žal počasi polni. Na koncu imamo občutek kot znanca, ki sta se srečala po dolgih letih le za nekaj minut, si hotela v eni sapi povedati vse, kar jima je ležalo na duši. In pogledajte, če se bo morda komu zazdelo, da smo v tem našem bliskovitem razgovoru prevečkrat posegli le na sončno stran, premalo govorili o naših težavah in slabostih, potem je to prav zato, zaradi te naglice, v kateri želimo povedati čimveč. Torej zakličimo si na koncu tako, kot si zakličeta tudi prijatelja ob ponovnem slovesu: »Piši mi kaj, sporoči, kako živiš...« Obljubljamo, da boste o Šiški v bodoče več brali, da vas bomo podrobneje obveščali o naših ljudeh, o življenju pri nas, o spremembah.

Zlatko Šetinc

Nova farmacevtsko-kozmetična tovarna LEK

Živinski sejem v Vodichah

Nov otroški vrtec na Brodu

Eno vime — sto molznikov. Praktično so to prikazali v Hotavljah

To so smojke, s katerimi vlačijo les iz gozdov

Med hudomušnimi Hotaveljci

Hotaveljcev in njihovih okoličanov ni veliko, a ko bi jih merili po humorju, nabitosti, hudomušnosti, zbadljivkah, domislicah, bi jih bilo kar za veliko mesto. Že ob jesenskih večerih stikajo glave vkup in tuhtajo, kaj bodo bližajočo se pustno nedeljo nadeli na smojke in predstavili številnemu publikumu ob skakalnici na desni strani Poljanščice. Idej je veliko, a realizirajo le tiste, ki so aktualne in ki bodo spravile v smeh še tako premražene obiskovalce, kot tudi tiste, ki so prišli vleč na uho, če bodo morda obdelovali katero od njegovih pogruntacij.

No, sedaj pa lepo po vrsti o tem, kako Hotaveljci izvedejo tekmovanje za trofeje svinjske glave, kot mu je nadela uraden naziv družina hotaveljskih smojkarjev.

Pravzaprav pravijo v Poljanski dolini, da slavijo ta dan smojkarski praznik. Smojkarji pa so tisti, ki so na saneh — smojkah vlačili hlode iz gozda.

Na steni gostilne LIPAN, ki slovi po ribjih specialitetah, so nas najprej pozdravile pečena, »ogarana« in kosmata svinjska glava, ozaljšana s pušpanovimi vencami in šopom klobas, lovorjevimi vejicami ter svinjskimi parklji in repom.

Mimoidoči se namuznejo, nekateri zato, ker se ne bi branili take glave dati v

okusno zelenjavno šaro, drugim pa jezik ne dovoli izreči njihovih misli.

Uro, dve pred začetkom tekmovanja je prav zanimivo pogledati za kulise te najprireditve, kjer nam ne uidejo »fovšljivi« pogledi opazovalcev na kravo (nagačeno seveda) na smojkah, pa na strašnega dvanajest metrov dolgega krokodila, ki je že hlatal po okoliških kmetih, da bi jih v svojem strašnem vampu nesel na oltar industrije.

Zastor se je odprl. Topovski strel, še Mariji Tereziji poznan, je naznanil neizprosni boj za naslov zmagovalca trofeje svinjske glave.

Preji, na kateri so se domači in smojkarji pomenili o letu, ki je minilo, in o dneh, ki prihajajo, je sledilo zasedanje odbornikov in poslancev tega kraja. Ob smojkarskem »žepanu« so bile številne tuje delegacije, med njimi tudi znani minister Čim-Čim-Več. Po tehtni in izčrpnih razpravi so sprejeli tudi naslednje sklepe. Pri toplem vrelcu pri Topličarju ne bodo gradili hotela z bazenom, ker je gojenje žab za izvoz bolj rentabilno. Po gospodinje za ledik poljanske kmečke gospodarje bo treba iti na tržaški Ponteroso, kjer verjetno ne bodo predrage. Odgovornost za ovinkasto cesto po Poljanski dolini so prevzeli na prejšnjo sestavo najvišjega vladnega organa, ki je naročil predolgo

Svinjske glave, nagrade smojkarskega tekmovanja

cesto, pa so jo morali ob reki nekoliko stlačiti. Načrt za cesto skozi vas je treba temeljito preštudirati. Urbanisti gotovo niso pomislili, da bo vožnja po njej, če bo ta vodila po veži Nackove hiše, ponoči ovirana, saj gospodinja verjetno ne bo

Tako v Hotavljah na tadebeli četrtek žagajo babo

V Poljanski dolini še vedno radi klekljajo in predejo

Spev tihi dolini

V naši reviji smo že nekajkrat predstavili nekatere pesnike in pisatelje samorastnike, preproste ljudi, ki si poleg trdega dela najdejo še čas za pisanje pesmi in proze. Skoraj po pravilu morajo svoje knjige izdajati v samozaložbi, saj le na ta način njihova dela v doglednem času pridejo med ljudi; slovenske založbe zanje le redkokdaj pokažejo razumevanje.

Tokrat se ustavimo pri Mariji Jelen Brenčič, kmečki ženi, ki pa je v krogu samorastnikov znana kot plodovita in zelo dobra pesnica.

M. J. B., tak je njen podpis pod mnogimi njenimi pesmimi, ki jih objavlja že dolgo vrsto let, in pod številnimi črticami in zgodbami iz življenja preprostih ljudi. Rodila se je v Podlipi pri Vrhniku leta 1919. Že kot sedemnajstletno dekle je izdala v samozaložbi zbirko »Spev tihi dolini«. V njej je popisovala vso lepoto domače dežele, njeno bogastvo, slovenske pesmi in preproste ljudi.

Kot slovenska pesem mil je glas vetrov, hrepeneče žejno ga srce posluša — in z viharji poje, vriska mlada duša; v sanjah splava misel radostno domov.

To je ena izmed kitic iz njene druge pesniške zbirke »Vrisk jasne planine«, ki jo je izdala leta 1969. Leto poprej je izšla njena zbirka »Vzdih cvetne dobrane«, svojo zadnjo, četrto pesniško zbirko pa je izdala v letu 1972 z naslovom »Mir sinje višave«. Vse njene pesmi nam izpričujejo, kako globoko je njeno pesniško izpovedovanje. Njene pesmi tečejo gladko in neprisiljeno. Nekje je zapisala:

»Vsa dolina je prekrasen vrt; okrog nje zeleni so gozdovi, nizkih gričev travnati vrhovi — a nad njo je nebes razprostrt...

Marija Jelen

Marija Jelen živi v Šentilju pri Velenju. Usoda jo je zanesla v kraj, kjer ob skrbnem možu in z devetimi otroki živi in dela kot kmečka žena in mati ter okuša vse radosti in bolečine preprostega življenja. Vse se ji prepleta, vedno znova pa sega po listu papirja, kamor zapisuje svoje misli, verze. Morda je ravno v njeni preprostosti še poseben čar teh njenih pesmi. Takole je zapisala:

Na življenja trdi, težki poti dvoje me ljubezni vedno spremlja, dvoje jasnih slik živi mi v duši: moja mati in domača zemlja.

Vse zbirke se dobe pri pesnici Mariji Jelen, p. p. 96 Velenje.

Julka Furtuna

Med novimi knjigami

Revolucionarna misel v zgodovini Slovencev

Pod naslovom »Elementi revolucionarnosti v političnem življenju na Slovenskem« in v počastitev 500-letnice začetka kmečkih uporov na naših tleh je iz-

dalo zgodovinsko društvo Slovenije in Inštitut za zgodovino delavskega gibanja zbirko razprav, ki so jih imeli slovenski zgodovinarji na lanskem zborovanju v Škofji Loki. Posamezni zgodovinarji so si izbrali različna obdobja v slovenski zgodovini in izluščili elemente revolucionarnosti. Knjiga bo vsekakor zanimiva za vse tiste, ki se podrobneje zanimajo za slovensko zgodovino. Naj naštejemo še avtorje, ki sodelujejo v tej knjigi: Bogo Grafenauer, Vasilij Melik, Janko Pleterški, Miro Stiplovšek, Alenka Nodog, Milica Kacin-Wohinz in France Škerl.

hotela ponoči neprestano odklepiti vežnih vrat. Menili so, da je inačica ceste skozi kozolec primernejša, saj si lahko vsak sam late odmakne.

Nato so hotaveljski smojkarji spustili pred okoli »dvajset sto« gledalcev, okoli dvajset smojk, s katerimi so opozorili na stvari, ki jih tiščijo.

Kmet jo je pridno krmil, kravo seveda, ob vimenu pa se je gnetla množica molznikov sumljivega izvora. Na kaj so sikali ni potrebno komentirati.

V Hotavljah — slika predstavlja hišo, v kateri so bili doma predniki znanih slikarjev Šubicev

Vila Johana, s prepirljivim možem in klepetavo ženo, ki sta vrtela svoja jezika predvsem zaradi pomanjkanja toka, je bila s smehom sprejeta smojka. Kaj se je zgodilo z inkasantom elektrike, ki ju je obiskal, verjetno ne veste, a prepričan sem, da bi se tudi vam zasmilil, ko sta ga zaprla v hladilnik. Na srečo so prispeli domači strokovnjaki in z orjaško svečo rešili dolino energetske krize, pobiralca pa hladilnika.

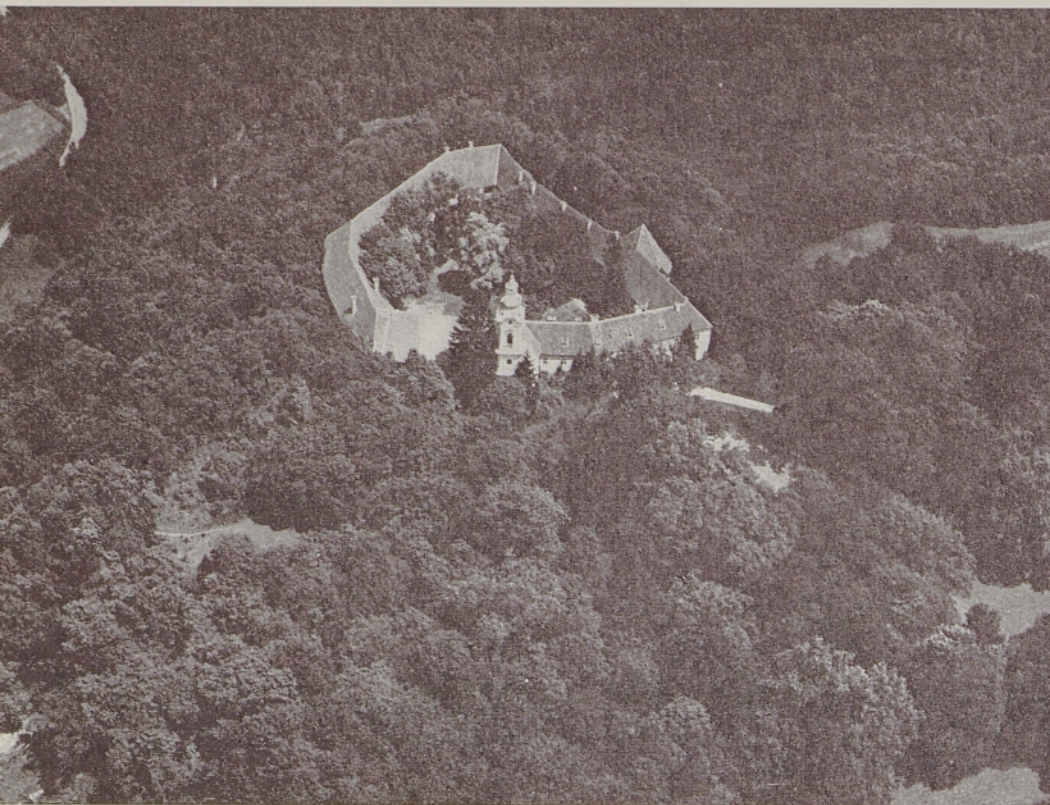
Tako hudo je škrtalo zobovje zarjavele žage, ko so žagali babo, da sta iz ene dve nastali.

Brez tujih udeležencev ne gre, saj to dviga raven prireditve, meni smojkarski odbor. Zato so povabili na pomoč strokovnjaka iz tujine, ki jim bo pomagal rešiti njihove probleme. Prispel je z najmodernejšim, enkratnim, ekskluzivnim, specialnim, super letalom JUGOBREM-ZE, ki ga je poganjala moč dalmatinskega osla, ki ga je vlekel.

Kar lep kupček denarja se nabere Hotavelcem ob takih prireditvah, za kaj ga uporabijo, pa lahko vidimo v vedno lepšem naselju.

Stane Jesenovec

Grad pri Gradu

Ena najrazsežnejših zgradb na Slovenskem

Pogled na Grad iz zraka

Blizu tromeje med Jugoslavijo, Avstrijo in Madžarsko stoji že nekaj stoletij grad, ki je imel dolgo tako pomembno vlogo, da so ljudje že nekdanj po njem poimenovali tudi največje naselje na Goričkem. Grad je zleknjen na gričevnatem pomolu, na bazaltnem grohu vulkanskega izvora, daleč naokrog edinem pravem kamnu, še danes pomembnem gradivu za temelje hiš.

Pokrajina med Muro in Rabo je od naselitve Madžarov v 10. stoletju tvorila enotni obrambni pas, tako imenovano Doljnje stražno ozemlje s središčem pri Petru (Oeriszentpeter). Ozemlje okrog današnjega Gradu je vključil v madžarsko državo kralj Bela III. in ga leta 1183 podaril cistercianskemu samostanu v Monoštru. Gospodar Goriškega je postal leta 1208 grof Nikolaj iz Železnega, ki je pridobil ozemlje od kralja Andreja II. Grad pri Gradu je izpričan v listinah leta 1275, v času križarskih vojn, ko so se okoliških zemljišč polastili templarji. Z odpravo templarskega reda leta 1311 je tri stoletja gospodarila pri Gradu fevdalna rodbina Szèchy, ki ji je kralj Zigmund leta 1391 primaknil tudi monoštrsko opatijo. Po izumrtju Szèchyjev jih je leta 1684 nasledila rodbina Batthyany, nato Szapáry in končno Szècheny. Med obema vojnoma je bil lastnik gradu Geza Hartner, industrijalec iz Murske Sobote.

Da je imel grad v srednjem veku izrazito obrambni značaj izdajajo utrjeni stolpi in strelne line na severni, vzhodni in južni strani. V tlorisu se je prilagajal neravnemu zemljišču, tako da ima obliko nepravilnega pravokotnika. Skozi lepo oblikovani portal na zahodni strani se razkrije razsežno dvorišče z arkadnimi hodniki. Dvorišče je razpolovljeno z visoko teraso in je tako severni trakt v pritlični izvedbi, ves ostali del pa dvonadstropen. Na zahodno stran je postavljena grajska kapela s čebulastnim zvonikom. Grajski park se odlikuje z orjaškimi tulipanovci, rdečimi bukvami, rdečimi hrasti, gledičevka-

mi, soforami in mogočno atlaško cedro na grajskem dvorišču. Park se nadaljuje v razsežne sklenjene gozdove, kar je sicer v panonskem svetu prava redkost.

Grad je od 12. stoletja naprej obvladoval velik del ozemlja med Muro in Rabo, že več kot stoletje pa je brez prave funkcije. Ob koncu zadnje vojne je bil precej razdejan, ker je Rdeča armada zaradi upornosti Nemcev ob Muri ustanovila v njem začasno bolnišnico. V povojnih letih je bilo grajsko poslopje namenjeno občinski upravi in kmetijski zadrugi, nekaj prostorov pa so zasedli stanovalci. Do danes so ga zapustile vse ustanove, tako da je le občasno obljuden z brezdomci.

Vsi dosedanja poskusi obnove in ponovne oživitve gradu so bili le malo uspešni. Še največ sta doslej prispevala vneta zbiralca krajevnogodovinskega in narodopisnega gradiva Franček Štefanec in Jože Rituper. V treh letih sta nabrala v severovzhodni Sloveniji nekaj dokumentov o gradu, kose pohištva, orožje, plastike, knjige in celo fosile z nekdanjega Panonskega morja ter napolnila štiri grajske sobane, iz česar se je rodila pravcata muzejska zbirka, ki je od leta 1972 na voljo obiskovalcem. Nekdanje grajsko vzdušje oživlja s številnimi zgodbami 89-letni služabnik grofa Szèchenyja, sedaj vodnik po muzeju. Koncert radijskega okteta iz Murske Sobote v letošnjem letu ob svečah v grajski kapelici je doživel zelo ugoden sprejem in opozoril na neizkoriščene možnosti grajskega kompleksa.

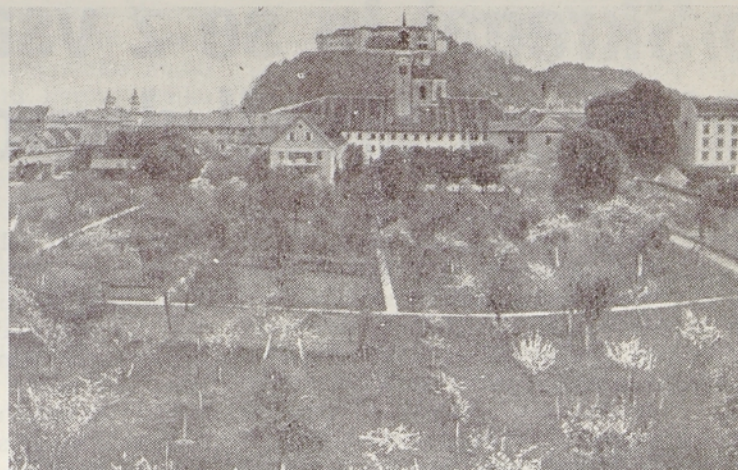
Izredna ustvarjalnost naših prednikov zasluži vsekakor spoštovanje današnjega rodu. Da bi strnili prizadevanja posameznikov je v pripravi ustanovitev društva prijateljev gradu pri Gradu, ki naj bi pripravilo vse potrebno za obnovo in za določitev bodoče namembnosti grajske stavbe. Ker je grad že deloma v ruševinah, je najprej potrebna temeljita obnova, ki naj prepreči nadaljnje razpadanje.

B. Sever

Rast naših mest v slikah — Ljubljana

Našo novo rubriko začnemo z Ljubljano, čeprav morda ne moremo reči, da se prav Ljubljana najhitreje razvija in raste. Na desnih slikah pa je morda največji kontrast Ljubljane v zadnjih dobrih tridesetih letih. Zgornja fotografija je bila objavljena leta 1939 v listu »Jutro« s podpisom »cvetoča oaza sredi Ljubljane«. Nekdanji nunski vrt je danes ogromno parkirišče, novi Trg revolucije z moderno veleblagovnico in dvema modernima nebotalnikoma. Od starega je ostala le še cerkev in grad v ozadju.

Ljubljana je imela po zadnjem popisu 257.000 prebivalcev, skupaj z okolico že presega mejo 300.000. Okrog mesta nenehno rastejo nova stanovanjska naselja, nove šole, otroški vrtci, tovarne. Obnavlja in lepša pa se tudi samo mestno središče, ki počasi dobiva pravi vele mestni videz. Med zgornjima slikama je razlike dobrih dvajset let. Obe sta bili posneta s starega nebotalnika proti severu. Na novejši sliki ni več tramvajev, cesta (Titova) zavije pod železniški podvoz, zrasli so novi nebotalniki, ki dajejo mestu modernnejši videz. Kdo ve, morda pa je bilo takrat življenje tod prijetnejše?

Pot iz Ljubljane v Šiško, pravzaprav iz središča Ljubljane proti Šiški. Med slikama na levi je razlike le nekaj let, pa vendar je tudi tu že velika razlika — stare, nizke hiše ob cesti se vztrajno umikajo modernim blokom, trgovskim lokalom, se s časom spreminjajo, kot se spreminjajo tudi ljudje. Sicer pa bi v sami Šiški lahko našli še veliko bolj značilne posnetke, kakor je ta.

»Skregal bi se z vsakim, ki bi mi branil domov!«

»Ko odhajaš, nimaš problemov, ker ničesar nimaš. Po svetu greš zato, da bi si izboljšal življenje. O tujini si slišal toliko zanimivega, tudi lepega... Rad bi poskusil še kje drugje.« Te besede so bile med prvimi, ki sem jih slišal na obisku pri naših povratnikih Vavpotičevih v Šenčurju pri Kranju. Dobro leto je, odkar so se vrnili, pet let in pol so preživeli v Avstraliji, pa naj že kar v začetku povem, da jih spet vleče nazaj.

Njihova zgodba o poti v izseljenstvo, o življenju v Avstraliji in o vrnitvi v domovino bo prav gotovo zanimiva tudi za vse druge naše rojake, ki se nameravajo ali ne vrniti v deželo, v kateri so se rodili in zrasli.

»To, da poskusimo v Avstraliji, je bil moj predlog,« je začela pripovedovati Milena Vavpotičeva. »Tu doma nismo imeli ničesar svojega, samo pridne delovne roke in rekla sem si, če uspejo drugi, zakaj ne bi še mi. Na kratko bova težko povedala to najino zgodbo, saj je vsak človek roman zase, mi pa bi res vsi imeli dovolj povedati.«

Vavpotičevi, Milena in Slavko ter otroka Anica in Slavko, ki sta bila takrat stara 2 in 3 leta, so šli v Avstralijo po redni poti s potnim listom prek Avstrije, kjer so na avstralski ambasadi na Dunaju uredili vse potrebno. Edini znani človek, ki so ga v Avstraliji imeli, je bila Milenina nekdanja sošolka, na katere pomoč so računali, vedeli pa so, da veliko ne morejo pričakovati.

»Prišli smo v Melbourne.« Milena in Slavko sta si izmenično jemala besedo in drug drugega dopolnjevala. »Jezika nismo znali, komaj smo se s težavo sporazumevali. Nekako smo uslužbencem na letališču dopovedali, da nas čakajo znanci, zato so nas spustili pod milo nebo — same. Nihče več nam ni pomagal. Znanke na letališču ni bilo, ker nas je pričakovala dan pozneje. Ni nam preostalo drugega, kot da vzamemo taksi. Odpeljali smo se v Woollongong. Takrat pa je se začel drugi problem: naslov znanke smo pozabili doma. Vedeli smo samo, da je bila neka »avenue«. Teh pa je tam veliko. Nismo obupali. Taksist nam je pomagal, vedel je, kje se naseljujejo priseljenci in tako smo po naključju našli hišo, v kateri je stanovala naša znanca. Hišo smo spoznali po sliki.«

Slavko je že pred odhodom v Avstralijo več let delal kot avtoklepar in avtoličar, zavedal se je svojega znanja, vedel pa je

tudi, da bo ob tolikšem številu avtomobilov zanj dela povsod dovolj.

»Znanka nam je nudila streho dva dni, tretji dan pa smo že našli stanovanje, saj tam zanje ni tako težko. Z nami je šla tudi, ko sem iskal delo. Nerodno je bilo, ker nisem znal jezika, vendar pa sem se že začel učiti, od ure do ure sem znal več. En mesec sem delal pri Crysler servisu in videli so, kaj znam. Hoteli so mi povišati plačo, da bi ostal pri njih, jaz pa sem že iskal kaj boljšega. Delo sem dobil pri nekem Italijanu, kjer sem samostojno vodil celoten obrat skupaj z avtomobilskim »britofom«. Po enem letu sem se že popolnoma vživel v tamkajšnje razmere in začeli smo iskati nekaj, kjer bi delal »za sebe«. Razmišljali smo celo o tem, da bi šli kam v notranjost Avstralije, kjer ti vlada da zemljo, ki jo potem sam sčistiš, začneš obdelovati. Vendar pa se nam je zdelo to pretežko in zaradi majhnih otrok tudi prenevarno.

Potem smo v Woollongongu odkrili zapuščeno hišo z delavnico in odločili smo se, da začnemo tam. Vse je bilo obupno zanemarjeno, vendar vse smo popravili, zgradili novo delavnico, za kar smo seveda dobili kredit od banke.

Tako smo začeli »na svoje«. Kmalu sem zaposlil več ljudi. Na otvoritev delavnice sem povabil nove znanke, kar lepo število Slovencev se nas je zbralo. Veste, pred tem je v Woollongongu obstajalo slovensko društvo Danica, ki pa ni več delovalo. V mestu je živelo kakih 1.000 Slovencev, vendar pa to ni tako, kot bi tisoč Slovencev živelo v eni vasi. Zelo težko jih je zbrati skupaj. Veliko se jih je počutilo negotovo, zbirajo se posamezne družbe skupaj. Vsi so iz različnih krajev, vsak pa misli na svoj kraj. Zdaj pa lahko rečem, da skoraj ni Slovenca, ki bi ne imel domotožja. Tisti, ki reče, da nima domotožja, prav gotovo laže.

Takrat, ko smo se zbrali na otvoritvi naše delavnice, smo se pogovarjali tudi o tem, da bi bilo lepo, ko bi se še kdaj srečali vsi skupaj in še drugi. Tako se je začela slovenska dejavnost, postavljeni so bili temelji društva »Planica«, ki danes zelo uspešno deluje, začel pa je rasti tudi posel.

To našo prvo lastno delavnico smo ohranili ves čas. Dela smo imeli dovolj, saj smo si ustvarili že dobro ime. Kljub temu, da nam je šlo dobro, pa smo si želeli nazaj...«

Vavpotičeva družina — fotografija je zdaj prijeten spomin na Avstralijo

Mala Anica in Slavko Vavpotičeva. Tako ponosna sta na njuni narodni noši.

»Bila je cela vrsta okoliščin, ki nas je vlekla nazaj. Moj oče (Slavkov) je umrl, ženina mati je bila bolna, otroci so postajali vse bolj Angleži. Ugotovila sva, da je skrajni čas, da se vrnemo, če ne želiva, da bi ne bilo usodno za najina otroka kot Slovenca. Saj ne da bi se ne trudila, doma smo vedno govorili slovensko, tudi slovenske družbe sta imela vedno dovolj, vendar pa avstralska šola le naredi svoje. Dokončno smo se odlo-

čili, da se vrnemo domov in prodali smo vse imetje, ki smo si ga tam ustvarili.« »S kakšnimi občutki smo se vrnili? Tam je bil naš prvi pravi dom, dobro idoč posel, veliko prijateljev, Slovencev in Avstralcev. Govoril sem več jezikov, veliko ljudem sem že pomagal, predvsem drugim Jugoslovanom, ki se nekateri veliko težje znajdejo. Težko je bilo pustiti vse. V naši hiši so se ustavljali vsi, ki so prišli v Woollongong. Tudi Slaki in predstavniki Matice so bili pri nas ...

Zdaj smo izvedeli, da se je cena za našo delavnico v tem času dvignila dvakratno ...

»Domov smo se vrnili z namenom, da si kupimo zemljo, si na njej zgradimo hišo, delavnico in vse potrebno. Bili smo prepričani, da imamo dovolj denarja, da naredimo vse to. V tistem času pa se zemlje ni dalo kupiti, ker so ravno spreminjali zakon o tem. Kupili smo to staro hišo in jo začeli obnavljati. To nas je stalo veliko več, kot smo pričakovali. Predno je bila zgrajena delavnica, nisem mogel dobiti obrtnega dovoljenja, dokler pa tega nisem imel, nisem mogel na carini dvigniti strojev, ki sem jih poslal iz Avstralije. Čakati smo morali enajst mesecev.«

Po mesecih čakanja so bile stvari končno urejene, delavnica zgrajena in Slavko je začel z delom. Za zdaj dela še sam, kdaj pozneje, če bodo ostali, namerava seveda vzeti še kakega delavca. Dela ima

dovolj in ne pritožuje se, čeprav ve, da se ta delavnica ne more primerjati z njegovo avstralsko. Slavko je kljub vsemu zadovoljen in poln načrtov, kar pa ne morem reči za njegovo ženo Mileno. Ona se kar ne more privaditi nazaj. »Otrokom,« pravi, »bi tam lahko nudili veliko več, čeprav je tu narava veliko lepša kot tam. Zdaj si ne moremo privoščiti niti dopusta, nobenega časa ni več. Razen tega pa nam je tu tudi dolgčas. Saj imamo prijatelje, vendar ne toliko kot smo jih imeli v Avstraliji. Veste, v tujini nismo imeli drugega problema kot domotožje, tu pa smo doma, pa je problemov veliko več. Spet sem jaz tista, ki priganjam, da bi šli nazaj v Avstralijo ...«

In kako sta vašo vrnitev sprejela otroka? sem še vprašal.

»Otroka sta se tu zelo hitro privadila in se vživela med tukajšnje otroke. Anica hodi v 5. razred. V Avstraliji je bila v šoli odlična, a odlična je tudi tukaj, čeprav ji gre slovenščina malo težje. Slavko hodi v drugi razred in tudi tam je hodil v drugega. Moral je nazaj v prvega, ker ni znal dovolj slovensko.«

Anica, ki je ravno prišla iz šole, mi je potem tudi vsa sproščena zaigrala na harmoniko, ki se je pridno uči. Z veseljem nastopa že na šolskih prireditvah. Žal ji je, da se nima pogostejše priložnosti obleči v slovensko narodno nošo, ki sta jih oba z bratcem prejela iz Avstralije.

Predstavniki društva »Triglav« iz Sydneya, ki so jima poslali noše, so zraven še napisali lepo pismo, ki ga imajo danes na častnem mestu v okviru.

»Skregal bi se z vsakim, ki bi mi branil domov,« je zatrdil Slavko Vavpotič (starejši seveda). Danes gleda na svojo vrnitev že z drugačnimi očmi. »Najlepše živi tisti,« pravita oba z Mileno, »ki ni bil nikoli kje po svetu. Skoraj bi lahko trdila, da se je težje privaditi nazaj, kakor pa se je bilo v tujini. Tam smo veliko delali, a tudi živeli smo dobro. Poslovanje z davkarijo, s strankami, z dobavitelji materiala je bilo tam veliko preprosteje kakor tukaj. Moram pa tudi povedati, da tukaj z občino in z vsemi drugimi nimamo nobenih težav, vsi nam gredo na roke.«

Vavpotičevi so se vrnili v domovino, vendar pa, ko sem odhajal z obiska pri njih, nisem bil prepričan, da bodo tukaj tudi ostali. Koliko stvari je, ki jih vleče nazaj, in koliko stvari je, ki jih veže na domovino! Katera stran bo odtehtala? Milena ima solze v očeh, ko prebira pisma prijateljev iz Avstralije. Slavko je prepričan, da bo uspel tudi tukaj. Milena bi se rada vrnila, Slavko pravi, da bi ostali. Otrokoma je skoraj vseeno, otroci se povsod hitro privadijo.

Ali se je res težje privaditi doma kakor v tujini? Mi, ki stalno živimo doma, to res težko razumemo.

Jože Prešeren

Stavbno pohištvo »JELOVICA SUPER«:

enostavna montaža;

embalaža se odstrani po finalizaciji zidov;

velika vodo- in zrakotesnost;

mehko zapiranje;

komponibilno in usklajeno z modularnim sistemom;

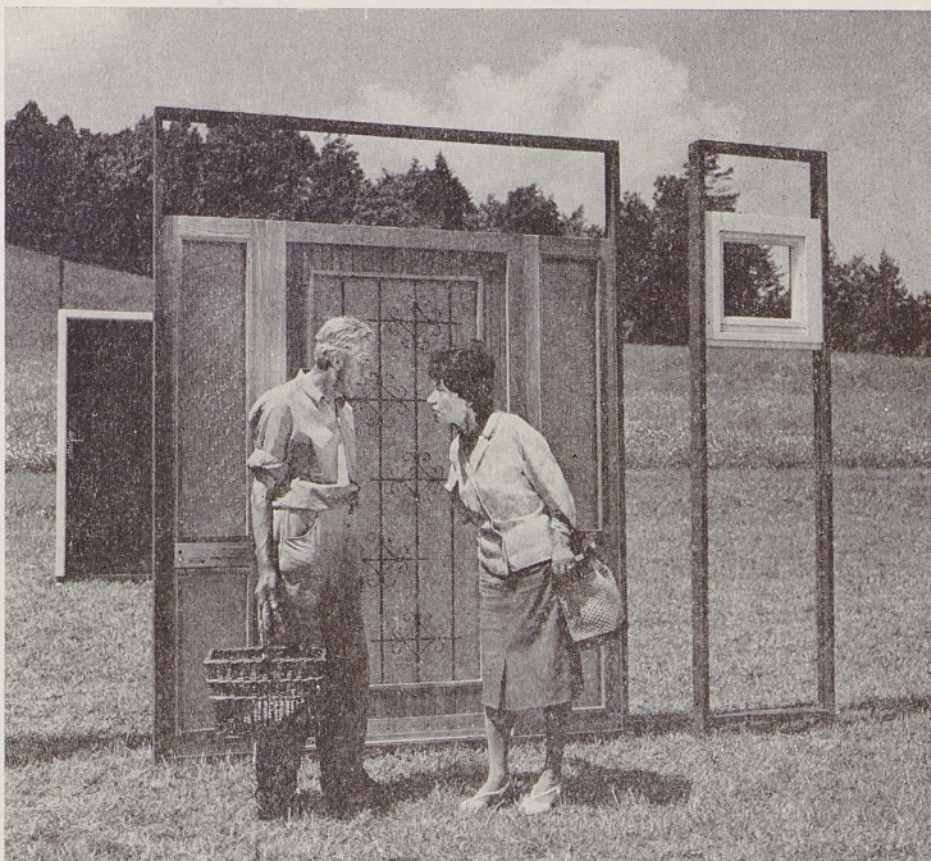

JELOVICA

ŠKOFJA LOKA

Kidričeva 58

telefon (064) 61-361

Ameriški Slovenci o Prosveti, za Prosveto

Predlogi, nasveti in želje, da bi ohranili ta njihov priljubljeni list, ki zahaja mednje že sedeminpetdeset let

Theresa Klancher, Johnstown, Pa.: »Izguba Prosvete bo težak udarec za starejše rojake, posebej za tiste, ki so zaradi bolezni in ostarelosti navezani samo na dom in jim je list v veliko razvedrilo.« (Obnavlja naročnino in daruje 3 dol. za tiskovni sklad.)

Anton Jermenc, D Pue, Ill., podpredsednik društva št. 59 SNPJ, že od začetka prebira svojo ljubo Prosveto: »Prosveta je naša dragocena kulturna dediščina, ki bi jo morali ohraniti vsaj še nekaj let, čeprav z žrtvami, saj je bila tudi rojena iz idealizma naših požrtvovalnih pionirjev. (Obnavlja naročnino in prilaga 2.5 dol. za tiskovni sklad.)

Mary Linka, Johnstown, Pa.: »Najlepše pozdrave vsem bralcem Prosvete z željo da bi vsak doprinesel po svojih močeh za nadaljnje izhajanje priljubljene Prosvete.« (Obnavlja naročnino in poklanja 5 dol. za tiskovni sklad v spomin svoje pokojnega sina.)

Anton Volk, Morgantown, W. Va.: »Trdno upam, da se bo našla zadovoljiva rešitev, ki bo Prosveti omogočila nadaljnje izhajanje.« (Obnavlja naročnino in poklanja 5.5 dol. za tiskovni sklad v spomin na pokojnega brata.)

Anna Košuta, Geneva, Ohio: »Že dolgo prebiram ljubo Prosveto. Rada bi primaknila k naročnini, da bi se Prosveta še obdržala, saj jo vsak dan komaj čakam. Z njo bi rojaki izgubili pristrčno vez s prijatelji in znanci po naših naselbinah, ki so raztresene po širni deželi.«

Kristina Pugelj, Milwaukee, Ill.: »Vest o ukinitvi Prosvete nas je vse težko prizadela, saj bi to pomenilo veliko kulturno izgubo za vse napredne bralce med ameriški Slovenci.«

Nick Kuzma, Kirkland Lake, Ontario, Kanada: »Jaz bi se strinjal tudi s tem, da bi dnevnik Prosveta izhajal manj dni na teden, samo da bi slovenska beseda še nadalje prihajala med nas. (Obnavlja naročnino za sebe in za hčerko in zeta, ki živi v Oshawi, v Ontariu.)

Louis Rebol, New Smyrna Beach, Fla., ki je 50 let član SNPJ, pravi: »Upam, da bodo glavni odborniki pa tudi naročniki našli pota in sredstva, da bo dnevnik Prosveta obiskoval sleherno slovensko hišo tukaj in še nadalje bodril, poučeval in razveseljeval naš rod.«

Andrew Vičič iz Euclida, Ohio, je v svojem komentarju zelo oster. Med drugim

pravi: »Tisti, ki so sedaj v glavnem uradu SNPJ, niso ustanovili ne Slovenske narodne podporne jednote, niti ne Prosvete, kako si torej upajo povedati, da bo konec dnevnika Prosvete?« Dalje pravi, da imajo danes naši rojaki v Ameriki le še dva slovenska dnevnika. Če ju obsodijo na smrt, istočasno obsodijo vso slovensko kulturo, kajti iz teh časopisov zvedo o raznih slovenskih prireditvah, koncertih, proslavah, društvenih sejah, piknikih itd. »Če vse to obsodite na smrt, potem je bolje, da obsodite še nas kar nas je starejših članov na smrt,« zagrenjeno naglašajo rojaki Vičič, v nadaljnjem odstavku pa pravi, da SNPJ nima izgube le pri Prosveti, temveč je »videl in slišal, da sta tudi v Enon Valleyu, Pa. (velikem počitniškem centru SNPJ, op. ur.) izhlapela skoraj dva milijončka.«

Josephine Debevec, New Philadelphia, Ohio, piše: »Brez Prosvete bi mi bilo zelo dolgčas. Ukreniti se mora nekaj, da bo še nadalje izhajala v razvedrilo svojim bralcem.« (Obnavlja naročnino in poklanja za tiskovni sklad 8.71 dol. v spomin sinu Edwardu.)

Jennie Lukezic, Florence, Colorado, pravi, da si bo v kratkem nadela na pleča osmi križ, njen mož ima pa že 88 let. Sta dolgoletna naročnika Prosvete. Slovenski tisk jima veliko pomeni. Njuna največja želja je, da bi Prosveta še dolgo izhajala. Ernest Slokar, Euclid, Ohio, že nad pol stoletja prebira napredni dnevnik Prosveto. Največja njegova želja je, da bi list še dolgo prihajal in razveseljeval rojake. (Obnavlja naročnino, prilaga 2.5 dol. za tiskovni sklad.)

Frank Gruden, Roundup, Montana: »Zelo me je presenetila in razžalostila vest o ukinitvi dnevnika Prosveta. Njen naročnik sem postal že nekaj mesecev preden je začel list izhajati. Lahko si mislite kako navdušeno smo vsi čakali na rojstvo našega lista. Zato nikakor ne moremo dopustiti, da bi naš list umrl kar tako in se tiho poslovil od nas. Dnevnik Prosveta je zaoral ledino in se ves čas vztrajno boril za delavske pravice. Zdaj pa nas sprašujejo ali bi pomagali, ko je v finančni stiski. Žal, da niso v Prosveti že prej večkrat objavili, da jim trda prede, morda bi ljudje raje in več primaknili za tiskovni sklad...«

Ivan Boštjančič iz Chicaga, znani slovenski časnikar, objavlja v Prosveti obširen članek pod naslovom: Podaljšajmo življenje Prosveti! V njem med drugim ugotavlja, da je bil sklep o ukinitvi lista storjen v naglici. Člani in naročniki niso imeli priložnosti, da bi pred tem sklepom razpravljali o problemih Prosvete, da bi skušali najti drugo rešitev, ki bi Prosveti podaljšala življenje. Dalje pravi, da je bila ustanovitev dnevnika Prosvete l. 1915 v Pittsburghu zgodovinski dogodek v življenju ameriških Slovencev. Prosveta je mnogo prispevala k razvoju SNPJ in tudi njena zasluga je, da se je Jednota razvila

v največjo in najvplivnejšo slovensko organizacijo v Ameriki. SNPJ je težko zamisliti brez Prosvete, ki je v tej dolgi dobi postala njen sestavni del in njena ukinitve bi pomenila tudi hudo okrnitev Jednote. Zato je razumljivo, da je bil odmev na prenatržen sklep tako močan. Zelo spodbudna je novica, da je bil v Clevelandu ustanovljen odbor, ki se bo zavzemal za ohranitev dnevnika Prosvete. V njem so vidni naši društveni in kulturni delavci. Predsednik je Frank Česen. V odboru pa so: Joseph Birk, Doris Sadar, Mary Durn, Josie Zakrajšek, Andy Bozich, Joseph Okorn, Martha Meglich, Louis Kaferle, John Kikol in Joseph Trebec. Avtor poudarja, da ta odbor pri svojih prizadevanjih zasluži podporo vseh slovenskih društev, federacij, kulturnih ustanov, Progresivnih Slovencev, klubov upokojencev, vseh naročnikov in prijateljev Prosvete.

Nadalje rojak Boštjančič pravi, da naj bo ena prvih nalog, da se sklep o prenehanju Prosvete preloži do konvencije SNPJ, ki bo prihodnje leto v Euclidu. Preložitev sklepa do prihodnje konvencije bi bila tudi v soglasju z zgodovinsko vlogo Prosvete, ki je bila ustanovljena na konvenciji in če je to res potrebno, naj jo tudi konvencija dostojno zaključi po predhodnih vsestranskih razpravah v katerih bi sodelovali tudi tisti, ki so Prosveti botrovali tudi ob njenem rojstvu. V nadaljevanju članka navaja pisec tri možnosti za zmanjšanje stroškov pri izdaji Prosvete:

1. Število urednikov pri publikacijah SNPJ naj se zmanjša od štirih na tri. Prouči naj se možnost za event. znižanje števila osebja v upravi. S tem bi se deficit letno zmanjšal za nad 10.000 dolarjev.

2. Prosveta naj se preseli iz Chicaga v Cleveland, kjer je naša največja naselbina. Zakaj naj Prosveta umre v Chicagu, če lahko živi v Clevelandu? se vprašuje pisec.

3. Možnost zmanjšanja tedenskih izdaj na tri ali dve. Dalje bi se nujno moralo povečati število oglasov, ki bi lahko dohodke zvišali za 10.000 dol. na leto in več. Ena glavnih prireditev na praznovanju dneva SNPJ je tradicionalni banket prosvetinih sodelavcev. Dobiček od banketa naj gre v tiskovni sklad. Dalje predlaga Boštjančič še razne prireditve katerih čisti dobiček bi šel za Prosveto, posebna izdaja ob Delavskem prazniku naj bo povečana z še večjim številom oglasov itd. Svoj članek avtor zaključuje z besedami: »Pomen Prosvete ni v njenem sedanjem deficitu, ampak v njeni veliki vlogi v življenju ameriških Slovencev, tako v preteklosti kakor v bodočnosti. Pomen Prosvete je v njenem velikem prispevku razvoju in jačanju SNPJ, njenemu zagovarjanju bratstva, sloge in napredne delavske misli.«

Dr. JOŽE BRILEJ, Vice President of the Assembly of Slovenia

Full Employment in Slovenia

The purpose of this article is to provide only a brief outline of the results achieved and problems that accompanied the development of the Socialist Republic of Slovenia and of the tasks that shall have to be dealt with in the immediate and remoter future.

It is an undeniable fact that the promotion of the socialist self-managing system is an essential and dominant feature and achievement of our socialist development. Needless to say, this is not a distinctive feature of Slovenia only, but a result of the sustained efforts made by all the politically conscious socialist forces of Yugoslavia. To this we should add the imposing growth of productive forces and on that basis the comparatively rapid rise in the standard of living of the working people, particularly if these results are compared and assessed over a longer period of time. Thus for example in the period under review (1952/72), the GNP of Slovenia increased at an average rate of 8.3 percent annually. This growth was sometimes uneven, it is true, and has recently slowed down a little, but other aspects of growth and progress such as a sustained improvement of quality, diversification and specialisation of production, the large scale introduction of modern technical and technological methods and innovations, the promotion of exports etc., have gained increasing prominence of late. It may therefore be rightly affirmed that Slovenia has acquired many features of a medium developed industrial country.

Conditions of full employment have been achieved and are being maintained for some time already in Slovenia. The percentual share of employed women is far higher than in some of the highly industrialised countries, the current share of female labour being 43 per cent of all employed persons in Slovenia. The creation of new places of work have enabled the employment of a certain number of workers from other parts of Yugoslavia.

Since the initial phase of self-managing socialist development, the purchasing power of the population increased beyond comparison. Comparatively high standards of medical care, retirement and disability insurance have been achieved, noteworthy progress having also been made in the sphere of child welfare, education, housing construction etc. None the less, the improvement of these and other features of the standard of living cannot conceal or wholly offset the inflationary phenomena against which we are striving so as to prevent them from detracting notably from the results achieved.

During the period under review, many objectives in the sphere of material development have been achieved in Slovenia. Certain long standing problems, particularly those relating to the economic structure have accumulated in the meantime, however. New problems have likewise appeared as an inevitable corollary of a more advanced society, its needs and laws of development. Thus for example, apart from a certain lagging behind of infrastructural development in the sphere of power and transport, the supply of foodstuffs, raw materials and semi-finished producers goods within the framework of the Yugoslav economy and an inadequate degree of insertion in international economic trends and developments, at the present level of development achieved the need inevitably arises for a far higher rate of investments in education and science, capital intensive places of work, a systematic programme of environmental protection, a more even rate of development and more complementary patterns between individual spheres of activity, reduction of regional disparities in development levels etc. These are likewise the basic tasks of development policy which will be dealt with more promptly and effectively by the current social plant.

The material basis of our society in the past did not make possible a satisfactory solution of all development problems. This was due, among other reasons, to the absence of institutional links between the development interests of associated labour, particularly, in the sphere of modernisation, expansion and investments i.e. enlarged reproduction. In other words it was not possible to assure the necessary linkage and correlation under the previous centralised dispensation marked by the alienation of resources from the direct producer, intervention and so-called administrative measures. This is why it is all the more important to supplement and continuously improve our overall socio-economic system on the basis of the new Constitution which is currently under public discussion.

from »Yugoslav Life«

Med najbolj rednimi obiskovalci Slovenije je tudi ga. Josephine Novakova iz Highland Hts., Ohio, ki ob vsakem obisku pripelje s seboj tudi katerega od njenih otrok. S hčerko smo ju fotografirali pred odhodom lanske Vadalove skupine. Pričakujemo, da se nam s pismom in s kako fotografijo tudi sami oglasita!

Mrs. Josephine Novak of Highland Hts. near Cleveland, Ohio, and her family is one of most frequent visitors to Yugoslavia. Last year we met her and her daughter with the Vadalns' group. They were both very satisfied with their staying here. They promised us to write the letter soon.

Tourism: Yugoslavia is Sixth

According to data from the Organisation for Economic Co-operation and Development Yugoslavia took sixth place in 1972 among the twelve most strongly touristic countries in Europe as far as the number of overnight stays spent by foreign tourists are concerned, with 5 % out of the total.

Out of the total of 553,314,000 overnight stays spent in touristic Europe in 1972, 26 % were spent in France, 19 % in Great Britain, 13 % in Italy, 13 % in Austria, 12 % in Spain, 5 % in Yugoslavia, 4 % in Switzerland, 4 % in West Germany and the remaining 5 % in other countries.

As far as the increase in the number of overnight stays from 1972 to 1973 is concerned, Yugoslavia is in first place by a long way among the 12 European touristic countries (according to data for the first half of 1973). In Yugoslavia an increase of 46.9 % was registered; next, far behind, was Ireland, with an increase of 12 %, then France with 7.4 % and Portugal with 6.6 %. In Italy, the Netherlands and Switzerland there was no noticeable increase in the number of overnight stays.

In view of the fact that 30 million overnight stays by foreign visitors were recorded in the first nine months of 1973 (that is 24 % more than in the same period last year), and that by the end of the year a figure of 32 million overnight stays should be reached, then it is clear that we shall be able to see at least an increase in the percentage of overnight stays by foreigners in comparison with the rest of Europe.

Yugoslavia also holds a very good position, according to the O.E.C.D. data, as far as the number of border crossings are concerned. There were 26.7 % more visitors to the Scandinavian countries, 23.5 % more to Denmark, 23.4 % more to Yugoslavia, 22.4 % more to Greece, and around 10 % or less more visitors to the other European countries.

And who are the most numerous tourists in the touristically strongest European countries? The West Germans are first with 27 %; then comes Benelux with 10 %, Great Britain with 10 %, the U.S.A. with 9 %, France with 6 %, Italy with 5 %, etc. (according to the number of overnight stays spent).

Large Number Of Tourists To Postojna Cave

The results of the 1973 summer tourist season are now being examined at Postojna. From the figures it's clear that,

in spite of the fears and pessimism of some, the new Ljubljana—Postojna motorway, which somewhat by-passes Postojna itself, has proved to be most advantageous for Postojna Cave. All-time records have been broken all round. Let's take a closer look at the figures: up to the end of September 1973 a total of approximately 820,000 visitors had been round the cave, which is 18 % more than the number of visitors to the cave in the first nine months of 1972. 80 % of visitors were foreigners; the largest number of visitors from any other country were from West Germany, with 200,000 tourists in the first nine months of 1973. Thus, for the first time, the number of Yugoslav visitors to the Cave, 165,000, was beaten by the number of visitors from West Germany.

Profit was a third bigger in 1973 than in 1972, so the authorities who run the Cave are justifiably pleased. After the paying of social obligations, the remainder of the profit will be used to increase the touristic attractiveness of this part of Notranjska. However, the touristic workers of Postojna are less pleased with the daily spending of tourists than with the number of visitors or the profit made. Calculations show that the average tourist spent 64.—ND in 1971, 75.— in 1972 and 80.— in 1973. However, the increase in spending between 1972 and 1973 is only an apparent one since, what with the price increases and the fall in value of the dinar, the real amount of spending has gone down. Thus in the future it will be necessary to concentrate investments in the sort of touristic objects which can provide a wider variety of interest and entertainment for the tourist, encouraging him to stay on for at least one day. We can well imagine what might be gained in this way, for

by to the end of 1973 at least one million foreign and Yugoslav tourists will have visited the famous Postojna Cave.

The Kanin Ski-ing Center

»The Bovec Alpine Tourist Center« was opened in the middle of December. It's Slovenia's largest, highest and longest winter-sports creation so far. Even at its opening this center was bigger than any other ski-ing center in our republic. Therefore it can be expected that with the years the Kanin ski-ing center will grow into a real giant which we'll rightly be able to be proud of.

The fact as many as 5,000 skiers will be able to ski together between the last and the last but one ski-lift stop proves that the Kanin Center will really be the largest ski-ing center in Slovenia. Such extensive and pleasant ski-ing slopes have not been known up till now in our republic.

Let us enumerate a few facts now. Kanin is our highest organized ski-ing center. This is proved by the height of the uppermost gondola stop which reaches 2,201 meters above sea level. Its ski-ing slopes are the longest in Slovenia: the length of the line of the cabin ski-lift with 236 four-seater cabins, is 5,700 meters, i.e. a good five and a half kilometers long. »Kanin« is »the highest« also as far as investments are concerned; the whole investment will amount to almost 120 million dinars, or maybe even more. The local people can hardly believe that their Kanin will soon become the Mecca of numerous Yugoslav and foreign skiers. However, a serious problem has arisen as far as sleeping accommodation is concerned. There are only 400 beds available at Bovec: 200 each in the »Alp« and the »Kanin« hotels and about 100 in their annexes and in private rooms. This number includes only rooms with heating since the other hundred don't come into consideration until spring since without heating they are very cold. The capacity of the new cabin ski-lift is 900 skiers per hour. This means that 450 skiers, that is practically all who will be able to find accommodation at Bovec, will be taken from the valley up to Prestreljenik in only 60 minutes. But what then? What is to be done with all those who won't be able to find a place to stay overnight at Bovec?

The almost amateur enthusiasts who so whole-heartedly threw themselves into the Kanin project are well aware of this problem. They know that at least twice as many beds as Bovec can offer at present will have to be provided if the new center is to accept all those who'd like to visit it.

The visitors on the inside of Postojnska jama

«The Little Girl From Haloze» Gets A First Prize

The international photographic competition »Pentacon-Orwo 1973« is certainly one of the world's most important photographic manifestations. This year a total of 35,243 photographs and slides taken by amateur photographers from 8 socialist countries were sent in to the competition's organizers. A ten-man jury, composed of the editors of photographic magazines, took a week to evaluate all the photographs which had arrived. 1172 black-and-white photos and 547 colour-slides and colour photos were considered by the jury to be of a high enough standard to be included in the final selection for prizes.

A total of 23 prizes (1 first prize, 3 third prizes, 7 fourth prizes and 12 fifth prizes) were won by Yugoslav photographers. The first prize was awarded to Dipl. ing. Stojan Kerbler, a member of the »Maribor« photo-cinematographic club, for his photograph »The Little Girl From Haloze«, which was entered in the section »A Man of Our Country«. He also won a fifth prize for his photograph »Janezek«. Simon Tihec, another member of the same club who took part in this important competition, was awarded a fifth prize by the expert jury for his photograph »Montaža«.

«Blossoms In Autumn» Bought Up By Several Socialist Countries

A number of Yugoslav films were recently shown to delegations from the socialist countries of Europe in order to conclude buying-up contracts with the latter. Delegates displayed most interest in the film »Sutjeska«; it was bought up by all countries except Bulgaria (this was probably because Bulgarian army units are shown together with German units during the surrounding of the Yugoslav partizan forces at Sutjeska). Klopčič's film »Cvetje v jeseni« (»Blossoms in Autumn«) was bought up by Czechoslovakia, Hungary, Poland and East Germany, with possible purchases coming, in all probability, from the Soviet Union. Kavčič's film »Begunec« (»The Fugitive«) has been bought up Romania, Poland, Czechoslovakia and East Germany.

Litostroj's Success

At the World Exhibition of Machines for Metal-Working by Cutting and Shaping, in Hannover, Litostroj exhibited hydrau-

lically-operated metal-shaping machines. All the exhibits were sold during the first few days of the exhibition. The great interest shown in Litostroj's equipment and the orders acquired will increase future realization.

With its own development and production programs and in co-operation with the Slovene machine-manufacturing industry, in the last few years Litostroj has succeeded in increasing production realization in the field of shaping machines. Nowadays Litostroj's products are exported to nearly all the Eastern European socialist countries, to Latin America, Africa and West Europe (West Germany, the Netherlands, Italy and France).

Such good success, acquired in a relatively short time, has made possible a broadly-based production program which takes into consideration the purpose-utility of equipment in the field of process technology. It's interesting to note that the selling price of equipment on Western markets is the same as or higher than the selling price in Yugoslavia. The large number of machines already working in West Germany testify to the capabilities of the Slovene machine-building industry which has advanced without having to purchase licences in the fields of technology and production.

Series of Programs About Yugoslavia Recorded By Italian TV

Five serialized programs entitled »Life in Yugoslavia« have been recently recorded for the Italian Television's First Channel. These recordings will be televised as part of the regular »Anthology of Knowledge« program. In individual programs viewers will see some of the National Liberation War, including the parts taken by Italian partizans in the latter; also shown will be a short survey of the socio-political and cultural events now taking place in Yugoslavia as well as the position of women in our Socialist society. Many of our political and cultural workers helped in the making of this series of programs.

«The Vipava Wine Road»

It's not surprising that a Wine Road is being planned for the Vipava Valley since the idea of Wine Roads has become quite popular recently. Although the so-called stationary tourism (tourists staying on the spot) has not taken much

of a hold yet in the Vipava Valley, tourism in the form of day-trippers is pretty highly-developed on account of the valley's wonderful countryside, its viniculture, and its natural curiosities and places of cultural interest.

All this indicates that it would be best to provide more modern catering and hotel facilities, as well as buildings suitable for farm holidays; the Wine Road would then be quite ready, and would run from Vipava to Brda.

Of course the Wine Road is not planned to be a place where tourists drink a great deal, visiting every inn to try the wine. Wine would have a part to play as well, but, let's say, only at stops. Wouldn't it be nice for the average tourist staying in Kranjska Gora or by the Sea to pop over for a day to the Vipava Valley. Here his eyes would take their fill of the lovely countryside and he would be able to try some of the famous Vipava wines. Tourists should also be encouraged to pay a visit to modern wine-cellars.

Of course there are many different plans for the Vipava Wine Road. All ideas should be gathered together and, with co-operation from the many people concerned (catering and hotel-keeping organizations, farmers, urban planners, cultural foundations and travel agencies, etc.), good suggestions should be realized. It's worth stressing the fact that modern tourism demands a lot of planning work and the inclusion of individual districts into tourism. For this reason travel agencies concerned with the Vipava district should do some further research work for the future in this district, and should not be satisfied just with the provision of connections with distant towns and centres.

Film Production in Yugoslavia

Yugoslav Film production is pretty modest in comparison with that of other countries, particularly with those of Asian countries which produce more than 100 films every year. Last year 26 full-length films and 522 short-length films were made in Yugoslavia. From 1947 up till last year a total of 458 films were made, 13% of them in co-production with foreign film producers. On account of the low rate of home film production, the import of films is a necessity we depend upon. Since 1952 a total of 4555 full-length films have been imported, mostly American, French, Russian and Italian. 70 of our full-length films were being shown outside Yugoslavia last year and 198 of our short-length ones.

And old mill covered with snow

The Slovene Steel-Works

The Slovene Steel-Works are a synonym for the tradition of Yugoslav industrialization and electrification and form an important part of the whole process of production. After the Liberation, on the basis of their fine history, and their acquired working experience and practice, the three Slovene steel-works, at Jesenice, Ravne and Štore, played an important role in the renewal and development of Yugoslavia, and in particular of her metal-working, mechanical engineering, car-production, and ship-building industries. During the first few years after the War steel from the Slovene steel-works represented 60 % of the total production of steel in Yugoslavia. The share of the Slovene steel-works then fell slowly with the construction of new steel-works and the increase in size of production plants in the other republics of Yugoslavia; nowadays only approximately a quarter of all Yugoslav steel is produced in the Slovene steel-works. However the importance of their pro-

ducts has not fallen. Over the past years the three Slovene steel-works have constantly been increasing the value of their production by specializing and going in for the production of high-quality and pure steel, together with the additional development of the processing skills needed in the steel industry.

In 1969 the three Slovene steel-works, at Jesenice, Ravne, and Štore, were combined into the single united enterprise known as »The Slovene Steel-Works«. This was a time when rationalism and the optimalization of production became a condition for competitive capability in the economic reform.

Over their four-year period of life and work together the Slovene steel-works have again strengthened their economic position and become a healthy production business organization. In 1968 the Slovene steel-works together made an operating loss. However, on the basis of the specialization carried out, with the dividing up of the production program, and with the introduction of a uniform supply of raw materials and energy, the

Slovene steel-works have now become financially active, capable of getting credit, and accumulative. What is particularly important is that they have now got an indisputable and clearly defined position in the existence and development of the whole Yugoslav Iron and Steel Industry. The guidelines for the quantitative and qualitative development of the production and processing of steel over the next ten years have already been laid down. The most important point is the increase in quality of the steel production process.

Approximately 710,000 tons of raw steel were produced by the Slovene steel-works during 1973. In addition to this, 640,000 tons of manufactured goods were put on the market, reaching a total value of about 3,000 million ND. Out of this amount goods to the value of 24 million dollars were placed on foreign markets. A very clear advance has been made during the time of combined work: realization has increased by a factor of 2.8 since 1968 as a result of increased production and its structural improvement. It's interesting to compare today's production of raw steel in the Jesenice, Ravne and Štore steel-works with production in pre-war years, say with production in 1939, which was the biggest before the War. Since then production has increased six times, the whole internal structure having been completely changed. The centre of gravity of production has been switched from mainly ordinary sorts of steel to the high-quality and pure steels which nowadays take up about 70 % of total steel production. 1973 wasn't an important year just for the increase in production achieved, it was also because of the recognition obtained during the Year of Quality. For recognition of their high-quality work the Slovene Steel-Works were awarded a gold plaque, awarded to only four other enterprises in Slovenia.

The development phase in the Štore Steel-Works was concluded during 1973 with the start of operation of the new foundry with the continuous pouring of small blooms, giving an annual production of 80,000 tons of rolled bar steel. A new plant with an annual production capacity of about 1,500 tons of industrial knives was finished at the Ravne Steel-Works. This plant thus represents one part of the development program of the processing plants belonging to this particular steel-works. It is especially important that all preparations have been successfully carried out for the start of the construction of the works for the main project of the middle-term program: the cold-rolling plant at Jesenice, which will greatly aid the electro-industry and light manufacturing industries.

The working councils of the Slovene Steel-Works have also successfully carried out the new constitutional amendments during 1973. Basic organizations of associated work (TOZD's) have been established in the Jesenice, Ravne and Štore Steel-Works and mutual agreements about joining into working organizations have also been concluded. The reputation achieved by the Slovene steel-works was an important factor in the decision of the working councils of the processing sector to join together with the steel-production sector.

Across Slovenia By Ship?

There have been a lot of conferences of all sorts in Ljubljana recently. One of the more interesting ones was certainly the Specialist International Conference about Inland Waterways and Trade between the Danube Basin and the Upper Adriatic. It was organized by the Urban Institute of the S.R. of Slovenia, with the co-operation of the Republic's Economic Council, the Boris Kidrič Research Fund and the Republic's Waterways Fund. Although the three-day conference was in fact limited to its own field, involving only serious specialist opinion about whether the idea of linking the Black Sea to the Jadran by means of a waterway is justified or not, nevertheless much interest was raised in the conference far beyond the borders of Slovenia. Papers were given by many Slovene experts, and, apart from them, also by experts from Italy, Switzerland, France, West Germany, Czechoslovakia, Austria and Hungary; experts from the Soviet Union and Poland were also present.

To abbreviate somewhat, the idea is as follows. A waterway, which would represent a continuation of the present waterways along the Danube and the Sava to Zagreb, and on to Sisak. In these two ports cargo would be off-loaded from larger-sized ships into smaller freighters with a load-carrying capacity of 1,500 tons. The river-bed profile of the River Sava and of other channels on the way between Zagreb and Tržič (Monfalcone) on the Italian side would be shaped to suit the latter-mentioned vessels. One of the possible routes lies along the Sava as far up as Zalog, then by way of the Ljubljana past Ljubljana as far as Vrhnika; from there onwards, by means of an underground tunnel with big locks, the waterway would slowly fall towards the Vipava Valley, reaching its goal, the Adriatic Sea, by the Soča River via Nova Gorica. This is much the same route as that by which the legendary Argonauts are supposed to have travelled. The route

On the ski-fields on Ulovka near Vrhnika. Photo: Ančka Tomšič

also has several variants. In one of them, for instance, the waterway would descend from the Karst along the Idrijca Valley instead of the Vipava Valley. Also discussed at the conference were the possibilities of transversally connecting the Sava to the Danube. The route for such a connection would run from Zidani most up the River Savinja, through several tunnels to the River Drava, on to the River Mura, and then across the Hungarian plains to Bratislava in Slovakia. Now that there's only another ten kilometres of canal to be dug for the Danube—Rhine link-up to be ready, and that a sharp increase in trade in the South-East/North-West direction can be expected over the next ten years, it's certainly sensible to pay considerable attention to a waterway which would run in the same direction and which would form a link from the giant-sized industrial basin of Northern Italy, via the developing industrial regions of Slovenia, Croatia, Austria, Hungary and Czechoslovakia, to the perspective very important regions of Poland and, especially, of the Soviet Union.

In this whirlwind of interests it looks as though Slovenia has become aware of her excellent geographical position regarding this matter in good time. Let's hope that, as for this conference and the discussions of its specialists, she also won't be the last when it comes to deeds instead words.

»Sutjeska«

The producers of the film »Sutjeska« hope that 5 million people will go to see it in Yugoslav cinemas. Production costs will be covered if that number of cinema-goers is reached, at an entrance fee of 10 dinars per person. The film has already been sold to many other countries (Greece, Italy, the Soviet Union, South America, Czechoslovakia, Romania, Thailand, Singapore, Japan and Poland) and talks are going on with several others (Switzerland, Spain, the U.S.A., Great Britain and Portugal); the sum of 696,000 dollars has already been accumulated.

On Shrove Tuesday in Slovene region in Prekmurje. »Borovo gustüvanje« — the marriage to pine-tree. If in the past year there was no marriage in the village, then on occasion of carnival one of the village boys would marry the pine-tree.

**Janez Bernik Among The
Five Prize-Winners At
»World Prints Competition
73«, San Francisco**

One recent big event held at San Francisco was the »World Prints Competition 73«. The object of the exhibition was to show the present state of the art and to renew interest in this form of artistic work. Literally every graphic artist in the world had the opportunity of sending his work in for assessment by the preliminary selection panel. Such an open offer had, of course, a very big response. After the preliminary adjudication had taken place, there were still 10,000 prints waiting to be inspected by the jury, who had to decide which prints would be exhibited, which would be printed in special folders and which would be awarded prizes.

The Director of Ljubljana's »Moderna galerija (Gallery of Modern Art), Zoran Kržišnik, was one of the members of the three-man jury. The other two members were Riva Castelman, the Director of the Museum of Modern Art in New York, and Majoshi Hommi, the Director of the Museum of Modern Art in Tokyo. The Exhibition, showing the works of 120 graphic artists from all

parts of the world, will be opened to the public in December 1973, but the names of the five winners of the prizes (which are of equal value) are already known. One of the winners is the Slovene graphic artist Janez Bernik.

The exhibition, which will be first open to the public in San Francisco, will then travel around America from town to town. Among the 120 exhibitors are also Bernik, Jemec, Maraž, Pogačnik, Šefran. The organizer of the exhibition in San Francisco will be giving out 60 copies of a graphic folder containing off-prints of the works of 20 artists. Among them, apart from the prize-winner Janez Bernik, are also Adriana Maraž and Gorazd Šefran as representatives of Slovene graphic art. It has not yet been decided whether the exhibition in San Francisco will continue as a regularly-held event with similar ambitions to those of the already well-established graphical art biennials. This year the main effort has been made in trying to provide an overall survey of the present graphic art scene.

**A Good
Sandy
Road...**

We recommend this 200 kilometers, or 125 miles, long trip to all those drivers, who are unafraid of sandy roads and have no desires to achieve speed records, but want to enjoy their trips by stopping here and there, look around, take occasional pictures and stack up a good dose of fresh air for to-morrow's day.

Our sandy road stretches about two thirds of the way; however, we start and end on a paved road. We will be true to an old saying. »All is swell, when it ends well.« We don't recommend this trip to choosy palates, since there are along the way merely inns, stocked with beer. Thus, it is advisable to consume a more abundant breakfast than usually before taking the trip, as well as to take along some fruits or juices, which may become handy along the way.

If you like pic-nics you will find quiet corners again, and again; perhaps the best are those on the river Kolpa between Čabar and Brod.

Perhaps the most suitable time to start off with our trip is on Sunday morning around nine o'clock. At the service station on the Dolenjska cesta we take a good look on our car tires and fill up the tank. In Škofljica, we turn right in the direction of Kočevje. After one more kilometer of the paved road, and immediately after crossing a small bridge, where stands a sign »Želimplje«, we turn again to right. Here we can hardly feel a sandy road in this wonderful Želimplje valley. If we are lucky, we are able to see a deer taking bite on a nearby pasture or a rabbit jumping across the road. On the curved road, we pass partially restored castle of former counts Turjak. Here, we also rejoin the main road to Kočevje and, before Ribnica at the cross-roads before the gasoline station, turn to right to Sodražica. In this town, we turn to left towards Travná gora, as we start passing quite some time in the countryside. As we see the sign Travná gora, we drive straight, and the first village, that we see stretching on our right, is Retje in Loški potok. This village is situated superbly, where we are able to see in the village church the famous pictures of the painter Anton Postl of the 18th century.

The natives like to tell that Loški potok comprises a group of six villages, which are so near to each other, that we can-

not tell, which is which. A little while later we have already passed the village Hrib in Travnik, followed by Podpreska, Draga and Srednja vas, then we arrive at Trava. The next larger village is Čabar. From Draga to Čabar there is neither a tavern, nor a restaurant. Driving from Draga towards Trava we almost feel to be on top of the alpine Pokljuka. It is an amazing world here before entering Trava. This year narcissuses didn't bloom as yet and we can take a good look around. The more we look at this modest village, the more we love it for its homeliness. From Trava our road dips along sharp curves to Čabar, and then follows the brook Čabranka to Osilnica. A while further there is a little village Ribjek, at which any lover of history will stop to take pictures of its 16th century little church. The Slovene institute for Cultural Safeguards restored the roof of its structure, so the church does not deteriorate further. You will be pleasantly surprised over this church, as well as over the hospitality of the natives.

Already from Osilnica on, we drive along the river Kolpa, which is like a real river from fairy tales. It is of green tint and without a smudge. If only Ljubljana and Sava would still be like that! On our way, we pass Bosljiva loka, Kuželj and Brod on Kolpa. If we didn't stop as yet for a picnic, then we can get something to eat here at some tavern; however, this »something« will not depend on our desires, but on possibilities offered, such as fresh home-cooked eggs. From here leads a good sandy road to the sign »Castle Kostel«, where we turn to right. In front of the castle ruins is the mountain chalet, which offers a pleasant view on the Kolpa valley. The village Kostel numbers only a few houses built on the castle ruins, what gives it a peculiar quaint character. From this village, we have to return to the same road leading to Kočevje. At the eighth kilometer before Kočevje we start driving on good asphalt road once again. This road will be paved further to Brod on Kolpa before long, since this is also one of main Slovene roads, leading to the Adriatic coast.

(Delo, May 1973)

Our fellow-countrymen

Goodbye Picasso Hello Stritof

By Dave McFadden

Now that he's 70, Andy Stritof is getting all his energy together to make one last bid for fame.

Up until April of this year he had just about given up. He was drinking heavily and watching too much TV in his small apartment over a King Street East hamburger joint.

But for the past few months he's had no time for booze or TV. With a fiery vigor that would be the envy of a man half his age, he's been turning out some of the best paintings of his long, lonely and strange life.

Stritof had just celebrated his 70th birthday in April when the news came that his beloved hero, Pablo Picasso, had died.

Stritof doesn't answer questions directly and it's hard to determine just what Picasso's death meant to him.

But one of Stritof's few friends reports receiving an excited phone call a few days after Picasso's death.

"Picasso is not dead. His spirit has visited me. I've got one hell of a painting for you to see. Come over right away," the friend quotes Stritof as saying.

Since then he's been turning out a stream of wild landscapes, surrealist still lifes and haunting imaginary portraits. Perhaps he feels the world wasn't big enough for Picasso and him both. And now that Picasso is dead, he can take over.

In his stifling hot, \$ 100-a-month apartment, Stritof has stacks of paintings from his 50 years at the craft.

One of them is a finely-drawn oil painting of an Indian girl. The face is mask-like but the blue, crescent-shaped eyes are incredibly sad and haunting.

Another shows long lines of faceless workmen entering a coal mine as if they were descending into hell.

Stritof refuses to consider selling his better paintings.

"They're my children. Would you sell your children?" he asks. "Without these paintings I'd be a lonely man." But unlike Don Juan, Stritof has an

eye on one big reward for his earthly labours: earthly fame.

"If a man lives the ideals of the suffering artist and doesn't do any harm, does good if he can, turns his back on money and doesn't get too involved in this materialistic world, then maybe his paintings will have some significance for future generations. They will become a national treasure, more valuable than gold."

He denies he's holding on to the paintings in hope the prices will go up. "I'll be dead before that. It's just the principle of the thing. Money means nothing to me."

Rolling his own cigarettes and pacing shirtless around his small apartment, Stritof will talk for hours about art, which to him is »God, heaven, Jesus, everything.«

Drinking, he says, is what he used to do when he got depressed. "I always liked to drink alone. I would sit by myself drinking until I hallucinated—and all the time I'd be thinking about art and asking myself What is art? What is time? What is space? What is nature? Other people say they see horrible things when they drink. I always saw beautiful things."

Although he seems to love visitors and loves to talk, Stritof has few friends and has little connection with other local artists. "They're terribly confused. They don't know what art is. They aggravate me, they're so nasty and petty."

Stritof came to Canada in 1925 and worked in coal mines and lumber camps before coming to Hamilton in 1941. He has worked sporadically as a house painter in Hamilton, but since he was a child, painting has always come first.

Reminiscent of the Don Juan character in the books of Carlos Castaneda, Stritof says: "When I walk down the street I don't think I'm walking. I think I'm flying. Nothing is real—it's all fake, an illusion."

We took this article from the newspaper »Art-I-Fact«, Mamilton, Canada

Tito en Eslovenia. Desde el día 31 de diciembre, vísperas del año 74, hasta el 8 de enero inclusive, el Mariscal Tito y sus acompañantes (sra. esposa, ministros, etc.) estuvieron de visita en Eslovenia. En la residencia veraniega de Brdo, festejaron la entrada del año que recién se inicia. Sus colaboradores inmediatos la acompañaron además en la cacería del gamo. Aparte del descanso- bien merecido por cierto el Presidente de la República y su Sra. esposa fueron invitados a diversos festejos que se realizaron en su honor. Entre ellos, debemos resaltar la inauguración de la escuela primaria que lleva su nombre. El mariscal, con gran entusiasmo asistió a la misma. Los alumnos le brindaron un programa cultural de gran calidad. Después de las consabidas reglas protocolares, el presidente se mezcló entre el alumnado y conversó con ellos. Entre otras cosas, les dijo: «No olvidéis que esta escuela es obra de vuestros padres y de todo el pueblo en general. Es por ello que debéis entonces, con mayor amor todavía, quererla y conservarla. La escuela es parte de la obra que vosotros debéis continuar...»

El mismo día (8 de enero) fue invitado también a la inauguración oficial de la planta de la firma ISKRA en Kranj. Este establecimiento es uno de los más modernos en su género. Se dedicará exclusivamente a la fabricación de centrales telefónicas automáticas y al desenvolvimiento de la Electrónica Superior. Entre otras, se fabricarán máquinas para la industria y el comercio. Además se perfeccionará el sistema de circuito impreso para los televisores de gran alcance como así también los TV miniatura o mini TV-Color. El presidente estuvo asombrado por la gran técnica alcanzada. Puntualizó a los directivos que deben en el futuro abrir nuevos mercados en los países de vía al desarrollo. En especial demostró gran interés en el plan de trabajo para la América Latina. Recalcó que es de interés para Yugoslavia negociar con los países Sud-Americanos, pues ve en ellos el futuro de América toda. En la residencia de Brdo recibió a los ex-combatientes de la gloriosa División XIV de Inf. Justamente en estos días se celebra el 30 aniversario de esta División. Legendaria por haber atravesado desde Eslovenia através de Croacia hasta casi los límites con Austria en lucha constante con el ocu-

CURIOSIDADES

Jesenice. Sabía Ud. que la única mujer que tiene su taller propio de reparación de calzado es eslovena. Mihela Kapus es

la mujer más visitada de Jesenice, claro está, por los clientes y amigos del buen calzado. En estos momentos es la única mujer zapatero registrada en Eslovenia. Tiene 35 años y ya hace 20 de esto que realiza este oficio. Fue aprendiz del conocido maestro zapatero Maks Kodrič. Este en la actualidad está jubilado y trabaja «a destajo» en lo de su ex-aprendiz. Mihela está muy conforme con su profesión. De pequeña quería ser costurera. Ahora se conforma con lo que tiene y dice que los impuestos no le molestan pues lo paga siempre a tiempo, es decir en el término previsto. Un último consejo de nuestra zapatera a sus clientes y usuarios: «Siqueréis que el calzado dure más, traten de calzarse con la mano, es decir sin la ayuda del calzador. Ah! Y no olviden de poner todos los días la pomada del color correspondiente.»

ARTE CULINARIO

Cocina eslovena: Almuerzo en media hora!

Teniendo como ejemplo la base o familia tipo (4 personas), les ofrecemos a continuación una comida que podréis hacerla en el término de media hora. Esto es sobre todo práctico, si tenemos en cuenta el ritmo de vida en el cual actualmente vivimos. Quizás, sin lugar a dudas, las cocineras jóvenes o novatas tardarán algunos minutos más, pero esto no importa si es que alcanzan el éxito deseado.

Todas las comidas que les brindaremos están confeccionadas en base a alimentos y comidas que ya están a mitad hechas, mejor dicho a medio hacer o conservadas bajo frío, vacío, etc.

Bueno, comenzaremos con el primer menú:

Salchichas rellenas

Papas en rodajas

Ensalada mixta

Manzana con miel

Ingredientes: 4 salchichas (de las del tipo de Viena), 8 pedacitos largos y angostos de buen queso, 2 pepinos en vinagre, 8 fetas cortadas a fino de panceta carnosa, aceite. Papas, sal. La ensalada mixta la compramos enlatada (conserva.), 3 manzanas medianamente grandes, 1 cuchara de miel, 1 paquetito de azúcar de vainilla, un poco de jugo de limón, 1 cuchara de marmelada (a gusto) o dos cucharitas de licor.

Salchichas rellenas: Lavamos las salchichas, las secamos y cortamos por la mitad (a lo largo). Las mitades tratamos de achatarlas 10 más posible. En cada mitad, previo tajo hecho a lo largo de las mitades, introducimos un pedazo de queso y una fetita de pepino. Cada mitad de salchicha las envolvemos furtamente

con una feta de panceta y las fijamos con un escarbadiente. (atravesamos la panceta y la salchicha). Las así rellenas salchichas las ponemos una junta a otra en un sartén con aceite. De esta manera las ponemos a fuego medio y las hacemos freír de ambos lados. Las damos vuelta cuando la panceta se vuelve de color brillante.

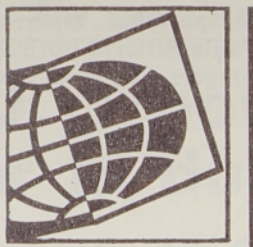
Papas en rodajas: Palamos las papas y las colocamos a hervir en un poco de agua salada. Li tenemos olla a presión, hacemos las papas bajo cocción rápida, es decir con la mayor presión posible. Estará cocinada más o menos en 8 minutos. Una vez cocida la dejamos enfriar y la cortamos en rodajas. En el plato se la agrega a las salchichas en forma de medialuna y puede dársele un toque de ikebana si le agregamos unas hojitas de perejil.

COCINA PARA CAZADORES

Como sabemos que a los cazadores no sólo les gusta cazar sino también comer sus trofeos, les ofrecemos a continuación una especialidad:

Liebre a la «cerveza cazadora»: Para Ud. poder invitar a 6 u 8 personas debe necesitar para la cena os siguientes ingredientes: 1 liebre, (puede suplantarse por 1 kg. de venado, 4 perdices grandes o 2, al máximo 3 palomas salvajes), 2 cucharas grandes de grasa (puede ser grasa que nos queda de los bifés) o aceite, 2 cebollas, algunos granos de pimienta negra, 1 hoja de laurel, 6 clavos de olor, 3 cucharitas de pimentón dulce, un poco de pimienta molida (fresca), sal, un poco de cáscara de limón rallada, 2 cucharas de manteca cruda, 4 cucharas de harina, 1/4 litro de caldo o sopa de carne concentrada, 1 dl (un vaso chico) de vinagre, 1/a litro de cerveza (de tipo agrio!)

La carne la cortamos en pedazos y lavamos cuidadosamente. La grasa o aceite calentamos, sobre el mismo colocamos la carne y la cocemos rápidamente, es decir hasta que tomen todos los pedazos un color uniforme (cobrizo). Pelamos la cebolla y la cortamos en tajadas finas. La carne y la cebolla colocamos en una cacerola especial (si es de barro mejor — puede ser de vidrio Pyrex), le agregamos entonces todas las especias señaladas. En otra olla calentamos la manteca (o margarina) y le agregamos de a poco la harina. Mientras revolvemos sin parar, vamos agregando la sopa, el aceite y la carne. Cuando este preparado hierve, lo agregamos a la carne. Tapamos la cacerola y la colocamos en el horno. Este tendrá que tener una temp. de 150 grados. Despacito cocemos durante 3 ó 4 horas. Podemos agregar al plato ya servido papas en pedazo y ensalada. Buen provecho!

Holandija

Januarja sem imel devetdeset let

Že dolgo se pripravljam, da pošljem naročnino za Rodno grudo, nikoli pa nisem našel pravega časa in to kljub temu, da sem bil spet na obisku v Sloveniji. Bil sem v Atomskih toplicah pa tudi v Mariboru, naslednji dan me je pa pot peljala dalje. Tako se je zavleklo, da se nisem nič oglasil na vašem uradu, kakor vsako leto. Naročnik Rodne grude sem, odkar ta izhaja. Tukaj bom zdaj že sedemdeset let. Doma sem pa s Kozjega, kjer sem bil rojen 11. januarja 1884, torej pred devetdesetimi leti. Doma sem iz vasi Belo in zato se tudi pišem Belinc. Naš rod je bil prvi v Belem, zato smo se tako tudi imenovali, kakor mi je pravil naš oča. Slovensko šolo sem obiskoval tri leta, zatem sem se tri leta šolal v Mariboru, kjer sem se nemško naučil.

Štirideset let sem potem delal v rudnikih. Prvih deset let v Nemčiji, potem pa tukaj v Holandiji. V prvo vojsko sem šel v Holandiji. Takrat nismo vedeli mladi, kaj je vojska. Mislili smo, da gremo na božjo pot. Potem smo se pa v Karpatih naučili kozjih molitvic. V Doberdobu smo doživeli pravi pekel, ki ga ne morem z besedo opisati. Zdaj sem že trideset let upokojenec. Vsako leto prihajam v Slovenijo na počitnice. V vseh toplicah sem že bil, lani sem se ustavil v Atomskih, da si okrepim zdravje in moči in si podaljšam življenje. Sem tiste sorte človek, ki ne omahne od strahu, če te zdravnik bolj slabo »potolaži«. Saj zdravniki naredijo vse, da človeku pomagajo, vendar pa je veliko odvisno tudi od človeka samega, od njegove volje in želje, da si pomaga. Resničen je tisti pregovor, ki pravi: Dobra volja je najboljša! Vsi me sprašujejo, kakšen je moj recept za zdravje in dolgo življenje. Jaz pa pravim: Pomagaj si sam, če si sin božji.

V Heerlenu ni bilo veliko Slovencev. Prvo društvo smo ustanovili v patronaži. Vodil ga je pater Teotim. Slovenci so bili v Brunsumu, Hoensbroeku in Herlerheide. V Kerkrade nas je bilo osem Slovencev, sami rudarji. Naš delovodja je bil Johan Jansen. Na delo smo se vozili s kolesi. Kakšne pa so bile takrat ceste, si

težko danes predstavljate. Preko Vanenhragen, Vaubacha in Heksenberga smo morali pešati. Ko se nas je več nabralo, smo se vozili s konjskim avtobusom. To je bil voz s streho in sedeži, ki so ga vleкли konji. Ob štirih zjutraj smo se odpeljali na delo, zvečer ob šestih smo se pa vračali. Zaslужek je bil kar dober.

Štirje smo bili muzikantje in smo zvečer hodili igrat. Jaz sem bil v Kerkrade prvi harmonikar. To je bilo takrat nekaj novega in me še danes poznajo, ker sem imel dunajsko harmoniko.

Potem se je začela vojna. Takrat sem imel nekaj časa v Herlerheide gostilno. Nekoč je tja prišel avstrijski konzul in me vprašal, če lahko tja povabi Avstrijce. Trikrat jih je povabil in gostilna je bila čisto polna. Potem nas je skupaj spravil za cel transport in šli smo v vojsko. To pa je bila bridka šola za nas, ki smo preživeli vojsko. Iz Karpatov smo morali v Srbijo, iz Srbije v soško dolino in na Doberdob. Ob teh spominih se slabo počutim, zato raje končam s pisanjem. Pozdravljam vse Slovence po svetu!

Franc Belinc
Chevreumont-Kerkrade

Dragi rojak Belinc! Hvala za zanimiv dopis. Prav pristrčno vam čestitamo, čeprav malo pozno, k vaši devetdesetletnici. Po lepo sestavljenem in napisanem dopisu se vidi, da ste kljub visokim letom še fant in pol. To se vidi, da pregovor, ki ste si ga vzeli za življenjsko geslo, zares nekaj velja. Še mnogo zadovoljnih zdravih let in na svidenje poleti!

Uredništvo

Švedska

Nastopili smo v Stockholmu

V nedeljo 9. decembra je bil v Stockholmu kulturni festival priseljencev. K sodelovanju je bila povabljen tudi naša plesna skupina in pevski zbor Slovenskega kulturnega društva France Prešeren iz Göteborga. V zboru poje tudi moja

Otroška plesna skupina društva »France Prešeren iz Göteborga je z uspehom nastopila tudi ob gostovanju ansambla Mihe Dovžana na Švedskem. V narodnih nošah, ki jima jih je sešila mamica, sta Mojca in Tanja Gruber.

mama. Iz Göteborga smo se odpeljali v soboto z avtobusom. V nedeljo zjutraj smo imeli vajo, potem pa smo si ogledali mesto. Pri nastopu nismo imeli preveč treme in mislim, da so bili gledalci zadovoljni z našimi plesi in pevskim zborom, ker so nam zelo ploskali. Veseli smo se pripeljali domov pozno ponoči. Stockholma se bom rada spominjala.

Tanja Gruber
Göteborg

Francija

Trije Bločani

Najprej hvala za Rodno grudo, ki jo prejemam kot naročnica že več let. Res mi zelo ugaja. Vsak mesec jo z veseljem pričakujem kakor tudi moj mož. Pišem vam iz Gravelinesa. Tukaj živimo le trije Slovenci in vsi smo iz bloške fare. Jaz sem s Hudega vrha Matičkova Francka. Moj mož je iz Radleka, tretji tukajšnji Slovenec je pa iz Nemške vasi. Najbližje prijatelje imamo v Armancieru, vidimo pa se le enkrat na leto. Tukaj živimo že 43 let in smo se navadili. V prvih letih pa je bilo zelo hudo, ker se nismo znali pogovoriti z domačini, ki so nas grdo gledali, ker smo pač bili tujci. Tudi zaslужek je bil zelo majhen. Zdaj je seveda drugače. Med seboj smo se spoznali in si pridobili njihovo zaupanje. Dvakrat sva bila z možem na obisku v Jugoslaviji. Res se je zdaj pri vas vse zelo izboljšalo. Bila sva zelo zadovoljna in bova še prišla. Zdaj sva upokojena in nam je kar dobro.

Veselo in srečno novo leto 1974 vsem prijateljem v Ljubljani in na Blokah.

Francka in Karel Zgonec
Gravelines

ZDA

Jugoslovanski konzul v Clevelandu izroča Luciji Jurić iz Acrona red zaslug za narod s srebrno zvezdo

Odlikovana zaslužna rojakinja

V Rodni grudi smo pred meseci že pisali o rojakinji Lucille Jurić-Bogatić, lastnici restavracije New Era v Acronu, Ohio, kjer je priljubljeno zbirališče vseh

Učenci slovenske šole v Melbournu, ki jo vodi učiteljica Ivanka Škof (v sredi za prvo vrsto). Zadaj stojijo mamice, ki po vsakem pouku pripravijo zakusko.

Skupina članov društva »Jadran« pred pričetkom del na društvenem zemljišču. V sredini je predsednik društva z ženo.

tistih, ki radi dobro jedo. Lucille Jurić Bogatičeva pa ne slovi le kot izvrstna kuharica temveč tudi kot plemenita žena, ki je res z vsem srcem navezana na svojo rodno Jugoslavijo, čeprav živi v Ameriki že celih petdeset let. Svoje rodoljubje je Bogatičeva, ki je dolga leta članica Hrvatske bratske zajednice, dokazala že med zadnjo vojno, ko je zbirala med rojaki prispevke za naše partizane in tudi sama nemalo prispevala v ta namen. Še bolj pa se je izkazala po vojni. Za svoj rojstni kraj Kruševo pri Obrovcu je dolej darovala že 180.000 dolarjev. Dala je zgraditi zdravstveni dom in ga opremila, kupila ambulantni avtomobil, asfaltirala cesto, zgraditi je dala šolo, ustanovila šolsko knjižnico itd. Ustanovila je tudi fond za štipendiranje dijakov in študentov domače občine in v ta namen vložila 60.500 dolarjev. O tej plemeniti ženi so veliko pisali časopisi po svetu in doma. Dne 21. oktobra lani je jugoslovanski konzul v Clevelandu Ivan Seničar na svečanem sprejemu izročil popularni »tetki Luci«, kakor ji pravijo prijatelji, visoko jugoslovansko odlikovanje — red za zasluge za narod s srebrno zvezdo. Na svečanem sprejemu so bili navzoči številni jugoslovanski izseljenci.

Lepa zmaga pri županskih volitvah

V začetku novembra so bile v Clevelandu županske volitve. Udeležba na voliščih je bila sicer slaba, zmagal pa je z lepo večino dosedanji župan Ralph J. Perk, ki je dobil 90.736 glasov, njegov protikandidat M. Cotnerjeva pa je dobila 57.010 glasov. Ralph J. Perk je izjavil, da želi biti župan vsemu Clevelandu in vsem Clevelandčanom, zato je tudi vse, republike, neodvisne in demokrate pozval k skupnemu delu za napredek Clevelanda.

Po članku slovenskega univerzitetnega profesorja Edija Gobca, ki je bil objavljen v Amerikanskem Slovcu, povzemo, da so v Clevelandu imeli prvega slovenskega kandidata za mestni svet že leta 1913. Takrat se je za ta pogumni

korak odločil znani slovenski zdravnik dr. Frank Javh-Kern, ki pa ni bil izvoljen. Pač pa je bil izvoljen naslednji slovenski kandidat, mladi odvjetnik John Mihelich, ki je bil leta 1925 kot prvi Slovenec izvoljen v clevelandski mestni svet. Odtlej so se slovenske kandidature in izvolitve v Clevelandu in okolici množile in so tamkajšnji rojaki dali Ameriki že blizu štirideset mestnih svetovalcev, pet sodnikov in vrsto drugih pomembnih javnih delavcev.

Po stopinjah staršev

V decembrski številki smo med novicami iz naselbin objavili sliko naše pridne zastopnice Anne Klunove iz Pittsburgha s soprogom in letošnjo Miss SNPJ Lindo Roginski iz Ambridgea, Pa. Posnetek je bil z banketa društva št. 6 SNPJ v Syganu, ki je bil prirejen 24. septembra. Na njem so počastili 50-letne člane. Iz obširnega članka, ki ga je za Prosveto napisala A. Klunova, povzemamo, da je bila to res zelo uspešna in lepa prireditel. Glavni govornik, pomočnik tajnika SNPJ Joe Umeck, je v svojem govoru spodbujal mlade člane SNPJ, naj stopajo po stopinjah, ki so jih začrtali njihovi starši in dedi. Med številnimi gosti je bila navzoča tudi Mary Skerlongova, znana urednica in napovedovalka slovenske radijske oddaje v Pittsburghu.

Snubači v Hollywoodu

Naš rojak Paul Šifler, skladatelj in eden največjih orgelskih virtuozov v Ameriki, nam je sporočil, da so v Hollywoodu z velikim uspehom uprizorili slovensko opereto »Snubači«. Znano je, da je ta opereta sestavljena iz vrste slovenskih narodnih pesmi, ki jih je Paul Šifler na novo priredil, prevedel v angleščino njihova besedila in jim dodal drugo glasbeno gradivo, ki je potrebno za komično opero. Opereta, ki ima v Šiflerjevi priredbi naslov »The Nine Suitors«, je bila v Hollywoodu izredno lepo sprejeta in številni gledalci so se ob tej priložnosti prvikrat seznanili s slovenskimi narodni-

mi pesmimi. Opereto je pod vodstvom Paula Šiflerja uprizoril zbor »St. Thomas Singers« iz Hollywooda.

Avstralija

O delu slovenskega primorskega kluba Jadran v Melbournu

V kratkem času svojega obstoja so naši člani veliko naredili. Prostor okrog klubskega doma so očistili in zasadili sedemsto borovih drevesc ter uredili tristezno kegljišče. Nešteto prostovoljnih delovnih ur so vložili v vse to, da so spremenili valoviti in viseči teren v ravne in gladke steze.

Nekateri so kar z buldožerji zaorali v trdo, kamnito, peščeno zemljo, drugi so s tovornjaki pripeljali kubike peska, tretji pa so v mešalnikih mešali beton in betonirali. Krampi in lopate so se bleščali v toplem soncu, žile na rokah so bile napete kakor vrvi in pot je lil po zagorelih obrazih.

Ko so možje delali na gradbišču, so žene zbirale denar s srečolovom in pripravljale sladko pecivo in čaj za malčke, ki so bili pogoščeni vselej po končanem slovenskem pouku.

Slovenski pouk imamo v prostorih kluba. Obiskuje ga 27 naših otrok, starih od 5 do 13 let. Prav radi se uče materin jezik, pridno poslušajo razlago in se trudijo pravilno izgovarjati besede in stavke, čeprav so besede zanje včasih zelo trde. Zelo radi pojejo slovenske otroške pesmi in gledajo slike slovenskih krajev. Po končanem pouku se otroci igrajo na dvorišču. Vesel živžav zamenja tišino. Vse to pa nič ne moti rojakinje Marije Zadelove, ki je ena najzvestejših bralk v naši klubski knjižnici. Najmanj po štiri knjige prebere na teden in to kar brez očal, čeprav je pred kratkim praznovala že svoj 80. rojstni dan. Gospa Zadelova je doma iz Zagorja. V njenem imenu in v imenu vseh članov našega kluba se zahvaljujem Slovenski izseljenski matici v Ljubljani za poslane knjige. Gospe Mariji pa kličemo: Še na mnoga leta in da bi Radi jo imamo, saj je v njeni družbi prijetno kramljati, ko ve toliko povedati.

Staro leto je naše društvo zaključilo kakor se spodobi, z družabno prireditvijo — piknikom, na katerega je prišel tudi dedek Mraz, ki je otroke razveselil z darili. Obenem smo tudi zaključili šolsko leto. Odrasli smo seveda pričakali novo leto s plesom. Kako bi brez njega? Medtem, ko so si muzikantje oddihovali, so nas pa učenci slovenskega pouka prijetno razvedrili s pesmicami, recitacijami in prizorčki.

Ivanka Škof
Melbourn

Anton J. Trbovec — časnikar in duhovit satirik

Iz Žirovnice pri Zidanem mostu je bil doma in vrtnarstva se je izučil. Tudi v Ameriki, kamor je prišel za bratom leta 1906, je nekaj časa vrtnaril v tedanjem clevelandskem predmestju. Ker pa je bil zaslužek preslab, je šel med rudarje najprej v mesto Bulger v Pennsylvanijo, čez nekaj let pa v Wintersquaters v državi Utah. Zatem se je lotil krošnjarstva z urami in zlatnino. Pri svojih obiskih po slovenskih naselbinah je prepotoval triintrideset ameriških držav.

To so bila leta, ko so se po slovenskih naselbinah porajala društva in Trbovec se je hitro vključil v to delo. Bil je član društva Ilirska vila št. 173 Ameriške bratske zveze, društva Slovan št. 3 Slovenske dobrodelne zveze, društva Lipa št. 129 Slovenske narodne podporne jednote, društva Slovenski Sokol, kluba Ljubljana v Euclidu, kjer so ga imenovali za častnega člana, bil je dolgoletni blagajnik pri Slovenski narodni čitalnici, leta 1927 so ga izvolili za direktorja Slovenskega narodnega doma v Clevelandu itd.

Ker ga je posebej veselilo časnikarstvo, je že leta 1908 začel dopisovati v slovenske liste. Sodeloval je pri Glasu naroda, Enakopravnosti, Glasu svobode, Ameriškem slovenskem koledarju, reviji Čas in Prosveti, kjer je bil nekaj časa v letu 1916 tudi pomožni urednik. Zatem pa je vse od ustanovitve lista leta 1925 do svoje upokojitve 1. 1957, torej celih dvaintrideset let, urejeval Novo dobo, glasilo Ameriške bratske zveze in bil tudi upravnik tega lista. Umrl je pet let po upokojitvi 24. septembra 1962 v bolnišnici v Miamiju na Floridi.

Pred menoj na pisalni mizi leži mapa, ki nam jo je pred meseci izročil naš znani ameriški povratnik, književnik Janko Rogelj. Nanjo je napisal: »Anton J. Terbovec, njegovo življenje in pisanje« Vsak po svoje«. V tej mapi je Janko Rogelj zbral in strnil svoje zapiske o življenjski poti svojega prijatelja in knjižnega mentorja urednika Terbovca in o ustanovitvi lista Nova doba, ki jo je Terbovec urejal dvaintrideset let.

V tej mapi je Janko Rogelj zbral in uredil tudi domislice in izreke, ki jih je Trbovec objavljaval v svoji rubriki »Vsak po svoje«. Čeprav je preteklo že nekaj desetletij, ko so bile te domislice napisane in objavljene in se naš okrogli svet suče venomer naprej, mnoge od njih niso izgubile na aktualnosti in še vedno povedo tisto, kar je hotel skozi smeh in satiro povedati duhoviti Anton Trbovec.

Letos 7. januarja je izteklo 49. leto, odkar je v New Yorku začel izhajati tednik Nova doba, glasilo Jugoslovanske katoliške jednote, ki se je januarja 1941 preimenovala v Ameriško bratsko zvezo. Za službo urednika in obenem tudi upravnika se je takrat potegovalo več slovenskih mož, ki so poleg višine mesečnih premikov postavili tudi nekatere pogoje. Trbovec je zahteval mesečno 165 dolarjev, drugih pogojev pa ni postavljaj. Tako je postal prvi urednik Nove dobe, katero je zatem urejal do upokojitve 1957.

Načrt za prvo številko sta Trbovec in Rogelj naredila skupaj, saj sta oba že imela nekaj časnikarskih izkušenj: Trbovec iz uredništva Prosvete, Rogelj pa iz uredništva Enakopravnosti. V Lorainu, Ohio, sta se sestala v hotelu in naredila načrt, kakšna naj bo prva, druga, tretja in četrta stran novega tednika. Rogelj je na željo novega urednika napisal tudi nekaj sestavkov in krajših spisov, ki jih je Trbovec zatem uporabil za dopolnilo strani. Tako se je rodila Nova doba, glasilo Jugoslovanske katoliške jednote, ki je imela takrat 14.681 članov in v obeh zavarovalnih oddelkih skupno 664.259.74 dolarjev premoženja.

Aprila 1926 se je uredništvo tednika v Cleveland, središče najmočnejše slovenske naselbine. Janko Rogelj je zapisal o tem: »V Clevelandu na St. Clairju je bil takrat že dokončan in odprt največji slovenski narodni dom na svetu. Dramsko društvo Ivan Cankar je prav takrat vzcvetelo. Učiteljica in režiserka mu je bila ljubljanska dramska umetnica Avgusta Danilova. Slovensko podporno in telovadno društvo Slovenski Sokol se je razvijalo in širilo v Collinwood in Euclid; imeli smo kar tri sokolska društva. Telovadni nastopi so se vrstili pozimi in poleti. Na skupnem poletnem nastopu je nastopilo nad tristo Sokolov in Sokolic ter moškega in ženskega naraščaja. Sokolskih izletov v naravo se je udeleževalo po pet do šest tisoč izletnikov. Pevski zbor Zarja je imel visoko število domačih pevcev, ki so prirejali koncerte in opere. Delo Slovenske narodne čitalnice je bilo živahno razgibano: imela je do šest predavanj na leto. Slovenski trgovci na St. Clairju so imeli svoje razstave, pripadniki drugih narodnosti pa svoje narodnostne razstave. Vse je bilo živo razgibano — to je bil čas najbolj cvetoče dejavnosti našega narodnostnega izživljanja. V tak razvijajoči se slovenski Cleveland je prišel urednik Trbovec iz New Yorka, prišel med svoje nekdanje prijatelje, ki

Anton Trbovec

so ga sprejeli z odprtimi rokami kot zavednega naprednega Slovenca, delavsko usmerjenega in zaverovanega v uresničevanje slovenske kulture.«

V uvodu smo že omenili, kako živo se je vključil v društveno življenje, kar je imele razumljivo širok odmev tudi na straneh Nove dobe. Tudi kasneje, v času, ko je v naši deželi kipela narodnoosvobodilna borba, je imel tednik Nova doba med ameriški rojaki pomembno vlogo. Sproti je obveščal bralce o dejanskem stanju v Jugoslaviji in objavljaj poročila Slovenske sekcije pri Jugoslovanskem pomožnem odboru. Med drugim je 17. februarja 1943 Nova doba objavila tudi znamenito resolucijo o stališču glavnega odbora Ameriške bratske zveze do Fotičevega Jugoslovanskega informacijskega centra v New Yorku, katero je soglasno sprejel glavni odbor ABZ 10. februarja istega leta. S tem se je list jasno opredelil za pomoč narodnoosvobodilnemu gibanju v domovini.

Svojo rubriko »Svoji k svojim« je Trbovec prvokrat objavil v izdaji z dne 18. februarja 1925 in potem je pisal, vse dokler mu huda bolezen ni iztrgala peresa iz rok. Pa natrosimo dve drobtinici iz te njegove rubrike, ki smo ju pobrali od tu in tam:

»Pravijo, da ni nič posebnega, če človek pade. To se lahko zgodi vsakomur. Hudo pa je, če nima hrbtenice, da bi vstal.«

— — —

Boginjo Svobodo v newyorški luki bodo po 42 letih prvič okopali. Pri tej priliki naj bi prilili tudi malo olja v njeno laterno, kajti dežela svobode postaja vedno bolj mračna.«

Brez vodiča — v neznano

Mladi! Naši doraščajoči in dozorevajoči otroci. Gledamo jih in... Navadno smo ob tem v skrbeh, v skrbeh za sedanje trenutke, njihova dejanja in njihovo bodočnost. Med skrbmi pa marsikdaj pozabljam storiti kaj več — podati roko mlademu človeku takrat, ko jo najbolj potrebuje. No, in težave nastanejo prav takrat. Ne vemo, kdaj ponuditi roko mlademu človeku.

Ko se odrasli tako opravičujemo, je eno od pogostih opravičil tudi to, da rečemo: »Saj nas niti ne kličejo!« In še res je! Pozabimo pa se vprašati, zakaj nas, odrasle, mladi ne kličejo, ko so v stiskah, težavah? Morda imajo slabe izkušnje? Ali pa pozabljam, da gredo večini ljudi besede z jezika zelo težko, kadar jim je hudo, še težje pa prosi za pomoč mlad človek, ki je poleg vsega še prepričan, da bo zmogel različne življenjske težave odpraviti sam, brez pomoči drugih. Mladostnemu prepričanju o osebni moči se pogosto pridruži sram, ki ga mladostnik navadno izrazi z besedami: »Če odraslim povem, kako hudo mi je, bodo mislili, da sem slabič in nesposoben za življenje!«

Po drugi strani pa odraslim prepogosto manjka sposobnosti vživljanja v osebnosti mladih.

Različna so življenjska področja, na katerih odrasli prepustimo mladim, da se iščejo sami, kakor vedo in znajo. Toda marsikdaj se ne ustavi le na iskanju samega sebe; dovolimo, da se mlad človek »opeče« na neprijetnih življenjskih izkušnjah. »Duševne opekline« bi bile precej manjše, če bi ob pravem času priskočili na pomoč mladim ljudem in usmerjali njihovo življenje vsaj na nekatere življenjske področjih, če že ne moremo na vseh.

Eno od takšnih za mladega in prav tako tudi za odraslega človeka izredno pomembnih življenjskih področij je ljubezen — čustvo, ki ga vsak doživi, nekdo bolj, drugi manj močno, vendar pa ga doživi. Izjeme so le tisti, ki ne sodijo med poprečne, normalne ljudi. Ljubezen pa je izredno pomembna za mladega človeka, ko išče pripadnika drugega spola, ko gradi intimne medosebne vezi s

fantom ali dekletom, ko hkrati oblikuje svojo osebnost in skozi osebnost tudi nadaljnje medosebne vezi z drugimi osebami, s katerimi se sicer srečuje v življenju.

Kaj pa storimo mi odrasli, ko se srečujemo z mladimi, v vlogi staršev, vzgojiteljev, učiteljev in mojstrov? Ko po naključju ugotovimo ali pa si morda le domišljamo, da ima fant dekle, ali pa da ima dekle fanta, smo marsikdaj — milo rečeno — netaktni. Marsikdaj se norčujemo na račun tistih čustev, ki so zanj ali pa zanjo tako življenjsko pomembna. Nekateri odrasli gredo še dlje od zafrkavanja, celo grobi smo in agresivni v takšni meri, da povsem razvednotimo tisto plemenito čustvo, ki ga nosi v sebi mlad človek — fant ali dekle. In ko se tako brezbrizno »sprehajamo« z

zbodljivkami po duši mladega človeka in ob tem ne pomislimo, da smo ga prizadeli, se čudimo in sprašujemo, kako da ta današnja mladina ne pozna ljubezni, čustev, kot smo jih poznali mi, odrasli? Ali res? Kaj nismo prav mi odrasli s svojim omalovaževanjem mladostnikova čustva zatrli že v kali, v tisti dobi, ko se šele porajajo?

Toda — vse ne ostane pri zafrkljivem tonu obravnavanja ljubezenskih čustev. Marsikdaj se niti ne potrudimo, da bi vsaj malo spoštovali mladostnikovo osebnost, kaj šele, da bi mu razložili, kaj je ljubezen, kaj je odnos med dvema, ki se ljubita. Ne potrudimo se, da bi mlademu človeku posredovali vsaj osnovna spoznanja o ljubezni, da je ljubezen sestavljeno čustvo, ki vključuje spolnost, duševno harmonijo med dvema in harmonijo

Prijateljici

Foto: Milenko Pegan

z okoljem s starši in širšo družbo. Usmerjati življenje mladih pomeni tudi, da so odrasli sposobni razložiti, da se — ne glede na leta — včasih zmotimo, da zamenjamo le spolno privlačnost fanta in dekleta za ljubezenska čustva. To so pomembna spoznanja za nadaljnje življenje vsakega posameznika. Posledice takšnih in podobnih zmot poznamo: osebna razočaranja, porušeni zakonski odnosi, splošno nezadovoljstvo, ki se kaže na vseh življenjskih področjih.

Res je, da je usmerjati nekoga v življenje, posebno na tistih področjih, ki jih sami ne poznamo, zelo težko. Mogoče smo odrasli tudi zaradi tega tako indife-

rentni ali pa celo agresivni do porajajoče se ljubezni mladega človeka. Ali pa si zaradi lažnega sramu ne upamo povedati življenjskih resnic, ki bi mladim pomagale, da se izognejo vsaj nekaterim, če že ne vsem nevšečnostim, ki spremljajo intimne odnose dveh. V ljubezni sami je toliko pojavov, ki jih ne moremo kontrolirati, čeprav smo še tako podkovani z znanjem, da je nujno, da čim več spoznanj in izkušenj posredujemo mladim. Le tako bomo ne le gradili osebno srečo mladega človeka, ampak človeka jutrišnjega dne, ki se bo skozi ljubezen s partnerjem naučil ljubezni do človeka in družbe nasploh!

Nova družinska zakonodaja

Posvojenci kot lastni otroci

Mnogo je življenjskih zgodb, ko so posvojitelji leta in leta skrbeli za posvojence kot za svoje lastne otroke, potem pa sta se nenadoma pojavila mati ali oče otroka in ga vzela k sebi, čeprav pet, deset ali petnajst let nista niti pomislila nanj. Po novem, ko bi zakon omogočil popolno osvojitve, bo imel posvojenec do posvojiteljev in njegovih sorodnikov enake pravice in dolžnosti kot lastni otrok. Posvojiteljem ne bo treba več trepetati, ali bodo lahko obdržali otroka ali ne, saj bodo starši izgubili vse pravice do dečka ali deklice, ki so ga dali v posvojitev.

To je samo ena pomembnih novosti osnutka slovenskega zakona o družinskih razmerjih. Osnutek drugače kot sedanja zvezna zakonodaja, ki vsako področje ureja posebej, združuje predpise tako o zakonski zvezi kot o razmerjih med zakoncem in v družini, varstvo mladoletnih otrok in drugih oseb, ki niso same sposobne skrbeti za sebe, za svoje interese, pravice in koristi ter rejništvo. Težko bi našli vse spremembe, zato se bomo omejili samo na najpomembnejše v posameznih poglavjih zakonskega osnutka. V drugem delu, ko so navedene določbe o zakonski zvezi, je predvideno, da se premoženjsko razmerje in preživljanje v izvenzakonski skupnosti ureja enako kot pri razvezi zakonske zveze. Pogoj je le, da ni bilo nobene ovire za poroko. Posebej je določeno, da bo razveza možna tudi na podlagi sporazuma zakoncev, če nimata otrok in imata oba sredstva za življenje, ali če sta se predhodno dogovorila in poskrbela za varstvo in vzgojo svojih skupnih otrok, ter uredila tudi druge medsebojne obveznosti in razmerja kot so premoženje, stanovanje itd.

Poglavje o razmerjih med zakoncem po razvezi predvideva, da se sme preživnina zahtevati in priznati tudi le za določen čas, dokler si razvezani zakonec ne uredi razmer. Na primer, da si prej nezaposlena žena poišče zaposlitev itd. Dru-

go pa je, da bi smel zakonec, ki je zaradi razveze zakonske zveze utrpel posebno škodo, zahtevati od drugega zakonca, da mu izplača primerno odškodnino. To bi prišlo v poštev ob različnem socialno-ekonomskem položaju zakoncev. Pri ugotavljanju očetovstva in materinstva so nove določbe, da oče lahko prizna otroka, rojenega izven zakonske zveze za svojega tudi pred organom za varstvo družine, ki ga namesto skrbstvenega uvaja zakonski osnutek. Javna razprava pa bo morala odgovoriti na vprašanje, ali bi v zakonu predpisali, podobno kot imajo to urejeno v skandinavskih državah, da sme tudi organ za varstvo družine, kadar mati tega noče, vložiti tožbo za ugotovitev očetovstva in tožbo za uveljavitev preživljanja.

Mimo ugotavljanja očetovstva tretji del o razmerjih med starši in otroci pod posebnim naslovom ureja izvrševanje roditeljske pravice. Predpisano je, da bo tisti izmed staršev, pri katerem otrok ne živi, imel poleg dolžnosti prispevati k preživljanju, tudi dolžnost, soodločati pri vprašanjih, ki so pomembna za otroka. Mladoletniki, ki so dopolnili 15 let starosti, pa bodo lahko z odobritvijo staršev sklepali pravne posle, kar sedaj ni bilo mogoče, saj so take posle lahko sklepali samo tisti mladoletniki, ki so bili pod skrbništvom.

Posvojitev smo že omenili. Pri nepopolni posvojitvi bo enako kot sedaj. Popolna posvojitev pa bo dokončno dejstvo. Posvojitelji se bodo vpisali v matično knjigo kot posvojenci starši in bodo otroku določili tudi ime in priimek. Več kot 10 let stari posvojenci bodo morali v to spremembo privoliti.

Določila o skrbništvu predvidevajo najmanj novosti, rejništvo kot posebna oblika varstva otrok, ki ne morejo živeti pri starših, pa je bilo doslej urejeno le z republičkim zakonom, po novem pa bo sestavni del družinske zakonodaje.

Alenka Leskovic

Stare slovenske jedi

Kraške krvavice ali »mulce«

Dva do tri kilograme bolj mastnega svinjskega mesa in svinjska pljuča skuhamo, vsako posebej. Juho od mesa zgostimo s pol kilograma krušnih drobtin ali isto količino belega kruha. Meso in pljuča ohladimo in sesekljamo ali zmeljemo v mesnem strojčku. Zatem skuhamo kilogram in pol olupljenih in očiščenih jabolk, kuhana pretlačimo ter meso, pljuča, jabolka in kruhovo juho zmešamo. Tej zmesi dodamo nekaj sveže krvi, ki smo jo ulovili pri klanju in vse spet dobro premešamo. Zatem dodamo četrtilogram rozin, deset dekagramov pinjol, pol kg sladkorja, solimo, popramo, odišavimo z majaronovimi plevicami in vso zmes dobro premešamo. Biti mora primerno gosta, da z njo lepo napolnimo čreva in naredimo klobase, ki jih zatem previdno kuhamo četrtilure, jih ohladimo in hranimo na hladnem. Pred uporabo krvavice spečemo.

Štajerski fižol s skuto

Kilogram fižola v zrnju zvečer namočimo, naslednji dan pa skuhamo v osoljeni vodi. Kuhanega odcedimo in stresemo v skledo. Posebej zmešamo četrtilogram sveže skute s pol kozarca kisle smetane in dodamo nekaj drobno sesekljanega peteršilja. Premešamo in stresemo na vrh še toplega fižola. Jed postavimo na hladno in postrežemo mrzlo s črnim kruhom.

Pijani kmet

Tri osminke rdečega vina zmešamo z osminko vode, dodamo deset dekagramov sladkorja in odišavimo s cimetom, nageljnovim klinčkom in limonovo lupinico. Postavimo za deset minut na toplo, a pazimo, da ne zavre. Nato precedimo. V polovici nekoliko ohlajene tekočine razmotamo dve jajci in to zlijemo na šest na rezine zrezanih starih žemelj, da se namočijo. Štiri jabolka olupimo in zrežemo na okrogle rezine, ki jih povaljamo v moki in hitro opečemo na maslu ali olju. Zatem s surovim maslom ali oljem namažemo primerno kozico in zložimo na dno polovico namočenih žemelnih rezin, ki jih po vrhu lahko po želji namažemo z marelično ali kakšno drugo marmelado, na to naložimo jabolčne rezine, ki jih potem pokrijemo s še preostalimi žemelnimi rezinami. Tako pripravljeno jed poskropimo še z drugo polovico odišavljenega vina in spečemo v pečici. Pečeno sladico zajemamo z zajemalko in postrežemo na krožnikih. Po vrhu lahko pogačice postrežemo s sladkorjem v prahu.

Po knjigi Slovenske narodne jedi, izdal Zavod za napredek gospodinjstva v Ljubljani

Snežne verige

»Albi! je vzkliknila, »prosim...«

»Ach, was Albi!« se je zasmel Fonza ob odobravanju bližnjih sosedov in še Tone se je smejal. »Najprej dobi striček Fonza lep poljubček, so!«

Pritisnil jo je ob stol in se ji zagrizel v ustnice ter povrh še pocmokal za šalo, medtem ko je ona nemočno zakrilila z rokami.

»Pokaži devički!« je zaklical brkač, »pokaži ji, kako ljubimo stari Nemci!«

Fonza se je res sklonil k Mojcinim nogam, tedaj pa ga je Albi z nasmeškom nalahno prijel za ramo:

»Dovolj bo, kamerad, čisto dovolj! Najprej posli, potem zabava. Ali ni tudi to nemško geslo?«

Fonza ni pokazal, kako boleč je bil Albijev stisk iz šole juda, vendar je takoj spustil dekle:

»Prav imaš! Dovolj je bilo za začetek, kaj, Mojca? Ples, ljudje, alo! Kaj zijate! Plešite, Majda in Silva, alo!«

Na dušek je izpil kozarec vina ter še naprej slonel prek Mojce, ko je rekel Albiju:

»Na kratko je takole: moj pomočnik bi bil, moja nemška zveza z zdomci. Nemško znaš, nastop imaš, lepo vedenje tudi. Pomagal bi jim pri izpolnjevanju formularjev za davke, sploh pri vseh uradnih stvareh, urejal sitnosti, ki se pač dogajajo, če tujci ne znajo dobro jezika in se ne spoznajo na predpise.«

»Vse po zakonih?«

»Kaj pa misliš! Vsi moji ljudje,« je pokazal z bahavo kretnjo naokrog, »imajo v redu dokumente, z uradi za zaposlovanje je vse urejeno, v Nemčiji tudi, vse.«

»Čemu nas pa potem potrebujejo?« je vprašal Albi in se čutil, da je Fonza tako prostodušno govoril pred Mojco. Res pa je bilo, da ni povedal nič takega, česar ne bi bil smel slišati vsakdo, vsaj vsak preprost človek. Morda je celo želel, da bi bili videli, kako ničesar ne skriva pred njimi.

»Takojšnja zaposlitev, moj dragi!« je zategnil Fonza. »Z mojimi zvezami takojšnje stanovanje in hrana, premagovanje začetnih težav, ugodnejši prevoz gor, kup stvari skratka, ki jih dober posredovalec lahko opravi za svoje stranke.«

»Pa vedo tudi, da je tujcev v Nemčiji vsega že nad dva milijona in da nas bodo ob prvi gospodarski krizi začeli pošiljati domov, doma pa tudi ne bo kmalu kruha za vse?«

»Dosti veš, kaj? Tega pa ne veš, da bodo najprej začeli odpuščati slabše delavce, to pomeni delavce iz drugih držav, Slovence pa nazadnje. Preden bi prišli mi na vrsto, krize ne bo več. No, kako torej? Boš vzel predujem?«

»Ne. Delal naj bi s teboj, z brkačem in lutko?«

»Kaj pa še! Ali ti nisem povedal, da oba ostaneta doma? Potrebujem zanesljive ljudi tu, gori pa, hm — gori pa nove obraze. Majda je že pristala, da gre zraven, veš? Namesto Silve bo imenitna. Zelo prilagodljivo dekle je. Ti pri njej menda res nisi dobro zapisan. Peljala se bo raje s stričkom Fonzom, ti pa lahko pelješ Mojco. Kaj punčka, je to pošteno od mene? Majdi bolj pristaja mercedes. Mojco za Majdo, Albi, pa za začetek tisoč dvesto,

kaj? Daj, premisli, saj se ne mudi. Moram malo med ljudi, veš. Tega ti še ne znaš. Zmeraj med ljudi, zmeraj za ljudi. Tako smo potem zares vedno vsi zadovoljni.« Fonza se je odmajal na drugo stran mize med vesele pive, sedel med moškega in žensko, ki ji je prijateljsko otipal prsi in ji zašepetal nekaj na uho, da je zacvilila od smeha, potem pa potrepljal njenega moža po ramenu ter se nenadoma zadril na ves glas, da ga je bilo slišati po vsej sobi:

»Koliko zaslužimo tujci v Nemčiji poprečno na mesec? No, Albi — Drago — Silva, no?«

»Devetsto dvajset mark,« je rekel brkač. »Preračunano v dinarje, okroglo pol starega milijona na mesec. Toliko kot direktor poprečne tovarne v Jugoslaviji.«

»Ste slišali, direktorji moji?« se je zasmel Fonza. »Vsi, kar nas je tule, smo sami direktorji ali pa bomo v najkrajšem času. Zatorej še vina na mizo! Živel direktorji!«

Mojca je gledala Albija in komaj požirala solze. Momljala je nekaj, kakor da bi mu bila hotela povedati kaj važnega, a ni spravila besede iz sebe, samo prosila ga je z očmi, da bi ne bil hud in bi ostal pri njej. Dotaknila se je njegove roke, takrat pa je sklonila med njiju glavo Majda.

»Albi, ti si rit,« je rekla, »Fonza pa je možak in pol! Pomivanje posode da me čaka v Nemčiji, si mi rekel, postiljanje tujih postelj in ne vem kaj še, pa je figo res. Še delovnega dovoljenja ne potrebujemo, če grem z njim. In pojdem, da veš!«

»Srečno pot,« je rekel Albi, »dobro si se znašla in hitro!« toda ona še ni odšla:

»Proč od njega, punca!« je rekla Mojci. »Trikrat sem bila z njim sama v sobi in še dotaknil se me ni. Mene! Stradala boš ob njem, ljubica, taka reva je!«

Tudi če bi bil Albi hotel kaj odgovoriti, ne bi bil mogel, kajti odprla so se vrata in v sobo so počasi prikorakali otroci. Štirje polodrasli kuštravci v zakrpanih oblekicah so vodili za roke tri kratkohlachnike. Gledali so resno, nič jih niso zmedli ne hrup ne glasba ne mnogi tuji ljudje. Ni jim pač bila to prva pot v gostilno po starše. Naravnost pred mizo so pricapljali in kot kužki zvesto obstali pred očeti in materami. Rekli niso nič, samo gledali so z dvakrat lačnimi očmi dobrote na mizi in starše. Prišli so, tu so bili, ni se jih dalo utajiti, ni se jih dalo prišteti v pogovorih o Nemčiji, oni pa so vendarle stali sredi ljudi, češ mi smo tudi še tu, kaj pa zdaj?

»Kar naprej, kar naprej!« je prvi premagal presenečenje in zadrego Fonza. »Malinovca na mizo in malico za male goste! Nič se ne kregajte, mamica mlada! Malo si nas bode ogledali, potem pa spet lepo odšli domov. Saj so že veliki, ne, in se bodo znašli tudi brez vas. Očki in mamice pa vam bodo pošiljali vsak mesec dinarčke in igračke.«

Govoril je in kvasal, vendar mu prekinitev očitno ni ugajala, kajti dve ženski je nenadoma posilil jok, kot da sta se šele takrat zavedeli, da je bila vsa veselica v resnici slovo od doma in otrok. Bolj z usti se je nasmihal Fonza kot zares in nestrpno namignil gostilničarju, da je pripravil zavitke z majhnimi čokoladami na vrhu, starši so medtem spregovorili nekaj besed, nato pa je mala molčeča povorka spet počasi odšla v gosjem redu skozi vrata, in ko je izginila izpred oči, se je kmalu zazdelo, kot da je sploh nikoli ni bilo.

Vsaj Fonza je želel napraviti tak vtis, kajti pomahal je brkaču. Ta je medtem že previl magnetofonski trak do francoskega pol petja pol vzdihovanja moškega in ženske, ki se je med škripanjem vzmeti brez vsakega dvoma oglašalo iz postelje. Je pa brkač segel še po mikrofону,

da je po potrebi kaj prevedel in ljudje so se res po malem spet začeli rezati novim šalam, predvsem pa so začeli spet piti.

Že so se polagoma pričeli tudi razporejati za mrak, ki je z ravnine počasi pritipal v sobo mednje. Fonza je stiskal Majdo k sebi, Toni je gledal lutko kot Marijo v oltarju, le da ne tako od daleč, brkač je mežikal natarici, Albi pa je prijel Mojco za roko:

»Meni je te družčine dokončno zadosti. Drugi so ti povedali resnico namesto mene; najprej Fonza, potem Majda. Če bi ju naučil, ne bi bila mogla bolje. Zdaj grem ven. Malo bom zunaj, potem se bom odpeljal in ne bom se več vrnil. Pridi za menoj, Mojca, res pridi! A samo, če res sama hočeš. Predolgo pa ne bom čakal, kajti ne bo dolgo, ko bodo šli na zrak tudi parčki.«

Ni se ozrl, ko je zaprl vrata za seboj. Na pamet je že poznal vse te ljudi, preproste, zardele od popitega vina in oblečene v revne nedeljske obleke. Še zunaj se mu je zdelo, da vidi njihove slabe zobe, ki so se kar naprej razkrivali v smehu ter se niso in niso mogli nasititi krhkega odojka, pa so mleli, kakor bi ne bili že teden dni ničesar zaužili.

Morda so se zavedali, da se poslavljajo za dolgo, morda ne. Dober del njihovega denarja bo pospravil Fonza za svoje usluge; a če ga ne bi on, bi ga kdo drug na bolj surov način. Delček od tega bo pripadel Majdi. Tako zelo si je želela denarja in močnega dedca. Zdaj je našla oboje. Njega pa Fonza ne bo več videl niti ga najbrž ne bo preveč vneto iskal. Mu bo že Majda pravi čas razložila, kakšne vrste čudak je.

Torej dovolj vsega in konec z vsem — pa v avto, potem pa v hotel, v Bistrico do mame ali kamorkoli. Narahlo je vžgal taunusa in tiho ogreval motor, da ga ne bi slišali v gostilno.

Počasi bo odpeljal v padajoči mrak in se čudil, kako je videl vse že daleč, včerajšnja noč, pot po gostilnah, oče; vse se je vedno bolj odmikalo, samo Nemčija se je vsiljevala venomer v tej ali drugi obliki in mama ga je čakala.

Takrat je Mojca hlastno potrkala na okno. Bila je v svojem starem plašču, s torbico in rokavicami v rokah. Več očitno sploh ni imela s seboj. Ni bila vajena avtomobilov in nerodno je sedla k njemu. Takoj je pogнал in vso pot do glavne ceste gledal v vzvratno ogledalo, a ni bilo nikogar za njo, še brata ne.

»Domov ali v Nemčijo?« je vprašal. Molčala je, potem pa jo je počasi začelo stresati v krčevitem, tihem joku. Brez besed je vključil radio ter obstal z gumbom pri cerkvenih pesmih. Še vedno je bil božič in svečana, stoletna glasba je napolnila avto. Morda jo bo to najprej pomirilo. Nato je pomislil, kako ji bo v plašču morda prevročje, pa je odprl loputo pri oknu, da je med glasbo zavel oster zimski zrak. In ko je pogledal, kaj bi še lahko storil zanj nevsiljivega, da bi se počutila bolje, se je vprašal, ali se ni prenačlil in ga je zares grelo že to, da je skrbel za tako velikega otroka poleg sebe, ki je bil doma nadštevilen, o tujini pa ni imel niti pojma. Težko da bi se Mojca kdaj mogla udomačiti v Donauwörthu. Torej bi komaj čakala, kdaj bi se lahko vrnila. Ali ni to pomenilo, da je tudi zanj tehnična vse bolj kazala na Slovenijo, čeprav še ne kmalu?

Ampak saj je vendar imela samo en robček, je videl, in še ta je bil zdaj že neraben. Molče ji je podal svojega čistega, velikega. Tedaj se mu je nasmehnila skozi solze in vedel je, da bo kmalu začela govoriti in da bo govorila dolgo. Potem bo začela spraševati pa bo moral on odgovarjati. Kratko ali dolgo, časa sta imela dovolj in cesta pred njima je bila prosta.

Zima v Peklu pri Borovnici

Foto: Janez Klemenčič

Krožek mladih dopisnikov

Tega lepega dneva ne bomo nikoli pozabili

Za slovenske otroke v pokrajini Baden-Württemberg je bilo letošnje praznovanje dneva republike še posebej pomembno. Sprejeti smo bili v Zvezo pionirjev. V soboto 1. decembra smo se zbrali na našem konzulatu v Stuttgartu. Starejši pionirji so nam pripravili lep program, vsi skupaj pa smo zapeli nekaj pesmic. Obljubili smo, da se bomo pridno učili in da bomo poštene ljudje. Potem smo dobili rutice in kapice. Tovariši konzul pa je vsakemu posebej čestital in nam izročil pionirske izkaznice.

Naš pionirski odred se imenuje Triglav. Še posebno smo bili veseli, ker smo na ta dan dobili tudi svoj pionirski prapor. To je prvi pionirski prapor zunaj meja naše domovine. Podarila nam ga je Ljubljanska banka.

Tega lepega dneva ne bomo nikoli pozabili. Postali smo pionirji prav na 30. rojstni dan naše domovine. Želimo zares postati pridni učenci in poštene ljudje, kakor smo obljubili.

Zdenka Kranjčec
Aalen

Moj mucek Peter

Ko sem bil star 5 let, mi je mamica prinesla domov mucka. Dal sem mu ime Peter. Takoj smo mu kupili košarico. Peter ima črno dlako in rumene oči. Rad se igra z miškami, če jih ujame. Prinese jih do vrat in jih meče v zrak. Pred našo hišo stoji velika lipa. Če na njej pojejo ptički, naš Peter striže z ušesi, potem zleze na drevo in bi rad ujel ptička. Odkar ga imam, je precej zrasel in postal težak. Mamica ga hrani z zelo dobrimi stvarmi, ker je zelo izbirljiv. Atek in jaz večkrat igrava s Peterčkom odbojko. Peter je še vedno moj najboljši prijatelj.

Borut Žekš
4. razred slovenske šole v Sindelfingnu

Svetlana Makarovič

LISICA OŠABNICA

— Fej, je rekla lisica, fej in še fej!
To je veljalo lisjaku, ki jo je prišel snubit.

— Kako si drzneš, je rekla. Najdaljši, najlepši rep imam v vsem gozdu, najbolj zelene oči in najvitkejši život. In ti si me upaš priti snubit! Najbrž se ti je zmešalo.

In samovšečno si je gladila rep in se ogledovala v jezercu.

Lisjak je bil zelo potrta, je pa le hotel vedeti, kaj je na njem tako odurnega.

— Pregrd si zame, je zazehala lisica in odšla na drugo stran jezera.

Čez mesec ali dva je prišel drug lisjak.

— Oh, kaj bi pa ti rad? je hudobno vprašala lisica.

— Snubit sem te prišel, je rekel lisjak. Lisica toliko, da ni umrla od smeha.

— Saj šepaš! je zacvilila. Jaz, najlepša lisica v gozdu, naj bi vzela šepastega! Konec me bo! In se je smejala in smejala.

Lisjak je užaljen odšel. Lisica je pa razigrano tekla na drugi konec jezera in čakala.

Čez dva meseca ali tri je prišel tretji lisjak. Že od daleč je videla, da je skrbno okračen in da hodi, kakor bi plesal. Elegantno se ji je priklonil in z izbranimi besedami poprosil za tacco. Lisica je hinavsko zavila oči proti nebu in rekla:

— Dragi moj, snubci me kar oblegajo in težko se mi je odločiti. Saj veste,

kako je za mlado dekle, posebno če je bogato, kakor jaz. Vi pa nimate premoženja, kajne? Torej zbogom, ne motite me več.

Sklonila je glavo in ni več govorila. Lisjak je še nekaj časa plesal okrog nje, potem pa se je naveličal in šel.

Lisica je počakala, da ji je izginil izpred oči in se začela valjati od smeha. Potem se je pretegnila, zazehala in odšla na drugi konec jezera.

Čez tri mesece ali štiri je prišel četrti lisjak, dostojanstven in resen in jo zasnuvil.

— Prestari ste zame, mu je brez ovinov zabrusila lisica. Ne bom živela s starcem, čeprav ima pod palcem. Pojdite snubit mojo staro tetko, jaz vas ne maram.

Obrnila mu je hrbet in dostojanstveno odšla na drugi konec jezera, pri tem pa ni pozabila nositi rep kot pahljačo.

Stari lisjak je zamahnil s šapo in odšel k lisičini tetki.

Čez štiri mesece ali pet je prišel peti snubač. Lisica je sedela na bregu in se zdolgočaseno pahljala z lapuhovim listom, zraven pa nadvse očarljivo utripala z očmi.

— Kaj bo dobrega, debeli gospod? se je norčevala.

Lisjak jo je zasnuvil, lisica pa mu je ogorčeno vrgla pahljačo v obraz in rekla, da je z debelimi moškimi zguba, ker vse sami pojedjo, žena pa strada in sploh, naj se kar pobere, da ji ne bo treba gledati njegovega zabitega obraza.

Lisjak je odšel, vdan v usodo, lisica je pa odšla na drugo stran jezera in se česala.

Čez pet mesecev ali šest se je oglasil šesti snubec. Lisica si ga je ogledala od nog do glave in iskala kakšne napake, da bi ga lahko zasmehovala, a je bil kar čeden na pogled. Ko pa je začel govoriti, se je izkazalo, da jeclja. Lisica je kar ponorela od veselja in hudobije. — Po-poročil bi se z me-menoj? No, ti bi bil pa res kra-krasen mo-mož zame! Nekaj časa se je tako grdo igrala z njim, potem ga je pa spodila. Odšla je na skrajni konec jezera in sedla na breg.

Minil je mesec, minila dva, trije, štirje meseci, pet... Lisica je sedela na bregu in gledala naokrog. Prihajala je zima, ob jezeru je postalo hladno. Minil je šesti mesec — snubcev od nikoder. Minil je sedmi mesec...

Lisica je zmrazovala ob jezerskem bregu, zapadel je sneg, burja je brila.

Tedaj je iz gozda prišel star, razmršen, reven lisjak z obgrizenim uhljem, z oskubljenim repom, eno tacco je vlekel za sabo, vlekel se je in vlekel in se privlekel na jezerski breg.

Lisica se je zavrnila, si pogladila rep, zamežikala z očmi in sladko vzdihnila:

— Vedela sem, oh, vedela sem, da boste prišli, lepi gospod. Tu je moja taca in v njej moje srce!

— Kaj? Kako? je vzkliknil lisjak.

— Kako — ali niste prišli snubit...? je plaho vprašala lisica.

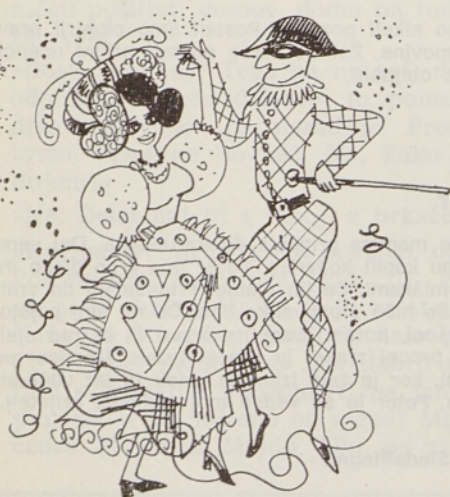
— Snubit? Da bi se ženil? Jaz? Hoho, še na misel mi ne pride! se je zasmel lisjak in odšepal v gozd.

NARODNA IZ OSJAN V REZIJI PUSTNA

Če Pust je nor,
tudi jaz sem nor,
sva norca obadva!

NARODNA IZ SOLBICE V REZIJI MAŠKARE

Le plešite mi, maskare,
saj ste že čisto zmešane!
Od nog do glave židane,
pa ni ne tračka vašega,
vse tuje, izposojeno.

Krožek mladih dopisnikov

Naša šola v Luzernu

Letos poteka tretje leto, odkar so naši starši skupno z našo učiteljico Marijo Omahen ustanovili prvo slovensko šolo v Luzernu v Švici. Ko smo začeli hoditi v šolo, nas je bilo osem učencev. Sedaj nas je pa že štirinajst. Jaz imam tudi bratca Tomažka, ki je letos začel hoditi v prvi razred. Pouk imamo ob sobotah popoldan tri ure. V glavnem se učimo slovenskega jezika. Zelo smo srečni, da se lahko učimo materin jezik, ker nas je večina otrok rojenih v Švici. S tem pridobimo del dragocenega znanja materinega jezika. Zelo smo hvaležni naši učiteljici gospe Omahnovi za njeno požrtvovalno delo in trud. Zelo rada hodim v šolo, ki je za nas vedno bolj zanimiva. Pri pouku vedno bolj spoznavamo svojo domovino in njen jezik. Pošiljam vam našo fotografijo s šolskega izleta. Gledali smo vlakce, se igrali na travniku in peli slovenske pesmice. Vsem slovenskim otrokom doma in po svetu želim mnogo uspeha v šoli.

Lidija Škof, 3. razred slovenskega pouka v Luzernu

Prvi sneg

Ko sem včeraj zjutraj vstala in pogledala skozi okno, sem se zelo razveselila. Jutro je bilo še temno, z neba pa so padale velike snežinke. Cesta je že bila pokrita s tanko snežno odejo. Ko sem na poti v

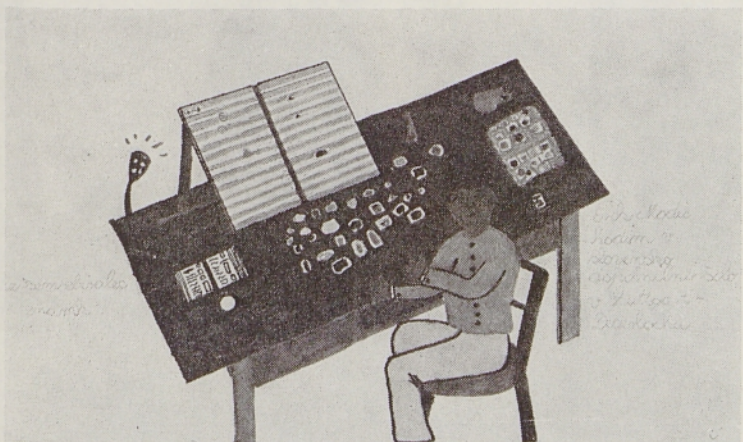
Slovenski šolarji v Luzernu v Švici. Štirje učenci še manjkajo.

šolo stopila v sneg, se mi je zdelo, da grem po oblakih. Predno se je začel pouk, smo se drsali in kepali. Komaj smo potem dočakali zadnjo uro pouka. Ko je zazvenel šolski zvonec, smo zdrveli iz razreda. Fantje so nas dočakali s kepami v rokah. Ko so nas pošteno naribali s snegom, smo se napotili domov. Zaželela sem si, da bi bilo tudi novo leto tako lepo zasneženo.

Vlasta Var, 8. razred v Pforzheimu, Šmarje pri Jelšah

Ne bomo pozabili nate, domovina!

Tudi pri nas v Schwenningenu imamo slovensko šolo. Pouk imamo vsa torek popoldne. Uči nas tovarišica Milica Pukl. Naučili se bomo mnogo lepega o naši daljni domovini. Naša največja želja je, da tudi daleč od doma ohranimo prelep slovenski jezik.

Zbiralec znamk. Risba Erika Modica iz Degerlocha pri Stuttgartu.

Dragi otroci!

V mesecu maju smo tudi mi slovenski otroci, ki živimo v Zürichu in njegovi okolici, začeli obiskovati slovensko dopolnilno šolo. Najprej se učimo slovensko pisati in brati, ker vsi hodimo v redno švicarsko šolo. Zdaj že toliko znamo, da lahko napišemo pismo v Vaš časopis.

Starejši že prebiramo v Rodni grudi stran za otroke.

Zaenkrat nas je v razredu 15, a upamo, da nas bo s časom še več. Radi se učimo tudi slovenske pesmi in poslušamo zgodbe. Ob koncu šolskega leta bomo pripravili proslavo in pokazali staršem kaj znamo.

Lepo pozdrave vsem slovenskim otrokom po svetu in doma,

učenci slovenske dopolnilne šole

Luzana H.

Ežen Lovič

Metka Kadenšek

Tadij Luma

Silva Fabijan

Boris

Danko

Daniel

Igor

Kalja Hladnik

Sonja Hladnik

Robert Žugič

Metka Svab

Daleč od tebe živimo, draga domovina, a nate ne bomo nikoli pozabili!

Blanka, Irene Ferjuc, Jelka Sokič, Rozi Nikolič, Helenca, Dragica, Marjan Pukmajster, Marjan Kit, Jožica Tavčar, Brigita Justin, Danilo Jamnikar, Sonja Jamnikar, Helga Cokan, Damjan Hren, Janko Šternf, Stanči Jančič

Dragi mladi prijatelji v domovini in po svetu, želimo si dopisovati z vami!

Čeprav se ne poznamo, se vam oglašamo s Švedske. To smo Zvonko, Jožek, Janko, Slavko, Marjan in Angelca. Seveda vam moramo predstaviti tudi našo slovensko učiteljico, ki je prišla iz Kungote pri Mariboru k nam na Švedsko in se imenuje Rezka Hlep. Tudi mi smo skoraj vsi Štajerci iz okolice Slovenskih Konjic, le Marjan je Primorec. Vsi živimo v Švedski že osem let. Rezka Hlep je naša prva slovenska učiteljica pri nas, saj imamo tukaj slovensko dopolnilno šolo šele drugo leto. Slovenski jezik smo že precej pozabili, saj se povsod razen doma, srečujemo samo s švedščino. Slovenska učiteljica je prišla med nas pravočasno, da obnovimo pozabljeno materinščino. Ne znamo še tako pravilno pisati in brati, vendar se bomo še vse naučili. Poleg rednega dela v šoli in domačih nalog dopisujemo tudi v izseljensko revijo Rodno grudo, kjer je poseben kotiček za nas mlade. Vemo, da spisi niso najboljši, vendar upamo, da boste iz njih lahko razbrali naše delo in življenje v tujini.

Da bi si čimbolj utrdili znanje slovenščine in si pridobili čimveč prijateljev po svetu si želimo z vami dopisovati. Posebej veseli bomo kakšnih lepih razglednic, pa seveda tudi pisem. Pišite nam, mi pa bomo pisali vam! Pišite nam kar na naslov naše učiteljice:

Rezka Hlep, Torsgatan 23 a, 731 00 Köping, Švedska

Vsem slovenskim otrokom v domovini in po svetu pošiljamo lepe pozdrave, želimo srečno novo leto 1974 in veliko uspehov v šoli!

Učenci slovenskega dopolnilnega pouka
Köping, Švedska

Kam gre pot slovenske domače glasbe?

Večkrat se človek vpraša, od kod taka priljubljenost slovenske domače glasbe, ki smo jo do zdaj poznali pod imenom »narodno-zabavna glasba«? Ali je ta glasba vendarle nadaljevanje tradicije ljudskega godčevstva? Vedno več je teh ansamblov, prava invazija polk in valčkov prihaja v slovenske domove doma v Sloveniji in daleč čez mejo. Na RTV Ljubljana že imajo posnetke 60 ansamblov te vrste, v vsej Sloveniji pa obstaja menda že nad 300 ansamblov domače zabavne glasbe, ki so bolj ali manj znani.

Ta »muzika«, ki je bila umetnost, ne obrt, žal zamira; vsaj v tisti izvirni obliki, kot izhaja iz ljudskega izročila. Med prve dokumente o obstoju ljudskega godčevstva štejejo fresko iz 15. stoletja s štirimi godci na steni cerkve pri Škofji Loki. Že v 15. stoletju so se v ljudsko godčevstvo začeli vnašati tudi umetni inštrumenti, ki so začeli konkurirati glasbilom, kot so npr. dude in piščali raznih vrst. V 17. stoletju se pojavijo gosli; v naslednjem stoletju so bili v sestavu godbe gosli in bas; pozneje že tudi pihala in trobila raznih vrst. Okrog leta 1860 je imel ansambel ljudskih godcev v svojem sestavu inštrumente: violina, klarinet, oprekelj ter bas s tremi strunami. Harmoniko je šele leta 1822 iznašel Dunajčan C. L. Buschmann in pred sto leti je začela harmonika uspešno izpodrivati nekatere stare inštrumente.

Razstave

Cvetje v slovenski ljudski umetnosti

S tem naslovom je v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani odprta razstava, ki bo na ogled do aprila 1974. V tem članku želimo z nekaj besedami povedati najosnovnejše o predmetu razstave.

V tistem delu slovenske ljudske umetnosti, ki je bil namenjen kmetijam, sodijo med najbolj priljubljene in razširjene motive upodobitve cvetlic. Vendar se ti motivi niso pojavili pred 18. stoletjem, to je pred časom velikih sprememb na podeželju, kot sta bila veliki agrarnotehnični prevrat in prehod k individualizaciji kmetijstva, kar je v kmečkem življenju rodilo velike posledice. Med drugim se je tedaj med slovenskim kmečkim prebivalstvom razvil čut za lepoto narave in v tem času so začeli na kmetijah gojiti cvetje.

Slovensko kmečko ljudstvo je najprej spoznalo upodobljeno cvetje v ljudskih podeželskih cerkvah ob koncu 15., v 16. in zlasti v 17. stoletju ter kasneje. Med temi upodobitvami so bili pogosti cvetovi vrtnice in tulipana, modnih cvetlic višjih družbenih plasti. V 18. in 19. stoletju je bila uporaba naravnega cvetja med kmečkim prebivalstvom zelo razširjena. Cvetje je bilo nujen okras in spremljava zlasti ob svatbah, cerkvenih praznikih, naboru in podobnih prilikah. Posebno govorico pa je imel šopek iz nageljnov in rožmarina ali roženkrauta, ki je pomenil izraz ali potrditev ljubezni. Takšen šopek je dekle lahko dala samo svojemu fantu, medtem ko je ob raznih šegah in drugih nevsakdanjih priložnostih lahko dala šopek iz divjih cvetlic marsikateremu.

Z življenjem na kmetiji je bilo tesno povezano naravno in upodobljeno cvetje. Naravno in upodobljeno cvetje so oblikovali v šopke, vejice, kite in vence. Upodobljeno in naravno cvetje je nastopalo na zunanjsčinah in notranjsčinah kmetij, ob svečanih in nevsakdanjih priložnostih ter kot del noše.

Na zunanjsčinah kmetij so se pojavljali cvetlični motivi na stenskih slikarijah, na kamnitih in lesenih portalih, na lesenih rezljanih vratih, na poslikanih polknihi, rezljanih jarmih in jarmičkih, ki so viseli na zunanosti gospodarskih poslopij, na poslikanih končnicah čebelnih panjev in na poslikanih nagrobnih križih. Te upodobitve so bile stalno na očeh članom domačega gospodarstva in drugim vaščanom. Upodobljene cvetlice v notranjsčinah kmečkih hiš pa so bile vendarle namenjene le domačim.

Letos se je v domačem tisku pojavilo precej sestavkov s predlogi, da bi bilo treba »vesele godbe v moderni izdaji« postaviti pod resno kritično lupo. Večina kritičnih pripomb je letela predvsem na račun besedil njihovih skladb.

Na RTV Ljubljana meni Branko Šömen, član komisije za izbiro besedil za te vrste skladbe naslednje: »Ne morete si niti predstavljati, kaj vse prinesejo sem... Besedila kar tekmujejo med seboj po svoji slaboumnosti.« Tudi na narodopisnem inštitutu v Ljubljani zavzemajo do tega pojava dokaj kritičen odnos: »Vse to je daleč od izvirne narodne glasbe; to velja tako za besedila, kakor za melodije. Nesprejemljivo je tudi to, da ansambli združujejo petje z godbo. Pa še to: vse se omejuje na ritem polke in valčka. Ne eno in ne drugo ni v duhu narodnega izročila.«

Na RTV Ljubljana so ustanovili posebno komisijo za izbor tekstov.

V prihodnje bodo posvečali mnogo več pozornosti tudi folklorni glasbi in to v sodelovanju z narodopisnim inštitutom v Ljubljani. Poslušalce naj bi seznanjali z izvirnimi glasbenimi izročili naših prednikov s podajanjem v pristni obliki. Slovenska narodna pesem in narodna melodija naj se predvaja taka, kot se je ohranila do današnjih dni.

Narodno-zabavna glasba po drugi strani pa naj se razvija po sicer vzporedni, a vendarle drugačni liniji. Preimenovali so jo v »domačo zabavno glasbo«.

Ali to velja za vse naše ansamble in za vse njihove stvaritve v tej zvrsti glasbe? Popolnoma krivično bi bilo, to posploševati (vzemimo za primer le Avsenike, Slake itd.). Dr. Zmaga Kumer, strokovna sodelavka na Narodopisnem inštitutu v Lju-

Posebno izbrana je bila cvetlična motivika na predmetih, ki so bili namenjeni za svečane in posebne priložnosti. Sem sodijo vezeni prtiji za prekrivanje velikonočnega »žegna«, pisanice, vezeni prtji, rjuhe in otirači, ki so jih pokazali ob svatbi ali ob večjih praznikih, poslikani kolovrati in škafi, ki so bili svatbeno darilo, mali kruhek in prostoročno oblikovano praznično pecivo, poslikane stekleničke za žganje, poslikani svatbeni kozarci, modeli za surovo maslo in končno najrazličnejše okrasje iz umetnega cvetja, ki je bilo izdelano iz blaga ali papirja.

Pomembno vlogo je imela cvetlična motivika na noši. Cvetlice so upodabljali na sklepancih, uhanih, brošah, prstanih, na s cepljenim pavovim perjem vezanih pasovih in na s cinastimi zakovicami krašenih pasovih, na brokatnih modrcih, moških žametnih telovnikih, kožuhih, vezanih pečah, na čelnikih avb, na trakovih za avbe, na krilih in celo na čevljih.

Marsikatera upodobitev cvetlic v umetnosti za kmetije je prerastla svoj čas in je tudi danes, za nas likovno doživetje — vse upodobitve pa so pomemben dokument 18. in 19. stoletja na Slovenskem, saj pričajo o delu zavesti našega kmečkega ljudstva v tem času.

Dr. Gorazd Makarovič

Cvetlični motivi na zibelkah

Ansambel Lojzeta Slaka

bljani, meni: »Ta glasba pomeni deloma nadaljevanje tradicije ljudskega godčevstva, deloma pa začenja novo poglavje v razvoju našega godčevstva. Prezgoda pa je podajati tej vrsti glasbe dokončno strokovno oceno. Potrebne so korenite študije. Tu gre namreč za novo in posebno glasbeno zvrst.« Branko Rudolf pa: »Tudi v tej glasbi so elementi umetnosti in vrednosti. Vendar pa si ta glasba ni zastavila visokih ciljev.«

Lojze Slak pa je dejal: »Popolnoma pravilno je, da odgovorni

posvetijo resno pozornost vzgoji dobrega okusa. Naj se le izostrijo kriteriji. To je tudi v interesu samih glasbenikov. Vendar pri vsem tem ne smemo pretiravati in moramo upoštevati okus kmeta in delavca. Prav ti ljudje imajo še nepokvarjen okus do glasbe in jaz jim zaupam.«

Znani slovenski skladatelj Alojz Srebotnjak: »Ne moremo govoriti le o kvalitetaht sumljive vrednosti. Ne moremo si privoščiti, da bi npr. dvomili v kvalitete velikega dela skladb Avsenikov, v precejšnji meri tudi Slakov ipd. Pa tudi, če bi jim kdo želel nagajati, ljudje bodo že znali najti pot do njih. Te stvaritve res niso dobesedni zapisi ljudskega izročila na terenu; to so pač izdelki narejeni po narodnih motivih, ki pa prirejeni in po svoje aranžirani, predstavljajo kvaliteto svoje vrste. Avseniki pač niso kar tako prejeli že osem zlatih plošč. Sicer pa so v tujini visoko cenjeni.«

Ansamblov, ki delujejo na področju domače zabavne glasbe je, kot smo že navedli, v Sloveniji vedno več. Med starejšimi poznamo Beneške fante, Vesele planšarje, Zadovoljne Kramarce itd. Da ne pozabimo omeniti tudi ansamble: B. Kovačiča, Štirje kovači, Kmetca, ansambel Mihe Dovžana itd.

Dejstvo pa je, da so prodrli v tem svetu glasbe najdlje Avseniki in Lojze Slak s svojo diatonično harmoniko ter »Fanti s Praprotna.«

Lojze Slak je v Sloveniji še vedno najbolj priljubljen ansambel. Letos so glasovali v Sloveniji za najbolj priljubljen ansambel v reviji »Stop«. Za 26 ansamblov je bilo oddanih 4.722 glasov in od teh jih je Lojze Slak dobil skoraj eno tretjino — 1.422. Slaki so gostovali že po vsej Zahodni Evropi, v Avstraliji, Kanadi in ZDA.

A. Humar

Stara ljubljanska industrija

Lani je praznoval Mestni arhiv ljubljanski, pred kratkim je bil preimenovan v Zgodovinski arhiv, 75-letnico obstoja. Ob tej priložnosti je priredil v decembru razstavo o starejši ljubljanski industriji, ki je zajela pomembnejša industrijska podjetja od začetka 19. stoletja pa do nastanka jugoslovanske države ob koncu prve svetovne vojne.

Starejša ljubljanska industrija je bila na razstavi prikazana z arhivskimi pisanimi, risanimi in slikovnimi dokumenti, ter deloma tudi z reprodukcijami tiskov. Zajetih je bilo 18 industrijskih podjetij, to sicer niso vsa, ki so v omenjenem razdobju obratovala, toda upoštevana so le tista, ki so bila za ljubljansko gospodarstvo pomembnejša in značilnejša.

Večina gradiva, ki je bilo na razstavi prikazano, je iz Mestnega arhiva, za nekatera podjetja so arhivski dokumenti iz Arhiva Slovenije, nekaj slikovnega materiala je iz Narodnega muzeja, nekaj pa so ga prispevala posamezna podjetja (Tobačna tovarna, Papirnica Vevče). Arhivsko gradivo, ki je prikazovalo industrijska

podjetja, po značaju in vsebini ni bilo enotno. Tako je bilo več dokumentov o tovarni sukna na Selu, najstarejšem industrijskem podjetju, ki je bilo prikazano na razstavi, dokazilo o privilegijih, s katerimi je država v dobi merkantilizma pospeševala industrijski razvoj itd. O tovarnah, ki so nastale v prvi polovici prejšnjega stoletja (obe sladkorni rafineriji, bombažna predilnica in tkalnica, papirnica v Vevčah) so pričali spisi upravnih oblasti o podeljevanju tovarniških dovoljenj. Toda že v začetni dobi industrijskega razvoja se pojavljajo uradni dokumenti, ki dajejo vpogled v takratne delavske razmere. Količina in vsebina uradnih spisov, ki tvorijo sedaj arhivsko gradivo o industrijskih podjetjih, je bila vsakokrat odvisna od stikov med njimi in upravnimi ali sodnimi oblastmi.

Po uveljavitvi obrtnega reda iz leta 1859 ustanovitev tovarn ni bila več vezana na oblastvena dovoljenja in je zato zadostovala že prijava. V registraturah so se začeli zbirati spisi, ki so urejevali delovne odnose, o socialnozdravstveni zaščiti in podobno. Zato se med arhivskim gradivom o industriji pojavljajo tovarniški ali delavski redi, pravila o delavskih strokovnih družtvih, spisi o izvajanju in kršitvi raznih predpisov o delavski zaščiti, dovoljenja za opravljanje nadur itd. Večje število dokumentov, ki imajo svoj izvor v omenjeni zakonodaji, je na razstavi prikazovalo industrijska podjetja iz druge polovice prejšnjega stoletja.

Posebno kategorijo arhivskih dokumentov, ki so bili prikazani za več tovarn (strojno tovarno in železolivstvo G. Tonies, tovarno kavnih nadomestkov, Kolinsko tovarno, Iv. Bonač) predstavljajo gradbeni načrti. Z njimi so pokazali zunanjo podobo industrijskih podjetij, kar je zlasti zanimivo za ilustracijo tistih tovarn, ki so bile že opuščene in sedaj ni več njihovih tovarniških poslopij.

Arhivske pisane in risane dokumente so pri prikazovanju starejše ljubljanske industrije dopolnjevali še razni slikovni prispevki. Med tem gradivom so zlasti pomembne stare fotografije tovarniških stavb, ki kažejo, kako se je spreminjala zunanja oblika pri industrijskih podjetjih, ki so se iz prejšnjih dob ohranila še do danes. Za poživitev razstave so bile uporabljene tudi slike iz strojnih in drugih obratnih naprav, ter gradivo iz katalogov in cenikov industrijskih podjetij. V nekaj primerih so bili razstavljeni eksponati, dopolnjeni z reprodukcijami tiskov in reklamnih oglasov ali statističnih poročil.

Razstavo si je ogledalo okoli 2.000 obiskovalcev, ki so želeli videti nazoren prikaz razvoja industrije v Ljubljani. Prav gotovo ni bilo med njimi nikogar, ki z razstavo ne bi bil zadovoljen, saj se je tako organizator kot pripravljalec dr. Vlado Valenčič zares potrudil in pripravil zanimiv pregled stare industrije v Ljubljani.

Silvo Pust

Činklova tovarna kavnih nadomestkov

Avtomatske VI in program 1974

Za prodajne avtomate znamk sta 5. oktobra 1973 izšli dve novi poštni znamki, ki se po velikosti in podobi razlikujeta od dosedanjih avtomatskih znamk. Nove avtomatske znamke so velike $20,32 \times 24,13$ mm in so grebenasto zobčane 15 in $14\frac{1}{2}$. Na obeh znamkah, tako na tisti za 30 par kot na tisti za 50 par, je ista podoba, in sicer poštni rog, ki ima v sredi naš jugoslovanski ptt znak. Znamke za 30 par, ki je rjavo-karminasta, je bilo natiskanih 3 milijone, znamke za 50 par, ki je sivo-ultramarinasta, pa 5 milijonov, in to v kolobarčkih po 1.000 znamk. Vse te znamke imajo svetlikajoče se črte iz fosforja. Tiskala jih je londonska tiskarna Harrison v enobarvnem rastrskem globokem tisku. Osnutke za nju je napravil beograjski likovnik Andreja Milenković.

Na podlagi številnih predlogov za priložnostne znamke v letu 1974 je bilo izbranih 13 serij s 34 priložnostnimi znamkami. To seveda še ne pomeni, da se jim ne bi utegnili priključiti še kaka nova znamka za kakšen izreden še neznan dogodek. Poleg teh priložnostnih znamk bodo izšle tudi doplačilne znamkice za prispevke v korist Jugoslovanskega olimpijskega komiteja (olimpijski teden), Rdečega križa in Skupnosti otroškega varstva (otroški teden). Izšle bodo torej tudi še tri dopolnilne znamke.

Program priložnostnih znamk za 1974:

Januar: stoletnica uvedbe metrskega sistema v Jugoslaviji (1 znamka), evropsko prvenstvo v drsanju, ki bo v Zagrebu (1 znamka).

Februar: stoletnica Svetovne poštne zveze (3 znamke).

Marec: stoletnica prve črnogorske znamke (2 znamki), prva satelitska telekomunikacijska zemeljska postaja v Jugoslaviji (2 znamki).

April: X. kongres Zveze komunistov Jugoslavije (3 znamke), Evropa—CEPT (2 znamki).

Maj: dan mladosti (3 znamke).

Junij: stoletnica jugoslovanskega planinstva (3 znamke).

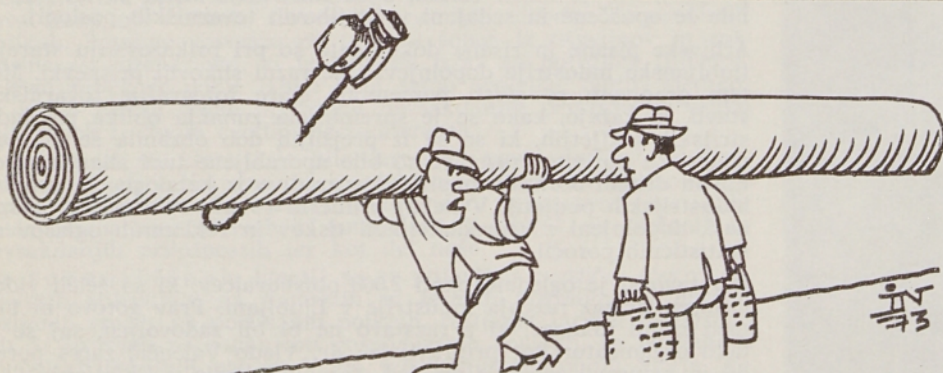
September: Jugoslovanska naivna umetnost (4 znamke).

Oktober: otroški teden (3 znamke), dvestoletnica narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (1 znamka).

November: jugoslovanska umetnost skozi stoletja — cvetje (6 znamk).

Spominski koledar februar 1974

1. 2. 1945 je Slovenski narodno-osvobodilni svet proglasil 8. februar, dan smrti pesnika Franceta Prešerna za slovenski kulturni praznik.
3. 2. 1758 se je rodil v Zgornji Šiški v Ljubljani prvi slovenski pesnik in narodni buditelj Valentin Vodnik; umrl je 8. februarja 1819 v Ljubljani.
3. 2. 1964 je v Ljubljani umrl ustanovitelj in prvi glavni urednik Rodne grude Tomo Brejc.
3. 2. 1973 je bilo v Hobartu v Tasmaniji ustanovljeno Slovensko avstralsko društvo »Bled«.
4. 2. 1934 je bila v Clevelandu, Ohio, ustanovljena organizacija Progresivnih Slovenk Amerike.
6. 2. 1919 je bilo v Clevelandu, Ohio, ustanovljeno slovensko dramsko društvo »Ivan Cankar«, ki je svoj čas prirejalo zelo uspešne dramske predstave v Slovenskem narodnem domu na St. Clair aveniji.
8. 2. 1849 je umrl v Kranju slovenski pesnik France Prešeren.
8. 2. 1973 je slovensko društvo »Triglav« v Sydneyu v Avstraliji odprlo svojo knjižnico, ki jo je poimenovalo po znanem kulturnem delavcu iz Maribora Branku Rudolfu.
9. 2. 1871 je bil v Doslovičah pri Breznici na Gorenjskem rojen slovenski pisatelj Fran Saleški Finžgar.
10. 2. 1973 je postala podružnica Jugoslovanskega kluba v Amriswilu v Švici samostojna. Zdaj se imenuje Jugoslovanski klub v Amriswilu.
12. 2. 1812 je bil rojen Abraham Lincoln, predsednik ZDA; 14. aprila 1865 je bil umorjen.
12. 2. 1945 so nemški okupatorji obesili na jablane ob cesti na Stranicah pri Frankolovem sto talcev.
15. 2. 1573 je bil kronan z razbeleženo krono Matija Gubec, voditelj kmečkih puntarjev.
18. 2. 1950 je umrl eden najboljših slovenskih pisateljev Lovro Kuhar — Prežihov Voranc.
19. 2. 1944 je bilo v Črnomlju prvo zasedanje slovenskega parlamenta.
22. 2. 1732 se je rodil George Washington, kasnejši predsednik ZDA.
22. 2. 1944 je padel pri Belih vodah nad Šoštanjem v boju z Nemci partizanski pesnik Karel Destovnik-Kajuh.

— Sredi dela mi je zmanjkalo bencina, pa grem na črpalko ponj, ker ga v kanto ne smejo natočiti.

Halo Triglav - kliče Triglav...

Ali se ne bi pod tem naslovom letos, recimo v vsaki številki Rodne grude, predstavilo po eno slovensko društvo z imenom Triglav, ki deluje zunaj naše domovine Slovenije, pa naj bo to kjerkoli po svetu?

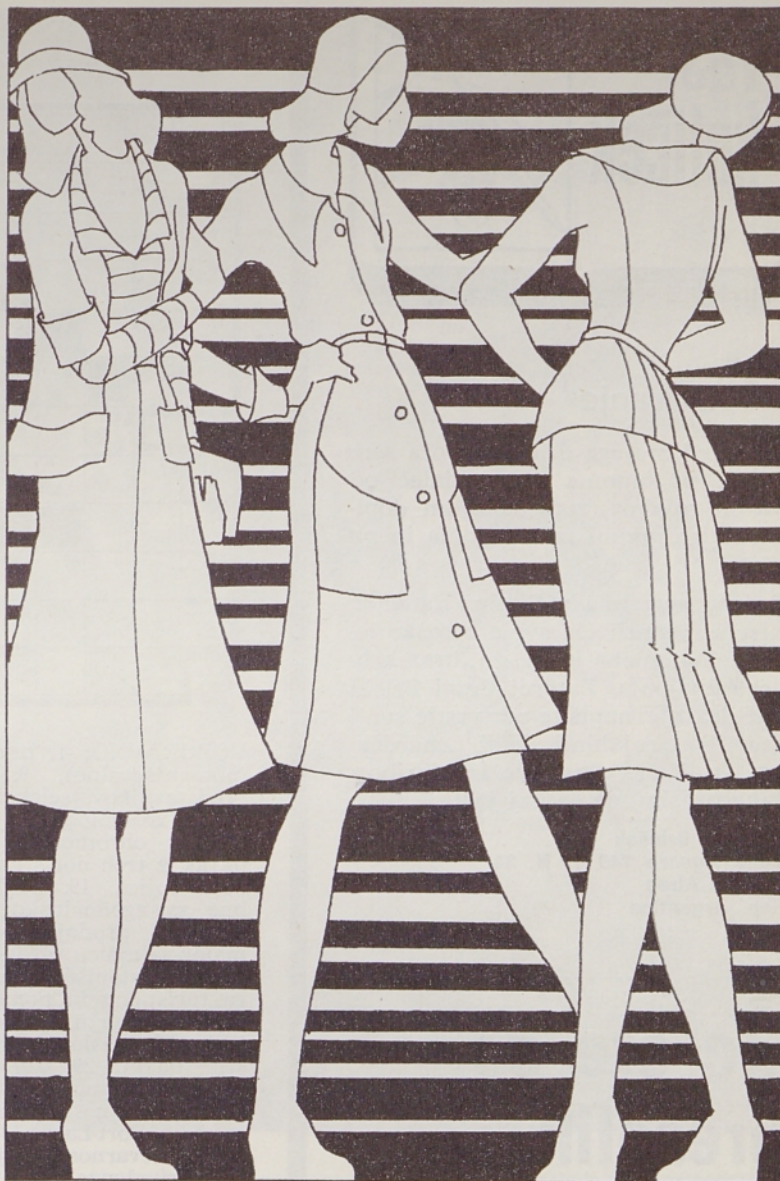
Ta misel mi je šinila v glavo že takrat, ko smo bili še najmlajše društvo Triglav. Od takrat pa so bili ustanovljeni vsaj še trije »Triglavi«, če že ne več. Mislite, da zamisel ne bo uspela? Seveda je odvisno predvsem od vas, ali se boste oglašali in ali bomo prek naše priljubljene revije zvedeli, koliko društev pod tem imenom deluje po svetu. S čim se ukvarjajo, koliko članov imajo in kar je najvažnejše, da bi se v enem od prihodnjih let v poletnem času srečali člani ali vsaj zastopniki vseh Triglavov v domovini ali pa bi celo skupno organizirali pohod na našega očaka ali kaj drugega, kar boste seveda tudi vi predlagali. Vsa vaša mnenja in odločitve na kratko opišite v članku pod tem naslovom, ker smatramo, da bomo edino na ta način pritegnili k sodelovanju res vsa društva. Morda pa nam bo uspelo, da bo kdaj vsaj po en član vsakega društva stal na našem očaku, po katerem smo si vzeli ime.

Slovensko planinsko društvo Triglav v Švici. Ustanovljeno meseca junija leta 1971. Ob ustanovitvi je imelo društvo 80 članov. Dobrih 6 mesecev pozneje pa že skoraj 200. Seveda je pa zaradi preseljevanja članstvo zelo gibljivo. Glavni namen ustanovnega odbora je bil združiti vse Slovence po Švici v eno slovensko družino ali bolje rečeno zgraditi si v tujini majhen otoček naše domovine, na katerem bi se lahko srečevali in gojili naše domače navade. Seveda pa, kar tudi ime pove, želimo spodbujati ljudi k spoštovanju narave, gora in jih privabljalati v višine, kjer se človek po napornem tednu res v miru oddahne. V ta namen organizira društvo vsako leto več težjih ali lažjih pohodov v švicarske gore, kakor tudi vsakoletni pohod na domače gore. Veliko priznanj je društvo dobilo tudi za vsakoletno organizacijo slovenskega veleslalom v Švici, na katerega privabljamo vedno več Jugoslovancev ne samo iz Švice, temveč tudi iz sosednjih držav. To športno srečanje je vsako leto prvo nedeljo v mesecu marcu na območju Einsiedelskega gorovja.

In kot zadnje in mogoče tudi najbolj razveseljivo delo društva je, da v letošnjem letu na prošnje večine družin začelo s sodelovanjem diplomatskih zastopstev v Švici ustanavljati tudi slovenske dopolnilne šole, za kar so društvu slovenski otroci iz srca hvaležni.

S tem pismom pošilja društvo Triglav vsem rojakinjam in rojakom po svetu pristrčne pozdrave in najlepše želje in letu 1974, da bi ga preživeli v zdravju, zadovoljstvu in tudi veliko prijetnih srečanj doma na naši rodni grudi ali pa v tujini.

Avust Teropšič, predsednik

Kako se oblačijo Slovenke

Letošnjo pomlad bomo nosile predvsem obleko-plašč, krila z bluzo in prek njih jope brez rokavov ali z rokavi različnih dolžin. Jope bomo nosile tudi prek oblek, ki bodo srajčnega kroja. Krila bodo pokrivala kolena, pasovi bodo ozki, narejeni iz usnja ali blaga.

Prvi model prikazuje zvonasto krilo, rezano v štiri pole, poleg katerega lahko nosimo progasto bombažno bluzo in prek nje volneno jopo, katere rokavi imajo zavihke in segajo do komolca. Praktičnost takega oblačila je v tem, da posamezne elemente lahko kombiniramo z različnimi deli garderobe.

Drugi model obleka-plašč je srajčno krojen. Ima velik ovratnik in zanimivo postavljene žepe. Rokavi so lahko ozki in široki, v zapestju nabrani ter zaključeni z nazaj zavihanimi manšetami. Obleka je prepasana z ozkim pasom in se spredaj po vsej dolžini zapenja z gumbi.

Kakor vsako pomlad bomo tudi letošnjo z veseljem posegle po kostimih. Skica vam predstavlja eno izmed mnogih variant. Jopa je do pasu krojena v šest pol. Od pasu navzdol ima srednji hrbtni del tri všitke, ki jopo zvonasto razširijo. Prepasana je z ozkim pasom. Krilo je rahlo zvonasto krojeno in ima spredaj in zadaj tri gube. Gube so od pasu do 30 cm nad kolonom prešite. Spredaj se jopa zapenja z vrsto gumbov; je brez žepov. Vratni izrez in ovratnik krojite po želji.

Dopisovanje

Po smrti mojega dragega moža sem ostala popolnoma sama, daleč od svojih rojakov, zato se želim dopisovati z dragimi rojaki doma in po svetu.

Rojena sem bila v Slatini Radenci, kjer sem preživela svoja otroška leta, polna smeha in pesmi, brezskrbnega življenja. Zatorej dragi Prleki in Prlekinje, napišite par vrstic svoji osamljeni rojakinji. Tudi Lenardčane, Trojičane, Ptujčane in Mariborčane prosim, da se kaj javijo.

Josefina Brinšek
Calle Aguero 740 1º N. 33
Buenos Aires
Rep. Argentina

Če ste se preselili...

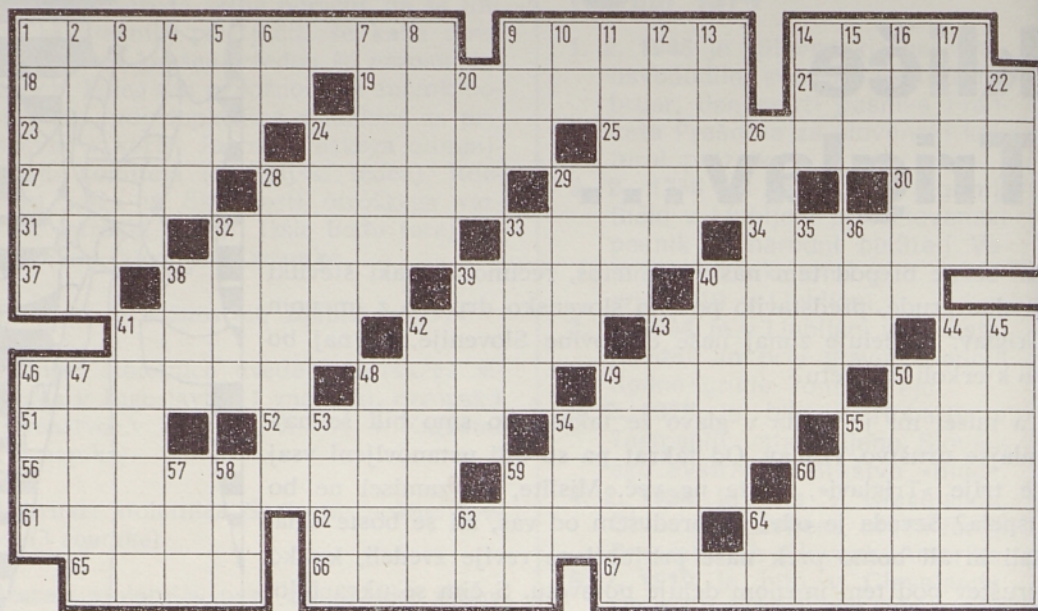
Če ste se preselili, izpolnite naslednji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169

Ime in priimek:

Stari naslov:

Novi naslov:

Križanka

VODORAVNO: 1. ptič pevec prstene barve (pomanjševalno), 9. določitev najboljših predstavnikov, selekcija, 14. sodobni ameriški mikrobiolog, ki je odkril cepivo proti otroški ohromelosti (Jonas), 18. glasbeni ukras iz treh not s časovno vrednostjo dveh not, trojica, 19. majhna luknja, 21. grško ime za zgodovinsko mesto Trojo, 23. popust pri prodajni ceni, ki ga da grošist maloprodajalcu ob večjih nakupih, tudi maroško pristanišče ob atlantski obali, 24. staro turistično in pomorsko mesto v Slovenskem primorju, 25. lemenat, 27. konec molitve, 28. naslovni junak Levstikove povesti (Martin), 29. francoska pisateljica, ki je Napoleon izgnal (Madame de, »O Nemčiji«), 30. saje, dim; tudi afriška država z glavnim mestom Fort-Lamy, 31. žival z bodicami, ki se ob nevarnosti zvije v kepo, 32. bogovec, privrženec teizma, 33. starorimski bog polj in gozdov, upodobljen kot človek s kozjimi nogami, 34. perzijska kraljica, ki je rešila Jude pred pomorom (židovsko žensko ime), 37. avtomobilska oznaka Kranja, 38. slovenski šahovski vele mojster (Bruno), 39. tkanina s kockastimi vzorci, 40. južnoameriška kuna, ki izloča smrdeč izcedek, smrduh, 41. lažja ali bolj robata komedija, šaloigra, 42. azijsko nomadsko pleme, ki je v Evropo prišlo pod vodstvom Atile, 43. del mesta s posebnimi značilnostmi, kvart, 44. avtomobilska oznaka Kutine, 46. trenutek prehoda Sončevega središča skozi krajevni poldnevnik, 48. nemški filozof, utemeljitelj kirtične ali transcendentne filozofije (Immanuel, 1724—1804), 49. s tremi kronami okrašeno neliturgično pokrivalo papežev, ki ga od leta 1963 ne nosijo več, 50. domača oblika južnoevropskega samoraslega luka, 51. sedež sluha in ravnotežnega čuta, 52. najstarejši latinski prevod biblije, v rabi pred vulgato, 54. leščilo, mazilo, 55. ime makedonskega revolucionarja Delčeva, 56. liker iz dalmatinskih višenj, 59. telovadna prвина, skok s premetom telesa, 60. slovenski pevec narodnozabavnih viž, ki skupaj z Emo Prodnikom prepeva pri Avsenikih (Franc), 61. osrednji prostor za igre in boje v starorimskih amfiteatrih, 62. mučilna naprava, natezalnik, 64. izvrševalec smrtnih obsodb, krvnik, 65. očka, 66. presoja, kritika, 67. jagodovo grmičevje.

NAVPIČNO: 1. ustavitev dela, stavka, 2. znani ameriški filmski režiser in producent (Stanley, »Ladja norcev«), 3. kuhinjsko oro-

dje za strganje, strgalnik, 4. ime ameriške pevke protestnih pesmi Baez, 5. nizek ženski pevski glas, 6. kemijski znak za natrij, 7. nepravilni krog, pakrog, 8. pomožni duhovnik, 9. reka, ki teče skozi glavno mesto Tirolske Innsbruck, 10. predzadnja in enajsta črka naše abecede, 11. najpomembnejša stvar, jedro, 12. veliko svetovno morje, 13. gornji del telesa, kjer sta roki zraščeni s trupom, 14. moški potomec, 15. ime ljubljanskega gledališkega igralca Ranerja, 16. pisani ščinkavec, 17. lastnik majhne kmečke posesti, bajtar, 20. naslov nekaterih mongolskih vladarjev, 22. ime beograjske filmske zvezdice Arneričeve, 24. prvi ton oktav, 26. hči kralja Agamemnona in Klitemnestre, ki se je skupaj z bratom Orestom maščevala nad materjo in njenim ljubčkom Egistom, 28. slovenski pisatelj, avtor romana »Jara gospoda« (Janko, 1852—1897), 29. vrhnje indijsko žensko oblačilo, 32. teža ovojnine, 33. dorašel mlad moški, ki še ni poročen, 35. poglavje korana, 36. kratka močnega eksploziva (trinitrotoluol), 38. nadaljša italijanska reka (Po); tudi padec, 39. zver z bogatim, zelo cenjenim krznom, 40. kratka z jugovzhodno azijski obrambni pakt, 41. koničast štirirob športni meč, 42. vinorodno gričevje med Bočem in Dravsko-ptujskim poljem, 43. odstranjevanje nezaželenih ljudi iz političnega življenja, 44. kocasta žival, 45. sila, ki zavira gibanje pri dotiku dveh teles, tor, 46. velika, rumenkasto rjava zver iz družine mačk, ameriški lev, 47. ameriški družbeni kritik in pripovednik (John, 1905—1970), »Butterfield 8«, 48. delček, košček, 49. redka, mehka kovina srebrnkasto sive barve (znak TI), 50. turistično mesto ob zahodni obali Istre severno od Rovinja, 53. Josip Broz, 54. graščak v stari Poljski, gospod, 55. puščava in stepe v Aziji, ki obsega južni del Mongolije, 57. dalmatinsko žensko ime, 58. ribiška mreža, 59. strast, poželenje, 60. večja lesena posoda, banja, 63. začetnici švedskega kemika, iznajditelja dinamita, 64. grška črka.

REŠITEV SLIKOVNE KRIŽANKE:

VODORAVNO: košček, občina, prelaz, Rateče, I. Č., bik, Vuk, anarhija, anis, mornar, Karantanke, stadion, A. S., umik, lect, šatraj, J. S., Knin, optik, Rab, prвина, ileus, komik, citat, Soča, Rabat, L. N., Ivan, bet, Cankar, Atene, Ozim, lata.

Ansambel Richieja Vadnala

Ljubitelji slovenske domače zabavne glasbe v domovini poznajo ansambel Richarda Vadnala predvsem po njihovih dveh ploščah, ki jih je izdal »Helidon« — to sta bili »Ta glažek« in »V soboto zvečer«. V kratkem bo izšla tudi njihova tretja Helidonova plošča. Seveda so pri njihovi priljubljenosti veliko prispevale tudi televizijske oddaje in njihovi nastopi v posameznih slovenskih krajih. Pri RTV Ljubljana pa so izdali tudi kaseto z njihovimi vižami. Slovenska polka, kakršno zaigrajo Vadnali, zveni nekoliko drugače kot tista, ki jo igrajo drugi domači ansambli. Pa še nekaj starih, pri nas že skoraj pozabljenih melodij so nam vrnil. Vesele družbe, ki rade zapojejo, kar ne morejo mimo tiste Vadnalove »ta glažek je prazen, ne gremo še narazen...«

Ansambel Richieja Vadnala je morda najstarejši slovenski narodnozabavni ansambel sploh. Svoj prvi javni koncert so imeli 2. oktobra 1938 pod pokroviteljstvom Slovenskega narodnega doma na Waterloo cesti v Clevelandu. V dvorani je bilo na voljo 500 sedežev, prodali pa so nad 800 vstopnic. Ljudje so kupovali vstopnice, čeprav nastopajočih niti videti niso mogli.

Ansambel je izšel iz znane slovenske družine v Clevelandu, kjer je bilo v družini pet otrok. Mati Ana je bila doma iz Ljubljane, oče pa iz Koč pri Postojni. Že mati je hotela postati dramska igralka, vendar pa za to takrat ni bilo pogojev, vse svoje upe je zato prenesla na svoje otroke in jim nudila možnosti za glasbeno izobrazbo. Tudi mati je bila pozneje aktivna pevka pri pevskem zboru »Jadran« v Clevelandu in igralka pri dramski skupini »Anton Verovšek«.

V ansamblu so sprva nastopali skoraj vsi otroci. Najstarejši Tony se je že s sedmim letom začel učiti violino, danes pa igra v ansamblu bas. Hčerka Valerija je bila odlična pianistka, ki je sodelovala tudi pri pevskem zboru »Jadran«, po poroki pa ni več nastopala. Frank že ves čas igra banjo in kitaro, John je bil znan kot virtuoz na harmoniki. Najmlajši Richard je ustanovil lasten ansambel, ko mu je bilo 14 let, z enaindvajsetim letom pa se je priključil »družinskemu« ansamblu. Igra harmoniko in zdaj se ansambel imenuje po njem. Pred njim je bil vodja orkestra Johnny, še prej pa Tony.

Poleg Tonyja, Franka in Richarda danes igrajo v njihovem ansamblu še Frank Mahnič, ki je edini izmed njih, ki je bil rojen v Sloveniji, igra na saksofon, bobne pa v ansamblu igra Bill Srnick.

Več let so bili stalni gostje programa »Polka Varieties« na 5. kanalu clevelandske televizije, plošče pa so snemali za družbo »R.C.A. Victor Recording«. Na televiziji nastopajo zadnje čase nekoliko redkeje, še vedno pa imajo po tri do štiri javne nastope na teden. Igrajo predvsem na številnih slovenskih prireditvah, radi pa jih vabijo na svoje zabave tudi Američani drugih narodnosti — Skandinavci, Nemci, Irci, Italijani in drugi.

Tri poletja zapored so vsi člani ansambla obiskali tudi Slovenijo skupno s polnim letalom izletnikov. Imenovali so se »Polka Tour« in brez polk niso šli nikamor. Celo na letalu so potnikom zaigrali Vadnalovi fantje. Seveda na pot ne gredo nikoli sami. Vedno so z njimi tudi njihove prijazne žene, ki med drugim skrbijo tudi za to, da na poti vse v redu poteka. Vsi člani ansambla so nam ob koncu lanskega obiska Jugoslavije obljubili, da se letos spet vrnejo in da se bodo še vračali.

Vadnali igrajo v glavnem lastne skladbe, priredbe slovenskih narodnih, nekaj pa tudi skladbe nekaterih drugih slovenskih skladateljev narodno-zabavne glasbe. Izmed slovenskih ansamblov najbolj cenijo Avsenikovega, pa tudi Slakovega in nekatere druge.

Jože Prešeren

Najuspešnejše Helidonove plošče

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel bratov Avsenik: Za tvoj praznik, Srebrne smučnike	FLP 04-031/1-2
2. Ansambel L. Slaka: Glas harmonike	04-027
3. Ansambel bratov Avsenik: Zlati zvoki	04-021/1-2
4. Ansambel Lojzeta Slaka: Pod Gorjanci je otoček	04-020
5. Ansambel Mihe Dovžana: Dimnikar	04-023
6. Ansambel Jožeta Burnika: Obletnica poroke	04-029
7. Ansambel Richie Vadnal: Stara ljubezen	04-033
8. Ansambel Maksa Kumra: Na Vrhe	04-024
9. Slovenski oktet: S pesmijo okrog sveta	09-012
10. Stanka Kovačič: Moj fant pa ljubi drugo	04-028

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel Lojzeta Slaka: Sto obljub, sto želja	FSP 4-030
2. Ansambel Štirje kovači: Sosedovo dekle	4-029
3. Janko Ropret: Korakaj, korakaj	5-081
4. Majda Sepe: Vagabund	5-075
5. Marjetka Falk: Sama fanta našla si bom	5-073
6. Alfi Nipič: Povem vam, to ni prav	5-070
7. Mojca Pokrajculja	1-005
8. Erazem in potepuh	2-002
9. O junaškem kovaču	1-002
10. Kekčeva pesem	2-001

Opomba: Avsenikove plošče so zaradi prodane licence namenjene izključno za prodajo v Jugoslaviji.

Priština – zagnano mesto

Med jugoslovanskimi »malimi metropolami«, h katerim štejemo ne le glavna mesta republik, temveč tudi upravna središča pokrajin (socialističnih avtonomnih pokrajin), je prav gotovo kosovska metropola Priština (po albansko Prishtinë) najbolj svojevrstna, najbolj samoživa in hkrati najbolj zagnana.

Priština, ki je imela po zadnji vojni komaj nekaj več kakor trideset tisoč prebivalcev, jih ima zdaj že precej nad sedemdeset tisoč, kolikor jih je imela ob ljudskem štetju pred dvema letoma. Rast Prištine pa je vendarle nekoliko počasnejša kakor na primer zelo nagla, tako-

rodnostni razvoj — lahko bi dejal: prava renesansa — albanske narodnostne manjšine v Jugoslaviji. Ko danes pridem v kosovsko glavno mesto, bom na cesti slišal veliko več ljudi, ki govorijo albansko kakor pa kak drugi jugoslovanski jezik. Seveda se bom z vsakim brez težave sporazumel v srbsščini in pogosto celo v slovenščini, saj mnogi Albanci, ki so študirali ali službovali v Sloveniji, kar dobro, včasih celo gladko govorijo slovensko.

Govore jezik, ki je s slovanskimi jeziki le v zelo daljnem sorodstvu. Ima indoevropski izvor in vsebuje poleg latinskih in romanskih izposojenk tudi precej slovanskega izbora besed. Albanci so zelo star narod, ki se je začel oblikovati v vihri preseljevanja narodov, iz poromaničenih tračanskih in ilirskih plemen, ki so naseljevala večji del današnje Jugoslavije in so se rešila pred slovanskim naselitvenim navalom v odmaknjene gore.

Ko so kasneje Balkan osvojili Turki, so se Albanci najdlje upirali njihovemu valu. Po končni turški zmagi so se mnogi odselili v Italijo (veliko jih je — na primer — na peti in stopalu italijanskega škornja!), preostali pa so zlepa in zgrda sprejeli islam in se začeli pod turško zaščito spet širiti iz svojih hribov v doline. Takrat so naselili tudi večji del Kosovega polja in Metohije, kjer je bilo v srednjem veku še jedro stare srbske države in kjer je ta doživela leta 1389 svoj katastrofalni poraz na Kosovem polju. Veliko Srbov se je takrat odselilo s Kosovega v Vojvodino in celo na Ogrsko. Po letu 1913, ko je Turčija končno Kosovo izgubila, in med obema svetovnimima vojnama so nekateri skušali te kraje spet naseliti s kolonisti iz Srbije in Črne gore. Takrat so silno kruto zatirali albansko prebivalstvo: jemali so jim najboljšo zemljo, množično so jih odseljevali in celo pobijali, ovirali so kulturni razvoj in moderno zdravstvo, kar je imelo za posledico naravnost katastrofalno umrljivost (zlasti otrok), albanski jezik je bil prepovedan in zatrt v javnem življenju itd.

Mesto žejno kulture

Albanskega življa je v Jugoslaviji že nekaj nad dva milijona. V Albaniji pa živi okrog 2,5 milijona Albancev; precej jih je tudi v Turčiji, nekaj pa v Italiji in Grčiji; razmeroma precej pa tudi v Ameriki. Vsi naši Albanci ne živijo na Kosovem; veliko jih je tudi v drugih delih Srbije, zlasti ob Južni Moravi in ob Ibru, precej jih je tudi v Beogradu; Albanci tvorijo

tudi pretežni del prebivalstva v Zahodni Makedoniji, v Črni gori pa prebivajo zlasti ob zgornjem Limu ter v »krajini« med morjem in Skadarskim jezerom.

Priština ima pravzaprav vse, kar naj ima središče nekega naroda: univerzo in radijsko postajo (televizijsko postajo gradijo in bo že letos nared), imajo svoje časopise (dnevnik se imenuje »Rilindija«, kar po naše pomeni »preporod«) in revije, gledališče in knjižne založbe.

Središče Prištine je velik trg pred novim in zelo modernim poslopjem, v katerem je sedež pokrajinske vlade (izvršnega sveta) in skupščina. Na tem trgu, katerega pa ne obkrožajo še na vseh straneh visoke in moderne palače, stoji spomenik bratstvu in enotnosti narodov, ki žive v tej pokrajini. Glavna ulica pa je prva moderna ulica v mestu, kjer so večnadstropne upravne stavbe, stanovanjski bloki, gledališče in hotel (»Kosovski božur«); večino tega so postavili kmalu po vojni.

Priština je sicer staro mesto, a v preteklosti ni bila vedno glavni kraj v pokrajini. Kdaj je nastala, ni znano, v okolici in v mestu samem pa so našli sledi ne le rimskih, temveč celo predzgodovinskih selišč. Mnoge prav dragocene izkopanine (neolitske kipce) so našli, ko so pred leti gradili na robu mesta veliko tekstilno tovarno. Za časa Nemanjičev je bila Priština kdaj pa kdaj glavno mesto srbske srednjeveške države, katere vladarji so navadno raje stolovali v Skopju ali Prizrenu, poleti pa v gorskem rudarskem gnezdu Novem brdu nedaleč od Prištine (zdaj je v ruševinah). Tudi za časa turške vladavine je bil Prizren — eno najlepših mest v pokrajini — glavno upravno in trgovsko središče ter tudi glavno oporišče albanskega vseljudskega odpora proti Turkom. Tudi po zadnji vojni je bil Prizren nekaj časa glavno mesto pokrajine, ki se je tedaj imenovala »Kosmet« (Kosovo in Metohija).

Priština tudi nima veliko pomembnih znamenitosti; razen zanimivega muzeja je tu še sahat-kula (urni stolp) in velika — carska — džamija. Več pomembnih in v marsičem neprekosljivih zgodovinskih in umetnostnih znamenitosti ter spomenikov pa je raztresenih širom kosovske pokrajine.

Nekaj kilometrov na sever od mesta je tisti del Kosovega polja, kjer se je pred stoletji bila po vsej Evropi znana bitka, v kateri je vojska sultana Murata (sam je padel, zadet od handžarja Miloša Obilića) povsem porazila srbsko vojsko pod poveljstvom carja Lazarja. Na kraju, kjer je divjala bitka, stoji visok kamnit obelisk z razgledno ploščadjo — spomenik srbskim borcem. Nedaleč proč, ob glavni cesti, pa je še muslimanska grobnica (tulbe), v kateri je pokopan del posmrtnih ostankov ubitega sultana Murata.

Dekle s Kosova v albanski narodni noši

rekoč vrtoglava rast Skopja in Sarajeva, ter tudi Beograda in Zagreba. Kosovsko prebivalstvo se z nekoliko manjšo vne- mo seli s podeželja v glavno mesto pokrajine, kakor je to primer v Makedoniji in Bosni.

Žarišče albanske manjšine

Čeprav je Priština še vedno razmeroma majhna, pa je vendar nekakšna »mala prestolnica«, kateri daje svojevrsten pečat zlasti zadnje desetletje sproščen na-

Samostan Gračanica iz XIV. stoletja

Priština, mlado, a obetajoče mesto

Znamenitosti in turizem

Južno od mesta je v vasici Gračanica zelo lepa cerkev, ki jo je dal zgraditi srbski kralj Milutin (leta 1315). Cerkev je znotraj vsa poslikana s stenskimi podobami, ki prikazujejo ne le svetnike in zgodbe iz svetega pisma, temveč je radovednemu obiskovalcu na voljo tudi prava galerija portretov nekdanjih srbskih vladarjev.

Če naštejemo le še nekatere največje znamenitosti Kosova, naj omenim zlasti cerkev samostana Dečani, kjer so ohranjene čudovite podobe na stenah, prav tako je v patriaršiji v Peči in v prizrenski cerkvi »Bogorodica Ljeviška«. V Prizre-

nu pa slovi tudi zelo lepa Sinanova džamija.

Turizem se je začel razvijati na Kosovem šele v povojnih, zlasti pa v nekaj zadnjih letih, odkar je Kosovo povezano z dobro cesto tako z Beogradom in Skopjem kakor tudi z Jadranom. »Jadranska magistrala«, ki se v Črni gori poslovi od morja, doseže Kosovo po dolini Ibra in steče nekaj kilometrov mimo Prištine proti Makedoniji.

Večji kraji (Priština, Prizren, Djakovica, Peć, Kosovska Mitrovica in Gnjilane) imajo še kar dobre hotele, malo pa je kampingov in motelov. Zelo ugodni in seveda še neizkoriščeni pa so pogoji, ki jih nudijo gore za razvoj zimskega —

smučarskega turizma. Francoska mednarodna smučarska komisija, ki si je ogledala te kraje, je od navdušenja kar vzkliknila. Na pobočjih Šare in Prokletij se pozimi nabere veliko snega; strmine ponujajo smuške proge dolge desetine in desetine kilometrov. Zaenkrat imajo na Kosovem en sam smučarski kraj; to je Brezovica na Šari. Tam imajo žičnico, hotel in več počitniških hišic. Tereni pa so naravnost odlični.

Kosovo ima nasploh velike možnosti za vsestranski razvoj, tako v kmetijstvu kakor tudi v industriji. Podnebje je razmeroma milo, zlasti v zahodnem delu pokrajine, ki se imenuje Metohija.

Kosovo polje je eno najbogatejših evropskih nahajališč lignita. Kopljejo ga v dnevnem kopu. Poleg rudnika so zgradili veliko in zelo močno termoelektrarno, ki še ni povsem gotova. Na Kosovem, severno od Prištine, je tudi slovita Trepča, kjer kopljejo svinec in cink. V pokrajini nakopljejo tudi precej kromove rude ter zlata in nekaterih redkih kovin. Gradijo razmeroma precej tovarn; med drugim tudi zato, ker je na Kosovem veliko in preveč delovne sile.

Prenaseljenost, oziroma zelo naglo naraščanje prebivalstva na Kosovem, zahteva še večjo skrb za naglejši razvoj. Kosovo ima enega največjih prirastkov prebivalstva v Evropi. Na to odločilno vpliva izboljšana zdravstvena služba, ki je zmanjšala umrljivost. Zaradi nenehnega in naglega naraščanja prebivalstva je premalo prostora v bolnišnicah in šolah, na avtobusih in v tovarnah, na poljih in skratka povsod. Prav zaradi tega veliko ljudi s Kosova odhaja na delo v druge republike in v tujino.

V Prizrenu je še veliko ostankov starega

Državna založba Slovenije

opozarja na knjižne novosti slovenskih avtorjev:

Alojz Gradnik: LUCIPETER

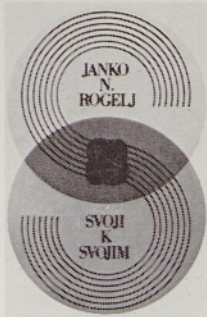
Lucipeter je Gradnikovo zadnje obsežnejše pesniško delo (1953). »Nekakemu pol slovenskemu pol hrvaškemu Kurentu, šaljivcu in muzikantu, ki se klati po svetu, je Gradnik dodal še poteze Pavlihe, desetega brata in morda tudi Kerempuha; izoblikovala se je povsem nova literarna figura, Gradnikov Lucipeter.« Knjigo je uredil in ji napisal spremno besedilo Kajetan Kovič.

105 strani, cena: pl. 50 din

Janko N. Rogelj: SVOJI K SVOJIM

Avtor je večino življenja preživel v ZDA kot novinar in publicist in sodi med tiste redke slovenske izseljence prvega in danes skoraj izumrlega rodu, ki je svojim rojakom na ameriških tleh služil s peresom. V njegovi tretji knjigi »Svoji k svojim« je zbranih 17 krajših črtic.

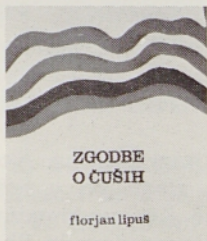
86 strani, cena: broš. 35 din

Florjan Lipuš: ZGODBE O ČUŠIH

»Zgodbe o Čuših« so tretja knjiga, s katero se mladi koroški pisatelj F. Lipuš (znan tudi pod psevdonimom Boro Kostanek) predstavlja slovenski javnosti. Knjiga prinaša dvanajst krajših proznih tekstov, ki so vsi uglašeni na aktualne pojave današnje koroške resničnosti.

124 strani, cena: broš. 37 din

Pavle Zidar: ROMEO IN JULIJA

Zidarjev roman, napisan z veliko prizadevnostjo in ustvarjalnim zanosom, je himna o vzponu ljubezni in zgodba o njenem banalnem koncu.

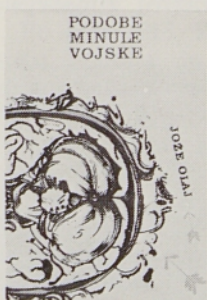
138 strani, cena: broš. 40 din

Jože Olaj: PODOBE MINULE VOJSKE

Avtor, ki se je pred leti predstavil s pesniško zbirko »Argonavti«, je z novo knjigo lirike ne samo potrdil začetne obete, temveč tudi poglobil in izrazno modificiral svoja ustvarjalna prizadevanja. Zbirka je zasnovana v treh ciklih »Etude«, »Vrt drobcev« in »Podobe minule vojske«.

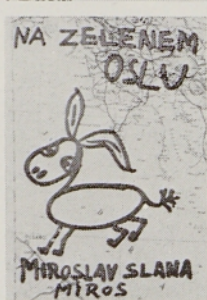
52 strani, cena: broš. 30 din

Miroslav Slana-Miros: NA ZELENEM OSLU

Tretja pesniška zbirka mladega slovenskega pesnika Slane se bistveno razlikuje od prvih dveh, predvsem po tematiki; njegova poezija je skoz in skoz zvesta pesnikovemu hotenju: ujeti in podoživeti odmev vznemirljive neskončnosti, skrite v večnem življenju morja.

76 strani, cena: broš. 30 din

Knjige dobite v vseh slovenskih knjigarnah, pismeno pa jih lahko naročite na naslov

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Inozemski oddelek
Titova 25, 61000 Ljubljana

DRAGI BRALCI! Naročila za

Slovenski koledar 1974

Koledar za Slovence po svetu sprejema

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

Cankarjeva 1/II. 61001 LJUBLJANA Jugoslavija

in naši zastopniki po vsem svetu

V ZDA boste koledar najhitreje prejeli od:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave.

CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.

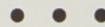
6419 St. Clair Ave.

CLEVELAND, Ohio 44103

TONY'S POLKA VILLAGE

591 E. 185 St.

CLEVELAND, Ohio 44119

Želite redno prejemati lepo slovensko mesečno ilustrirano revijo?

— Naročite zase, za sorodnike, prijatelje revijo

Rodna gruda

Revijo za Slovence po svetu

Odrežite naročilnico,

čitljivo izpolnite

in nemudoma odpošljite na naš naslov.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

61000 LJUBLJANA Cankarjeva 1/II.

Jugoslavija

Naročam

SLOVENSKI KOLEDAR za leto

RODNO GRUDO od dalje

Pošiljajte mi na naslov:

.....
.....
.....

Prosimo, čitljivo izpolnite!

Podpis:

.....

Naročajte pri Slovenski izseljenski matici

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Lojze Slak	GLAS HARMONIKE POD GORJANCI JE OTOČEK VISOKO NAD OBLAKI TITANIC
Miha Dovžan	DIMNIKAR, KI NOSI SREČO ZALJUBLJEN PAR MOJ OČE
Tone Kmetec	ZVON NAŠ STARI PTUJ TEBI DRAGA STARA DOMAČIJA $3 \times 3 = 9$
bratov Avsenik	ODMEV S TRIGLAVA OTOČEK SREDI JEZERA
Borisa Kovačiča Stanka Kovačič	MOJ FANT LJUBI DRUGO
Zadovoljni Kranjci	MI SE 'MAMO RADI
Maks Kumer	NA VRHE POMLAD V GOZDU
Štirje kovači	NA GOLTEH PESEM DOLINE
Rudi Bardorfer	RODNI KRAJ
Richie Vadnal	TA GLAŽEK JE PRAZEN V SOBOTO ZVEČER
Borisa Kovačiča Stanka Kovačič Rafko Irgolič	DOBER DAN SONCE
Franca Korbarja	DOMOVINA
Slovenski oktet	KATRCA SEDEM ROŽ
Moški pevski zbor Slave Klavora Maribor	ŽE ČRIČEK PREPEVA
Partizanski invalidski pevski zbor	PESEM O SVOBODI
Instrumentalni kvartet Tonče Maroltove	IZ SLOVENSKE GLASBENE ZAKLADNICE
Komorni moški zbor Celje	SLOVEN'C SLOVENCA VABI

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Mihe Dovžana	ZALJUBLJEN SPREVEDNIK
Burnik, Kraševac, Dovžan	ZA ROJSTNI DAN
Burnik Jože	ZADNJA POLKA
Kovačič Stanka	MATI KITARA
Ansambel Avsenik	KORAČNICA JULIJSKIH ALP JAZ SEM PA EN FRANC KOŠIR
Ropret Janko	LEPA KOT SEN
Ansambel Toneta Kmetca	ROŽA NEŽJA — Vajda Marija

Kobler Jože	DAN, KI GA JE ZAMENJALA NOČ SKRIL V SRCE SEM SOLZE SVOJE SPOMIN NA MARJANO
Falk Marjetka	MOŽ NAJ BO DOMA
Irgolič Rafko	LETIJO PTICE
Mancini Stane	SPOMINČICA
Leskovar-Flisar	ŠE EN GVAŽEK
Ljupka Dimitrovska Arsen Dedič	LJUBLJANSKI ZVON
New swing quartet	NAJ, NAJ, NAJ...
Srce	GVENDOLINA
Vesela jesen 71	Alfi NIPIČ — Oto PESTNER
Erazem in potepuh	MRAVLJICA
Srečno Kekec	Pesem iz filma Bratovščina sinjega galeba

MAGNETOFONSKE KASETE

Ansambel Lojzeta Slaka	NAJ VRISK POVE VESELO NA RAJŽO KADAR SREČAM TE
bratov Avsenik	ODMEV S TRIGLAVA
Mihe Dovžana	LOVCI PRETESNI ČEVELJČKI
Toneta Kmetca	LJUBICA LAHKO NOČ TA ŽLAHTNA VINSKA KAPLJICA
Zadovoljni Kranjci The Vadrals	VRNITE SE PTICE TA GLAŽEK JE PRAZEN
Ansambel	ŠTIRJE KOVAČI 033/2 ŠTIRJE KOVAČI 133/2
Stanka Kovačič	ZA TVOJ GOD MATI
Ansambel Borisa Kovačiča	LEŽI VASICA ZA GORO
Ansambel	FANTJE TREH DOLIN SLOVENSKI OKTET DOBRI ZNANCI in sestre Potočnik OD VASI DO VASI I OD VASI DO VASI II ČEZ POLJA IN LIVADE PROTI VASI JAZ BI RAD RDEČIH ROŽ

OPERA GORENJSKI SLAVČEK dve stereo plošči

BARVNI DIA, ki prikazujejo lepote in zanimivosti Slovenije in Jugoslavije. Vsaka serija obsega približno 30 posnetkov in ima posebno knjižico s pojasnili k besedilu.

Naročila naslovite na:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA,
61001 LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II,
Slovenija, Jugoslavija

